



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>



ERNST KAPER



ERNST KAPER

Efterladte Memoireblade. Liv og Virke.

Ved Sigurd Thorsen.

KØBENHAVN 1944

GYLDENDALSKE BOGHANDEL NORDISK FORLAG

COPYRIGHT 1944 BY GYLDENDALSKE
BOGHANDEL NORDISK FORLAG · COPENHAGEN

—
OPLAG: 3000 EKSEMPLARER

—
PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN

Tilegnet

ELISABETH KAPER
FØDT BROCK

i taknemmelig Hengivenhed

FORORD

BORGMESTER, DR. PHIL. ERNST CHRISTIAN KAPER vilde i Aar den 14. Juni være bleven 70 Aar; desværre skulde han ikke opleve den Dag. —

Efter et i sjælden Grad virksomt Liv døde han i Aaret 1940 kun lige fyldt 66 Aar. Selv havde han næppe turdet tro paa, at han skulde opleve 70-Aarsdagen — ofte sagde han, naar vi talte om kommende Dage og Aar, at vi maatte huske paa, at han havde brugt sig selv — Evner og Kræfter — saa effektivt, at han med Taknemmelighed følte det, som om han havde levet to Liv paa een Gang.

Kun paa den Vis havde hans Liv været dobbelt, at han opnaaede at udøve en Mandsgerning paa to Omraader som praktisk Skolemand og som en af de førende Kommunalpolitikere indenfor Hovedstadens Forvaltning — omtrent gennem et kvart Aarhundrede.

Det faldt i min Lod at lære Dr. Kapers fine Personlighed at kende i begge Grene af hans Livsvirksomhed, idet jeg først var Elev i Ordrup Gymnasium under Dr. Kapers Rektorperiode og senere Tjenestemand under Københavns Magistrats 1ste Afdeling — fra 1930 Chef for Magistratens 1ste Afdelings Sekretariat med Borgmester Kaper som min nærmeste Foresatte. Trods Aldersforskellen bød han mig sit Venskab, og vi blev Hjertevenner.

Denne Bog skyldes mit Ønske om i al Beskedenhed at yde mit Bidrag til Belysning af denne gode danske Mands Gerning. Gennem de mange Aar kom han i ganske særlig Grad til at sætte sit Præg paa den danske Skole og paa Hovedstadens offentlige Styre. —

De blandt Dr. Kapers efterladte Skrifter forefundne spredte Memoireblade, som Fru Kaper har stillet til min Raadighed, kan heldigvis for enkelte Perioder af hans Liv give Bogen en virkelig Betydning.

Det er kun trist at tænke paa, at han ikke fik Tid til selv at bearbejde disse første Udkast og til at skrive videre.

Jeg har søgt, hvor jeg har kunnet det, at faa Kapers egne Udtalelser frem, og har ladet disse sætte i Kursiv for at lette Oversigten.

Ofte har jeg citeret Forhandlinger i Borgerrepræsentationen. Paa en vis Maade vil en Del af Fremstillingen blive en Cavalcade over Magistratens 1ste Afdelings brogede Virksomhed i de sidste ca. 25 Aar; men jeg beder erindret, at dette ikke har været Hensigten, og at mange af Sagerne her kun overfladisk er omtalt. Formaalet har udelukkende været at give et saa levende Indtryk af Ernst Kapers Personlighed, Liv og Virke som muligt — belyst gennem hans Gerning, Skrifter og Taler.

Jeg tror ogsaa, at det af denne Bog vil fremgaa, i hvor høj Grad der trækkes Veksler paa det offentlige Livs førende Mænd. Kan hænde, at de høster megen Ros og Ære, og at de kan sole sig som Stadens kendte Ansigter, men Prisen er dyrebar. Det gaar ud over Privatlivet. Der tæres frygteligt paa Kræfterne. Allermest maa dog disse Mænds Hustruer døje; et spredt Familieliv bliver alt for ofte deres Kaar. Det var af umaadelig Værdi for Dr. Kaper, at hans Hustru i et og alt støttede ham og levede med i hans Arbejde og bistod ham heri, hvor hun kunde. Han var meget lykkelig herover og følte, hvor uendelig meget han skyldte hende.

Med Hjertet fuldt af Taknemmelighed overfor alt, hvad Ernst Kaper kom til at betyde for mig, har jeg bedt Fru Elisabeth Kaper om at maatte tilegne hende denne Bog. —

København i September 1944.



I

INDLEDNING

Ti Aar efter Afslutningen af vor sidste ulykkelige Krig, der førte til, at Slesvig gik tabt for Danmark, blev Ernst Kaper født i Kongens København den 14. Juni 1874 i et godt dansk Embedsmandshjem.

Faderen, Overlærer ved Metropolitanskolen Johannes Kaper — bedst kendt for sine tyske Lærebøger og Leksika — var en fordreven Slesviger, der — født i den frisiske Marsk i Lindholm 1838 — paa Grund af sit danske Sindelag med korteste Varsel i 1864 maatte forlade sin Stilling som Adjunkt i Flensborg og sin dødssyge første Hustru for over Hals og Hoved at rejse Nord paa.

Moderen, Mariane Kaper, var født Branner. Præstedatter fra Slagelse; hendes Moder var af den kendte Feilbergske Slægt. Gennem alt, hvad Ernst Kaper har sagt og skrevet gaar som en rød Traad hans faste Rod i et dansk Mellemstandshjem med Værdsættelse af aandelige Interesser, idet man dengang særlig indenfor akademiske Kredse følte Tidens Dannelsesforpligtelser og dadlede overdreven Nydelse af materielle Goder.

Baade Fader og Farfader var Skolefolk med Liv og Sjæl — intet Under, at det derfor specielt var Skoleuddannelsen, der vandt Hovedinteressen ogsaa hos den tredie Generation.

Hjemmets nationale Grundtone var stærk og ægte og kom til at præge Ernst Kapers Liv og Virke til hans sidste Stund.

Ernst Kaper var eneste Søn; han havde to Søstre, der begge var ældre; den ældste Anna, der nu er afgaaet ved Døden, var i mange Aar Enke efter Rektor Rafn ved Metropolitanskolen; hun var selv en anset og skattet Faglærerinde. Ikke mindst paa Grund af de fælles

pædagogiske Interesser kom hun til at staa Broderen meget nær. Den yngste Petra var gift med nu afdøde Rigsadvokat August Goll.

Indenfor den snævraste Kreds holdt Kaper meget af at fortælle om gamle Dage og da navnlig om Forældrene.

Han lagde ikke Skjul paa, i hvor høj Grad han beundrede Faderen for den utrolige Arbejdskraft og Energi, han havde lagt for Dagen lige til det sidste — trods Sygdom og Svaghed. Kaper blev aldrig træt af at understrege, at han havde haft en prægtig Fader, der havde lidt og stridt, ført sin Kamp for Tilværelsen igennem til et i alle Henseender smukt Resultat; et lykkeligt Familieliv udfoldede sig under gode økonomiske Vilkaar, skabt af Flid og Sparsommelighed. Det var ham en særlig stor Glæde, at han efter Faderens Død i 1905 kunde efterfølge ham i hans Stillinger ved Metropolitanskolen og ved Statens Lærerhøjskole og ogsaa senere som Direktør for de Massmannske Søndagsskoler. Ofte har han givet Udtryk for stor sønlig Kærlighed og Pietetsfølelse overfor Faderen, ogsaa naar han mindedes de faderlige Formaninger. Af de mange Fortællinger fra Barn-domsdagene forstod man, i hvor høj Grad han elskede og beundrede Faderen, fordi han allerede fra ganske ung havde brudt Broen af og fuldt og helt havde sluttet sig til Danskheden, medens Farfaderen Ernst Lebrecht Kaper, der var født i Tønder 1815, og ligeledes var uddannet Skolelærer, bosat i Mellemslesvig i det frisiske Landsogn Nord-Lindholm, forblev tilsluttet den slesvig-holstenske Bevægelse.

Iøvrigt har Ernst Kaper selv berettet sin Afstamning saaledes:

„Min fædrene Familie stammer utvivlsomt fra Bøhmen. Navnet faar ogsaa derved en fornuftigere Forklaring end de her gængse. Det er endnu udbredt i Czekoslovakiet og skal betyde „Kurpe“ paa cze-kisk. Under Trediveaarskrigen, der jo begyndte i Bøhmen, — efter det for Protestantismen i dette Land tilintetgørende Slag paa det hvide Bjerg (1620) — skal Familien, der havde sluttet sig til de af Johann Huss vakte „mähriske Brødre“, have reddet Liv og Tro ved at flygte til det daværende Kursachsen og bosætte sig i Barby a. d. Elbe. Her afløses Traditionerne af Historie. Slægten sluttede sig siden i Barby til Herrnhuterne, hvilket strenge religiøse Samfund endnu min Oldefader tilhørte. For at undgaa den Krigstjeneste, der truede



Farfaderen Lærer Ernst Lebrecht
Kaper.



Morfaderen Pastor Georg Christian
Branner, Slagelse.

i Napoleonstiden, og som var ham forbudt af hans Religion, drog en Skomagerson af Slægten op i det danske Monarki, til Tønder, og boplatte sig der som „Ledertauer“ (∴ Garver). Han giftede sig med en Pige fra Ribe, og deres eneste Søn, min Bedstefader, var i mere end 51 Aar Skolelærer i een og samme Landsby, Lindholm, i den frisiske Marsk.“

Mange mange Gange, naar Dagens brogede Gerning var til Ende, og vi maaske ogsaa var færdige med en lille fredelig Aftenbridge, satte Kaper sig til Rette i Sofahjørnet, og Tankerne gik med al sønlig Ømhed tilbage til Moderen. Stemmen blev saa underlig mild, og saa fortalte han om alt, hvad hun havde betydet for ham; fra Barnsben, og lige til hun døde som gammel Dame i Firserne, havde han lyttet til hendes gode og kærlige menneskelige Raad. Han var som bjergtagen af Moderens straalende og funklende Livslyst og Livsenergi. Han kunde huske fra sin tidligste Barndom, at han en Aften laa i sin Seng og hulkede og græd; da Moderen kom ind og spurgte hvorfor dog, svarede han: „Jo, for naar jeg skal giftes, skal jeg bort fra Dig.“ Han fortalte ogsaa med den inderligste Taknemmelighed om hendes Arbejde i Hjemmet, der gennem en lang Aarrække var præget af Overlærer Kapers Kamp med haardnakket Sygdom, hvorunder han utrættelig fortsatte sine litterære Arbejder; hun havde med fint og yndigt Sind været den kloge Medhjælper i alt. Fra min egen Skoletid i Ordrup husker jeg den sirlige lille Dame, der ved alle større Begivenheder sad paa første Række og fulgte Sønnens Taler; hun kendte mange af os Elever ved Navn, og mødte hun en Dreng eller Pige i Skolegaarden og bemærkede en Graavejrsmine eller et usikkert Blik ved Tanken om en forestaaende ubehagelig Eksamination — kunde hun med sit glade og kærlige Smil bringe Humøret mange Grader op.

Næsten til det sidste bevarede dette sjældent elskelige Menneske sit Humør og sin Rejselyst; hun holdt af at træffe Mennesker og sluttede sig gerne og tillidsfuldt til dem i Venskab; paa en Rejse traf hun saaledes I. C. Christensen, og dette førte til mange Besøg hos Familien i Hee. I de seneste Aar, da det smukke Broderi maatte erstattes af Strikkepindene, forsynede hun Sønnen med sorte varme Strømper med fine hvide Taaspidser; det var Kapers Stolthed at forevise disse,

og triumferende tilføje, at han havde en saa stor Forsyning, at han for den Sags Skyld godt kunde blive 100 Aar. Da Moderens 80 Aars-Dag blev fejret, førte han hende i den statelige graa Silkekjole til Bords, og i Festtalen for det straalende Fødselsdagsbarn sagde han blandt mange andre kærlige Ord: „Mor. I Dag tør jeg nok sige det, som det er, at vi Børn altid har været stolte af at have en saadan smuk og yndig Moder.“ Hun sendte ham et lysende lykkeligt Kvindesmil. „Men hvad er det dog, Du siger, min Dreng.“ Efter hendes Død i 1925 fortalte Kaper, at hun sank sammen til et ganske lille bitte Menneske „saa vi maatte undres over, at saa megen Kløgt, Skønhed og Ømhed i saa mange Aar havde kunnet strømme frem fra denne ene lille Tilværelse“.

Indledningsvis skal jeg af Kapers efterladte Optegnelser her anføre følgende almindelige Bemærkning:

„Allerede ved selve Oplevelsen er det enkelte Menneskes lagttagelse og Opfattelse saare usikker. Selve den af Naturen skabte vaklende Observationsevne svækkes yderligere baade i Begivenhedens Øjeblik og siden efter ved Gengivelsen og ved Udredningen af Sammenhængen gennem Beretterens personlige Indstilling i Sympathi eller Antipathi. Digt blandes saaledes uundgaaeligt ind i Virkeligheden. Selvom Fortælleren søger at værgе sig mod Sindets og Mindets Forskydning, kan han sig selv ubevidst blive Offer derfor. Da Ennet for min Fremstilling i stort Omfang er Mennesker, der ikke længere kan værgе for sig, skal jeg allerede derfor søge at være saa objektiv som muligt, men dog maa jeg forud udtrykkeligt fremhæve, at det kun er Begivenhedernes og Personernes Genspejling i mit Sind og for min Erindring, jeg vil søge at fæstne. Værdien af disse Optegnelser vil da bero paa just min Dømmekraft — som jeg selv har maattet forlade mig paa under min øvrige Livsførelse.“

Fra Kapers egen Haand har man det følgende Afsnits Beretning om hans Barndom.

II

BARNDOMSHJEM OG SKOLETID

I Sølvgade Nr. 30 Stuen tilvenstre er jeg født. Huset ligger nærmere ved Hjørnet af Rigensgade end ved Sølvgades Kaserne. Ligeoverfor Huset — og for os i Stueetagen lige for vore Øjne — laa og ligger Muren omkring „Kongens Have“. Muren var endnu ikke brudt igennem, hverken overfor Rigensgade eller paa Hjørnet ved Kaserne, men omsluttede en egen Del af Haven, der endnu da virkelig var Kongens, fordi den var Hoffets Frugt- og Grønthave.

Da min Far i 1866 søgte Lejlighed for at gifte sig, var der efter Krigen Bolignød bag Byens Volde; udenfor kunde man ikke bo paa Grund af Fæstningsdemarkationerne. Ved Bekendtskab fik han en lille Lejlighed i Borberggade, hvor min ældste Søster blev født; flyttede siden til Larslejsstræde, hvor den næste lille Pige saa Dagens Lys, og som det næste Skridt i den økonomiske Fremgang, som vi Børn har været saa lykkelige ved min Faders store Flid at opleve, flyttede Familien til Sølvgade, hvor jeg, det yngste Barn og den eneste Søn, den 14. Juni 1874 kom til Verden som et Søndagsbarn.

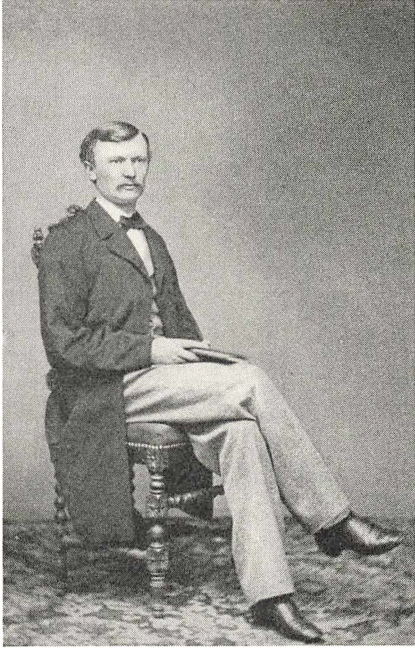
Trods sit brogede Indhold dannede Sølvgade Nr. 30 et Hele for sig, var som en lille Stad i Staden.

I Forhusets øvre Etager boede de fine Folk, en General, der havde mistet den ene Arm i Krigen, en Kommandør, en Departementschef, en Professorenke, hvis Moder Generalinden boede hos hende, en Grosserer og andre Standspersoner. Vi, der boede med Indgang for os selv fra Porten, hørte ogsaa relativt nok til disse. Kneb det med Indtægterne, holdt akademiske Forudsætninger og vor Embedsmands Værdighed — Fader var da blevet Adjunkt ved Metropolitanskolen — os socialt oppe, f. Eks. over det betydeligt federe Liv, der udfoldede sig ligeoverfor vore Gaardvinduer hos Spækhøkerens i Kælderen. Saa var der under vore to Gadeværrelser Portnerens Familie, og endelig hele Baghuset, hvor der f. Eks. boede et Postbud, der da var en beskeden „Bestillingsmand“, en Haandværkerenke, Madam Gelzer, og lignende „jævne“ Familier.

Det, der trods den sociale Lagkagedeling, holdt alle sammen, var Børnene. Det var „Gaarden“. Det store Glansnummer var atter „Haven“, en ubebygget Grund, der stødte op dertil, med Rester af Træer og Buske, hvor vi Børn fra alle Huse, Etager og Kældre holdt til og legede sammen. Og lige ved Indgangen til „Haven“ stod der tilmed et stort Valnøddetræ. Jeg husker saa tydeligt, naar den med Spænding imødesete Dag aarlig oprandt, da de store Drengene slog Valnødderne ned, og disse derpaa, af Postbudets Søn under alles levende Kontrol, blev fordelt i Bunker ligeligt til hver eneste Familie i Ejendommen. Ordensmester over Flokken var for Resten Madam Geltzer. Med indfalden Mund, som alle gamle dengang før Brugen af kunstige Tænder, med stor kroget Næse med Dryp, og Hovedet indrammet af en hvid Kyse, og med det graa Uldsjal, der dengang var alle „Madammer“s Udgangskaabe, indgød hun os trods den Venlighed, der var iblandet hendes Skraphed, en betydelig Respekt, tilsat med lidt næsten overtroisk Skræk.

Jeg husker godt Spækhøkerens Softe. Min første Kærlighed manifesterede sig ved skiftevis Slikken paa en Sukkerstang (sammen med hende). Dem erholdt vi for to Øre henne hos Urtekræmmer Liebst paa Hjørnet af Rigersgade nede i Kælderen. To Øre var da en Herregaard for et Barn. Jeg fik engang en 25 Øre af min Morbror. Jeg betragtede ham som en ren Ødeland. Det var Takken. Johannesbrød, Lakridsrod var Yndlingspiserne. Som Børn af faste Kunder fik vi sommetider af Urtekræmmeren et Par ekstra Bolscher; al Tilgift florerede, og Pigen fik til Jul en Æske med tre Stykker „fin“ Sæbe.

Naar jeg nede i Gaarden blev sulten mellem Maaltiderne, smuttede jeg op i Køkkenet ad Bagtrappen og fik hos Mor eller vor Pige (10 Kr. maanedlig) nogle Halvrundtenommer bart Rugbrød, hvad jeg var en stor Tilhænger af. Men jeg husker en Dag, hvor Portnerkonen — der altsaa boede inde under just vore Gadeværelser — fattede Medlidenhed med mig og gav mig Stegefedt paa Brødet, en ukendt og himmelsk Nydelse, der dog ikke fandt Naade hos min Moder. Familieomgang med de øvrige Etager havde vi ikke; kun kom jeg engang imellem paa Besøg hos Professorinden i hendes yndige gammeldags Hjem og drak The, hvortil Vandet blev skænket fra



Forældrene som unge.

en stor Messing-samovar, der stod paa Aftensbordet. Senere Politinspektør Schepelern Larsen kunde næsten indtil sin Død bringe en Hilsen fra sin Mor til „Ánde“, mit første Forsøg paa at udtale mit for dansk Udtale lidet afpassede Fornavn. Jeg mødte da ogsaa op i selve Sølvgade Nr. 30 til hendes 90 Aars Fødselsdag, hvor hun, straks hun saa mig, kaldte mig hen til sin Stol ved Vinduet og lagde sine Arme om „Ándes“ Hals.

Stine hed vores Pige, da jeg var lille. Jeg kan ikke huske hende fra dengang, men fra senere, da hun var blevet gift med „Hans“ og boede et Steds over Gaarden i Tordenskjoldsgade. Hans var Kontrolør ved det kgl. Theater. Vi kom til dem, Mor og alle vi Børn, en eller flere Gange om Aaret til Fødselsdag — deres Pigebørn var opkaldt efter Mor og mine Søstre — og saa saare der var noget ekstra paa Færde, kom Stine os til Hjælp. Hun havde bevaret sin vestsjællandske Bondedialekt — i mine Øren lyder endnu hendes afværgende og forlegent-beskedne-leende Ord, naar hun fik noget derfor eller i Fødselsgaver, hvad hun altid fandt ganske urimeligt og alt for meget. Hun maa dog være kommet fra os og i Ægteskabets Havn, mens jeg var ganske lille, for ellers vilde Sagnet om „Marabbe“ — et besynderligt Navn, som jeg aldrig har hørt ellers — ikke passe. Mit første Ord var „Vagera“ efter Vagtparaden, der hver Formiddag trak forbi Huset fra Kasernen til Kastellet. Af Gade- og Husforetelser, fremmede for vore Dage, kan jeg huske Sandmanden, der en Gang om Ugen under høje Raab kom kørende med sin Hestevogn og forsynede alle Smaafolk med Sand til Stuegulbene — det var godt mod Spyttet — og vi brugte ogsaa noget til Afvask af de hvidskurede Gulve. „Rejer er godt, Roskilde-Rejer er godt“ med Udbud til en Pris, der forekommer Nutiden fabelagtig ringe, var Foraarets Gademelodi.

Om Vinteren frøs Vandrørene — og for Resten ogsaa Afløbene — alt sligt laa udvendigt paa Husene. Det blev meldt ved Dørene, naar der blev lukket af for Vandet, og Kar og Kander blev fyldt, inden der blev ringet af med en lille Klokke i Gaarden. I Nødsfald tyede alle til Vandposten paa Fortovet lige overfor os. Den var om Vinteren beskyttet med Halm mod at fryse. Ved et Brædt med Paaskriften

„Lørdagspligt“ blev efter Tur Etagerne manet til at holde Gaarddasserne vaskede.

Jeg kunde fortælle ret mange Smaabarnehistorier, som de forefalder i et kærligt Hjem, men jeg skal nøjes med som en af de største Følelsesoplevelser for mig som lille Dreng at fortælle om, hvordan vi fik „Pipsi“. Da Far og Mor engang skulde i Selskab — jeg husker Datidens Selskaber fra, naar vi havde dem hjemme, med Citronfromage el. lign. som Dessert efter Suppe og Steg og en lille Tallerken med Chokoladerifler, knibset i Smaastykker forud med Sukkertangen som Forfriskelse til Damerne, medens Herrerne spillede L'hombre til en (eller flere) stive Romtoddyer eller Thevandsknægte, — naa, altsaa, da Far og Mor lukkede Døren op for at gaa, fløj der en sortspættet Kanarieflugt ind ad Døren, blev siddende paa Krydset af Mors Symaskine, og da ingen i Huset ved Forespørgsel ad Trapperne næste Dag erkendte sig den, fik vi anskaffet et Bur til den; og vi havde den i flere Aar. Da den døde, blev den lagt i en tom Æske, foret med Vat, og Familien tog næste Søndag ud i Dyrehaven og begravede den ved „den grønne Vej“ — og vi græd allesammen.

Min første Gang ud i Verden paa egen Haand var til min Moster, der havde boet hos os i Mors første Ægteskabsaar, men nu var blevet gift og boede henne ved Østervold, ogsaa i Stuen. Jeg kunde blive paa samme Fortov rundt om Sølvgadens Kaserne og havde en lille rød Stok med til at banke paa Vinduet; Vejen var hverken uden Interesse eller (relativ) Fare. Paa Indersiden af Østervold var der Reberbane, og Reberen gik baglænds med en stor Pose Hamp om Livet og drejede med Fingrene Reb deraf, mens Hjulet oppe ved Skuret snoede Hampen fast sammen. Og ved Siden af Fortovet var den dybe Rendesten. Den, der ikke har kendt disse Rendestene fra før Kloakerne, kan ikke rigtig fatte H. C. Andersens „Tinsoldaten“, der forsvandt ind under Rendestensbrædtet. Med Rendestensskanten kom mit Hoved en anden Gang i kraftig Berøring, da jeg, meget mod et bestemt Forbud var løbet udenfor Porten til Nr. 30, og havde besteget en Trækkevogn, der holdt der. Den fik Overbalance, og der laa jeg. De andre Børn, der var med paa Ekspeditionen, bragte mig med blodoversvømmet Hoved hjem til Mor; men Forældrenes Glæde, da



Fra venstre ses siddende: Forfatteren Sofus Schandorph, Frk. Vendelia Feilberg, Overlærer Johs. Kaper, Fru Petra Feilberg, bag ved staar ligeledes fra venstre Overretsagf. Carl Branner, Fru Ida Schandorph, gift med Forfatteren, en Fætter Schandorph, Kaptajn Gustav Feilberg og Fru Mariane Kaper.

det hele ikke var saa slemt, som det saa ud til, udløste sig til den traditionelle aarlige Tivolitur om Aftenen — jeg med indbundet Hoved. Arret har jeg endnu i Panden.

To andre aarlige Glæder vil jeg mindes.

Den ene var „Tante Vende“s Besøg. Hun blev kørt i Hestedroske, en af dem der holdt med Mulepose og Hestepære henne paa Hjørnet, eller inde i en Gadeport, fra Stationen. Allerede det var fint og spændende. Og jeg ser hende endnu for mig, ganske lille, med Proptrækkerkrøller ved Ørene og Kappe med Baand paa Hovedet. I Drosken var der flere Kappekurve, runde til at aabne midt over som to Halvkugler af Straa. Hun hørte til den nu — lykkeligtvis for dem selv — forsvundne ejendommelige Kategori af Tanter, som det vrimlede af i de Tider, de ugifte Piger, der af Standshensyn kun havde lært den finere Husgerning og saa levede paa Omgang i Slægten hele Livet igennem. Det var min Mors Moster, Frk. Vendelia Feilberg, den sidste af tre saadanne ugifte; hun var min Gudmoder. Jeg fik regelmæssigt et Par Støvler af hende — „Reussere“, „Vandstøvler“ var da en Stolthed for Drengene, og da hun døde, testamenterede hun mig alle sine Sparepenge, 300 Kr.

Den anden var min Fødselsdag. Far var svag og gik Brøndkur i Rosenborg Have om Foraaret, og Mor gik i sin Godhed med. Vi Børn mødte den Dag op efter Brøndkuren og alle kørte vi i Droske — hvilken Flothed, 1 Krone — ud til Frederiksberg Runddel og drak Morgencaféaulait med Speciekager hos Josty, og naaede tilbage før Fars og Børnenes Skoletid.

Da Sølvgades Kommuneskole holdt 75 Aars Jubilæum, var jeg med som Borgmester. Alle Børnene fik en rød eller gul Sodavand, og derpaa en Tale af Inspektøren i Gymnastiksalen. Saa holdt jeg min Tale, den, der er blevet modtaget med størst Bifald af alle mine mange Taler. „Jeg er kommen for at hilse paa Jer og ønske Jer til Lykke fra Magistraten.“ „Tak“ lød det i fuldstemmig Kor. „Sølvgades Skole er den fineste i Byen, synes jeg. Kan I regne ud hvorfor?“ Undren og Eftertanke. „Jo, Sølvgade er den fineste Gade i Byen!! For det første er der ingen Guldgade, og saa maa da Sølvgade være den fineste, og

for det andet er jeg selv født henne i Nr. 30.“ Almindelig Jubel. Den blev ikke længere, den Tale. Successen var ubetinget.

Den første alvorlige Skygge faldt ind over min Barnetilværelse, da Skolegangen skulde begynde, med mit fyldte 6te Aar.

Min Entre i Skoleverdenen forløb ikke just helt glat. Den første Dag gik dog næsten relativt gunstigt. Vi drog hjemmefra ad den senere saa hyppigt betraadte Skolevej ad Dæmningen i Forlængelse af Sølvgade; der var hverken anlagt Gade, bygget Kunst-Museum, mineralogisk Museum eller polyteknisk Læreanstalt; Østervold var ikke nedrevet; vi gik med de grønne Skrænter nedad til begge Sider over til Stockholmsgade, der da bestod af en 8—10 nyopførte beskedne Huse bag Østre Anlæg, og som havde aaben Grønning foran sig og løb ud i en indhegnet Mark, hvor der gik Heste i Tøjr. Vi gik ind gennem Husets Kælder og op paa Legepladsen, hvor der foruden en Mængde mere scenevante Smaadrenge i Alderen 7—12, fandtes en lille Skare Gaarige, ligesom jeg med nye Tornystre, og inden i dem Madkasse, Pennalhuse og ABC'er, og med „Vandstøvler“ paa Benene. Saaledes var den Gang Rekrutmunderingen. Vi „nye Drenge“ blev stillet op i et Geled for os selv, og det var med blandede Følelser af Stolthed og Ængstelse, at jeg fra min nye Nummerorden, kiggede hen til min Mor og Far og min Farfar, der just nu var paa Besøg, maaske for som Fagmand at følge sin ogsaa ned gennem Tiden eneste Sønnesøn paa hans første Skridt ud i Samfundet.

Ogsaa de nærmeste følgende Dage gik det endda an med alt det nye, men i Længden d. v. s. efter ca. en Uges Forløb forekom det mig dog for urimeligt og fortrædeligt, at være 4 Timer hver Dag borte fra Mor og fra Gaden, og allerede i Gangen gennem Kælderen ved Mors Haand opløftede jeg et Kæmpehyl, der fortsatte ude paa Legepladsen. Det hjalp ikke alt hvad Mor bad, appellerede og skændte. Det hjalp ej heller, at Skolebestyreren, Hr. Krebs, egenhændigt gav mig en Lussing — min eneste Erindring om ham, der døde en Maanedstid efter —, først da Mor efter endnu en Uges Forløb fandt paa at true mig med at fremstille Sagen for „Gaardens“ øvrige Medlemmer, overvandt jeg — i en Fart — mine altsaa ret levende Betæneligheder. Æresfølelsen beror paa Milieuets Omdømme. Jeg har siden selv taget

mod mange Hold Smaabørn og glædet mig ved at kunne lette dem de første Skridt.

Overlærer Krebs ved Metropolitanskolen havde grundlagt sin Forberedelsesskole, der ved Siden af Frk. Jessens (i Industribygningen) og Fru Friis' (ved Søtorvet) forberedte Borgerskabets Drenge til det høje Maal at blive optaget i Metropolitanskolen, Hovedstadens eneste Statsgymnasium, der kunde udvælge den bedste Tredie- eller Fjerdedel af de aarligt tilmeldte Elever, mens de udestængte drog over i de private Skoler. Johan Krohn, hans Eftersølger, var imidlertid den, der satte Præget paa Barneskolen for Kammeraterne og mig og derefter paa mange mange Hold efter os. Det var ikke Spøg, men med kendelige Pletter dygtigt. Vi skulde ved strenge Krav føres frem til Konkurrencen om Optagelse i Metropolitanskolen, men der var meget godt, ejendommeligt og personligt ved Siden af. I al sin Strenghed og petit-maitre-Ordenssans: der vankede mange Haandture med Linealen for glemt „Haandpapir“ til ABC'en eller for glemt Griffelspids eller knækket Blyantspids — ingen Tilsmudsning af de hellige Skolelokaler taaltes, — var Krohn en dygtig og stærkt paavirkende Lærer for Smaabegynderne.

Midt over Kathederet hang et stort Billede af den samme Hane, der stod udenpaa ABC'en, og senere hen oppe paa Husets Gavl, og naar vi var naaet til Ende med Bogen, hvad der skete meget efterhaanden, da Kravene afpassedes efter hver enkelt Forudsætninger og „Timen“ derfor var meget opløst, traadte vedkommende Dreng frem for Hanen, fremsagde et Takkevers og fik et Stykke Wienerbrød, der var hentet op fra Skolebetjenten. Fra da af var man Svend i Læsekunsten og fik Plads paa den anden Side af Midtergangen. Krohns forøvrigt mange disciplinære Bestemmelser fremgik som Regel efter hans Udsagn efter en indgaaende Drøftelse med hans specielle Ven, den tykke Politibetjent, der længe levede for vor Fantasi som et halvt virkeligt halvt opdigtet Væsen. Særlig var Krohns Evne til at lære Børnene følelsesbetonet Naturhistorie fremragende. Og det er da en stor Lykke for et Menneske, at lære at se og føle Liv omkring sig i Stedet for at gaa og daske i Selvfølgeligheder. Der var ikke noget af vore almindelige Dyr, der ikke blev et meget interes-

sant kært Væsen i vore Øjne. En speciel Dyrkelse var Stæren Genstand for. Den første Dreng, der konstaterede den paa Pinden udfor en af Skolens mange Stærekasser om Foraaret, fik et Stykke Wienerbrød, og hele Skolen fik „Stære-fri“. Jeg tror ikke, at mange af Krohns Elever, saalidet som jeg selv, siden har kunnet ryste af sig de Indtryk hans egen Undervisning paatrykte dem. Men det var dog endnu vigtigere, hvad Krohn kunde udrette som Historielærer i 3die—4de Klasse. Han ejede endnu selv en ganske uanfægtet og ufordærvet Følelse for alt dansk, set med den nationalliberale Akademikers Dan-nelse og med det tabte Slesvig som Baggrund. Alle Skikkelserne fra Danmarks Historie fik Liv; jeg husker maaske allerbedst Christian den Anden. For Krohn var „Kongens Have“ ikke en Park men et Stykke Historie; den lille Springvandsgruppe derinde er aldrig siden, hvor voksen jeg end er bleven, blevet afsjælet for mig.

Lad saa Krohn have haft sine Fejl. Han var ikke fri for den mærk-værdigt nok saa almindelige Lærer-(og Lærerinde-)fejl „at gøre For-skel“ — man skulde tro, at det var det allersørste ved Professionen at lære at vogte sig derfor, men ak nej! og det var nok de fine, ikke just de rige, men de fine og samfundsbetydende Folks Børn, der stod hans Hjerte nærmest; der var til Gengæld ogsaa Børn i Skolen, som han betragtede som rene Skumpelskud.

Der var en forbavsende Samling Snurrigpetere mellem vore Læ-rere. Dengang blev jo Skoleundervisningen betroet til Kreti og Pleti, uden at der krævedes Foruddannelse eller Examen. Her i Krohns Skole, hvor Spindesiden var udelukket, og hvor det mindre end andetsteds var Skillingsstudenter, der var Lærere, var der adskillige mærkelige imellem dem, der fik vor Undervisning og Uddannelse be-troet.

Til enhver Tid vil Lærere i en Hovedstadsskole, hvor Børnene er rappe i Tanke og Ord, være Skive for ubarmhjertig Kritik. Hvor fin-des en bedre Observationsmulighed overfor en agerende, mens man selv sidder gemt i Mængden som passiv Tilskuer, og bagefter har det taknemmeligste Publikum, der tænkes kan, for en Gengivelse, under-streget og trukket op med grove Konturer. Det vil altid forblive saa, men dengang, hvor Undervisningsformen hos alle de ringere var Over-



Ernst Kaper 6 Aar gammel.

høring paa Rad i den hjemmelærte Lektie og hvor mange tilfældige „Størrelser“ havnede i Privatlærerstanden, var Marken særlig frodig.

Mærkeligt ogsaa, hvad Lærere dengang tillod sig. En af dem lod sin Yndling hver Dag staa oppe ved Siden af sig paa Kathederet med hans Urkæde om Halsen og Uret paa Brystet, og i Timen fra Kl. 12—1 sad henimod Kl. 1 en Dreng oppe paa Trappegangen og observerede, naar Kuglen faldt paa Nicolai Taarn, for at Læreren kunde faa rettet sit Ur. En anden, der forøvrigt siden fik en høj Skolestilling, lod Klassens eneste Jødedreng holde sine Pengesedler, naar han talte Maanedsgagen efter. „Penger“ sagde han og holdt en Femøre op for Drengens Ansigt. En anden Fornøjelse for ham var at aftegne Drengens mandelformede Øjne for Klassen paa Tavlen. Jeg erindrer en anden Herre, der virkede af Fag som Botaniker, men som var sat til at undervise os i Tysk, uden større Held. Han kortlagde engang mine særdeles vaklende Skridt i Adjektivernes svage Bøjning efter Kapers Stiløvelser, og tvang mig til selv at aflevere Nedskriften til min Far. Jeg fandt det — og finder det fremdeles — saare lumpent. Meningen kan bare have været god nok, men en Lærer skal kende og til en vis Grad ogsaa anerkende „Drengemoralen“, som sligt er direkte i Strid med. Pudsigt, at alle disse smaa Sjælesaar fra Drengediden næstendels kan bløde endnu. Vor Tegneundervisning var af en højst besynderlig Art; regelmæssige Streger og Figurer at estertegne. Jeg fik skiftevis tg og ug. Den uheldige Gang blev Læreren saa vred over Præstationen, at han i Forbitrelse tegnede Figuren for Klodrianen, og bad ham gaa paa Plads og viske den ud. Det gjorde jeg ogsaa — efter at have ridset den fint efter i Konturerne, hvorpaa jeg næste Gang fik ug, efter at have trukket den op. Jeg betroede ham engang, at det i den „ædle“ Kappestrud om Nummerordenen gjaldt for mig om at faa mindst ug÷ den Dag i Tegning. Han gav mig den næstfølgende Karakter mg+. Jeg blev saa forbitret og saa fortvivlet over mine Forhaabningers Tilintetgørelse, at jeg gav mig til at brøle med en saadan Kraft, at jeg blev sat paa Gangen, hvor jeg fortsatte, saa Hr. Krohn i højstegen Person kom anstigende og førte mig ind i Klassen. Til ingen Nytte, intet kunde bringe mig til at standse før Tegnælæreren forandrede Karakteren til det attraaede ug÷.

Kammeraterne var halvt forbitrede men ogsaa halvt beundrende overfor min energiske Protest og Aktion. Disse daglige Karakterer var (og er) da ogsaa et vidunderligt Paahit — det siges af Jesuiterne.

Krohns Skoles Skovture, med Æresvagt valgt af ældste Klasse om Fanen, der førtes i Parade langs Fronten — jeg var det sidste Skoleaar selv tredie valgt af Kammeraterne til dette Hædershverv — og hvor hver Dreng havde sit Flag med, var noget for sig. Jeg husker, at vi paa en af Skovturene mødte en Kommuneskole, der strømmede sammen og raabte Hurra for os og vore Flag. Krohn hilste nok, men førte sine „pæne Dreng“ i Ilmarsch gennem den truende „Horde“. Vi fik paa Skovturene Kalvesteg og Rabarbergrod paa Fortunen, for hvis Vært Hr. Krohn hvert Aar udbragte et motiveret Leve. 1 Kr. var Bidraget incl. Jernbanebilletten!

Ligesaa holdt han en for Smaabørn vidunderlig „Katten af Tønden“ Fastelavnsmandag paa Skolen.

Ejendommeligt var altsaa det hele; det er let nok at sætte Fingeren paa Pletterne. Selv siden Skolemand af Profession vil jeg dog altsaa holde Krohn dem til Gode til Tak for det paa et maaske ret begrænset Omraade fremragende, han ydede. Hellere dette end Middelmaadighedens evige Graat i Graat.

Paa mødrene Side havde vi Børn den danske Præstegaard, den i vor Poesi saa besungne, for vort Kulturliv i det 19. Aarhundrede saa bestemmende. Min danske Bedstefader var Pastor Georg Christian Branner ved Sct. Peders Kirke i Slagelse, en lille og noget svær Mand, en smuk Mand med skarptskaarne Træk, glatraget om Mund og Hage, med lidt Kindskæg, ilter og i Sæt dygtig og rap til Arbejdet. Han var født i Velstand, men hans Far var blevet ruineret ved Englandskampene i Aarhundredets Begyndelse. Efterat have opnaaet theologisk Attestats, blev han Adjunkt ved Herlufsholm, senere Præst i Nakskov, hvor min Moder blev født som den yngste af 4 Børn, 1 Søn og 3 Døtre, saa i Næsby ved Susaaen og endelig i Slagelse Landsogn.

Af den ældre Brannerslægt husker jeg Bedstefaders Fætter, Onkel Jakob, Generalen med 48-Tidens Kindskæg og Kalot med Elastik ned om Hagen, ogsaa en smuk og statelig Mand. Efter 64 fik han det

skrækkelige Hverv som Generalinspektør at reducere Hæren, og de — vistnok uundgaaelige — voldsomme Angreb paa ham havde medtaget ham stærkt, sagde man. Fra ham nedstammer den anden Gren af Familien Branner, Boghandleren, Sangeren m. m.

Min Bedstemoder var født Feilberg, af den kendte Slægt, der vrimler af begavede og excentriske Mennesker. Hun døde, før min Mor naaede Konfirmationsalderen.

Det var i det ydre en Præstegaardsidyl, Præstegaarden i Slagelse, som jeg besøgte i flere Ferier som lille Dreng. Mægtig store Værelser i en gammel faldefærdig teglstensbehængt gulkalket Gaard med vidtstrakt Have opad Kirkegaarden, der laa skilt derfra med et Stengærde og som højnede sig stærkt op mod den smukke gamle Kirke, lige i Udkanten af Byen med pragtfuld Udsigt ud over Marker og Enge og Bakker og Landsbyer.

I Gaarden, der i min Erindring ligger for mig i stegende Solhede, var der for min Barnefantasi kæmpehøje Brændestabler, men desuden levede der en frygtelig Fare: de holdt Kalkuner. Nu er alt det borte; i Stedet er der bygget en af de moderne ganske poesiforladte Præstevillaer.

Men indadtil var Idyllen brudt, hvad jeg allerede som Dreng havde en dump Anelse om.

Sønnen Carl Branner var i København som juridisk Student og de tre Døtre — omtalte i „Nøddebo Præstegaard“ som de tre smukke Præstedøtre i Slagelse — var omsværmede af deres Fætre, cand. theol. Sofus Schandorph, da lyrisk Digter og Privatlærer, og Løjtnant Feilberg, Filosoffen Ludvig Feilbergs ældste Broder, da min Bedstefader giftede sig paany. Pigebørnene fløj skyndsomst hjemmefra. Moster Ida, den ældste, giftede sig med Schandorph, Mor tog — trods sine 17 Aar og ringe Uddannelse — Plads som Gouvernante i adelige Familier, og døjede ret meget derved. Da hun satte Hjem, flyttede min Moster Petra til hende, for — langt senere — at ægte den anden Fætter, Feilberg. Forbindelsen til Faderen og Hjemmet blev ikke afbrudt som vore Feriebesøg viser, og Forholdet mellem det ældste Kuld Børn og de mange af andet Kuld blev endog meget hjerteligt.

Det er en næsten umenneskelig svær Opgave at gaa ind som 2den

Hustru i et Hjem med Børn, der lige er blevet eller just er ved at blive voksne. Begreberne Ret og Uret dækker slet ikke over Aarsagerne til Vanskelighederne. D'Herrer Fætre har sikkert heller ikke gjort Sagen lettere. Min Stedbedstemoder opdrog en Række dygtige og elskværdige Børn og plejede med stor Udholdenhed min Bedstefader, da han i relativ ung Alder fik Apopleksi og maatte sidde hjælpeløs i Rullestol gennem mange lange Aar, og hun var omgivet af sine egne Børns forgudende Kærlighed.

Vor fædrene Oprindelse, min Faders Skæbne og vor slesvigske Familieforbindelse gjorde dog et betydeligt stærkere Indtryk paa os, som kun naturligt paa Grund af de større og mere fremmedartede Træk.

Min tyske Bedstefader, Ernst Lebrecht Kaper, var Skolelærer paa Landet, i Mellemslesvig, i det frisiske, i Landsbyen Nord-Lindholm paa Grænsen mellem Geest og Marsk. Han var høj — meget høj, saa høj, at han maatte dukke Nakken for at gaa ind ad Dørene i de frisiske Bønderhuse; hans glatragede Ansigt med markerede Træk, stor kroget Næse og bestemt Mund med lidt udhældende Underlæbe passede mærkeligt sammen med den frisiske Type, skønt han var født i Tønder Købstad. Over 50 Aar blev min Bedstefader siddende i samme Stilling, med en eenklasset Skole paa 70 til 90 Elever, trods Tilbud om en højere Stilling ved et Seminarium i Holsten, højt anset blandt Befolkningen, stolt af at være den første fagligt uddannede Lærer i Embedet. Stifter af Provinsens Lærersforening og Medstifter af den almindelige tyske Lærersforening, stadig Uddanner af Præparander, endnu vel husket af adskillige nordslesvigske Lærere, jeg har truffet efter Genforeningen. Det føjede sig endda saa mærkeligt for mig, at den første slesvigske Lærer jeg traf i København efter Verdenskrigen, siddende i en Sporvogn, og som jeg tiltalte, fordi jeg hørte hans sønderjydske Dialekt, og nævnte mit Navn for, sprang op af Begejstring fordi han havde været Præparand hos min Bedstefar.

Hans Hustru, Anna Elisabeth Buffleb, var ogsaa af Tønder, Datter af Linnedvæver B., Sønnedatter af Slagtermester B., men hun døde

1864 efter at have bragt 5 Børn til Verden, tre Drenge og 2 Piger, hvoraf min Far Johannes f. $\frac{28}{4}$, 1838 var den ældste. Hendes Søster Tante Ingeborg har jeg tit besøgt i Tønder (i Dagliglivet dansk talende, som de andre Smaaborgere i denne By), hvor hun da boede som Husholderske for Onkel Meese, en lillebitte skægget Skomagermester, i et af de smaabitte pudsiges Karnaphuse i Spickerstrasse, den morsomste Gade i Tønder. Nogle Gange siden har vi fra Familien besøgt dem, der nu bebor Huset, og fundet den hjerteligste Modtagelse.

Efter min Bedstemoders Død giftede min Bedstefader sig med en Lærerenke fra Risum. Et af hendes Børn af første Ægteskab giftede sig med en af mine Fastre (altsaa forsaavidt Broder med Søster). Onkel Paulsen, Degn og Førstelærer i Tønder, med 13 Børn, hvoraf 12 levede indtil Verdenskrigen, var vort Tilhold i denne By, hvor forøvrigt ogsaa Fars yngste Broder, en lille pukkelrygget og asthmatiske Urmager, Fritz Kaper, havde sin Forretning paa Hovedgaden i et af de ældste og smukkeste Renaissance-gavl-huse, bygget ind i en Uendelighed fra Gaden ud mod Baggyden. Den anden Søster flyttede siden med Familie til Amerika, og den yngste Søn Gustav blev Manufakturhandler i Flensborg og drev det til Borgerrepræsentant, Kirkeværge, indtil Verdenskrigen sluttelig ruinerede ham, der som Rentier havde raadet over mere end $\frac{1}{4}$ Mill. Rm., og der maatte rækkes ham en hjælpende Haand.

Da jeg kendte Bedstefader, var han tredie Gang gift, atter med en Lærerenke, fra Læk, Tante Katrine, der var god mod os „forlorne“ Børnebørn.

Min Bedstefader var stærkt grebet af den slesvig-holstenske Bevægelse fra 30'erne, der tog haardt fat i Tønders gennem Aarhundreder hertug-regerede Befolkning, og som just blev baaret som en Dannelses-, By- og Overklassesag af Præster, Lærere og Storbønder.

Og saa var min Fader, den ældste Søn, som med Opofrelse var hjulpet frem til akademisk Studium, dansk. Hvordan dog det?

Det virkede næsten forbløffende for den, der fra Barndommen af har kendt Nationalitetsforholdene i Mellemslesvig, at se de Folk, der i den lange Adskillelisesperiode mellem Slesvig og Kongeriget, havde

holdt sig fjernt fra Interesse for disse Problemer, med theoretisk Sikkerhed dømme om disse Forhold.

I disse Egne, der igennem Aarhundreder har vekslet frem og tilbage mellem danske Konger, sønderjydske og gottorpske Hertuger, holstenske Grever og Gud ved hvad; hvor Tysk har været Herre- og Kirkesproget i visse Egne, mens andre, klods op ad disse som Enklaver af Kongeriget har holdt sig fri; hvor Jord og Mennesker er blevet delt og slaet sammen paa Kryds og Tværs og historiske Spor af alskens Art er nedfældede i Traditioner, kan det ikke lade sig gøre at ville maale alt til efter et Alenmaal. En saadan Befolknings Psyke er af en egen Beskaffenhed, meget meget forskellig fra Kalundborgs, Samsøs eller Københavns. Det er ligesom en Mark, hvori der for hver Generation skal saas spiredygtig national Sæd, for at der ikke i Jorden, der ligger brak, skal skyde al Slags uventet Sindelag i Vejret. Mens i rene Egne Nationaliteten ligger fast som en Selvfølgelighed, hos somme grænsende til Sløvhed, fra Generation til Generation, ligger det enkelte Individts Sind indenfor et saadant Omraade aabent for de nationale Vindpust og Strømninger, der stryger hen over Landsdelen. Derfor skilles Mand fra Hustru, Far fra Søn, Søskende indbyrdes og det paa et aandeligt Felt, hvor Faren gaar langt dybere end paa det politiske selv i haarde Kamptider med skarpe Interesses modsætninger. I Mellemslesvig gaar der fire nærbeslægtede gotiske Sprog ind og ud mellem hverandre: Højtysk, der er Anstandssproget, plattysk, frisisk og dansk alt efter Egnen. De samme Mennesker kan i Samtaler skifte rundt fra det ene til det andet uden nærmere Eftertanke, saaledes at hele Flokken følger indtil et nyt tilfældigt eller villet Skifte, og det uden at nogen af dem blander Sprogene sammen, hvor nær end Gloserne ligger op ad hinanden. De tidligere Tidens livlige Kvæghandel sydpaa med Opkøb i Jylland og Udstationering i Marsken lægger Befolkningen alle disse Sprog paa Læben. Ved de store Kvægmarkeder i Tønder, i min Barndom, da Gaderne endnu var Torveplads og derfor flød ikke just med Mælk og Honning, var det morsomt at høre denne Blanding, der dog ingenlunde var en babylonisk Sprog-Forvirring.

Min Faders Modersmaal, Hjemmesproget i Familien var Højtysk;

Frisisk var Egnens Sprog; Platt var Handelssproget. Skønt Dansk allerede taltes i Nabobyen Klægsbøl og i „Hovedstaden“ Læk, var det danske det af de omtalte fire Maal, der laa min Fader fjernest i hans Barndom. Men efter at have afsluttet Skolegangen hos sin Far, læst Latin og Græsk med „der Pastor“, kom han paa Latinskolen i Flensborg, og dermed ind i den udpræget danske Aand, som den herskede der mellem Krigene, og da han var blevet Student, valgte han bevidst København frem for Kiel. Det var en kolossal Præstation af min Bedstefar, der endda ikke havde gode økonomiske Anlæg, at føre Sønnen saa vidt. I København, hvor min Far maatte hjælpe sig igennem, som han bedst kunde, fik han Bolig paa Regensen, og blev theologisk Kandidat med Laud, havde endog Prøveprædiken. I 1863 fik han Embede som Adjunkt ved sin gamle Skole i Flensborg for straks at gifte sig med Albertine Wenzien, med hvem han havde været forlovet lige siden sin Skoletid i Flensborg. Provst Fenger, selv fra Flensborg Skole, har engang overfor mig ytret, at det var den skønneste unge Kvinde, han nogensinde havde set — og han har dog set endog usædvanlig mange.

Saa kom snart efter Frederik den Syvendes Død paa Glücksborg Slot lige uden for Flensborg og saa Krigen. Tilbagetoget fra Dannevirke førte de danske Tropper gennem Flensborg. I Hælene paa dem fulgte Tyskerne. De rykkede ind, mens Hovedparten af Befolkningen havde rullet Gardinerne ned. Prøjerne forlangte af Far som indfødt Slesviger, at han umiddelbart skulde træde i deres Tjeneste. Paa den samme Side stor Slægt og Stilling. Paa den anden Troskab mod det nationale Valg, han havde gjort, og mod Embedseden til Kongen, og endelig Udvisning med Døgnfrist.

Over Lybæk-Malmø drog han til København, efterladende efter et halvt Aars Ægteskab sin unge Hustru, dødssyg af Tuberkulose.

Med en Pension af aarlig 600 Kr. i den første Tid stod han uden Arbejde i Hovedstaden. Han kiggede til Tider langeligt ind ad Bagervinduerne. Og saa kom Efterretningen om Hustruens hurtigt fortløbende Sygdom, og han forlod København. Mellem Fyn og Als blev han fra dansk Forpost til tysk, fra Baad til Baad udvekslet, og mærkede som et Chok undervejs, at han kom for sent. Hun var død,

da han naaede Flensborg. Jeg har siden efter min Moders Død i mine Forældres Gemmer fundet Brevene fra min Fars første Kone i Flensborg til ham i København. De laa i en særlig lille Pakke. Jeg læste dem — og brændte dem, for at ingen mere skulde genopleve Smerthen. Ej heller sin Moder gensaa han mere. Ogsaa hun døde i Februar under Krigen 1864.

Efter Krigen fik Far Arbejde som Privatlærer ved Melchiors og Maribos Skoler og endelig Stilling som Adjunkt ved Metropolitan-skolen med Religion og lidt Tysk som Undervisningsfag. Da fik Far Tilbud fra Gyldendal om at bearbejde nogle tyske Skolebøger, og der-ved kom han ind paa sin store Skolebogsforfattervirksomhed, som førte ham frem til at være „vor første Specialist“ paa dette og overhovedet Tyskundervisningens Omraade.

I 1866 havde han indgaaet et nyt Ægteskab. Hans anden Hustru var Mariane Branner, til hvis Hjem han var kommet i en Ferie sammen med en theologisk Kandidat, der siden rejste med den unge danske Prins, der blev Kong Georg af Grækenland. I den tidligere omtalte Kreds i Slagelse Præstegaard var den unge Enkemand med sin udprægede slesvigske Accent — og en stor Blækklat paa et Par lyse Bukser Genstand for nogen Moro. Men det blev altsaa til Alvor mellem ham og Præstens yngste og yndigste Datter.

Omkring 1880 begyndte vore Feriebesøg hos Bedstefader i Lindholm og hos Paulsens i Tønder, til Tider ogsaa i Flensborg hos min Farbror der.

Skønt Far selv ikke talte onde Ord til nogen, ej heller til os Børn om Tysk, var vort Sind som kun naturligt skarpt og skrappt nationalt, og som Betingelse for Familiesamvær — der som her — var nationale Drøftelser tabu. Altid gik det ikke, men altsaa i det hele og store.

Det var en lang lang Rejse her fra København fra tidlig om Morgen over Sjælland, Storebælt, Fyn og Lillebælt og saa ned gennem Jylland.

Vi kom ud paa Eftermiddagen over Grænsen. Vi stod spændte,

naar Toget havde forladt Vamdrup og passede paa! Hører den Gaard endnu med til Danmark?

Saa kom Grænsen. Vi vidste, at nu var vi der, fordi Telegraftraadene langs Jernbaneskinneerne skiftede over paa den anden Side over Hovedet paa Toget, og fordi de røde og hvide Jernbaneled blev afløst af sorte og hvide: det røde og hvide taaltes jo dengang i Slesvig ikke engang paa Pigernes Kjoler og Hatte! Jeg stod altid op som Dreng, naar vi kørte over Grænsen, sang et Vers — ganske sagte — af „Den Gang jeg drog af Sted“, denne jævne og raske Fædrelands-sang, saa fri for al Bulder og Storskryd. Og saa naaede vi ud paa Aftenen til Tinglev.

Nu er det jo en helt fin Station ved en pæn lille Stationsby. Men dengang et uendelig øde Sted. Syd fra, fra det tyske, kom man hurtigt over i Togene, der førte til Vestkysten. Men alle Togtiderne var ogsaa afpasset efter de tyske Tog. Nordfra, fra det danske, maatte Passagererne til Tønder sidde og vente i Timevis i en øde Ventesal. Vi Børn turde slet ikke gaa ud paa Landevejen for bare at lufte os lidt. Børn forstaar sig daarlig paa Tiden, og vi var altid bange for, at Toget skulde gaa i Mellemtiden — og hvad saa?

Endelig efter to eller endnu flere Timers Ventetid, kørte Toget efterhaanden i buldrende Mørke — et lille Bumletog, Skridt for Skridt, naar det da ikke holdt ved de mange Smaastationer — ad Tønder til. Der stod Onkel og nogle af de store Fætre og Kusiner og ventede paa os.

Min Faster og Onkel (Paulsens) boede i et af de smaa Huse paa Kirkepladsen i Tønder — for Resten det Hus, som nu er saa fint, at det har en Marmorplade paa, fordi den store danske Sønderjyde, Salmedigteren Brorson, boede der for mer end 200 Aar siden. De havde 12 levende Børn: en herlig Flok af Fætre og Kusiner for os tre Københavnerne. Hver Dag spiste hele Flokken deres yderst beskedne Mad ved et hvidskuret Bord med Far og Mor for hver Ende af Bordet paa hver sin Stol, og med en Bænk paa hver Langside af Bordet til Børnene; de store opad mod Faderen, de smaa nedadtil mod deres Mor. Vi fremmede sad som Hædersgæster opad Faderen til. Vi var beskedent nok vante hjemmefra, men vi havde godt af

at takke Gud for det daglige Brød sammen med alle disse raske og glade Fætre og Kusiner.

Naar vi var heldige, kom vi til i de Dage, vi var i Tønder, at opleve et af de store Kvægmarkeder.

Hele Hovedgaden i Tønder — og den er lang — og helt ned i Sidegaderne var der fyldt op med Køer og Køer og Køer, som i store Stimer nordfra og sydfra, østfra og vestfra, var drevet ind til Byen, og af handlende Bønder og Prangere. Sagen er, at dengang købte Slesvigerne de magre Køer oppe i Jylland og holdt dem paa Græs ude i Marsken og Geesten Sommeren igennem og solgte dem, naar de var blevet fede nok, til de rhinske Prangere, der i store Mængder kom op til Markederne i Tønder og Husum. — Handlen førtes paa den kendte kraftige og larmende Vis — som om de handlende i næste Øjeblik vilde ryge i Totterne paa hinanden — med djærve Haandslag og høje Raab, indtil Manden, der gik imellem, fik ordnet Prisen, og alle tre kunde gaa ind og drikke Lidkøb. Intet Under, at hele Tønder Hovedgade var (og tildels er) fuld af Beværgninger!

Men sikken et Svineri i Gaderne under og efter et saadant Marked. Tønder havde ingen Kloaker i den tyske Tid, og Køerne tog ikke engang Hensyn til Fortovene. Og hvis det blev Regnvejrr en saadan Dag! Man vadede formelig i Pladder.

Naar vi saa skulde videre til Bedstefader, maatte vi køre tre Mil sydpaa — med Diligence. Det tog Tid. Indeni og udenpaa den mægtige Vogn var der fuldt af Bønder og Bagage, og ud ad Landevejen gik det langsomt og med Holdt i hver Kro i hver Landsby. Diligencen kørte ind i Rejsestalden, og alle Mændene stolprede ud af Vognen og ind i Krostuen til en Kaffepuns (dansk) eller en Thepuns (frisisk). Der røg adskillige under Rejsens Forløb, og hele Køretøjet duftede og dampede. Endelig naaede vi Bedstefaders Landsby, og blev modtaget af den høje glatbarberede Bedstefar med hvid Krave og med sort Halstørklæde i Stedet for Flip, og saa slæbende paa Kufferterne og Vadsækkene den lange Vej hjem til Skolehuset, et lavloftet frisisk rødt Hus med hvide Døre og Luger og med højt Straatag — den skønne ældgamle Hustype, der naar et helt Stykke op ad den jyske Vestkyst. Vi var ude i den frisiske Marsk.

Marsken er et ganske særligt Landskab med milevid Udsigt over fuldkommen flade, fede, græsgrønne Enge med blinkende Vand i de mange mange Grøfter. De enkelte Gaarde og Landsbyerne ligger paa Værftet, d. v. s. paa Forhøjninger af Jordsmonnet for om Vinteren under Vandfloden, der dækker alt andet, at kunne holde sig fri af Vandet. Om Sommeren staar og ligger der fede Køer overalt paa Fennerne, som Markstrimlerne mellem Grøfterne kaldes, og det vrimler med Faar og med hvide og graa Gæs, der basker og skriger og skræpper. Landevejen føres frem langs ad Digerne, der omgiver hver af de ofte milevide Firkanter, som i Aartier og Aarhundreders Løb er vundet tilbage fra Vesterhavet, der i sin Tid ved mægtige Stormfloder brød ind over Slesvigs lave Vestkyst. Vi har nu en saadan stor „Koog“ her i Danmark, lige Syd for Højer, nedad Rudbøl til, og vi maa haabe paa, at der ikke i Danmark findes saa dumme Folk, at de ikke kan forstaa dens historiske og kulturelle Værdi, og at der heller ikke findes noget brutalt Vejræsen, der kunde tænke sig at ville modernisere Klinkechausseen (den med højkantede Mursten brolagte Landevej) fra Højer til Rudbøl!

Bedstefar var fattig — selvfølgelig — og streng — selvfølgelig. En Del af hans yderst beskedne Løn bestod i Driften af nogle Fenner. I selve det aflange Skolehus, hvor Lejligheden og Skolestuen indtog den ene Ende, var der Stald i den anden, og Høstænge ovenover begge Dele. Det er, som om Lugten fra Stalden og Høet, der fyldte hele Huset — odeur a la Ko — endnu hænger mig i Næseborene. Der malkedes, kærnedes, ostedes, bryggedes og bagtes af Husets Kvindfolk: Bedstefar var gift med en venlig Lærerenke med voksne Børn. Jeg skrev: bagtes. Jeg kan huske, at det æltede Brød en bestemt Aften om Ugen bragtes fra alle nærliggende Huse til en fælles Bagerovn, der laa som et eget lille Hus nærved Skolehuset. Det var morsomt at være med til det altsammen.

Naar vi spiste til Middag, øste Bedstefar, som sad for Bordenden, selv op og skar for og fordelte. Ingen vovede at røre Maden før han selv med en kort Velsignelse havde grebet Ske eller Gaffel. Der var ingen Mulighed for at kny ad Maden, selv ikke ad de „tyske Klumper“, en for os besynderlig (og uhyggelig) Blanding af Dejg og fedt

flommende Flæsk. Naar der var noget, Bedstefar selv syntes særligt godt om, saa han sig efter første Omgang spørgende rundt i Kredsen og sagde: Er der nogen, der vil have mere? Ikke en Lyd. Saa tager jeg Resten! og saa tog han f. Eks. Suppeterrinen og vippede den paa Højkant, saa at Resten af Suppen gik i hans Tallerken. Han var streng, sagde jeg. En af mine Søstre, der i Kapløb med nogle af Kusinerne fra Tønder og Piger fra Landsbyen, i sin Ukendskab med Forholdene skraaede Genvej over en tilsyneladende halmklædt Plet — Møddingen — faldt! Puh, hvor hun lugtede, da hun blev fisket op; men i Tilgift var der alt andet end Anerkendelse fra Bedstefar. Der kørtes en Dag Hø ind. Det var os forbudt at tage Del deri. Men den lille Ernst skulde alligevel krybe op ad Stigen, der var rejst op til Toppen af Høet oppe paa Stænget, og han faldt bagover med den skraa Stige og slog Hovedet til Blods mod Tagspærene. Høje Skrig tilkaldte først Søstrene, der varsomt tog sig af den lille Bror, men derefter ogsaa Bedstefar, der kun ved Søstrenes Graad afholdtes fra at føje ny Smerte til Ulykken. Jeg husker os tre Søkende tyende ud i Haven (Kartoffelhaven) siddende paa en Græsbenk — med den lille Bror i Midten — grædende over den haarde Skæbne og Ensomheden og trøstende os med at læse det sidste Brev hjemmefra endnu en Gang. Senere kunde Bedstefar nu alligevel ikke rigtig holde Strengheden overfor sin eneste Sønsøn: jeg husker engang, hvor jeg sammen med to Fætre havde overnattet — og det mod Bestemmelsen et Stykke op paa Dagen — i Alkoven (oppe paa Toppen af en Dynge fede Dyrer, med Forhæng, uden Aandehul, midt om Sommeren), og hvor Bedstefar sad i Stuen dampende paa sin mægtige Staapibe, og læste Tønder Tidende og ventede. De andre skubbede mig først frem og holdt sig tæt bagved. „God Morgen, Bedstefar,“ sagde jeg. „Siger Du god Morgen, Dreng, du kunde mere passende sige god Middag.“ „Saa siger jeg god Middag.“ Det kunde den gamle Herre ikke tage; han brast i Latter og i et Nu smuttede vi tre Dreng ud gennem Passet og ud i det fri. — Og det fik ingen Følger for os!

Jeg husker ogsaa en Kirkegang en Søndag. Jeg havde aldrig set en Klingbøjtel før, og naar Degnen paa sin Rundgang til Stolestaderne stak den ind under Næsen paa de store tunge Bønder og animerede

dem ekstra ved at sætte et vældigt Klem paa et Par Toner af Salmen, saa kunde jeg ikke bare mig for et lille forsigtigt Smil. Bedstefars strenge Øjne hvilede paa mig, og paa Hjemvejen trak det op til Tor-den, men da jeg sagde: „Undskyld, Bedstefar, men det var nu for komisk,“ saa tav han og smilede selv en lille bitte Smule. Jeg husker, hvordan vi sprang over Grøfterne hjem over Fennerne (om Sommeren brugtes Springstavene ikke), og hvordan Køerne, der dernede gaar løse omkring mellem Grøfterne eller i Staaltraadsindhegninger, mange Steder fulgte os fra Grøft til Grøft. Ok, der kunde være meget at fortælle!

Jeg husker ogsaa, hvordan Bedstefar engang optraadte som min Redningsmand. Sammen med mine to Fætre Ernst og Christian — den første lever endnu og er Skolelærer (naturligvis) og den anden (ogsaa Skolelærer) faldt i Verdenskrigen — havde jeg erobret en stor Dukkevogn fra et af vor Stedbedstemors Børnebørn, og var paa Vandring med to stedlige gule Kattekillinger i den ned ad Landsbyens Gade. De smuttede fra os, vips ind i en Have og vi fangede en igen — men ak, den var nok gul, men tilhørte Konen i Huset i den Have. Stor (og berettiget) Udskældning og Forvirring. Endelig bragtes Sagen i Orden, og vi vandrede hjemad. Hidkaldt ved Larmen tonede en noget fugtig Friser frem, og da jeg — uden ond Hensigt — lod mit Talent til at bræge som et Faar glimre, forfulgte han os skarpt lige til Skoledøren, hvor min høje og ærværdige Bedstefar traadte ham i Møde og afviste hans haarde Anklage imod mig: „Han der har bræget ad mig,“ og paalagde ham at gaa hjem for at sove Ru-sen ud.

Sidste Gang jeg var hos Bedstefar var til hans 50 Aars Jubilæum i 1887 eller 1888 — jeg er ikke helt sikker paa Aarstallet. Da blev den gamle Herre hyldet for sin udmærkede Dygtighed af hele Befolkningen. Jeg husker alle de stovte og i deres Art baade karakteristiske og smukke Marsk- og Geestbønder, der deltog i Festen. Desværre var jeg dum nok til — trods Fars Opfordring — at kravle i Seng med alle Fætrene og Kusinerne: vi var i alt en 10—12 Stykker i Alderen fra 13—14 Aar og nedefter. Vi laa alle i een stormægtig Seng oppe paa Loftet alle Drengene med Hovederne mod Hoved-

enden, alle Pigerne mod Benenden, og da Kampen begyndte om den enorme fælles Dyne, saa siger jeg Tak. Vi kedede os ikke paa Loftet, mens Bønderne hyldede Bedstefar, næsten ligesaa tætpackede nede i Skolestuen. Bedst husker jeg af den paafølgende Dags Begivenheder den almindelige Rædsel om Morgenens over, at en af Bedstefars „Præparander“ (Lærerlærlinge) var og blev forsvundet. Huset, Haven, Brønden, Grøfterne blev nøje undersøgte — alt forgæves; indtil han endelig fandtes stille indsovet paa et vist lille aflukket Sted, som der altid maa indrettes et betydeligt Antal af ved en Skole. Hvilken Lettelse, hvilken Glæde, hvilken Jubel!

Bedstefar ligger begravet ved Nordgavlen af den frisiske Landsbys kullede Kirke — Professor Vilhelm Andersens Forfædre er saa fine, at de ligger inde i selve Kirken. Endnu mindes Skolelærer Ernst Lebrecht Kaper med Ærefrygt af de allerældste i Landsbyen, der har været hans Elever og af talrige gamle Lærere ogsaa Nord for den nye Grænse — og jeg bærer med Stolthed daglig det Guldur, Befolkningen skænkede ham ved hans Embedsjubilæum.

En enkelt Sommer var jeg paa Refsnæs Kysthospital. Jeg havde faaet Kirtler paa Halsen, fordi mit Soveværelse laa uden Sol over ubeboet Kælder, men saa lidt, at Overlægen derude bag efter mente, at mine Forældre bare vilde have mig anbragt. Jeg lærte der at færdes mellem alle de skamferede Børn: „den skønne Martin“ havde kun nogle Huller til Øjne, Næsebor og Mund og ellers et „bart“ Ansigt, og min bedste Legekammerat faldt tit midt under det hele omkuld og sprællede som „Rødspætte“, som han selv sagde, og vi maatte stoppe et Lommetørklæde i Munden paa ham. Men jeg slap ellers selv godt fra det. En Pudsighed som jeg husker: at Lærerinden (1887) lærte os, at Firenze var Italiens Hovedstad, skønt Rom var blevet det ti Aar før. Men det stod i den Udgave, vi benyttede.

Ellers var jeg afvekslende med Ferieopholdene i Slesvig, om Sommeren paa en herlig Gaard paa 500 Tønder Land ved Strand og Skov i Nærheden af Vordingborg, paa Oregaard hos Forpagter Christensens. Jeg var altsaa saa vel stillet at kunne tage Del i Arbejdet og Livet paa en stor Gaard saavidt som det kan afspejles i de 6 Uger,

der følger paa den 15. Juli (da begyndte Ferien dengang). Det var baade Høslæt, og i disse tørre og varme, for Landmanden daarlige, Somre Kornhøst og Indkøring til og med af Byg.

Da disse landlige Oplevelser hos disse gode Folk ikke formede sig væsentlig anderledes end normalt for en Feriedreng, skal jeg ikke fordybe mig videre deri. Kun husker jeg de usle Forhold, hvorunder Tjenestefolkene dengang boede paa de større Gaarde. I et Par Karlekamre ved Hestestalden, med Staldvinduer og toppet Stenbro til Gulv, med fasttømrede Senge til et Par Stykker i een, med Halm og høfyldte Dyner boede Karlene. Jeg kan se for mig en af de unge Karle sidde paa en Søndag Formiddag og dreje rundt i lange lange Tider en ny erhvervet Lommekniv som et Klenodie, han ikke kunde se sig mæt paa. Pigerne boede i Mejeribygningen op ad Trappen under Taget i eet stort Værelse, hvor det med Rette var os Børn forbudt at komme. — Om Aftenen satte Karlene Træskoene af ved Foden af Trappen og en efter en sneg de sig op paa Pigeværrelset.

Vi gjorde fra Gaarden i Reglen nogle aarlige Skovture, jeg husker, hvordan vi med velberaad Hu udfordrende sang Fædrelandssange, naar vi kørte gennem Bønderbyerne, for at ærgre Venstremændene.

Engang, da jeg sammen med Christian Røgterdreng skulde køre Svin til Masnedsund, kørte vi løbsk allerede i Gaarden. Svinene skubbede Sædebrættet ned og Christian tabte Tømmerne. Mens han faldt af og blev kørt over, saa han brækkede Benene, kom jeg ud paa Stangen mellem Hestene og sad der, da Vognen standsede ved at køre mod Vandtruget. Fru Christensen, der skrev en gudsjammerlig Klo, berettede mine Forældre om Begivenheden, og begyndte med tre Sider, meget vanskeligt tydbare, gudelige Betragtninger, saa min arme Mor, der læste Brevet, var mere død end levende, da hun endelig paa fjerde Side erfarede, at jeg var ganske uskadt.

Her er nogle pudsige Smaahistorier, som maa med: Den vigtigste Personlighed i Miles Omkreds var naturligvis Hoffjærgemester Oxholm paa Rosenfeld, hvorunder Oregaard hørte. En Dag, jeg havde været i Marken med Forpagteren, kom jeg hønestolt hjem paa Gaarden og fortalte, at jeg havde talt med Hoffjærgemesteren. „Naa, hvad sagde Du til ham?“ Ja, jeg sagde ingenting. „Naa, men hvad sagde

saa han til Dig?“ Ja, han sagde heller ingenting. — Jeg havde bare staaet ved Siden af, mens Hoffjægermesteren og Forpagteren talte sammen.

Der var en Landvæsenselev v. T., der var umaadelig drilleborn. Særlig gik det ud over mig. Han inviterede de andre Børn ind til at spise Chokolade i sit Værelse og lod dem spise den i Vinduet for Øjnene af mig f. Eks. En Dag mødte jeg op paa Forpagterens Kontor og erklærede, at enten maatte v. T. eller jeg rejse.

Hvor smaat var ikke det hele, Hus og Værelser, Have og Gaard, da jeg gensaa dem som voksen.

Jeg vender nu tilbage til de to centrale Steder for et Barns Opvækst, til Hjemmet og Skolen.

Lige først i Firserne flyttede vi ud i det nye Frederiksborggade-Kvarter mellem Voldens gamle Plads og Søerne, til Plejeforeningens Stiftelse i Gothersgade 141. Vi fik en herlig Udsigt over „Botanisk Have“ og „Østre Anlæg“, i klart Vejr endda helt over til Skaane. Jeg synes, at jeg kan huske Enkedronning Caroline Amalie, fra et af hendes Besøg paa Stiftelsen, men muligvis er det blot en Skildring af hende og saa hendes Statue i „Kongens Have“. Huset beboedes væsentligst af en hel Række ældre Damer, der havde Tilknytning til Plejeforeningen, som hun stod i Spidsen for, som for Asyl og anden Godgørenhed. De gamle Damer kunde godt lide mig, fordi jeg altid stak i at synge af fuld Hals saasnart jeg var kommet inden for Gadedøren og blev ved, til jeg naaede vor Lejlighed paa fjerde Sal. Vi fik nye Møbler. — Før havde vi brugt dem, Far havde haft i sit første Ægteskab, og andre, Mor havde faaet med fra Præstegaarden. Det var mest enten meget beskedent eller det var gamle Mahognisager. Nu rykkede vi ind i Klunketiden — dog ikke overdrevet med Makartbuketter, Søjler og jeg ved ikke hvad, men dog med mørkegrønne polstrede Fløjelsmøbler og Nøddetræsbord med indlagt Ibenholt. — De gamle gode Ting, som dengang rykkede bagud til Pigeværelset eller op paa Pulterkammeret, er siden fisket frem igen, ja, tildels brugt som Mønster for min Generations Anskaffelser, som saa atter vore Børn kasserer eller sætter i Skammekrogen. — Men tro ikke,

at vi dagligen færdedes blandt de fine Møbler, der stod i Dagligstuen og „Kabinettet“; vi Børn med Moder holdt til i Spisestuen, og Far i sit Værelse med de mange Bøger, Skrivebord og amerikansk Gyngestol. Skønt Stadseværelserne vendte mod Nord, hvad der dengang værdsattes meget netop for Møbelbetrækkenes Skyld, blev der om Aftenen samlet broderede „Antimarkasser“ sammen og lagt hen, mens selve Lænestolene blev tildækkede med Overtræk mod Natten og næste Morgens Rengøring. Vi Børn hjalp hver Aften Mor dermed. Hvad havde ikke hun at gøre — sammen med Pigen — hvis Aflønning i disse Aar langsomt steg fra 10 over 12 til 15 Kr. om Maaneden. Jeg husker Mor, som hun dagligen stod ved Spisestuebordet med et helt Regiment af Petroleumslamper ordnet foran sig efter Størrelse. Med gamle Handsker paa rensede hun dem alle 7 eller saa, klippede Vægerne og fyldte ny Petroleum paa. Naar der var Vaskekone — der fik Forplejning og to Kroner — arbejdede Konen og Pigen nede i Dobbeltkælders Dyb fra før Daggry til efter Middagsmaden Kl. 4. Vi var vel nok en pæn borgerlig Familie og spiste derfor alle de for saadanne Familier obligatoriske Retter — selv naar ingen af os kunde lide dem. Det hørte med til god Sæd og for os Børn til god Opdragelse. Hvor var de gule Ærter bedske — Skinken var heller ikke sukkersaltet. Og brune Bønner!! Vi fik megen (udmærket) Grød, men næste Dag Mælkegrød, hvor den gamle Grød var skaaret ud i Terninger. Om Vinteren kneb det med at faa andet end delvis sorte Kartofler. Forandringen til nu er kolossal i Fordringerne til Mad, eller i Kræsenhed som det dengang hed. Det er ikke blot de almindelige Forhold i Madvarernes Art, der er ændret siden da, men ogsaa hele Tankegangen. I den gode borgerlige Familie var det ikke Anstand at bekymre sig videre om Mad. De over og de under derimod. Værsgo! Christian IX og Dronning Louise hørte dog i deres daglige Livsførelse til den anstændige borgerlige Mellemlasse.

Naar det saaledes gik frem for os, var det ikke Fars Gage, der steg saa væsentlig. En Adjunkt selv ved vor eneste Statsskole i København var yderst beskedent stillet. Men det var den overordentlige Flid, som Fader — i enkelte Tilfælde sammen med den gamle Sproglærer i Tysk, Simonsen, — udfoldede i at skrive og udgive Læsebøger, Stil-

øvelser, Grammatikker og Lexika, der efterhaanden kom til at betyde meget for vor Økonomi. Disse Bøger var forfattede med stor Dygtighed, hvad der alene fremgaar deraf, at en hel Del af dem endnu er i Brug — om end naturligvis af hans Søn Skridt for Skridt modificerede efter den fremadskridende Udviklings Krav. Det vilde dog være Synd at sige, at de umiddelbart har virket til at gøre Navnet Kaper populært; Folk og navnlig da Børn tror, at det er Kaper, der har gjort det tyske Sprog saa svært. — — — Tilmed var Far meget svag. Jeg erindrer allerede, at han havde Blødninger fra et Mavesaar fra saa langt tilbage, som da vi boede i Sølvgade. Vi havde en herlig Huslæge (senere Generallæge Møller, det mest umilitære Menneske, man kunde tænke sig) — hvilken Ændring for den Stand, hvoraf mange nu er Sygekasselæger en gros og mange andre er Specialister. En Mavespecialist og en Professor var tilkaldt en af de Gange, det gik paa Livet løs for Far med Blødningerne. Hver Dag, naar han kom, spurgte han, der led af en fabelagtig Distraction, min Mor „hvad er det han fejler?“ og ordinerede Dag for Dag om og om igen: Is at putte i Munden. Da Mor saa, hvordan Far mistede Kræfterne, spurgte hun Professoren, om hun dog ikke maatte give Patienten bare lidt Dyresteg. „Dyresteg“ gentog han „Dyresteg med Flødesauce og Gele, nej, det bliver ved Isen.“ Tilsidst gav Mor Far alligevel (med Huslægens Billigelse) Dyrestegen — og Far bjergede Livet. Men han slap aldrig af med den Sygdom, som man dengang ikke opererede for. Jeg erindrer fra noget senere hen, at vi Børn blev kaldt op om Natten for at sige ham Farvel. Ogsaa da gik det. Men naar i Perioder den akute Sygdom traadte tilbage, var Forsigtighed nødvendig, og svigtede denne imellem, var det Mavepumpe, Mathed og Nerver. Og dog har jeg ikke set nogen flittigere Arbejder. Saasnart den ligblege Patient kunde løfte Hovedet fra Pudren efter en Blødning, fik han en strikket „Modest“ om Skuldren og et Korrekturark foran sig paa Sengen — om ikke andet, saa et af Leksikonnerne. Deres Udarbejdelse gik altid i kontinuerlig Drift. Om hans Dygtighed som Lærer taler jeg andetsteds. Og saa sagde han endda: Jeg er egentlig doven! Det lo vi af, men hvilken Pligtfølelse. Fars store og lykkelige hobby var Frimurerlogen, hvor han efterhaanden blev ordførende Mester i

Skt. Johanneslogen. Mine Forældres Omgang var foruden en udvalgt Kreds af Kollegerne fra Metropolitanskolen og anden Skolegerning den saakaldte Kvartet — fire Familier i maanedligt Skiften af gensidig Indbydelse: Ritzau (Bureauet), Pastor Malling Hansen (Skrivekuglen) og Kaptajn Feilberg (Mors Fætter, ældre Broder til Filosofen Ludvig Feilberg, og samtidig „Moster“s Mand.) Damerne røg den Gang overhovedet ikke — undtagen „Moster“, der til Gengæld røg lange Cigarer. Hun var da ogsaa et Unicum.

Vi boede i Hus med Moster. Vi paa 4de, hun og hendes Mand paa 2den Sal. Moster havde boet hos mine Forældre i deres Ægteskabs første Aar indtil Fætteren, der som Theolog havde maattet opgive Studierne og været med i 64, ad Officersvejen fik nok til at gifte sig for. Det var nu alligevel ikke helt godt, det med at bo i Hus sammen. Gustav Feilberg, der var særdeles velbegavet og kunde tage Mennesker, ikke mindst Børn, om Hjertet ved et bedaarende Væsen, var ogsaa deri en Feilberg, at han til Tider gik helt i Staa — eller blev helt kontrær — selv overfor sin Svoger og Svigerinde. Men selv da gik Forbindelsen mellem de to Søstre og til os Børn f. Eks. ad Køkkenvejen ved et Par Pandekager med Syltetøj, naar sligt var paa Middagsbordet. Lidt senere hen, da jeg efterhaanden blev større, fandt jeg paa Hjemvejen fra Skole ind til Moster paa 2den Sal i Tiden før Middag, læste „Politiken“, som vi ikke holdt, til 1/2 Riffel Chokolade og en Cerut. Hun, som ingen Børn havde, og jeg sluttede et inderligt Venskab, der holdt til hendes Død, 82 Aar gammel.

Den anden af Mors Søstre, Moster Ida, gift med en anden Fætter, Forfatteren Dr. Sophus Schandorph, saa vi ikke ret meget til i disse Aar, hvor de mest boede i Paris. Moster Ida og Mor lignede hinanden saa meget, at Moster Ida engang i Paris, da hun paa en Restaurant kom ud i en Entre med Spejlglas paa Væggen, udbrød: „Men Gud, Mane, (Mariane) hvordan kommer Du dog her?“ Se hende paa Krøyers pragtfulde Sortkridttegning paa Hirschsprungs Museum. Min Onkel med en noget unægtelig grov Mund var sød og venlig mod os. Enkelte Gange traf jeg som noget ældre Georg Brandes hos dem (i Helgolandsgade), men det var Krøyer, der dér vandt mit Sind, fremfor den højtfarende og altid af alle krævende Brandes.

Endnu skal af Familievennerne omtales den gamle Isenkræmmer, Grosserer T. M. Werner paa Kultorvet, fra Slagelse-Sorø-Ringstedkanten forbundet med Schandorph. Jeg husker, at jeg med mine Forældre en Pinse, hvor Grosserer Werner med sin svage Kone var taget til Syden, laa paa Landet i hans Villa ved den forreste Runddel i Frederiksberg Alle, der hvor nu Sct. Thomas ligger. Men ogsaa ellers hele Barndommen igennem havde jeg om Vinteren i Butik, paa Lager, i Gaard og Kælder, om Sommeren tit Søndag paa Søndag i Ny Taarbæk de herligste Legekammerater i de tre yngste af hans Sønner, Aage, Sigvart og Viggo. Aage, der siden blev en højst ejendommelig filosofisk indstillet Theolog, var ogsaa en udmærket Studenterkammerat, men døde ung. De to andre Venner har jeg endnu den Dag i Dag.

Et andet udmærket Sted for Friluftslæg fik jeg gennem den botaniske Professor Warmings Børn i selve „Botanisk Have“, der først aabnedes for Publikum Kl. 1, og derfor var en udmærket Tumbleplads om Formiddagen, mens Overgartneren og saa hans Kone, der optraadte med Papillotter af Avispapir i Haaret og talte det værste Ruskomsnusk af Tysk og Dansk, i den øvrige Tid med stor Liberalitet lod os tumble i Omegnen af Gartnerboligen. Skønt Legekammeratskabet ogsaa der strakte sig fra Professordirektørens Børn til Fyrbøderens, jeg tør sige usædvanlig beskidte Dreng, havde det ikke nær saa tætsluttet og organiseret en Karakter som i Sølvgade.

Med Jens Warming gik jeg en første Fodtur en Paaske fra Frederiksborg til Gilleleje og husker saa vel Kullens Kamme dukke op over det danske Landskab i det særlige Foraarskær. Jeg fortæller derom, fordi det da var noget nyt og sjældent at røre sig udenfor København undtagen i Sommertiden. De faa, der tog i Dyrehaven om Vinteren med eller uden Sne betragtedes dengang som Særepraaser.

Nogle Pust af ny Tid strøg ogsaa ellers ind til os. Jeg var i Konfirmationsalderen, da Far og Mor fortalte os Børn, at de havde lejet Sommerlejlighed i et Fiskerhus ved Havnen i Taarbæk. Der var ganske vist dengang nogle velhavende Familier, der laa paa Landet om Sommeren og havde Kort til Klampenborgbanen — gamle Taarbæk kaldtes dengang det ny Jerusalem — ja der var nogle, der kørte i

Landauer til Stationen, og ganske faa Familier var bosatte for hele Aaret navnlig i Jægersborg Allé, men at det skulde naa til os, laa udenfor vor Tankegangs Spændvidde. Vi boede derefter i „Havnefryd“ hver Sommer fra sidst i Firserne lige til 1908, og navnlig min Mor og jeg blev gode Venner med Havnens faste Indbyggere — Fiskerne, der røg Snadde paa Havnebænken om Aftenen og ganske tidligt om Morgenens fiskede, og Konerne, der sad ved Gammelstrand om Formiddagen. Navnlig blev vi Venner med den gamle Familie, Ole og Inger Jensen, i den langstrakte straatækte Længe, hvori ogsaa Sønerne havde deres Hjem undtagen i Sommermaanederne, hvor de rykkede ud for „Sommergæster“ og boede i deres Redskabsrum. Pudsig nok hed den ældste Søn af Ole Jensen endnu efter gammel god Almueskik Jens Olsen (Fastsættelsen af det faste Familienavn paa -sen var da ogsaa i sin Tid en værre Fadæse), medens de yngre Søner altsaa hed Jensen. Gamle Inger sagde hvert Aar til Mor, naar de saas første Gang paa Sommeren: „Hvor har De dog skæmmet Dem siden sidste Aar.“ Det var efter traditionel Skik og Sæd en Opmærksomhed. Vor egen Fiskerkone fik almindeligvis Middagsmad med ude i Køkkenet; til Tak for Mad ræbede hun anstændigvis med gevaldig Kraft. Med Haandværkerne som den tyske Konditor Simonsen for Foden af Taarbæk Bakke og med Skomager Henriksen (som vi kaldte Skomriksen) har jeg tit i Tidens Løb røget om Kap paa lang Pibe ude ved Strandvejens Trafik.

En lidt særlig Familie, som vi kom yderligere i Lag med, fordi de boede om Sommeren i Ny Taarbæk, var den kendte Landstingsmand fra Venstre, Højesteretssagfører Octavius Hansen (af den saakaldte „adelige“ Familie Hansen, Gustav, Harald, H. N. Hansen o. s. v.). Det vil sige ikke just med ham selv, for han førte et vist Eneboerliv med sine politiske og juridiske Interesser og sin Violoncel og saas udenfor sit eget Værelse om Sommeren kun — med Panamahat — i et Slags Luntetrav til eller fra Klampenborg Station, men derimod saa meget desto mere med Fru Julie Hansen, Admiralsdatter, der i sin Ungdom havde vovet at gaa uden Krinoline, og som ogsaa siden forblev noget for sig selv ved sine Kunstbroderier og sine aparte Børn. Jeg tror vi oprindeligt kendte dem fra, at min ældste Søster gik paa Kursus hos

Frk. Zahle sammen med deres ældste Datter, senere fra Skøjtebanen paa Peblingsøen, og nu derude fra. Da begge mine Søstre var ældre end jeg, den ældste 7, den yngste $3\frac{1}{2}$ Aar, saa jeg jo nok deres Kammerater fra den lille private Pigeskole (Frk. Jacobsens senere Frk. Overgaards) hjemme, og det var mange af det gode Borgerskabs Piger, men de var uhjælpeligt for gamle til mig, men her var der yngre Søstre og navnlig da den yngste, der ogsaa var meget omsværmet paa Vinterens Baller og Skoleballer af andre end mig. Under Opvæksten var Ballerne den eneste almindelige Forbindelse mellem de to Køn. Og det gik saa sandelig til efter alle Kunstens og Anstandens Regler. Lige fra Børnene, allerede i Smaaskolen, gik paa Danseskole og helt opefter, holdtes der Baller for dem, og for en lidt livlig og danselysten Kavalier som mig, var der saa mange af dem, at de saa nogenlunde Lørdag efter Lørdag Vinteren igennem kunde siges at udgøre en Række Lyspunkter i det ret store Læsearbejde, Ugens øvrige Hverdagsaftner var opfyldt af. Man kom i sit pæne mørke Tøj med Danse-skoene i Frakkelommen og de hvide Handsker i Inderlommen. Pigerne dog i Droske (Takst 75 Øre indenfor Voldene, 1 Kr. udenfor). Fra Entreen skred man saa festklædt ind og hilste paa Forældrene, derpaa paa den unge Søn eller Datter, der var Husets Vært for den Aften, og Drengene stillede sig saa op til den ene Side og Damerne til den anden Side af Dagligstuen til en efter Forholdene mere eller mindre forsigtigt hviskende Konversation, indtil Balkortene blev delt ud og Engageringen begyndte til 1ste Vals, Francaise, 2den Vals, Borddans og til Cotillon, 3die Vals og Lanciers. Der hørte megen Taktik til for Kavalererne til at sikre sig vindende og dog hurtigt, de rette Damer, og for Pigerne gjaldt det om ved Kunst og Kneb henholdsvis at vrage og at afvise og at drage til sig — for Værtinden om saa nogenlunde at paase, at de mindre tiltrækkende Damer fik Engagement i taaleligt Omfang. Det samme gjaldt igen ved Cotillon, som — udover i visse noget mere kombinerede Marscher og Danse-ture, almindeligvis bestod i Sløjfer eller Cotillonsordner, som Pigerne ved fri Inklinatión tildelte deres udkaarne og smaa Blomsterbuketter omvendt at bortgive for Kavalererne. Dansen foregik paa Spisestuens bonede Gu'v. Det var saaledes, at den mere drevne af Kavalererne

sattes til at føre de forskellige Ture op, 1ste Vals og saa fremdeles. Han bestemte da Antallet af Par, der maatte danse, til han klappede, og det gik anstandsmæssigt fremad blandt de langs Væggene opstillede Par, indtil alle havde faaet deres Ret. Borddansen var den ypperste „Tur“, fordi „Konversationen“ der havde sit største Raaderum. Traktementet var almindeligvis forloren Skildpadde eller Krystader, derpaa Smørrebrød og Lagkage. Den, der havde Husets Datter tilbords, løftede sit Glas med afbrændt Rødvin (uden Afbrænding først i Gymnasieklasserne) og takkede. Man var derved udsat for megen Kritik og Moro. Siden serveredes for Damerne Is og for Herrerne Sodavand. Cigaretter sneg sig efterhaanden ind. Naar man desuden ved, at man ikke frit kunde tillade sig at tale med Pigerne ud over paa Ballerne, men maatte nøjes med en Hilsen, hvis man mødtes paa Gaden, saa har man det rette Indtryk af den almindelige anstandsmæssige Afstand mellem de to Køn i de borgerlige Familier og maa udbryde: Hvilken Forandring til nu. Restaurationsdans var da ukendt. De øvrige Ungdomsselskaber var for Piger og Drengene hver for sig.

Klassekammeraternes Baller udgjorde Hovedparten. Jeg var godt indarbejdet, fordi vi for Hovedpartens Vedkommende var fulgte ad lige fra Krebs' Skole op til Studentereksamen. Et Supplement skete for mig først 2 Aar før Artium, da en ny Kammerat kom ind fra det nedlagte „v. Westens Institut“ og indførte mig i en frederiksbergsk Familiekreds, som virkelig havde en noget anden Farve og gav større Spillerum end de gammelkøbenhavnske. Det var ikke mindst kunstneriske Interesser, der kom til, og jeg mindes derved særlig den stor-dramatiske Riis-Knudsens Periode paa Dagmar-teatret som et Glanspunkt i min Tilværelse dengang. Den drog mig noget bort fra de gamle Kredse, og da den nye Ungdomskreds for mig opløste sig i Disharmoni, blev det for mig Studiefællerne ved Universitetet, der blev mine Ungdomsfæller for Livet, saa meget mere, som det var dem, sammen med hvem jeg kom til at gøre en Indsats, som tidligt lagde Beslag paa alle mine ideelle og praktiske Muligheder.

Undervisningen i Krohns Skole sluttede efter 5. Klasse, derefter spredtes Eleverne til andre Skoler.

Til Optagelsesprøven i Hovedstadens eneste Statsskole mødte 75 à 100 Elever, særlig fra Krohns, Fru Jessens og Frk. Friis' specielle Forberedelsesskoler. Af dem skulde optages 25. Trods Kappelstrid var Spændingen ikke større, end at vi legede storartet i Frikvartererne mellem Prøverne. Fra een af disse Prøver mindes jeg en Episode, som baade vidner om vort mildest talt gode Humør midt under Faren, men ogsaa om en uforklarlig Tankeløshed i Ordningen. Arbejdet med Afhøringen af Aspiranterne var fordelt ligeligt paa Lærerpersonalet. Ved den særdeles vigtige Diktatstil var det Hold, jeg tilhørte, tildelt Skolens ejendommeligste Lærer, en gammel Collaborator („Medarbejder“) fra en af de sønderjydske Skoler. Enhver Dreng fra Dattidens Metropolitanskole mindes ham fremfor nogen anden. Det var en haard Ting som Embedsmand paa Ventepenge eller med Pension før Tiden at skulle vende hjem fra Slesvig efter den tabte Krig. Min Fader var blandt de unge, det gik jo endda, men de ældre! Blandt disse var altsaa Collaboratoren, som Staten dog havde saa megen Godhed for, at den lod ham tjene et Supplement til en til Livets Ophold for ringe Pension, men som vi Dreng, der da heller ikke kendte hans Forudsætninger, behandlede med den sædvanlige Ubarmhertighed. Han stod for os som en Oldtidslevning. Sirligt sortklædt med den høje Hat noget ned i Panden, altid i værdig lidt foroverbøjet Gang som til Begravelse, med den allerede indsunkne Mund, der fik ham til at læse stærkt med det gammeldags københavnske (f. Eks. inte for ikke) der ellers var stærkt paa Retur, af ham benyttet til blomstrende ciceronianske Vendinger og Betoninger. Det var den første Lærer, vi stødte paa og efter Omstændighederne øjeblikkelig instinktivt gjort Halløj med. Jeg husker det første Ord i Diktaten, selve Overskriften, der hed „Galejslaven“. Den første frejdige Dreng sagde: Maa jeg have Lov til at spørge om, hvad det Ord betyder? „Ved du inte det, dsa dskulde du hellere inte være kommet her!“ Almindelig Protest. Og i sin Skikkelighed lod han sig saa drive til at gentage det langsommere og langsommere, saa at jeg endnu har Klagen af Lyd for Lyd, i mine Øren: „Ga-le-ey-ds-la-ven, det er dsa ganske sim-

pelt!“ — Og saadan videre Diktatstilen igennem. Senere fik vor Klasse ham som Lærer i Latin. Latin kunde han forsaauidt, men Pudsighederne dominerede. Jeg husker mange, men skal lade dem ligge. Dog endnu blot en eneste. Han hadede Ordet: altid. „Jeg vil inte høre den Dslags nymodends Ord. Dspørgsmaalet er kun, om „dsempet“ her skal oversættes ved „immer“ eller „immervæk“.“

Selv var jeg sunket ned fra min fine Plads i Krohns Skole til Nr. 16 af 25, paa Grund af Regning. Det er et Fag, der slet og aldeles ikke taaler Brist i det elementæreste Grundlag. Jeg har aldrig faaet indhentet den manglende Træning i Elementerne.

De 25 nye Dreng, der naturligvis var Genstand for en viss Opmærksomhed fra de store Drenges Side, f. Eks. ved at holdes under Vandposten eller spændes over Træet o. l. uden at disse „Indvielsesceremonier“ dog antog nogen barbarisk Karakter, for om Kap løs paa Arbejdet i 1ste Latinklasse. Vi fik jo den Gang Præstationskarakterer for hver Gang vi blev hørt, og fik ugentlig Karakterbogen med hjem til Faderens Underskrift.

Hver sjette Uge blev alle Karaktererne talt sammen og dividerede til en „Hovedkarakter“ og efter dennes Størrelse — der dog kunde ændres ved Fradrag af Points paa Grund af Uartighed — fik hver Dreng sit Nummer i Klassen og flyttedes op eller ned: de flinkeste Dreng længst borte fra Læreren Katheder.

Jeg tror, jeg var i godt Venskab med de øvrige Dreng i Metropolitanskolen — jeg husker særlig min Sidekammerat Overretssagfører Otto Bing, Overlæge Emil Wanscher og Rektor Otto Zahle, til hvem jeg stadig føler mig nært knyttet, afdøde Amtmand Schlichtkrull og Fængselsdirektør Fussing og mange andre udmærkede og glade Mennesker. Skolen blev dengang ledet af Rektor Bloch, og vi kaldte ham „gamle Bum“. Han var god nok og kendt over alt for sin „Lærebog“. Egentlig var jeg en flink Elev — men dog hændte det naturligvis, at jeg fik et Par fortjente Lussinger, for jeg var ingenlunde nogen rolig Elev. Jeg mindes en Dag, hvor Rektor kom ind i Timen og gik lige hen til mig: „Ernst, der er atter klaget over Dig i Gymnastik — hvor kan det falde Dig ind, Dreng.“ Han stak mig et Par ordentlige paa

Siden af Hovedet, og jeg holdt klogeligt min Mund. — Jeg havde sikkert været rædsom næsvis overfor Gymnastiklæreren, men han var nu ogsaa morsom. Naar vi sprang over Hesten og klarede os flot, sagde han gerne: „Fint — Du er den eneste der kan —“ og et Øjeblik efter til en anden flink Springer: „Fint — fint — Du er ogsaa den eneste“ — alt gravalvorligt.

III

UNG FILOLOG OG AGITATOR

Det var en hyggelig Tid i Skolen, og i Aaret 1892 blev jeg Student som Nr. 1 — og med 3 Points over Udmærkelse. Efter Ferien begyndte jeg med Juraen, men var ærlig talt doven — min Manuduktør var god nok, det var den senere Rigsadvokat Aug. Goll, min Svoger, men særlig Lyst til det havde jeg altsaa ikke.

En skønne Dag fik jeg Tilbud fra Rektor Bloch om et Vikariat for min syge Fader; jeg var Rus dengang endnu — og Forsøget, der egentlig var dristigt, faldt heldigt ud.

Jeg magtede at sætte mig det fornødne i Respekt, men heller ikke mere, overfor mine tidligere Skolekammerater, og herefter vaagnede Lysten til Lærergerningen — som jo laa mig i Blodet. Aldrig har jeg fortrudt, at jeg kvitterede Juraen, men længe efter fandt den mig i min Gerning i Magistratens 1ste Afdeling med alle Stadens Øvrighedsforretninger.

Ved Universitetet havde jeg mange andre Ting i Hovedet, men jeg tog det traditionelle Skolehaandværk op, begyndte at studere til Skoleembedseksamen med Tysk til Hovedfag, Græsk og Latin som Bifag. Det var en haard Prøve for ens Karakter, for hele Studiet var slet tilrettelagt, og først efter 5—6—7 Aars Forløb skulde man, i Løbet af faa Dage, staa til Ansvar for alt det sammenhobede Stof. Et Aars Studium i Tyskland (Heidelberg og Leipzig) gav mig dog saa god Fremgang, at jeg fik indhentet det spildte Aar og blev færdig i 1898 med Laud, som Hovedkarakter med prae ceteris i Hovedfaget. Mine Venner fra Studietiden, Undervisningsinspektør Dr. Henrik Ber-



Et Glas med Onkel Schandorph.



Som nybagt Kandidat.

telsen, Lektor Langballe og Dr. Gudmund Schütte, der — alle tre Provinsstuderter — hyppigt kom i mine Forældres gæstfrie Hjem, bevarede jeg lykkeligt som Venner op gennem Aarene, ligesom Brødrene Werner, der gennem mange Aar har haft den gamle Isenkram-en-gros-forretning paa Kulturvet.

Blandt mine Lærere ved Københavns Universitet udmærkede sig en da allerede gammel jødisk Lærd, Docent i klassiske Sprog, Dr. Siesbye. Han var vel i meget en typisk Fortsættelse af den i dansk Literatur velkendte Stamme af gammelkøbenhavnske Jøder, men samtidig var han af en ganske speciel Særhed. Han var Elev af den berømte danske Filolog Madvig, og hans Beskedenhed forbød ham at sætte sig i denne højagtede Mesters Professorstol, da den blev tom. Han vilde forblive ogsaa i det Ydre en Studiets Tjener. Som Ungkarl kunde han ofre al sin Tid paa Studierne og paa Studenterne, og som jeg altid har haft en egen Sympathi for sære Mennesker, gik jeg tit i hans Kølband, og havde min Glæde af hans paa een Gang ægte danske og specielt københavnske Humor og Ironi og hans — trods den næsten overdrevne gammeljødiske Ærbødighed — tit spottende, ja bidende semitiske Vid. Han sagde engang til mig: Kære Fætter (det var en almindelig Tiltale overfor ældre som yngre Venner). De vil sikkert gøre samme Erfaring som jeg, naar De nu fortsætter med at studere Græsk. I Begyndelsen synes man jo nok, at der er nogen Forskel mellem Dansk og Græsk, men efterhaanden som Tiden gaar, bliver man mere og mere forbauset over, hvor ringe en Forskel der egentlig er paa de to Sprog.

Efter allerede i Studenteraarene med Studiekammeraterne at have tumlet mig i „Selskab for Germansk Filologi“, hvis først hektograferede, senere trykte „Budstikke“ virkelig havde en vis Lydhørhed i Filolog-kredse, kastede jeg mig ind i to Opgaver Skolegerningen ved 3—4 forskellige Privatskoler og i et Arbejde for den højere Skolestands Kaar; de var saa ringe, at vi unge blev aldeles forfærdede. I den ovenfor omtalte „Budstikke“ udgik ogsaa de første kraftige Opraab om Sammenslutning, der førte til Dannelsen af „Privatskolens fagordnede Lærerforening“.

Ernst Kaper var i Aarene 1898—99 Fyr og Flamme for at højne sin Stands Kaar. Hans Tale var kraftig og manende og med Ungdommens Begejstring kastede han sig ind i Kampen mod den bestaaende Eksamensordning og mod den uddannede Lærerstands fattige økonomiske Vilkaar. Hans Pen kradsede og glødede, men Gnisterne fængede; i hans Indlæg i „Budstikken“ føler man et Temperament og en Vilje, der ubøjjelig krævede, hvad han følte var Ret og Billighed.

Af de mange Indlæg i Kampen for Faget skal kun her angives et enkelt, der, forekommer det mig, rigtigt viser os den unge Kandidats iltre og kampglade Sind.

Af Budstikken den 28. Oktober 1898:

„Der er kun een Vej ud af Uføret. Paa Hjørnet af den staaer der skrevet: Fagorganisation. En Stand, der ikke har organiseret sig, staaer i vore Dage hjælpeløs. Saaledes har Forholdene udviklet sig, hvad enten man saa ser det med Sorg eller Glæde. Ovenfra: af vore Arbejdsgivere skambydes vi — af tarvelige Personer indenfor Standen underbydes vi — udefra respekteres vi ikke. — Bonde og Arbejder kan forstaa, at een gør Sko, en anden bærer Sten; men en Mand med en Pen eller en Bog i Haand, han driver den af. For hvert Aar vil Bonde og Arbejder komme til at regere mer og mer. En Organisation forstaaer de. Det er det eneste moderne Udtryk for, at en Stand vurderer sig selv, — dens eneste Middel til at skabe Respekt for sig i Samfundet.

Det første Ord, vi vil jaa at høre, er: Socialdemokrat. — — Vi har ikke det mindste med Politik at skaffe. Vor Fagorganisation skal skaffe Skolen og os bedre Kaar, intet andet. Men det vilde være taabeligt at vise fra os den Erfaring, Haandværkernes og Arbejdernes Fagforeninger har høstet under deres Udvikling. Hvad er Privatlærere andet end Arbejdere hos Arbejdsgivere: Skolebestyrerne? Vi staaer hjælpeløse overfor deres Vilkaarlighed, ligesom den ikke-organiserede Arbejder overfor sin Arbejdsherre. Vi har jo hørt om en Lærer, der er afskediget af Fag og Undervisning ganske uvedkommende Aarsager efter Overhøring af en fanatisk Frue. De, der nu har det godt, maa huske, at uden Grund og uden Varsel kan de af-

skediges efter een Persons Luner. Skolebestyrerne er ikke Kapitalister; de sidder selv smaat i det. Øger vi deres Nød, gaar de blot nedenom og hjem og tager vore Pladser med sig. Ja, skulde ogsaa en Skole med sin Skolebestyrer gaa i Løbet under Kampen, saa er det jo Livets Lod, at den enkelte maa vige for det hele. Og hellere maa nogen af os en Tid slet ingenting have — Organisationen kan støtte dem om fornødent — end den Usikkerhed og Elendighed fortsat for os alle. — Egentlig skulde Skolebestyrerne være Æresmedlemmer af Organisationen. Den vil — og den alene kan — højne Lærerstanden og Skolen. Og dette er jo Skolebestyrernes helligste Hjertesag. Vi vente da ogsaa forstaaende Imødekommenhed fra deres Side. Men kan vi have dem indenfor Rammerne? Der kunde jo være den Skolebestyrer, der af personlige Interesser vilde arbejde Skolens og Standens virkelige Interesser imod.

Vor Stand er den udenfor Haandens Folk, som mest har en Organisation behov. Jurister, Medicinere, Theologer etc. har enten Staten til Arbejdsherre, eller naar normalt til Selvstændighed. Og dog har Medicinerne en Slags Organisation. Farmaceuterne er stillede som vi: de har en hel Række Privatpersoner til Arbejdsgivere. Deres glimrende Organisation har nu 25 Aars Jubilæum. Alle disse har det Store forud for os, at der af Staten er fastsat en bestemt Eksamen som Adgang til Erhvervet: kun en juridisk Kandidat kan blive Dommer eller Sagfører, kun en medicinsk Kandidat kan blive Læge, kun en Præst maa prædike — men Lærer kan enhver falleret Landmand, ja den raæeste og mest udannede Person uden videre blive. — Dem er det først og fremmest vor Organisation skal skaffe os af med. Dem er det, der trykker vore Kaar. Dem er det, der skader vort Renommé, — og det er ogsaa dem, der vanskeliggør det for os at organisere os.

Man har fortalt os, at Privatlærerforeningen skulde stræbe efter at udvikle sig til en Fagorganisation. Det er det rene Nonsens. Har vi som cand. mag. nogensomhelst Fordel ved at arbejde for bedre Kaar for vore Konkurrenter og naturlige Fjender, Theologerne og Havaristerne? Med dem slaa vi jo Følge i den Forening. Nej, lad dem bare modificere den bekendte socialistiske Frase og sige: Proletarer ved

alle Skoler, forener Jer! Det vil vi ikke. Vi vil netop sparke dem ud, der gør vor Stand til en — — Afløbsrendesten for alle Stænder.

Som Grundlag for en Fagorganisation er en fælles Basis nødvendig. I Artikel I har jeg gjort Forslag til en saadan i Fremtiden. Men selvom den med Tiden skulde naas, — hvorom jeg dog ingen Illusioner nærer —: vi kan ikke vente længere. Hvilken Basis skal vi da finde? Det er klart, at candidati magisterii bør danne Grundstammen. Det vil maaske blive smaat med dem i Øjeblikket; der vil være dem, der hverken har Mod eller Modenhed nok. Men til os vil naturligt studiosi magisterii slutte sig, støtte os og love at blive hos os, naar deres Uddannelse er færdig. Vil man ikke hjælpe os ovenfra, saa vil vi organisere os nedenfra.

Men jeg troer ikke, at vi gør klogt i og heller ikke, at vi har Ret til, at udelukke de mange dygtige Lærere, som ikke har taget den nuværende Examen. Der er et langt Spring mellem de ikke stemplede Lærerdygtigheder og Theologernes og Havaristernes Skare. Det vil være i Favør af os, at have enhver Dygtighed med. Jeg havde tænkt mig, at der i hver Faggren skulde nedsættes en Tremandscommission af cand. mag., der undersøgte vedkommende Lærers Qualificationer til Optagelse, bl. a. ved at indhente Skøn hos de faguddannede Lærere, der arbejdede sammen med ham. I tvivlsomme Tilfælde kunde Faget saa ballotere.

Vore værste Fjender vil vi møde blandt vore egne. Det er let at organisere Bagersvende. Kun Bagersvende og alle Bagersvende hører sammen. Hver enkelt føler sig som Bagersvend og kun som Bagersvend. Med de „dannede“ er det en anden Sag. De kender ikke det, der i Kampen for Tilværelsen nutildags er det ene fornødne — Korpsaand. Een føler sig som Digter, en anden som Kritiker, en tredje som Videnskabsmand, en fjerde bare som sig selv — og vil respekteres som saadan; ingen i sin materielle Stilling som Lærer. Følgen er, at vi til Nød respekterer os selv indbyrdes, mens andre udenfor aldeles ikke gør det og i Fremtiden vil gøre det endnu mindre, før de seer os staa som en organiseret Stand, der kræver — og kan støtte sine Krav paa vor Uundværlighed.

Det vil være svært at bringe alle de mange Hoveder, der hver har

sin egen Individualitets Luner saa kær, under een Hat. Men det skal lykkes. Se til Farmaceuterne! En lille Skare tog fat under de „kloges“ Hovedrysten. Og nu? Deres materielle Stilling er sikret og bedret, og de staar som et kompakt Hele, som enhver i og udenfor Standen respekterer.

Den Vej skal og maa vi ogsaa. Bagersvendene, hvis Faguddannelse er kort og ringe, har standset Arbejdet, fordi de ikke er tilfredse med 1500—2000 Kr. om Aaret og 8-Timers Normalarbejdsdag. Har vi det, vi som ofrer 10—11 Aar (fra Confirmationen) paa vor Uddannelse? Vi naar det knap senere, endsig da Kommunal lærernes Position, og vi kunde da kræve bedre en Stilling end baade Bagersvende og Seminarister blot som Renter af den Kapital af Tid og Penge, vort Studium har krævet. Vore Forhold er usle. Det er paa Tide, at vi gaar den eneste Vej fremad, — vi maa danne en Fagforening og stræbe at naa baade Minimal-Priscourant, Voldgiftsret og saa videre. Gaar det ikke blandt os, som det er gaaet blandt Arbejderne, at det er de dygtigste og bedst situerede, der er gaaede i Spidsen, af Frygt for, at de øvriges Misere engang ogsaa skulde naa dem selv, saa skal vi unge træde sammen og formere Mandskabet til

De faguddannede Læreres Organisation.“

Og lad os høre Kaper selv berette videre om disse Ungdomskaar:

„Blandt mine Arbejdssteder fik Professor H. C. Frederiksens Skole i Ordrup mest at betyde for mig. Skønt jeg langt fra var blind for „Friser“s Særegenheder, var jeg dog henrykt ved at begynde mit Skolearbejde under en saa gudbenaadet Pædagog. I Stedet for at nære ug-Tendenserne viste han fra Stoffet hen til Børnene som det centrale.

I disse Aar udførtes der paa flere Hold et stort Arbejde for at redde Privatskolen, der — bortset fra den lidet talrige Metropolitanskole — var identisk med den højere Skole her i Hovedstaden. Folkeskolens store Fremgang, i Bygninger og Lærerløn gjorde den en saa voldsom Konkurrence, at Situationen blev mere og mere truende. Den virksomste Arbejder i denne Sag var Niels Hiort. Først som Næstformand

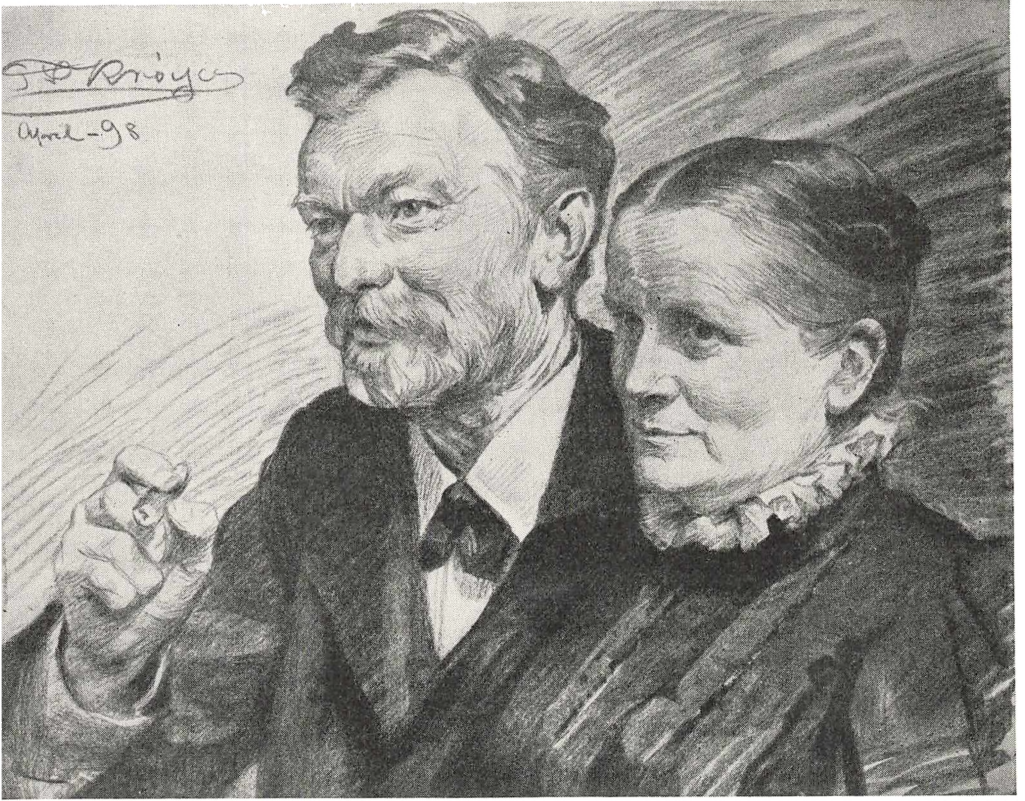
og siden i Perioder som Formand for Lærerforeningen tog jeg levende Del i Arbejdet med Oprettelsen af de forenede Skoler, bl. a. som Medlem af Kultusministeriets Kommission om denne Opgave. Da endelig den første af de senere i alt 4 „Institutioner“ blev oprettet og Niels Hiort blev dens Direktør, udnævntes jeg til Inspektør ved „Hollændervejens Latin- og Realskole“. Jeg havde da forlovet mig med en af mine Elever fra Ordrup, Erna Petersen, „Telegrafbarn“ fra Store Nordiske i Finland. Det ene Aar, jeg var Inspektør, ude paa Hollændervej, var skolemæssigt set mit sværeste, da jeg slet ikke sympatiserede med Ledelsen, hverken pædagogisk eller personligt. Jeg fik da et Aars Permission, som jeg benyttede til en Studierejse til Sveriges, Norges og Finlands Skoler, hvorfra mit senere Arbejde for nordisk Skolesammenhold er udgaaet, f. Eks. som Formand for Foreningen „Norden“s Skolenævn her og for de dog ret betydningsfulde „private nordiske Skolemøder“, af hvilke jeg ledede Mødet i Vester Sottrup ret efter Genforeningen.

I de nordiske Lande samlede jeg ogsaa Stoffet til min lille Bog „Den daglige Undervisnings Form“, der ved at udkomme i 5 Oplag har vist en vis Levedygtighed. Den blev udarbejdet i Leipzig, ved hvis Universitet jeg laa Vinteren over, egentlig for at skrive eller dog forberede en Doktordisputats; men Pædagogikken tog Luven fra „Faget“.

Hjemkommen blev jeg atter Inspektør, dog ved „Henrik Madsen“s Skole, og giftede mig — lykkeligt. Det er der jo god Grund til at bemærke nutildags.

Der arbejdedes i disse Aar, „Systemskiftet“s Aar, ihærdigt paa en Reform af Latinskolen. Den maatte bringes ind i den offentlige Sympathis Solskin for ikke at glide ud. Ogsaa i denne ministerielle Kommission havde jeg Sæde. I. C. Christensens Skolelov af 1903 var en Redningsakt, der har befriet den højere Skole fra at blive Genstanden for heftige Klassekampe (vide Sverige 1927).“

Kaper var allerede i de unge Aar som nybagt Kandidat en flittig Lytter til de nordiske Toner. I de senere Aar kom han Gang paa Gang



Ernst Kapers Forældre. — Tegning af P. S. Krøyer, Foraaret 1898.

med stor Taknemmelighed tilbage til alt, hvad vort store svenske Broderland havde bragt ham. Dette finder ogsaa smukt Udtryk i en Nekrolog af Kaper over den svenske Pædagog Sigfrid Almquist, hvori han bl. a. skriver saaledes:

„Jeg følger mit danske Sind og skriver subjektivt om min kære Lærer og Ven, Sigfrid Almquist, hvis Billede hænger paa Væggen i mit Studerekammer. Jeg føler det som en stor Tilfredsstillelse af min Pietet, at efterkomme dette Ønske, naar man nu elskværdigst har opfordret mig dertil. Mit første Møde med Rektor Almquist var, da han — det maa være i Efteraaret 1898 — holdt Foredrag i „de danske Gymnasieskolers Lærerforening“ her i København om svensk Klasseundervisning. Han var hentet herved fra Stockholm af to af Københavns Rektorer, Dr. Tuxen og Sloman, der ved den Tid gennem de private nordiske Skolemøders Indstiftelse var kommet i nær Berøring med Nabofolkenes Skolefolk. Det første af disse Møder havde fundet Sted paa Askov, hvor Svenskerne havde lært den danske Folkehøjskole i dens mærkeligste Form som aandelig Grænsevagt mod Syd at kende og var blevet ganske betagne af denne for deres Lynne fremmede Skoleform. Nu var det Svenskernes Tur paa et alment Møde for den højere Skole at vise os deres. Og det havde Rektor Almquist paataget sig.

For at skildre Virkningen, griber jeg atter til den danske Form Subjektiviteten. Som ung, lige udklækket universitetsuddannet Lærer sad jeg blandt Tilhørerne og hørte med Undren om svensk Undervisningsmetodiks Fasthed og om Uddannelsens Organisation for den højere Skoles Vedkommende. Faa Uger efter Foredraget tog jeg med en Ven over til det nærmeste Provläroverk, til Lund, og overværede Undervisningen og Øvelserne i flere Dage, og da jeg fik den Lykke at deltage i det næstafholdte private nordiske Skolemøde, blandt hvis Deltagere atter Rektor Almquist baade ved Foredragene og det selvkæbelige Samvær virkede som en Høvding, samtidig med at han ganske usnobbet ofrede Tid og Interesse paa selv de yngste Deltagere, blev Følgen, at jeg tog Permission om Efteraaret fra min Skoletjeneste og rejste ud paa pædagogisk Studierejse, med det første og vigtigste Maal: til Almquist i Stockholm. Da den første Forbavselse over,

hvor lidt der da i Sverige existerede af Litteratur over Emnet, og af Rektor Almquist havde høstet Belæring om, hvor langt lettere og fastere en Tradition dannes og følges i Sverige end i det ivrigt diskuterede Danmark, og hvorledes den gaar fra Mand til Mand uden skrevne Ord, tog jeg mig for — til vort Brug og derfor i vor Form — at fæste mine Erfaringer paa Papiret. Den Liberalitet, med hvilken Mænd som Almquist og Rektor Wärn og mange flere modtog mig og understøttede mig, er noget af det mest uegennyttige og ædelt hjælpsomme jeg har set og oplevet. Rektor Almquist gik endog saa vidt, at han gennemlæste Manuskriptet til „den daglige Undervisning“s Form, der udkom efter Rejsen og har naturligvis paa sine Steder i en for vor Nation modificeret Form ført svensk Undervisningsteknik ind som en betydningsfuld Faktor i dansk Skolearbejde, baade ved Seminarierne og ikke mindre ved den snart efter oprettede praktiske Uddannelse af den højere Skoles Lærere.

Hvad jeg her har berettet om mine Forhold, staar instar omnium. Mange danske Skolefolk har nydt godt af hans kloge og vidtstrakte Hjælp, saa mange, at han maa regnes blandt de allerførste og allerbedste i den værdifulde Forbindelse mellem svensk og dansk Skole.

Det er ikke muligt kort at belyse, hvad der ligger bag ved den Indflydelse, Rektor Almquist øvede i Danmark. Foruden hans personlige Venlighed og hans dybe frie Forstaelse af vor Nations Vilkaar, hans Aandfuldhed. Blot een lille Prøve. Under et af de senere private nordiske Skolemøder, der afholdtes paa Lundevad Högskola, besøgte Deltagerne Vadstena. Mens vi rumlede ned gennem Sverige ad forskellige beskedne Privatbaner, lokkede vi yngre Rektor Almquist til at fortælle os om sit Syn paa Fremtidens Kulturudvikling. „Vil De ogsaa høre paa mig, naar jeg siger, at det er i Rusland, at det nye vil bryde frem; thi det vil ingen her i Sverige?“ Jeg har Gang paa Gang maattet mindes denne da ganske fantastiske Fremstilling af Fremtidsproblemerne, da vi mange mange Aar efter oplevede Sovjet-rusland.“

Da Ernst Kapers Fader i 1905 afgik ved Døden, var den „unge Kaper“ takket være sine rodfæstede Kundskaber og fremragende pædagogiske Evner selvskreven til at fortsætte Faderens Gerning som Lærer i det tyske Sprog paa de ansete Undervisningsanstalter, hvor Faderen havde fastslaaet Navnet Kaper som Garant for en første Rangs Kraft paa dette Felt — langt udover det sædvanlige. Han overtog ogsaa Udgivelsen af de mange Lærebøger og Leksika — som kom i fornyede og gennemarbejdede Udgaver langt frem i Tiden ogsaa efter Moderens Død i 1925. Det var ham en stor Tilfredsstillelse paa denne Maade at kunne bidrage sit til at støtte hendes selvstændige Økonomi lige til det sidste.

Han var saa ivrig som nogen i Arbejdet for den praktiske Læreruddannelse for de højere Skoler og kom ogsaa selv med i en af Undervisningsministeriet nedsat Kommission, der løste Opgaven, og tog personlig Del i Uddannelsen af de første „Lærerkandidater“, og blev benyttet som faglig Medhjælper hos Undervisningsinspektøren, Professor Dr. Tuxen i Tysk og Oldtidskundskab. Gennem disse Aar var det hans største Glæde i Arbejdet, at han stod i den nøjeste Forbindelse med sin Kollega Dr. Henrik Bertelsen, som han betragtede som sin bedste Ven og Kampfælle. Paa Metropolitanskolen befandt han sig godt under Svogeren Rektor Rafn, som han værdsatte højt.

I Februar 1908 disputerede Ernst Kaper for Doktorgraden med en Afhandling om Heinrich von Kleists „Robert Guiscard“. I dette Arbejde havde han gennem et Par Aar lagt sine Kræfter ved en systematisk Anvendelse af al Fritid. Ofte kom han senere tilbage til, hvor sundt og lykkeligt det var at arbejde koncentreret paa Løsningen af en saadan Opgave — der rigeligt var alle Anstrængelser værd.

Kort derefter fulgte hans Overtagelse af Rektoratet ved Ordrup Gymnasium; herom skriver Kaper selv følgende:

„I Maj 1908 døde Professor Frederiksens „Medbestyrer“ min Moders Halvbroder, Chr. Branner. Vi ønskede Periferiens Gymnasier tilsluttede „de forenede Skoler“, da Elevantallet voksede der og svandt i selve Byen. Da jeg, som gammel Ordrup-mand, som interesseret „Skolepolitiker“ og som Enkens Slægtning blandede mig deri, og Niels Hjort satte som sin Betingelse, at vi fandt „Manden“, endte det

hele efter en Række brydlsomme Forhandlinger med gamle „Friser“ dermed, at Skolen gik ind under „de forenede Skoler“, Professoren blev pensioneret, og jeg Skolebestyrer i Ordrup.

Ved Ordrup Gymnasium var jeg Rektor i 9 Aar, 1908—1917. Jeg begyndte med ca. 325 Elever og sluttede med ca. 700. Jeg begyndte med en betydelig Gæld paa Skolen og endte, efter at have nybygget en Del af den, med et betydeligt Overskud, der gik ind i den haardt betrængte fælles Kasse i „de forenede Skoler“.

Det var lykkelige Aar.“

IV

I ORDRUP

Professor H. C. Frederiksen havde skabt den store Fællesskole i Ordrup — ved den grønne Skov — og udbygget den med blændende Dygtighed ud fra sine Idealer om „den personlige Skole“.

Kaper satte sig til Maal at bevare Skolens Særpræg i det Omfang i hvilket han kunde gøre det i personlig Sandhed. I Samarbejde med Skolens dygtige Lærerstab vilde han, som han udtrykte det ved Overtagelsen, „forene Skolens Frihedstraditioner med en fast Plan i Arbejdet og god Orden blandt Eleverne“.

Kaper kom hurtigt i gensidigt godt og tillidsfuldt Forhold til Lærerpersonalet, der talte mange fremragende Lærere og Lærerinder, hvoriblandt Inspektrixen Frk. Kirstine Sørensen (nu Fru Grønbæk), der varetog, hvad der særlig angik Pigebørnene, og iøvrigt med sin fremragende Sans for Tal tog sig af den meget krævende Regnskabsførelse, Inspektør Peter Langballe, Kapers personlige Ven fra Ungdommens Aar, kendt for sine sjældne Evner som Lærer i Historie, Kunsthistorie og Fransk, og en lang Række andre Lærere — alle hidkaldte af „Friser“s Iver for at skabe sig gode Medarbejdere. — Her skal ikke nævnes flere Navne, da en Forbigaaelse eller Forglemmelse i saa Fald vilde kunne føles som en Uretfærdighed — kun maa det omtales, at Tvillingparret Frisers Sønner Holger og Paul Frederiksen i høj Grad ejede Børnenes Kærlighed og Fortrolighed.

I de Aar, hvori Dr. Kaper var Ordrup Gymnasiums Rektor, var det dog hans rige Personlighed, der helt igennem prægede Skolens Arbejde.

Som Skolens Leder var han særdeles myndig og retfærdig. Skolens daglige Liv fik hurtig Karakter efter hans klare pædagogiske Principper — hans Energi og Humør. Hver Morgen begyndte Undervisningen med fælles Morgensange i Festsalen. Selv stod han paa Katederet og sang for med sin mægtige Røst; det tør siges, at dette virkede inciterende paa hele Forsamlingen. De mindste Elever stod de første Gange, de var ude for denne Oplevelse, med vidt opspændte Munde og Øjne — noget lignende havde de aldrig forestillet sig — men inden ret længe sang ogsaa de smaa med, saa godt de formaede.

Først sang vi en Salme, dernæst kom som Regel en kort Formaning om et eller andet Ordensproblem, eller vi fik en eller anden velfortjent „Omgang“ — og dernæst som Optakt til Dagens almindelige Gerning en Fædrelandssang med Fynd og Klem.

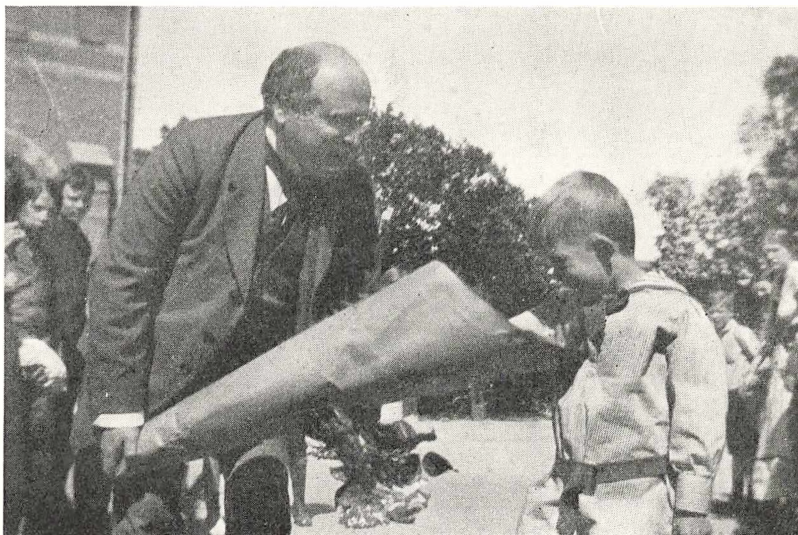
Kaper var overalt — og i et imponerende Tempo; efter Frikvartererne rørttes et vældigt Liv paa Gange og Trapper som paa enhver Skole — men her gik ingen Tid spildt, — hvis man ikke hurtigt var paa sin Plads i Klassen var Kaper der, som et Lyn slog han ned med sin gennemtrængende Stemme: „Har I Tid? — Hvad kalder I dette Fag?“ o. s. v. Liv og Humør og Arbejdstempo frem for alt. — Det var hans Sag, at det skulde klappe; baade Lærerpersonalet og Eleverne stod i egentlig Forstand under hans Aarvaagenhed. En mere samvittighedsfuld og levende Skoleleder, tror jeg ikke, man kan tænke sig. Alt i Skolens Liv tog han personlig Del i med en Energiudfoldelse, som smittede baade unge og ældre. Paa Skolen fik mange unge Lærerkæfter deres praktiske Uddannelse under effektiv Kontrol og Vejledning; men Kapers Besøg gjaldt ikke blot disse Aspiranters Timer — men ogsaa hos de ældre Lærerkæfter faldt han ofte ind i Klassen og overværede Undervisningen til Glæde og Udbytte for alle Parter, for han tog straks Del i Overhøringen, og med hans friske Impuls kom der Humør i Foretagendet. Han kunde som ingen anden splitte en trist Stemning og i Stedet skabe en virkelig Tone af Aand og Liv i baade Spørgsmaal og Svar.

I Forbindelse med Morgensangen og ved alle Højtider og Begivenheder, naar hele Skolen var samlet i Festsalen — og Kaper rigtig var i sit Es — benyttede han altid Anledningen til at paavirke os i den efter hans Opfattelse rigtige Retning. Ved saadanne Lejligheder talte han til vore bedste Følelser om vort Ansvar overfor Gud og vort Fædreland — overfor Far og Mor og om Norden og vore sønderjydske Brødre. Hans Kærlighed til vort Land gav sig ved disse Anledninger de smukkeste Udslag i hans Taler, de var altid opbyggede klart og logisk, men vi følte, at Hjernen og Hjertet var i fuld Harmoni. Aldrig lagde han Skjul paa, at vi maatte være beredt paa til enhver Tid at bringe vort Offer — vort Liv om det var fornødent — for vort Land og dets Frihed. Han elskede vort Modersmaal — og i blomstrende Vendinger priste han Sproget, fremhævede dets Ejendommeligheder og belærte os om dets Udvikling. Meget hyppigt havde vi Foredrag og Oplæsning af vore mest fremragende Kunstnere og Videnskabsmænd. Blandt de hyppigste Gæster husker jeg Professor Vilh. Andersen. Vi levede med i alt, hvad der foregik omkring os. Dagens Begivenheder baade her i Landet og udenfor Grænserne fik vi forklaret, og Øjnene blev tidligt opladte for alt, hvad han mente var af Værdi for Ungdommen. Vi deltog selvfølgelig ogsaa i Sportsstævner med fremmede Skoler — vor Kappelyst blev ægget — ja, vi var paa Fodboldsrejse til Norge — en storslaet Oplevelse, der førte til mange Kammeratskaber med norske jævnaldrende. Næste Aar besøgte Nordmændene os paa samme Vis med Indkvartering i Hjemmene — og med Festligheder paa Skolen og med Kaper som en straalende fornøjelig Vært fuld af Charme og sprudlende af Vid.

Som Lærer i Tysk og Oldtidskundskab var han simpelt hen uforlignelig. Vi glædede os til hans Timer hver eneste Gang, og vi forberedte os med en Iver og Alvor, som var det et Velfærdsanliggende. Kaper kom rask ind i Klassen, og vi kunde se og føle, at ogsaa han glædede sig til hver Lektion; der var Alvor over Eksaminationerne i Grammatik og Taleøvelser — men Litteraturhistorien med Gennemgangen af de klassiske Mesterværker, det var desuden en Fest og en Oplevelse, som jeg tør sige, vi alle mindes med Tak og Glæde. —



Blandt Ordrups Gymnasiums Personale o. 1912.



Rektor byder Fødselsdagsbølsjer.

Han anbragte sig aldrig paa Katederet men paa en af Bænkene blandt os andre — og det var netop hans Kunst, at han forstod fuldkomment at sætte sig tilbage til vort ungdommelige Standpunkt, og først ud fra dette klarlagde han Stoffet og Problemerne, og saa tilføjede han en Række gennemarbejdede Kommentarer ud fra sin specielle Viden og den ældres Erfaringer. Hans Gennemgang af Goethes Liv og af Faust var afgjort min største Oplevelse i Skoletiden. Det skal indrømmes, at der ogsaa blev talt meget Dansk i de Timer, men det var en Berigelse at følge hans Undervisning her, hvor Stoffet gav ham Lejlighed til rigtig at bringe sine pædagogiske Evner i Anvendelse — han gjorde det, og vi lyttede anspændte og syntes saa selv, vi blev „verdenskloge“ og erfarne paa en lang Række Omraader, som før var os fremmede.

Paa samme Maade under Gennemgangen af f. Eks. Lessings „Nathan der Weise“ og flere andre Mesterværker. Af lettere og mere moderne tysk Litteratur husker jeg, at vi læste Meyer-Førster: „Alt-Heidelberg“, og vi hørte herunder om Kapers egne Oplevelser blandt tyske Studenter, og han og vi sang baade „Gaudeamus“ og „O alte Burschenherrlichkeit“. Der var i Sandhed Liv og glade Dage midt i Skolestuen. — Vi følte, at vi var Venner.

I Oldtidskundskab lykkedes det Kaper at levendegøre Homers Iliade for os. Alt Støv var som blæst bort af de gamle højtidelige Versemaal, naar vi ogsaa her fik hans egne friske Forklaringer. — Jeg skal blot nævne et enkelt Eksempel — fra første Sang, hvor det omtales, at Agamemnon havde haanet „Bønpræsten“ Chryses. „Ved I“ — sagde Kaper — „at en saadan fornem Bønpræst i Virkeligheden svarede ganske til vore Dages kgl. Konfessionarius. Chryses var altsaa den stedlige Provst Fenger, husk det.“ Jeg kan af mit Eksempel af Iliaden se, at jeg i alt Fald virkelig anstrengte mig for at huske dette. I Marginen har jeg nemlig fint tegnet med Blyant Hr. Fenger i fuldt Ornat med høj Hat, store Ordener, Brillen og Paraply. Der findes forresten i min Bog mange andre morsomme Illustrationer, der hentyder til Dr. Kapers Forklaringer.

For mange af Kapers Elever blev maaske dog hans Gennemgang af Platons „Sokrates' Forsvarstale“ af største Værdi. Ved sin lysende

klare Fremstillingsevne og stringente Logik tegnede han for os et Billede af baade Sokrates og Platon, som vi forstod og evnede at bevare i Hukommelsen for Resten af Livet. Vi saa for os den gamle Græker som en uegennyttig Lærer og Folketaler, der foreholdt sine „Lyttere“ det utrolige i at nogen skulde begaa Fejl af egen fri Vilje — og det utilstrækkelige i deres egen Viden og Erkendelse. Det var derfor afgjort nødvendigt stedse at stræbe efter at opnaa størst mulig Begreb om de virkelige aandelige Værdier. — Kaper lod os forstaa den evige Sandhed heraf, og han gav os samtidig en klar Forestilling om Aarsagen til, at Folket kunde dømme en saadan Vismænd og Moralist. Ved indgaaende at belære os om de historiske Forhold i de Tiders Athen fik vi Idé om Dramaets rette Baggrund: De kort før afsluttede rædselsfulde Tilstande under de 30 Tyranner, Frygten for nu atter at miste det genvundne Demokrati maatte medføre, at man med Afsky vendte sig fra de ugudelige Filosofer og Læreres Paavirkning, som man mente havde staaet bag det nu overstaaede, men saa forhadte Faamandsvælde. Kun under Indtryk heraf kunde det efter Kapers Opfattelse ske, at Folket af Vildfarelse rejste Tiltale for Ugudelighed og fældede en Dom, hvis oplagte Uretfærdighed en ellers stridende Verden altid senere har kunnet enes om.

Kaper gav os i disse Timer med hele sin klassiske Dannelse en grundig Fremstilling af den græske Mythologi, som blev til stor Opbyggelse for os senere, naar vi traf de høje Guder og Gudinder i Mar-mor rundt i Verdens Storstæder.

Det var herligt at komme paa Skolebal — Gymnasiet var jo lykkeligvis Fællesskole, og det var en Fryd at faa svinget Pigebørnene. — Kaper var altid selv paa Gulvet — der var Flugt og Ballon over Dansen, som han tog Del i med Hjærtenslyst. Det var iøvrigt saadan, at baade Baller og Sportsstævner blev ledet af Skolens Gymnastiklærer, selveste „Livredningsmanden“ Oberstløjtnant Holger Nielsen og af Pigernes Lærerinde den kendte Gymnastikpædagog Dora Hindsberg, begge myndige og elskelige Mennesker.

I Ordrup havde vi ogsaa en særlig Glæde af Sangen, for den rigtige Lærer var her et prægtigt Materiale at tage fat i — Pigernes og Drengenes Stemmer blev bragt til at klinge i en Sammensang, som

i alt Fald formaaede at imponere den store Skare af Forældre ved Højtiderne — og at dette lykkedes var intet Under, da vi havde den højt skattede Sanger Anders Brems som Lærer; han var ikke blot selv maaske den fineste Romancesanger, vi nogensinde har haft, men han kunde lære fra sig og skabe Interesse for Tonernes Verden. — Kaper var i høj Grad interesseret i Sangundervisningen, fordi den mere end noget andet kunde samle Eleverne i Glæde.

Naar Sorgen enkelte Gange kastede sine sorte Skygger ind over det lille Skolesamfund — og han skulde mindes en af vore døde Kammerater, skete dette med en Følsomhed og Nænsomhed, som jeg ofte tænker tilbage paa. Dr. Kaper forstod her Ungdommens egen Indstilling og anslog de rette Strengte; han var hverken sentimental eller nøgtern, men vi mærkede hans Hjærtelag og den Menneskekærlighed, han bestandig foreholdt os, som det vi frem for alt burde tilstræbe.

Fra „Friser“s Periode havde Skolen altid haft nær Tilknytning til Forældrekredse. Ikke blot ved Morgensangen var der altid mange Mødre, der gerne deltog i den lille festlige Optakt til Dagen, naar de havde fulgt Poderne til Skolen. Deres Nærværelse dæmpede paa ingen Maade Kapers Formaninger, hvis han fandt, at der var Anledning til at rulle sig rigtigt ud. — Der var ligeledes altid en stor voksen Tilhørerkreds til Lektor Langballes beaandede Foredrag om Kunst; disse foregik en Gang om Ugen for de større Klasser.

Det er vel nok nogen Overdrivelse at sige, at Dr. Kaper regnede Lærerpersonalet og Forældrene for Skolens egentlige ældste Klasse — men helt forkert er det heller ikke. Der blev holdt mange interessante Forældremøder. Især var det gennem de omfattende Aarskrifter, at han søgte at delagtiggøre Forældrekredsen i sine pædagogiske Erfaringer, og bevidst anstrengte han sig for at belære Hjemmene baade om det ene og det andet af Betydning for Elevernes Opdragelse.

Gennem en Række Uddrag af Artikler i disse Aarskrifter skal jeg her søge at belyse den flittige Skolemands Bestræbelser for at sætte Forældrene nærmere ind i Opdragelsens fine Kunst. Disse Artikler giver i Virkeligheden Indblik i en hel Del af hans pædagogiske Ideer.

Dr. Kaper skriver saaledes:

„Den Dag i Fjor Sommer vil aldrig gaa mig af Minde, da jeg gik paa en af de aabne Pladser i København og pludselig hørte en forunderlig og mig ganske uforklarlig, surrende og brummende, stærkere og stærkere Lyd, der fik mig til forbavset og ængstelig at stirre til alle Sider for at udfinde Aarsagen, indtil jeg endelig højt over mit Hoved saa en Flyver sikkert og majestætisk i en stor Kurve komme sejlene hen over Byens Tage og Taarne. Forundring, Beundring, Stolthed og Jubel fyldte mig som næppe nogensinde før. Jeg forstaa derfor saa fuldt ud den Betagelse, der fylder den opvoksende Ungdoms Sind overfor dette Fænomen, og selv i Hyldesten af danske og franske Smedesvende og Fyrbødere, der vover deres Corpus for den i Øjeblikket betydelige Fortjenestes Skyld, og som Børn og barnlige Sjæle begejstres for med samme Motivforskydning som den, der lægger sværmeriske Damer for en Lohengrin-Tenors Fødder, selv i denne Hyldest ser jeg et naturligt, om end maaske noget for menneskeligt Udslag af Stoltheden over den store Erobring, Menneskeaaften her atter har gjort. Jeg forbeholder mig, rent privatim, personlig at ærgre mig over en saadan Misforstaaelse af Flyverens ophøjede Stilling som den, en af de omtalte Herrer og et af vore største og mest ansete Ugeskrifter gjorde sig skyldig i, da en Flyver paa samme Tidsskrifts Forside udstedte en Proklamation i Napoleon Bonapartes Stil til den danske Nation („Mes salutations a tous les Danois“). Men naar denne Rus er ovre, vil det glimrende Faktum, hvad enten det nu rent praktisk kommer til at spille en større eller mindre Rolle, blive staaende tilbage som integrerende Del af et moderne Menneskes Bevidsthedsindhold. Paa samme, om end maaske ikke slet saa voldsomme, Maade er det i Løbet af faa Aar gaaet med traadløs Telegrafi, Radium, Røntgenstraaler og lidt længere tilbage med det elektriske Lys, Telefonen o. s. v. Nu er det imidlertid saaledes, at den menneskelige Aands Spændkraft har sine ret faste Grænser, og naar hele dette gripende og overvældende Stof, som Nutiden selv har skabt, naturnødvendigt fordrer sin Plads ogsaa i Ungdommens Opdragelse, saa kan der ikke i Skolen saa lidt som i Livet ske dette Krav Fyldest paa anden Maade end derved, at der er andet Stof, der glider ud.

Det er denne Udvikling, paa det naturvidenskabelige som paa andre Omraader, der har skubbet Græsken helt og Latinen næsten helt ud af den højere Skole, og ikke en nysødt Opdagelse af en ringere Værdi ved disse Fag som Opdragelsesmiddel end den, Fortiden tillagde dem. Tværtimod ved enhver Sagkyndig, at disse Fag netop var i rig og frugtbar indre Udvikling bort fra en tidligere overdreven Formalisme til en rigere Udnyttelse af de store reelle Værdier, der paa Grund af deres Primitivitet er saa let tilgængelige for Ungdommen. Ud fra min Forvisning om en yderligere hurtig Fortsættelse af Menneskehedens Erobringer paa det naturvidenskabelige som paa andre Omraader og ud fra Kendskabet til den omtalte Begrænsning af den menneskelige Hjernes Rummelighed tvivler jeg ikke om, at der endnu Gang paa Gang maa ofres af det Stof, som Fortiden med Rette ansaa for det da bedst mulige til Ungdommens Dygtiggørelse og Humanisering. Det er en rimelig og naturlig Ting, at Skolen og da ganske særlig den højere Skole fra Tid til anden reformeres i Overensstemmelse med den nutildags saa hurtigt skiftende aandelige Situation. Men det er — om end maaske forstaaeligt — saa dog uberettiget, naar den dannede Almenhed forbauses, ja forarges over det Tab, der er lidt ved en ny Ordning, samtidig med, at den som en Selvfølge indkasserer den nye Stofmængde, der er tilført Undervisningen. Bortset fra en vis sur, skeptisk og uræssonabel Konservatisme er det hyppigt dem, for hvem de gamle Opdragelsesværdier har haft den største Betydning, som altsaa selv er i Besiddelse af det største Fond af den nærmest svundne Tids Dannelse, der harmes mest, men dette ændrer ikke Nyudviklingens Nødvendighed.

Hvad jeg her har berørt, hører til den Side af Skolens Arbejde, der tydeligst virker udadtil, og som bestemmes udefra. Ligesom det er Staten, der har Ret til gennem sine Love og Anordninger, Eksaminer og Kontrol at bestemme Skolens Niveau og dens Struktur, saaledes vil det ogsaa være denne Del af Skolens Arbejde, der først vil interessere og beskæftige de Forældre, der sender deres Børn i Skole, og som indtil da kun har set paa Skolen udefra. Men overalt, hvor der udfolder sig et virkeligt Liv indenfor en Skoles Mure, vil Forældrene, om de da lyder deres Ansvar og hævder deres Rettigheder ved at følge

deres Børns Færd, snart mærke, at der indenfor Skolen foruden for disse Samfundskrav, der kun udgør den ydre Ramme, og som med Mellemrum maa ændres efter den skiftende Udvikling, og som til enhver Tid bør stilles med en vis Rummelighed for frie Rørelser, desuden er Fyldestgørelse for en hel Række andre Krav, som jeg her vil samle under Betegnelsen Personlighedskrav.

Den professionelle Børneopdrager og Børneven vil komme til sin Skolegerning fra en hel anden Kant end fra Samfundskravene. Han vil først og fremmest udvælge som Stof for Skolens Arbejde ikke det, som Samfundets øjeblikkelige aandelige og praktiske Situation dikterer, men det, som Hensynet til den idealt set bedste Udvikling af Barnet som Individ synes ham at kræve.

Orden, Præcision, Lydighed skal der være i en Skole, fordi der skal udføres et Arbejde, et Undervisningsarbejde, et Samarbejde. Men ikke blot af den Grund. Orden, Præcision, Lydighed, saavel som Arbejdet selv, skal være der for selve Opdragelsens Skyld.

Goethe sad og læste i sin lille Sønnens Stam bog. Da han saa, hvad en af hans Venner havde skrevet deri: „Lær at lyde,“ sagde han med et Smil: „Det er da det eneste fornuftige Ord, der staar i hele Bogen.“ — Og om Vennen tilføjede Goethe, at han var genial og stor og altid traf Sømmet paa Hovedet. Da Goethe blandt alle moderne Mennesker har haft en særlig Adkomst til at skønne om det geniale, er hans Ord om dette vel værd at lægge Mærke til. Og dog har Aarsagerne til dette Krav siden Goethes Tid udvidet sig meget i Kraft af Udviklingen. Som Baggrund for Goethes og hans Samtids Lydighedskrav til Børn og Unge laa først og fremmest, at dette var Midlet for den personlige Opdragelse til Selvbeherskelse. Hjemmets og Skolens Tugt har vel i uforandret Maalestok Selvtugtens Opøvelse til Øjemed, men dertil er kommet nye Faktorer, der gør sig gældende nutildags i langt højere Grad end for de 100 Aar siden.

Det sociale Liv spiller i vore Dage en langt større Rolle end før. Evnen til at færdes i Samfundet er en Livsbetingelse nutildags, og det er først og fremmest Skolen, som den første Samfundsinstitution Barnet kommer i Berøring med, der har den Opgave hos den opvoksende



Ved Morgensangen.

Slægt at skabe den i det moderne Samfundsliv fornødne Evne til Samarbejde og Underordnelse. Ligesom der faktisk, hvor nødvendig mange erkender det, i ringere Omfang end før er Hjem til at opdrage Børnene til, saaledes er der paa den anden Side langt mere Samfundsliv at opdrage til end før, og det er Skolens Sag, saaledes som den stadig forbedres og stadig forøger sit Magtomraade, at træde hjælpende til ved Løsningen af denne Opgave, som den allerede af den Grund har bedre Betingelser for at løse end Hjemmet, fordi dette er et Samvær mellem faa Personer, Skolen et Samvær mellem mange Mennesker.

Baade for at opdrage hver enkelt til Selvbeherskelse og for at opøve Vanen hos den enkelte og hos alle til Samarbejde og samfundsmæssig Underordnelse maa Skolen have Magt og Myndighed. Derfor maa Skolens Krav til syvende og sidst overfor Børnene bero paa et „du skal“, og vil Barnet ikke føje sig, maa Skolen kunne anvende Straf, og om denne ikke batter, kunne sætte en Grænse for Barnets Ret til at deltage i Skolens Arbejde og Samvær.

Dette lyder mere nøgent og usminket, end den moderne Skoleopfattelse baade hos Lærere og Forældre ofte er villig til at vedkende sig det, men ligesom der indenfor en Statue af Guld og Elfenben er solidt Tømmerstillads, mens Kunstværkets Værd dog beror paa det Indtryk, det gør paa Beskueren, saaledes er det heldigvis kun sjældent, at Skolen, naar dens disciplinære Forhold er godt ordnede, behøver at vise hen til sit jernfaste Fundament. Tværtimod stræber den moderne Skole efter i saa høj Grad som muligt at frigøre sig for alle Kendetegn paa Tvang. Naar dette virkelig i stort Omfang kan ske, saa beror det først og fremmest paa det lykkelige Forhold, at normale Børn er gladest ved at faa Lov og Lejlighed til at være artige og gøre deres Pligt. De føler sig lykkelige, ja taknemmelige ved at færdes indenfor bestemte, men milde Skranker.

Det har erfaringsmæssigt vist sig at være et Misgreb, naar man for en Snes Aar tilbage i sin betingelsesløse Anerkendelse af Individualitetens Ret vilde lade Børnene selv om at sætte sig Grænserne baade fra først af og efterhaanden, som de voksede til og gjorde deres Er-

Jaringer. Det er rigtigt, at Børn ikke skal klippes til efter de voksne, men skal have Lov til at være Børn, men ethvert Vildskud i Børns Sjæleliv skal ikke anerkendes som individuelt berettiget.

Jeg tror, at man tør regne med, at den principielle Individualiserings vaskende Skoleideal er overvundet, og at man indenfor Skolen trygt kan sætte den almindelige og sunde Barnenatur op som Norm for Lærerens Virke, naar man blot ud af den tilbagelagte Strømning vil drage det gode, at Læreren dog er agtpaagivende overfor den enkelte og varsom med ubetinget at forudsætte og absolut altid vil undlade at forlange Ensartethed i Evner og øvrige Sjæleliv.

Det følger af Skoledisciplinens Øjemed som Opdragelsesfaktor, at den maa være forskellig for de forskellige Aldre. Smaaabørnene skal lempeligt vænnes til Skolen og bevare deres Glæde og Tillidsfuldhed. Den første pædagogiske Regel, at man ikke af Børn maa fordre mere eller andet, end hvad de evner at yde, maa ske Fyldest. Disciplinens Strenghed tager derefter naturligt til, for hvert Aar Børnene bliver ældre, og naar sit Højdepunkt, hvor Lømmel- og Backfish-Alderen sætter ind, omkring det 13.—14. Aar. Det er i vore Dage noget af en social Misere, at Folkeskolebørnene slippes løs paa Livet i denne Alder. Tidligere fulgte Læretidens Strenghed efter Skolen. Den har utvivlsomt ofte haft sine store Mangler, men det nuværende løse Lærlinge- og Erhvervs-Forhold byder en tit misbrugt Frihed. I Gymnasierne har vi den store Fordel, at vi atter lidt efter lidt kan løse Disciplinens Baand ved at give visse Privilegier for de ældre Klasser, d. v. s. en viss Frihed under Kontrol som Forberedelse til de unges eget fulde Ansvar.

Straf kan ved en selvfølgelig Disciplin og en naturlig Omgangsform begrænses i en Skole, men ikke afskaffes. Det vilde være skadeligt og uværdigt, om Børn ikke mødte en bestemt Begrænsning i den Frihed, de kan tage sig overfor deres voksne Vejledere. Men det er uhyggeligt, hvor Skolen opstiller Straffereglementer og udarbejder Forbudstavler.

Der er mange Veje, ad hvilke det for den nødvendige Masseopdragelse nødvendige Skolemilieu kan skabes. En Hovedsag er en midtsamlende Leder, som Kollegerne i deres Gernings Interesse slutter sig

til og dernæst glad og alvorligt festligt Samvær mellem mange Børn og mange Lærere — og mange Forældre, hvor dette lader sig gøre — om det fælles. Og for Børn og barnlige Sjæle findes der intet saa naturligt samlende som den fælles Sang. Ikke blot paa Grund af den store Sum af naturlig Glæde, som Sangen udløser, bør den have en Hædersplads i Skolen, men hele Skolen bør tit samles og føle sig som eet indbyrdes og med alle danske ved at synge sammen vore smukke Salmer, Foraars- og Solskinssange og — hvad der har været skændigt forsømt — vore Fædrelandssange. Dertil trænger i Øjeblikket — maaske mere end til noget andet — vor danske Skole og hele vort danske Samfund.

Jeg har tit haft Lejlighed til at fremhæve, at den store Klasse, den med de mange Elever, saavel som den store Skole — alt andet lige — byder Fordele fremfor den lille Klasse og den lille Skole. Skolens og dens Underafdeling Klassens ovenfor berørte samfundsmæssige Betydning for det enkelte Barn kommer mere til sin Ret. Den uheldige Indflydelse fra en enkelt Elev gør sig langt mindre gældende overfor mange Kammerater end over for faa. Her skal jeg dog som ovenfor kun se ogsaa denne Sag fra det valgte Synspunkt. Det er paafaldende, at den dygtige Lærer altid vil gribe efter den store Klasse, naar han stilles over for Valget mellem en stor og en lille Klasse, naar han da ikke tænker paa Stileretningens Besvær. Hvorfor? Fordi den store Klasse er Undervisningskunstens Paradis. Men selv for en hvilken som helst Lærer nødvendiggør den store Klasse en rigere varierende Gentagelse end den faatallige Klasse, og denne Gentagelse kommer ved Klasseundervisning alle Klassens Elever til Gode. Det synes en sjælelig Lov, at den faatallige Klasse gør Gentagelserne faatalligere og derfor Undervisningen mindre effektiv. Overfor Tvivlere vil jeg hævde, at det i Eksamensprotokollen langt fra kan eftervises, at den lille Klasse naar til finere Bedømmelser end den store. Det beror paa ganske andre Forhold, hvorledes dette ydre Udfald bliver. Vi, der er professionelle Børne-Opdragere og -Undervisere, sætter ikke særlig vor Lid til Eksamensudfaldet som Værdimaaler, i hvert Fald ikke i samme Grad som desværre saa mange udenfor, men selv der viser den gængse Opfattelse sig ikke bekræftet.

Engang i Aaret 1913 husker jeg, at Dr. Kaper i en Time i Oldtidskundskab, hvor Stoffet var færdigbehandlet, hengav sig til en fornøjelig Beretning om et eller andet, der var hændt i en større Provinsby; herunder udbød han omtrent saaledes: „Ja, man burde have været Borgmester — tænk saadanne flotte Bukser med Guldstriber og en trekantet Hat og Kaarde. Det havde rigtig været noget for mig; ærlig talt, hvor er det rigtigt det gamle Ord: nur die Lumpen sind bescheiden.“ Han og vi morede os dejligt ved Tanken om den trekantede Hat. I det hele taget var Kaper ikke fremmed for Ironien, og han yndede at anvende Selvironien, som han betragtede som typisk for os Danske. — Borgmester blev han jo nok faa Aar senere, men desværre var Uniformen paa den Tid en Saga blott. — Han vilde have set festlig ud!

Det kan gerne være, at en eller anden „Forældre“ følte sig lidt irriteret over saa ofte at se og føle den kaperske Pegefinger. Det maa ogsaa indrømmes, at han — som mange andre store Skolefolk — aldrig formaaede at frigøre sig helt for en vis egocentrisk Selvfølelse, der saa naturligt præger disse udmærkede praktiserende Pædagoger, som Aar efter Aar har flere Hundrede Børn som beundrende Tilhørere, til hvem de til hver en Tid roligt kan sige: Kæft, Trit og Retning.

Verdenskrigen 1914—18 satte naturligt Spor i Skolens Liv. Dr. Kaper holdt de større Elever underrettet om de mest betydningsfulde af Krigsbegivenhederne, og paa Skolen blev der om Eftermiddagen af en Kreds af Mødre og Skolens Lærerinder gennem lange Tider tilvirket Forbindssager m. m. til Røde Kors. Den gamle Oberst N. P. Jensen holdt Foredrag om Krigssituationen og Professor Otto Jespersen talte til Gymnasieeleverne om tyske Videnskabsmænds og engelske Digteres Stemninger overfor Verdenskrigen, og meget andet gjorde Kaper for at Børnene paa en rolig og forstandig Maade skulde forstaa den nye Tids Alvor.

Hvad enten det var Freds- eller Krigstider formaaede han — trods sit hastige Tempo og noget iltre Temperament — altid at skabe en Fornemmelse af Tryghed og Tillid; bag Skolens røde Mure følte Eleverne sig sikre under hans Beskyttelse og holdt af ham, og han



SW

1914



nærede af sit fulde Hjerte Kærlighed til Børnene, det bærende i hele hans Skolegerning.

Hele Ordrupperioden levede Dr. Kaper et lykkeligt Familieliv med sin første Hustru Erna Kaper ved sin Side; de fik tre Pigebørn, den ældste Ellen er nu gift med Landsretssagfører Henning Repsdorph, Marianne (kld. Mischa), der er gift med Adjunkt Buch i Haderslev, og Anne (kld. Panne), der som Havebrugskandidat gør Tjeneste under Københavns Stadsgartner. Hans Moder havde ganske vist sin egen Lejlighed, men levede dog i aller nøjeste Forbindelse med Rektorfamilien og tog levende Del i alt, hvad der hørte den til.

I Hjemmet kom bl. a. Erna Kapers Broder Arkæologen, Arkitekt Einer Dyggve, Ernst Kapers to Søstre med Familie, og den tidligere omtalte trofaste Vennekreds fra Ungdommens Dage — Brødrene Werner og deres Koner, Undervisningsinspektør Dr. Berthelsen og Familie, som stod Kaper særlig nær — samt en stor Del af Skolens Lærerkrafter med Inspektør Langballe og Frk. Sørensen i Spidsen. — Der var baade Hygge og Humør med mange glade Bridger og Traktementer, som i den seneste Tid naturligvis bar Præg af Krigstidens Vanskeligheder. — Han fortalte ofte senere om de Dage, da det var almindeligt ved Bridgebordet at servere en enkelt, men til Gengæld ekstra høj dansk Akvavit som „Læskedrik“.

Det kommunale Liv i Gentofte følte Kaper sig tiltrukket af lige fra det Øjeblik, da han anede, at der herigennem kunde opnaas Tilskud til den private Skole, og efterhaanden som han deltog mere og mere deri, følte han sig vel tilpas ved at kunne være med til at løse de mange kommunale Opgaver, der trængte sig paa netop i Gentofte Kommune, der paa det Tidspunkt var i rivende Udvikling. Dette havde jeg Lejlighed til at iagttage i mit Barndomshjem, hvor Kaper i disse Aar var en kær og jævnlig Gæst, ofte kom han uden forudgaaende Anmeldelse sent om Aftenen for paa det kommunalpolitiske Omraade at søge Raad og Tilslutning hos min Fader — forlængst afdøde Sagfører S. M. Thorsen — der efter Kapers Udsagn var den første, der førte den private Skoles Sag frem i Gentofte Sogneraad. Iøvrigt var Kaper og min Far paa denne Tid Ledere af hver sin store Grundejerforening, nemlig af Ordrup Grundejer- og Kommunal-

forening og af Hellerup Grundejer- og Kommunalforening; der bestod derfor ganske naturligt et varmt Samarbejde mellem dem ikke mindst henimod Kommunevalgene, naar der skulde forhandles om Listernes Navne. Da min prægtige Fader kort før sin Død trak sig tilbage fra Københavns Amdsraad, husker jeg, at det var ham en stor Glæde, at det var Kaper, der overtog hans Plads; Kaper tog derefter meget energisk Del i Amdsraadsarbejdet i Tiden 1916—17.

For enhver, der kendte Ernst Kaper, var det fuldkommen givet, at vilde han deltage i det politiske Liv maatte det være i Tilknytning til de Konservative. Vel var hans Bestræbelser for at højne Lærerstandens økonomiske Kaar i Ungdommens Dage holdt i Vendinger og gennemført i et Tempo — med Fremsættelse af Krav efter Krav — som tydede paa næsten revolutionære Tilbøjeligheder; men for ham var og blev det nationale Hovedsagen, og dette fandt han bedst varetaget gennem det konservative Partis Program i Forsvarsspørgsmaalet. Kaper følte sig ligeledes tiltalt af den Sætning, at Fremskridt altid skulde hvile paa den allerede skete Udvikling, og det var fuldkomment i Overensstemmelse med hans eget Væsens sande Natur at støtte Partiets Krav paa en gennemført Sparsommelighed i den offentlige Husholdning. Partigænger i Ordets egentlige Forstand blev han imidlertid ikke. Han var vel naar alt kom til alt Demokrat — fremfor noget andet — en overbevist Tilhænger af Folkestyret som en nødvendig Grundpille for Samfundets Opbygning.

Kaper følte sig personligt frigjort af Partiet og lagde ikke Skjul paa, at han ikke agtede at gaa paa Akkord med sin Samvittighed, langt hellere vilde han om paakrævet vende det politiske Liv Ryggen for bestandig. —

Det vakte Røre i Ordrup, at Kaper med sit voldsomme Temperament tog sig for regelmæssigt at gribe aktivt ind i Debatten i Kommunalforeningerne og paa de offentlige Vælgermøder. Han nød selv at tage en rask Tørn; han sluttede sig som konservativ til den Borgerlige Fælles-Liste C. og kæmpede bravt. I Debatten var han ilter og rap i Replikken. — Skolemanden fornægtede sig aldrig — han vilde helst regere og styre det Hele, som han var vant til, og han mødte med en Feltherremine, som ikke var helt almindeligt i de

Dage, og som hurtigt skabte ham Tilnavnet „den lille Napoleon“, hvilket morede Doktoren i højeste Grad.

I 1910 stod der et drabeligt Slag i Ordrup Kommunalforening, i hvis Bestyrelse Kaper nu havde Sæde, om Damernes Adgang til at blive Medlemmer. Bølgerne gik højt. Kaper førte an i Striden for det „svage Køn“ og førte dettes Krav igennem til Sejr. Modstanderne, ledet af selve Formanden, Fabrikant Joh. Hansen, blev rasende og forlod den Generalforsamling, hvor Dysten stod; derefter blev Kaper valgt til Formand — og forblev paa denne Post med en enkelt Afbrydelse, indtil han i Aaret 1917 flyttede til Hovedstaden som nyvalgt Borgmester. Foreningen fejrede i 1916 sit 25 Aars Jubilæum ved en fin Festlighed i Charlottenlund Palmehave. Begejstringen var stormende under Afsyngelsen af følgende anonyme Sang:

Napoleon var en tapper Kriger,
 Det har jeg fra Historien,
 Men ved I, man her i Ordrup siger
 Ja, tænk, at nu han gaar igen,
 Med Brillen, Bulehat og Stok,
 Han vandrer rundt, men mangler nok
 Kram bim bam bambuli
 Sin Pandelok.

Napoleon slog sig op fra Menig,
 Blev Konsul i Bestyrelsen,
 Men da han med den blev lidt uenig,
 Han som Diktator vælted' den.
 Og det er kendt den Dag i Dag,
 At han har slaaet mange Slag,
 Kram bim bam bambuli.
 For Ordrups Sag.

Napoleon farted' rundt i Landet,
 Paa Inspektion han sig forstod.
 Paa alt var han med, man si'er blandt andet,
 Han sig i Amtsraad vælge lod.
 At blive Kejser hænde kan,
 Men skulde virk'lig ende han
 Kram bim bam bambuli.
 som Stiftamtmand.

Napoleon var paa Ord lidt kræsen,
 Men nu han taler mindst for ti
 Om Vej- Hospitals- og al Slags Væsen,
 Og uden Spor af S-Kaperi.
 Saa skænk da i til bredfuldt Maal
 Og drik saa under Skrig og Skraal
 Kram bim bam bambuli.
 Napoleons Skaal.

Da han trak sig tilbage i 1917, blev han personligt fejret og hyldet af sine trofaste Generaler og Kampfæller.

Under Vælgermøderne og i Tiderne omkring disse var Tonen blandt de gæve Ordrupper mildest talt jævn og bramfri. En Aften mødte en af de braveste Kampfæller, en kæmpestor Haandværksmester, Kaper paa Jernbanestien med følgende Bemærkning: „Hvad vilde De nu sige, lille Doktor, hvis jeg tilbød Dem et Par flade Øretæver?“ „Jeg tror, jeg vilde falde paa mine ynkelige Knæ og be' om Forladelse.“ Kæmpen smilede: „Guj, sikken en lille Fejert, De har jo ingenting gjort mig.“

Efter Kommunevalgene i 1913, hvor det ikke var lykkedes „Splitelseslisten“ at faa noget Mandat, jubilerede Liste-C. Folk i „Palmehaven“, medens Fjenden holdt til i Jernbanepavillonen lige overfor. Den samme store Haandværksmester var Liste-C. svorne Mand, naar det gjaldt. Han forsvandt Valgaftenen en Stund og kom tilbage med følgende drastiske Beretning: „Jeg var lige ovre — for at se paa Liget.“ Vennerne spurgte, hvordan det gik ham paa Visitten. „Gik,“ svarede han, „jeg stod bare i Døraabningen og gloede paa dem, saa raabte de op, at jeg skulde gaa og ta' og forsvinde, — men jeg bare saa paa den lille Flok og sagde ganske bestemt til dem — jeg gad sgu se dem, som at der kan flytte mig — og saa skyndte jeg mig ganske langsomt tilbage til Jer.“

Ved et andet Møde forud for et Valg var de politiske Bølger ligeledes oprørte, og det kneb stærkt for Kaper at komme til Orde. Der var Larm og Tilraab indtil en udmærket Slibermester fra Raadvad knivskarpt trængte gennem Larmen med følgende kategoriske Opfordring til Kammeraterne: „Kaper, han er god nok, hold saa Kæft,“

— og saa blev der omgaaende absolut Stilhed, og i Løbet af faa Minutter havde Kaper Tag i hele Forsamlingen.

I det kommunale Liv blev han iøvrigt støttet af Skolens Inspektør Frk. Kirstine Sørensen, der gennem en Aarrække gjorde et udmærket og anerkendt Arbejde i Sogneraadet.

I Amsraadet fulgte Kaper naturligvis først og fremmest alle Skolesagerne med varmeste Interesse, men dernæst havde enhver Gentsøft-Opgave i ham en trofast Forkæmper; han havde en levende Sans for at bevare Resterne af den store Landkommunes Idyl — og slog f. Eks. med Held et Slag for at bevare Strandvejens skønne Træer udfør Charlottenlund Skov.

En Dag først i Pinseferien i 1917, da Dr. Kaper var travlt beskæftiget med at save Brænde i sin Have, blev han kaldt til Telefonen og kom betaget tilbage og betroede Familien, at det lod til, at man havde tænkt sig at kalde ham til København som Skoleborgmester, og 8 Dage efter var han — efter forudgaaende Forhandlinger med nogle Medlemmer af „den borgerlige Gruppe“ — Kandidat til den ene af de to Borgmesterposter, som Gruppen efter den nyvedtagne Forfatning — hvorefter Magistratsmedlemmer skulde vælges efter Forholdstalsvalgmaaden — kunde besætte.

Valget fandt Sted den 7. Juni 1917, men Kaper havde forbeholdt sig først at tiltræde efter Sommerferien; han ønskede at føre Skoleaaret igennem i Ordrup, og at forlade Gymnasiet med Manér efter at alt var tilrettelagt for Efterfølgeren. Efter hans Forslag blev Skoleinspektør Otto Madsen Rektor.

Ved sin Afgang fra Skolen blev han fejret og takket med stor Hjertelighed — der var i Afskeden en virkelig følt gensidig Vemod. Elever, Forældre og Børn følte, at Dr. Kaper vilde efterlade et stort personligt Savn.

I sit *Farvel til Skolen* udtalte han foruden sin Tak bl. a. følgende:

„Den 6. Juli er der gaaet ni Aar, siden Professor Frederiksen dybt bevæget lagde Skolens Styrelse i min Haand, efterat den ved hans Svigersøn og Medbestyrer, Christian Branners, Død var blevet for tung for ham i hans høje Alder. Som jeg lovede ham, har jeg søgt

at værne om de ejendommelige Traditioner, jeg tog i Arv efter ham og Branner, og som var mig kære fra den Tid, da jeg som ganske ung var Lærer ved Skolen. Forholdenes Udvikling har medført, at det blev en Hovedsag for mig at tilpasse dem efter nye og større Krav. De ni Aar har været strenge Arbejdsaar og har rummet en rig Lykke for mig. Jeg er glad og stolt ved til min Efterfølger at kunne overgive Skolen, med dobbelt Elevantal, som Landets største Gymnasieskole, med en stor ny moderne Skolebygning, med en Lærerkreds, hvis Dygtighed og ideale Sindelag er ubestridelig, og indenfor hvilken Samarbejdet og Venskabet intet Øjeblik har glippet, og med en Elevskare, der er vant til Arbejdskrav, men af hvilken jeg dog ikke veed en eneste, der staar uwillig overfor Skolen, men mange, der holder af den, og med en Forældrereds, der i mørke som lyse Tider uden at lade sig rukke har fulgt Skolens Gerning og deltaget i dens Liv med den varmeste Interesse. Og endelig synes det nu at lysne paa det mørkeste Punkt, da Gentofte Sogneraad har stillet i Udsigt at træde til paa det økonomiske Omraade uden dog at ville kvæle det rige Liv, der til daglig og ved Fest rører sig indenfor Skolens Mure.“

I Slutningen af Pinseferien 1917 var Kaper med sin Hustru og Datteren Mischa Gæster paa Falster paa Herregaarden Valnæs, som den Gang ejedes af Skibsreder Joh. Didrichsen, med hvem Kaper havde sluttet Venskab i Ordrup Kommunalforening.

Ved denne Lejlighed var min Moder og jeg ogsaa Gæster paa Valnæs. Paa Rejsen derned traf jeg, som den Gang var midt i mine Studier, min gamle Rektor paa Færgen; det var varmt — saa jeg forfriskede mig med en kold Øl — pludselig hørte jeg den kendte Røst: „Hvad er det med Dig, drikker Du Bajerter midt paa Formiddagen?“ I min ungdommelige Storhed blev jeg nok en Smule stødt over Irette-sættelsen, men i Løbet af to Minutter havde jeg genvundet Fatningen, bestilte straks 2 Pilsnere og bød Doktoren paa en haardt tiltrængt Svaledrik. Vi skaalede og mindedes gamle Dage, og det blev Optakten til et yderst fornøjeligt Samvær i en Uges Tid.

Joh. Didrichsen og Fruen var elskelige Værtsfolk; han havde nogle Aar tilbage været Fuldmægtig i Magistraten, og Kaper fik ham nu til at fortælle løs om Forretningsgangen paa Raadhuset. Jeg husker, at

vi, efter en herlig Aftentur, hvor vi sang om Kap med Nattergalen og store kvækkende Frøer, af hvilke Parkens Vandløb næsten var „tør-lagt“, paa Verandaen nød en Flaske afsvalede Moselvin; Didrichsen berettede, Kaper var i højt Humør og fik en Række storartede Ideer til Reformer paa Raadhuset, som han jo endnu kun havde et overfladisk Kendskab til. Erna Kaper morede sig dejligt — hun var baade sød, smuk og slagfærdig og kunde sætte Gemalen paa Plads, naar det en enkelt Gang var tiltrængt, og nu lød det smilende men bestemt: „Hør nu, kære Ernst, kan Du saa komme ned af Bukken.“ Vi skiftede hurtigt Emne, og Aftenen sluttede med, at vi alle sang „Fred hviler over Land og By“.

V

BORGMESTER I KØBENHAVN

I Magistraten fik Borgmester Kaper et mægtigt Arbejdsomraade, der var givet ved Bestemmelserne i Staden Københavns Bestyrelsesvedtægt, hvorefter til Afdelingen bl. a. var henlagt de almindelige Øvrighedsforretninger, derunder Næringsrettens Funktioner og Firmaret, Valgsager og en Række personretlige Anliggender som Værgemaal og de borgerlige Vielser, Spørgsmaal om statsborgerlige Forhold, Huslejelovgivningen, Københavns Politis Økonomi, Skolevæsenet, Begravelsesvæsenet, Statistisk Kontor, Kommunebibliotekerne, Stadsarkivet, Bymuseet, Overtilsynet for otte af de store Kirker og Administrationen af de under Magistraten henlagte Legater og Stiftelser, samt endelig alle juridiske og kulturelle Sager, der ikke udtrykkeligt var henført til andre Afdelinger; efter nogen Tid kom yderligere hertil Folkeregistret og Psykoteknisk Institut.

Det var i Sandhed en broget Verden at gaa til for en aldrig saa fremragende Kommunalpolitiker, Skolemand og Filolog, men heldigvis fandt han i Sekretariatets daværende Chef Kontorchef August Nielsen, der senere blev Direktør for Begravelsesvæsenet, en overordentlig kyndig, samvittighedsfuld og absolut loyal Medarbejder.

Kaper blev da heller aldrig træt af at fremhæve, hvad man skyldte August Nielsen — der overfor ham med sine fremragende personlige og saglige Evner ydede Garantien for Varetagelsen af dette store Omraades Traditioner og den Fasthed i hele Administrationen, uden hvilken Vilkaarlighed og tilfældige Afgørelser let vilde komme til at skade Borgernes berettigede Interesser.

De første Modtagelsesdage kom Kaper Gang paa Gang til sin Sekretariatschef med Spørgsmaal om, hvorledes han nu skulde gribe det an med de forskellige Besøgende, indtil August Nielsen tilraadede ham at bede om at maatte faa en skriftlig Henvendelse. „Det er fortrinligt, tusind Tak, nu kan jeg passe et hvilket som helst Embede,“ og saa gik Borgmesteren lettet tilbage til sine Audienssøgende. Her ventede en gammel Mand, der bad om at komme ud af Vartov Hospital; Borgmesteren fattede ikke straks, at det var noget at bede om, og spurgte, om han ikke havde hørt fejl, at det drejede sig om at komme ind paa Vartov. Da Manden holdt paa sit — var Kaper glad for at kunne svare: „Ja, ja, min gode Mand, skriv nu et Par Ord til os, om det De vil, saa skal vi se venligt paa det.“ Sagen var nu heller ikke saa helt lige til, for dengang maatte enhver, der kom i Vartov, indskrive Stiftelsen som Universalarving, og altsaa var der dog her et lille Problem, naar man ønskede at flytte derfra.

Ved sin Tiltræden forefandt Kaper en af Forgængerens Borgmester Dybdal nøje fulgt Forretningsgang, hvorefter det var Sekretariatet og dettes Chef, der samlede alle større Sager og forberedte den videre Behandling ved en kritisk Gennemgang og eventuelt ved Indkaldelse af yderligere Oplysninger. For Borgmesteren refererede Sekretariatschefen de forskellige Indstillinger fra Institutionscheferne, der dog naturligvis til enhver Tid personlig kunde gøre deres Opfattelse gældende i mundtlige Drøftelser med Borgmesteren. — Denne Forretningsgang var ganske naturlig for Dybdal efter lang Tjeneste i Indenrigsministeriet, og Kaper udbyggede Centralisationen, som han fandt paakrævet og fortrinligt indarbejdet. Han nærrede intet Ønske om at blande sig i de mange juridiske Anliggender. En Dag sagde han, „vi ved, hvad det vil sige at kunne et Fag og at respektere hinandens Viden.“



Kaper gik med Liv og Sjæl op i alle de store Skolespørgsmaal — og i de mange Administrationsanliggender, der ikke krævede speciel faglig Kunnen, samt i enhver Sag, der var af politisk eller bevillingsmæssig Karakter, og dette var indenfor Magistratens 1ste Afdelings Omraade sandelig nok til helt at tage en Mands Kræfter — navnlig da, naar Manden var saa initiativrig og levende som Kaper. Han hævdede, at enhver Borger — og derunder naturligvis enhver Tjenestemand under Afdelingen — selvsagt havde Krav paa en venlig Modtagelse, naar de henvendte sig personligt til ham, og alle saadanne Henvendelser blev gjort til Genstand for en omhyggelig Under søgelse og Besvarelse.

Der gik iøvrigt ikke lang Tid, før det stod ham klart, at et venligt Afslag til en Ansøger under Besøgstiden krævede stor Anstrengelse og Flid i Ordvalget for ikke at blive opfattet som et betinget Tilsagn; en Dag sagde han til mig, at der vist egentlig ikke var andet at gøre end at raabe efter Ansøgerne med sine Lungers fulde Kraft: „Nej, Nej og atter Nej.“ — Dette gjorde han dog sjældent. Det var som en Religion for ham, at enhver Mand eller Kvinde — ganske ligegyldigt hvilken social Stilling den paagældende havde — skulde behandles med samme personlige Venlighed og Forekommenhed ved en Henvendelse paa Raadhuset, og han var Mand for at sætte dette gode Princip igennem indenfor sit Embedsomraade. Det store Sekretariats Personale lærte hurtigt, at det bedste Svar overfor de Kværulanter, som trods alt forefindes, var det venlige Smil. Jo større Kværulanter, jo større Smil og Elskelighed paa den anden Side af Skranken; det blev en hel Sport til sidst, og Kværulanterne ærgrede sig gule og grønne over al den Venlighed.

Den 20. September 1917 talte Borgmester Kaper første Gang i Borgerrepræsentationen.

Allerede da viste Kaper sit Overblik, som vi nu maa beundre, over de enkelte Institutioners fremtidige Udvikling.

Det drejede sig om Vartov Hospital, hvor der var opstaaet et Problem: Enkelte af de private Personer, der var berettigede til at indlægge Folk, havde gjort denne Ret i Penge, hvilket man naturligvis besluttede fremtidig at hindre. Under Forhandlingerne gav Kaper Ud-

tryk for Haabet om, at Forholdene vilde tillade, at der snart blev opført en ny tidssvarende Stiftelse med Muligheder for Indretning af smaa selvstændige Hjem for Beboerne, idet man gik ud fra, at Kommunen vilde overtage den gamle Bygning.

Det var dog utvivlsomt Skoleopgaverne, der havde kaldt Kaper til Borgmesterstolen i Københavns Magistrats 1ste Afdeling. Loven af 24. April 1903 brød nye Baner indenfor Undervisningen i de kommunale Skoler, idet det i Modsætning til tidligere var blevet et Krav, at den højere Almenskoleundervisning skulde gives i Tilslutning til Folkeskolens Undervisning for Børn i 11—12 Aars Alderen. Vi fik hermed den højere Undervisning tilrettelagt med 4-klasset Mellemskole, der sluttede med en Mellemskoleeksamen, derefter Realeksamen efter 1 Aars Forløb eller et 3-klasset Gymnasium med Studentereksamen som Afslutning. Ikke blot Statsskolerne gav denne Undervisning, kommunale og private Skoler fik paa visse af Undervisningsministeriet fastsatte Betingelser ligeledes Adgang hertil og til at afholde Eksaminer. Københavns Kommune har siden fulgt godt med paa alle Omraader, allerede i 1918 var der saaledes 22 1ste Mellemskoleklasser.

De private Skolers sidste Dage nærmede sig imidlertid, de havde været for mange, og en Sammenslutning formaede ikke at hindre Udviklingens Gang. Dyrtiden krævede mægtige Summer til Lønninger og til Bygninger, efterhaanden som Befolkningen flyttede bort fra den indre By og ud i Forstæderne. Skolepengene var steget saa stærkt, at man imødesaa det Tidspunkt, da der maatte blive Tale om en faatallig Overklasseskole. En Aarrække bidrog ikke blot Staten men ogsaa de større Kommuner økonomisk til de private Skoler, men i Aaret 1917 havde Københavns Kommunalbestyrelse bebudet, at nu var det Slut.

Undervisningsministeriet indbød derefter Repræsentanter for de tre storkøbenhavnske Kommuner til en Forhandling angaaende de private Skolers fremtidige Forhold. Kommunalbestyrelsen valgte Kaper og Stauning hertil; som Resultat af disse Forhandlinger kom da Loven af 20. Marts 1918, der paa visse Betingelser gav Hjemmel for Nyordning af den højere Undervisning i Storkøbenhavn, saaledes at

Mellem-, Real og Gymnasieklasserne ved de Skoler, der ikke ønskede at fortsætte som private, kunde overtages af det offentlige efter en Overenskomst, der skulde indgaas mellem Staten og de paagældende Kommuner. Omkostningerne skulde deles saaledes, at Staten betalte de $\frac{2}{5}$ og Kommunerne de $\frac{3}{5}$ — og Forældre med en Skatteindtægt af over 4000 Kr. skulde betale Skolepenge — efter en særlig Skala. I alt dette var Borgmester Kaper levende interesseret, han forhandlede som den, der bl. a. ved det af Ministeriet forordnede Kommissionsarbejde, havde fulgt Sagen fra første Færd med en Indsigt, som gjorde ham særligt egnet til nu at varetage Kommunens Interesser ved Gennemførelsen af denne betydningsfulde Opgave. For ham var det stedse Hovedsagen, at den højere Skoleundervisning blev saa god som muligt, og at den blev tilbudt alle de Børn, der havde de fornødne Evner — uden Hensyn til de paagældendes økonomiske Kaar. Han var meget lykkelig over at deltage i Gennemførelsen heraf — men Vejene, ad hvilke dette blev opnaaet, var ikke det væsentlige — iøvrigt var de givne, efter Kommunalbestyrelsens Nægtelse af fortsat Tilskud til Privatskolen.

Da Stauning hos Kaper havde faaet bekræftet, at den foreslaaede Ordning vilde betyde, at ethvert fattigt Barn fremtidig kunde faa den bedste Skoleuddannelse, der kunde ydes, hvis blot Evnerne var i Orden, — var han straks og afgjort en Tilhænger af Ordningen og overlod ganske til Kaper sammen med en Række udmærkede Repræsentanter fra Nabokommunerne at føre Forhandlingerne om Enkeltighederne.

Under Forhandlingerne i Borgerrepræsentationen den 26. Marts 1918, da Loven var bragt i Havn, udtalte Borgmesteren bl. a. følgende:

„Det her foreliggende Forslag er jo knyttet til den Lov, som for faa Dage siden er blevet vedtaget angaaende Ordningen af den højere Undervisning i Københavns, Frederiksberg og Gentofte Kommuner, en Lov, som fuldstændig revolutionerer det højere Skolevæsens Stilling i København og i Virkeligheden ogsaa derved i højeste Grad er indgribende paa Folkeskolens Omraade og end yderligere, da alle har erklæret under Behandlingen i Rigsdagen, at Loven vilde faa

Konsekvenser for det øvrige Land, af indgribende Betydning for hele Landets Skolevæsen.

Det, der sker ved denne Lov og ved de Konsekvenser, som drages af den ved de her foreliggende Forslag, er nemlig intet mindre, end at det nu bestaaende højere Skolevæsen bliver draget ind under det fælles Skolevæsen og, efter i 40 Aar at have vandret i Ørkenen og en Gang om Aaret faaet en Smule Tilskudsmanna, nu kan komme ind i det forjættede Land. Det vil have den allerstørste Betydning, at Skolen bliver betrygget. Det vil have den største Betydning for Lærerne, at de vil faa deres Eksistens sikret, og at deres Kaar bliver, om end ikke straalende, saa dog i Sammenligning med tidligere særdeles respektable, og dernæst vil det kaste sin Glans ind over Børnenes Stilling i Skolen, for det er givet, at en virkelig god Undervisning ydes ikke af Folk, der er aldeles overanstrengte, saaledes som Tilfældet har været med Lærerne hidtil. Endelig betyder det ogsaa dette, at der vil være Adgang for Folk med en hvilken som helst Indtægt til at faa deres Børn frem ad den normale Skolevej helt op til den øverste Skoleuddannelse, vi overhovedet giver, idet Loven bestemmer, at Skoleafgiften skal være gradueret efter vedkommendes Indtægt eller endda helt bortfalde ved de mere beskedne Indtægter, og jeg tilføjer, at Skoleafgiften selv for dem med de større Indtægter er blevet betydelig ringere, end den har været hidtil.

Man vil utvivlsomt fra de forskellige Partiernes Sider modtage denne Lov og dens Konsekvenser med Tilfredshed. Det er klart nok, at det er en god Ting, at de fremadskridende demokratiske Partier ikke længere vil se paa den bestaaende højere Skole som en Hindring for deres Skoleidealer, men at de i Stedet derfor kan inkorporere den som et meget vigtigt Led i deres Dannelsesbestræbelser. Men samtidig er det en god Konservatisme, der viser sig deri, at man i Stedet for at forsøge paa at skabe noget helt nyt, naar Udviklingen er gaaet i en bestemt Retning, som man ikke er Herre over, leder de bestaaende Værdier ind under de nye Former, som Udviklingen har medført.

Selve Konsekvenserne af Loven vil ikke umiddelbart træde frem. Det vil være nødvendigt at etablere en vis Overgangstilstand, og dertil sigter det foreslaede Valg af Repræsentanter til en kommunal

Kommission af lignende Art som den, der forberedte Loven og lagde Planen for den; selv om den er forandret i visse Maader, er det dog paa det Grundlag, den er skabt. Magistraten har vist mig den Tillid at vælge mig til at være en af Repræsentanterne for Kommunen i disse yderligere Forhandlinger, og jeg vil have Lov at sige, at jeg vil være meget ivrig for, at man benytter en hurtig Fremgangsmaade, og vil bestræbe mig for at finde Udveje dertil, idet jeg vil anse det for meget ønskeligt, at Overgangstiden er saa kort som paa nogen Maade muligt, saa meget mere som de Bestemmelser, der skal gælde for de forholdsvis faa Skoler, der vil forblive private, i Virkeligheden allerede er løbende fra 1ste April, medens vi for deres Vedkommende, som vil gaa over til offentlig Drift, maa afvente den endelige Ordning, før Fordelene for disse Skoler kan træde i Kraft i fuldt Omfang. Forøvrigt maa jeg her som kyndig i det højere Skolevæsen sige, at den noget skarpe Fremgangsmaade, man da anvendte, med at sætte den højere Privatskole Kniven paa Struben, i Kraft af at det er lykkedes ved Fordragelighed at naa en Ordning som den foreliggende, i Virkeligheden har været til Gavn for den højere Skole, som ikke kunde fortsætte under de foreløbige Vilkaar, den var henvist til at arbejde under og havde været henvist til allerede i en saa lang Række Aar.

Kommunen vil efter Loven overtage de Skoler, som er rene Mellemskoler og Realskoler, og et Par Gymnasier. Hovedparten af Gymnasierne vil blive statslige, og jeg tror ikke, at der vil være nogen Strid mellem Partierne; thi det er det gamle konservative Standpunkt, at man ønskede, at den højeste Undervisning i Skolen skulde være statslig, og jeg tror, man ogsaa fra anden Side kunde være tilfreds med det, idet det først og fremmest er den offentlige Skole, der staar paa de andre Partiers Programmer. Det kommer ikke til at spille en saa afgørende Rolle i og for sig, om de enkelte Skoler er paa Kommunens eller paa Statens Haand af den Grund, at det hele er ordnet som et Refusionsforhold. Men ogsaa af en anden Grund, nemlig den, at man har fastsat en Skolefrihed, som jeg allerede tidligere har omtalt, da det kommunale Forslag blev bekendtgjort, en Skolefrihed derhen, at man efter at have taget sine Prøver rundt omkring ved de

Skoler, i hvilke man hidtil har gaaet, kan vælge, hvilken af de højere Skoler man vil gaa i, hvad enten man kommunalt tilhører Københavns, Frederiksberg eller Gentofte Kommune. Og jeg vil, samtidig med at Skolevæsenet i saa høj Grad gaar over til at blive offentligt, udtale min Glæde over, at Forældrene har faaet, for den højere Skoleafdelings Vedkommende, en saa betydelig Frihed i Valget af den Skole, i hvilken deres Børn skal gaa. Jeg beklager, at der ikke kommer nogen Stats-Realskole, men det er fordi jeg interesserer mig for det samlede Skolevæsen Landet over og ved, at Realskolen er den svageste Skoleinstitution, vi overhovedet har, og at det sikkert vilde have været til Gavn for den almindelige Udvikling, om der havde været en eller flere Mønster-Realskoler paa Statens Haand i København.

En Ting vil jeg ogsaa gaa ind paa: Vil ikke den større Tilstrømning, som ventes til den højere Skole, bevirke, at Niveauet sænkes? Jeg er overbevist om, at man ikke behøver at frygte det, men at der tværtimod i Fremtiden vil blive stillet større Fordringer til de Elever, som vil gaa op til Mellemskolen. Der vil simpelt hen komme større Konkurrence frem, idet Eleverne vil melde sig efter den Dygtighed, de har præsteret hidtil, hvad enten de har gaaet i private Underskoler eller, som de fleste, i Grundskolens 5te Klasse, vil indstille sig til Prøven i Mellemskolen, og det er en Aftale, at man vil tage fra Toppen, de dygtigste. Jeg er overtydet om, at der efterhaanden vil ske en Forskydning derhen, at Hovedparten af de Børn, som faar elementær Undervisning, vil faa denne indenfor Kommuneskolen, og jeg tror, man ikke skal befrygte, at det, at man har tilladt, at der eksisterer Underskoler af privat Art ved Siden af, vil betyde nogen Fare for Udviklingen, hvis man blot vil sørge for det, som skulde være min bestemte Bestræbelse, at Undervisningen i Københavns Kommuneskoler og den Maade, paa hvilken Undervisningen er installeret, i alle Henseender, hvad baade Mennesker og ydre Forhold angaar, bliver saa gode, at enhver kan være vel tjent med at faa sine Børn gratis underviste der. Saa er man inde paa en rolig og sund Udvikling.

Jeg er altsaa ikke i Tvivl om, at Niveauet vil blive hævet. Ganske

vist har man skabt en Udvej for saadanne Elever, som ikke, naar de kommer fra den kommunale Skole, kan komme ind i Mellemskolen, fordi de ikke i Øjeblikket har haft de fornødne Undervisningsbetingelser, de være af den ene eller anden Art, idet man som Konsekvens af denne Lov vil oprette Præliminærklasser oven paa den almindelige Folkeskole, Grundskolen, og i Tilknytning dertil et anerkendt Kursus til Studentereksamen, som gratis vil staa aabent for enhver, som har gennemgaaet Københavns Kommuneskole. Men ogsaa der er jeg overtydet om, at Fordringerne naturnødvendigt vil blive, som det hidtil har været Tilfældet indenfor den offentlige Skole, strenge, end man har været vant til paa mange Hold udenfor den offentlige Skole.

Jeg vil ogsaa gøre opmærksom paa det nye Begreb: skoleberetigede Børn, som betyder en stor Forandring fra tidligere, da man kun kendte skolepligtige Børn. Nu er de Børn, som kan opfylde de paa ethvert Tidspunkt stillede Fordringer, berettigede til af det offentlige, for en Pris der er afpasset efter Forældrenes Indtægt, at blive hjulpne frem til den højeste Skoleuddannelse. Men navnlig lover jeg mig meget af det Arbejde, som utvivlsomt vil blive gjort — fordi det nødvendigvis maa gøres — for at Danmark kan følge med paa Skolens Omraade, nemlig Indretningen i Tilknytning til Folkeskolens Undervisning af praktiske Ungdomsskoler, som i Udlandet allerede har antaget saadanne Former, at vi har gode Forbilleder der, saaledes at der utvivlsomt vil blive en god og sund Uddannelse til praktisk Virksomhed i direkte Tilknytning til Folkeskolen, og kommer først den, er jeg overtydet om, at mange, som nu ser den eneste Mulighed for en videre Uddannelse i Mellemskolen og Gymnasiet, med Glæde vil gribe en saadan god Uddannelse til det praktiske Liv.

Endnu et Spørgsmaal maa jeg berøre, Spørgsmaalet om de Skoler, som forbliver private. Jeg for mit Vedkommende vil haabe, at disse Skoler, som nu vil faa en meget rigelig Understøttelse — vel at mærke af Staten — virkelig samtidig vil vise, at de formaar at have et pædagogisk Særpræg og at bringe saadanne Skoletanker frem, at man kan være glad ved at have en Konkurrent i aandelig Henseende ved Siden af den offentlige Skole, og jeg ved ogsaa og kan udtale det her, at

Skolerne selv er glade ved, at de er stillede under de Vilkaar, at de ikke maa udgøre nogen Klasseskole, idet det aldrig har været de private Skolers Ønske, saa vidt jeg har kendt dem, at være Skoler specielt for enkelte Lag af Befolkningen. Jeg tror, at Skolerne, i Stedet for at være bedrøvede eller føle sig trykkede derover, i Virkeligheden er glade over, at dette Vilkaar er klart udtrykt for dem.

Privatskolerne bliver i høj Grad indskrænkede i Sammenligning med tidligere, men vi faar paa en vis Maade en Erstatning for dem. For det første derigennem, at vi faar den omtalte Skolefrihed, men dernæst ogsaa derigennem, at der ved Siden af den økonomiske Koncentration, som dette betyder, aldeles nødvendigt vil komme en pædagogisk Decentralisation. De Skoler, som nu kommer ind under det offentlige, er nemlig vante til at styre deres Sager selv, og det er ikke Meningen fra Statens Side — for Staten har været vant til at stille de højere Skoler frit — og heller ikke fra Kommunens Side at drage dem ind under nogen pædagogisk Uniformitet. Jeg har Haab om, at disse Skoler, som nu er saa taknemmelige, fordi de ser deres Fremtid betrygget, vil vide at afpasse Hensynet paa den ene Side til den offentlige Drift paa den anden Side til den pædagogiske Selvstændighed saaledes, at man derfra kan hente Forbilledet for den pædagogiske Decentralisation, som ogsaa er ønskelig, for at Folkeskolens Arbejde kan trives bedst muligt, og det vil blive til meget stor Fremgang for hele vor offentlige Skoledrift, ifald dette Haab gaar i Opfyldelse.

Jeg vil endnu bemærke, at vi nu for en Del vil faa ind i vore Skoler Lærere med en anden Uddannelse end den sædvanlige. Ikke alene saaledes at forstaa, at der ikke der har været akademisk uddannede Lærere tidligere, men vi vil faa dem i større Antal end før. Det vil da i høj Grad være en Opgave for Skolen at sørge for, at der, ihvorvel der bliver stillet forskellige Forlangender til Lærernes Uddannelse efter det Arbejde, de skal gøre indenfor Skolen, bliver en fælles Lærerstand, en Kommunelærerstand, hvis forskellige Grupper dog vil føle sig som en Enhed i deres Interesser og i deres Arbejde.

Jeg skal sluttelig udtale — jeg tror man vil give mig Lov dertil — min personlige Glæde over at staa her i Dag og paa en vis Maade

være med til at afslutte 20 Aars Virksomhed i denne Sag, idet jeg, da jeg i sin Tid kom ind ved de højere Privatskoler, blev fortvivlet over at se de Arbejdsvilkaar, man da havde, og siden har arbejdet blandt de ivrigste paa at ordne Privatskolens eller rettere sagt den højere Skoles Forhold. Jeg føler mig som Skolelærer, vil vedblive at føle mig som Skolelærer, og som saadan er jeg lykkelig ved at være med til en Ordning, som vil bringe store Fremskridt for den samlede Skole ikke blot i København men Landet over. Jeg glæder mig over, at der vil kunne blive Ro om dette Spørgsmaal i Fremtiden, i alt Fald lang Tid, saaledes at vi kan anvende vore Kræfter paa de store, vanskelige Opgaver, som venter paa Skolens Omraade, og det sidste, jeg vil udtale, er derfor en Tak baade til dem, der kommunalpolitisk set staar mig nær, og til dem, der er komne til disse Forhandlinger i visse Henseender som mine Modstandere, for den Hjælp, de har ydet mig til at føre denne Sag igennem paa en saadan Maade, at alle Parter indenfor Kommunen i Grunden har Aarsag til at være tilfredse med.“

I 1919 overtog Københavns Kommune i Medfør af Loven af 1918 og den i Overensstemmelse hermed indgaaede Overenskomst 2 Gymnasier, 4 Mellem- og Realskoler. Aaret forud var som Gave overtaget Hanne Adlers Gymnasium og Den Classenske Legatskole.

I Overensstemmelse med de i Forbindelse med Loven af 1918 førte Forhandlinger, hvorefter den almindelige Skole skulde „overbygges“ med to Klasser med Præliminæreksamen som Afslutning samt derudover et toaarigt „anerkendt“ Kursus med Studentereksamen som Afslutning — blev der oprettet kommunalt Kursus til Præliminæreksamen og „Statens og Hovedstadskommunernes Kursus til Studentereksamen“. Først i 1934 overtog Kommunen „De forenede Skoler“s indtil da privat drevne Forberedelsesklasser.

Jeg skal ikke her prøve at give en samlet Fremstilling af alle de store Sager, som Kaper gik ind for i disse Aar og gennemførte, men kun fremhæve enkelte af dem. Læseren bedes forstaa, at disse store

Sager ofte løb Side om Side, selv om jeg forsøger at lægge dem kronologisk til Rette. De krævede et uhyre Antal Møder, Underhandlinger og Udvalgsdrøftelser, der undertiden var nervepirrende nok, naar en stor Sags Gennemførelse var afhængig af Forhandlingernes Forløb, og de politiske Forhold spillede ind. Kaper var Mindretallets Borgmester, men fik ganske uanset dette opnaaet en Række smukke Resultater takket være sine udmærkede Kundskaber, sin Forhandlingsevne og Energi. Han var ikke bange for i en god Sags Interesse at anvende hele sin charmerende og temperamentsfulde Veltalenhed.

Allerede i Marts 1918 maatte han skaffe Bevilling til 4 nye Skolebygninger, nemlig en Skole paa Ny Carlsbergvej, en Skole paa Vognmandsmarken, og en ved Nyboder samt en Filialskole til Kommuneskolen i Ryesgade. I Indstillingen var anført, at disse nye Skoler alle var stærkt paakrævede, og at de vilde faa Betydning for Gennemførelsen af den ønskede Forandring i Skoletiden. I sin Forelæggelsestale i Borgerrepræsentationen den 21. Marts fremhævede Borgmester Kaper stærkt, at de nye Skoler var nævnt af Finansborgmesteren blandt de Arbejder, som det var muligt at sætte i Gang som Foranstaltninger mod Arbejdsløsheden. Kaper fremhævede da bl. a. ogsaa, at det var langt bedre at anvende Pengene saaledes, at der iværksattes Arbejder, fremfor at give dem ud til den uproduktive almindelige Arbejdsløshedsunderstøttelse. Han gav yderligere Udtryk for, at han maatte have Lov til efter bedste Evne at søge at skaffe Skolen i København en saadan „Plads i Solen“, at Arbejdet dør blev en virkelig og sand Velsignelse for Børnene — og allermest vilde han arbejde for, at dette kunde ske til Fordel for den fattigste Del af Københavns Befolkning. Han vilde sørge for, at de fattigste Børn undervises i saadanne Omgivelser, at de kunde tjene til at løfte dem ud af de vanskelige Kaar, i hvilke de ellers færdes.

Den 2. Maj 1918 førtes i Borgerrepræsentationen en stor Debat om en Bevilling paa 4.650.000 Kr. til Opførelse af en ny Politibygning. Forslaget, der var udarbejdet af den daværende Stadsarkitekt, fremkom i Overensstemmelse med en i 1913 mellem Justitsministeriet og Magistraten indgaaet Overenskomst, hvorefter Staten, fra den Dag Retsplejereformen traadte i Kraft, havde overtaget Forpligtelsen til

at tilvejebringe Lokaler for de københavnske Retter, medens Kommunen fra samme Tid havde Forpligtelsen til at sørge for Lokaler til Københavns Poliiti; Bevillingen blev efter en meget lang og trang Forhandling gennemført. Forslaget mødte ingen Begejstring, heller ikke hos Borgmester Kaper, der maatte stille Forslaget som Resultatet af tidligere Forhandlinger, hvori han ikke selv havde deltaget. Man betragtede det imidlertid som en paakrævet Foranstaltning at iværksætte dette Byggeri, og saa hen til, at der dog blev nedsat et særligt Udvalg til at følge denne Sag og til under Bygningens Opførelse at gøre Borgerrepræsentationens Indflydelse gældende. Navnlig Overretssagfører Becker fandt, at man begav sig ud paa „vilde Vover“ og ønskede, at yderligere Forhandlinger straks optoges med Justitsministeriet. Imidlertid blev Bevillingen givet og Udvalget nedsat.

Den 12. Juni 1919 fremkom da ogsaa — efter lange Forhandlinger mellem Magistraten og det nedsatte Udvalg og efter fornyede Drøftelser med Justitsministeriet om en ny Overenskomst til Sagens Genneførelse — et helt nyt Forslag, udarbejdet af Professor Hack Kampmann. Politigaarden skulde opføres paa en udvidet Grund, saaledes at hele Arealet mellem Soldenfeldtsgade, Niels Brocks Gade og Hambrosgade blev inddraget, og Omkostningerne blev paa 9.870.000 Kroner.

Under Sagens Behandling udtalte Borgmester Kaper bl. a.:

„Jeg vil først udtrykke min Glæde over ved Behandlingen i Salen at genfinde den samme Interesse for Sagen og den samme elskværdige Maade at behandle den paa, som hele Tiden har præget Arbejdet i Udvalget. Jeg anser den Overenskomst med Staten, som man efter nogle Forhandlinger er naaet til her, og som naturligvis ikke paa alle Maader udtrykker, hvad Kommunen vilde føre igennem, hvis den var ene om at bestemme det — men hvor tit naar man egentlig ved en Overenskomst til det for begge Parter ideale Standpunkt — for at være saa god, da den bygger videre paa den tidligere og gode Overenskomst, der er sluttet mellem Staten og Kommunen, at jeg absolut mener, at Borgerrepræsentationen burde acceptere den. I det store og hele vilde det sikkert være umuligt at naa længere overfor

Staten, end det er sket. Kommunen staar meget svagt, hvor det drejer sig om at skaffe Lokaler til den Del af Politiet, Opdagelsespolitiet, der før var kommunalt og nu skal være Statspoliti. Paa det Tidspunkt, da Overenskomsten mellem Staten og Kommunen sluttedes, i 1913, og ligeledes da den fandt sin Bekræftelse i Loven af 1916, var det nemlig en given Sag, at Opdagelsespolitiet hørte til det kommunale Politi, og at Kommunen derfor skulde skaffe Plads til det, og derfor vil Staten vist være meget uvillig til nu at sige: Ja, da vi bag- efter har ændret paa Politiets Ordning, vil vi ogsaa, skønt vi har en Overenskomst fra et Tidspunkt, hvor Kriminalpolitiet var kommunalt, anerkende det som en Statsopgave at skaffe det Husly. Men dertil kommer, hvad Raadmanden oplyste mig om, at man ogsaa vil forlange af Kommunerne Landet over, at de skal skaffe Lokaler til den Del af Statspolitiet, som de skal rumme. Derfor anser jeg det for givet, at der paa dette Punkt ikke er noget at hente ved yderligere Forhandlinger med Staten.“

I Begyndelsen af Aaret 1919 (den 23. Januar) havde Borgmester Kaper en Sag i Borgerrepræsentationen, der havde voldt ham mange Spekulationer og Bryderier; det drejede sig om, at Samarbejdet med den daværende Skoledirektør Dr. phil. Niels Bang var blevet saa vanskeligt, at Skoledirektøren søgte sin Afsked.

Skoledirektørens Afskedsbegæring var dateret den 13. November 1918, og det lød heri bl. a. saaledes:

„Grunden til, at jeg har bestemt mig til at søge min Afsked, er en stedse stigende Uoverensstemmelse mellem Skoledirektøren og Skoledirektionens Flertal med Hensyn til Opfattelsen af Skoleforfatningens Grundbestemmelser, en Uoverensstemmelse, som har gjort Samarbejdet meget vanskeligt — og i hvert Fald for mig — meget pinligt. I Direktionsmødet den 9. Oktober, som var sammenkaldt for at drøfte Uoverensstemmelserne, oplæste Formanden, Overpræsidenten, en Skrivelse, hvori han præciserede sin Opfattelse. Han afviste Diskussion om Sagen, og man naaede derfor kun til at konstatere en afgjort Uoverensstemmelse mellem Skoledirektøren og Skoledirektionens Flertal, idet Borgmesteren sluttede sig til Overpræsidenten.“

Det fremgaar iøvrigt af Afskedsansøgningen og af Magistratens og

Skoledirektionens Indstillinger om at imødekomme denne, at Striden stod om Skoledirektørens Kompetence. Skoledirektionens Formand, Overpræsidenten, og Skoleborgmesteren fæstede sig afgørende ved, at Skoledirektøren var Direktionens Forretningsfører, medens Skoledirektøren paa sin Side stærkt hævdede, at hans Stilling havde andre og væsentlige Funktioner, som gav ham en mere selvstændig Stilling.

Borgerrepræsentationen bevilgede Afskeden, men vedtog samtidig, at Kommunalbestyrelsen nedsatte et Fællesudvalg for at udarbejde Forslag til Vejledning af Forholdet mellem Skoledirektion og Skoledirektør og Forslag til Ændring af Love og Vedtægter vedrørende Bestyrelsen og Tilsynet med Kommunens Skolevæsen.

Borgmesteren udtalte under Forhandlingerne om dette Forslag følgende, der i flere Henseender er typisk for hans Opfattelse af Parlamentarismens Muligheder og Veje:

„Jeg maa begynde med at gøre den Bemærkning, at saadanne Bestemmelser, Reglementer og Vedtægter i det praktiske Liv almindeligvis kun er en Nødhjælp. Saa snart de paagældende Personer er besjælede af Iver for deres Virksomhed og kan arbejde paa god og rimelig Maade med hinanden, spiller disse Vedtægter og Reglementer i Virkeligheden ikke nogen Rolle. Det er endda altid kedeligt, naar man kommer dertil, at man skal tage Vedtægterne og Reglementerne frem og holde dem hen for Ansigtet af hinanden. Imidlertid maa der paa det her omhandlede Omraade fremsættes visse reglementariske Udtalelser, indtil Fællesudvalget og under Sagens videre Gang Kommunalbestyrelsen og Ministeriet kan tilvejebringe klarere, simple og enklere Forhold end de hidtil gældende. Selve de Styrelsesforhold, der i Øjeblikket er gældende indenfor Københavns Skolevæsen, er jo nemlig blevet til efterhaanden gennem en hel Række først af Love, derefter Vedtægter og Kommunalbestyrelsesbeslutninger, og man har ikke altid nøje vejet Ordene i den ene Vedtægt eller Beslutning mod enhver Udtalelse i den anden. Saa meget vigtigere er det, at man, naar man skal til at fastsætte noget, kommer til Enighed og Klarhed om, hvad det er, man mener. Det er lykkedes for Hovedparten af Fællesudvalgets Medlemmer, for alle Medlemmer af Magistraten og alle Medlemmer fra saavel den socialdemokratiske Gruppe som den

borgerlige Fællesgruppe, og deres Forslag er senere ensstemmigt tiltraadt af den samlede Magistrat.

Jeg skal ganske kort rekapitulere Indholdet. I det første Stykke staar der, at Skoledirektøren er Skoledirektionens Repræsentant, og som saadan har Pligt og Ret til udadtil at optræde paa dennes Vegne. Det vil sige, at Direktøren er den, gennem hvem Direktionen udøver sin Tilsynsvirksomhed, og hvem den betror at optræde paa sine Vegne. Det vil atter sige, at Direktionen ikke kan vælge en hvilken-somhelst anden Person til at optræde paa sine Vegne, men at Direktøren er den, som er den kompetente Person paa dette Omraade.

I det andet Stykke siges der, at Borgmesteren for Magistratens 1ste Afdeling til enhver Tid — naturligvis — maa kunne kræve Oplysninger om de Bestemmelser, der tages af Direktøren og hans undergivne. Det er rent praktisk set en god og nyttig Bestemmelse, fordi Borgmesteren til enhver Tid bør være saaledes inde i Skolevæsenets Forhold, at han for sit Vedkommende atter kan give Oplysninger om, hvad der er forefaldet, ogsaa i Detaillerne, indenfor Skolevæsenet. Dette vil medføre i Praksis, at der vil blive et ugentligt Samarbejde mellem Skoledirektøren og Borgmesteren, saaledes at Direktøren giver Borgmesteren Oplysninger om, hvad der er forefaldet af Begivenheder, som maa menes at have tilstrækkelig Interesse til at fremføres, og det vil atter give Borgmesteren Lejlighed til, naar der sker Henvendelser, at vide Besked med Forholdene og paa mange Punkter tage Initiativ, naturligvis gennem Skoledirektøren eller, om han maatte ønske det, gennem Skoledirektionen.

Det tredie Punkt fastslaar den uomtvistelige Sandhed, at Direktionen for Borger- og Almueskolevæsenet har Overtilsynet og Overbestyrelsen af Skolevæsenet, og at den derfor har Ret til at forlange sig foredraget enhver Skolevæsenet vedrørende Sag. Naturligvis gælder ogsaa for Direktionen de paa lovlig Vis vedtagne Bestemmelser for dens Virksomhed. Hvad der ved dette Stykke frembyder en særlig Interesse, er dette, at der ifølge Regulativer og Vedtægter er en hel Del enkelte Afgørelser, som ligger under Myndigheder, der atter staar under Direktionens Overbestyrelse. Saadanne Afgørelser har Gyldighed, indtil der træffes en ny Afgørelse. Denne ny Afgørelse

træffes naturligvis af Direktionen, dog saaledes, at i det Øjeblik Direktionen har truffet den den tilkommende Afgørelse, maa en ny Sag rejses, og den maa paabegyndes fra de Myndigheders Side, hvem denne specielle Kompetence er tillagt, for saa atter at gaa til Direktionen i det Tilfælde, Direktionen mener at burde gribe ind deri, og saaledes kan Sagen stadig blive væltet videre. Naturligvis vil det under normale Forhold gaa saaledes, at et saadant Tvistemaal vil finde en rimelig og fornuftig Afgørelse mellem alle rette Parter.

Den sidste Del af tredie Punkt angaar det Spørgsmaal, hvorom Konflikten med den tidligere Skoledirektør drejede sig, idet Direktøren mente, at han paa en Række Punkter var beføjet til at træffe en endelig Afgørelse, der kun kunde indbringes for Direktionen i det Tilfælde, at en af de Parter, som var implicerede i Sagen, indankede den for Direktionen. Flertallet, og i Tilslutning til dette Magistraten, hævder derimod, at Retten til at bringe en Sag for Direktionen til endelig Afgørelse ikke er begrænset til de Tilfælde, i hvilke en af de paagældende Parter ønsker en af Skoledirektøren truffen Afgørelse forelagt for Direktionen.

Det er blevet fremhævet, at jeg for mit Vedkommende næppe vil søge en Stilling som den, Skoledirektøren vil faa efter den nye Ordning. Jeg har aldrig nogensinde tænkt mig at skulle være Skoledirektør og tænker heller ikke at blive det i Fremtiden, og Spørgsmaalet har derfor ikke direkte ligget for mig, men jeg kan aldeles ikke indse, at der for et Menneske med en Række Skoleinteresser skulde være nogensomhelst Vanskeligheder ved at gaa ind i en Stilling som den, der beskrives og begrænses i Forslaget, som eventuelt vilde blive vedtaget af Forsamlingen. Thi hvad det kommer an paa er, om man har Vilje, Lyst og Evne til i et bestemt Embede at udrette noget, og at man saa har en lille Smule Evne til at omgaas Mennesker og betragter andre Mennesker som nogenlunde velbegavede og nogenlunde elskværdige Mennesker, som man kan tale sig til Rette med. Da jeg har den Opfattelse for mit Vedkommende, at jeg ikke er det største Lys paa denne Jord, og da jeg desuden meget gerne vil være elskværdig mod andre Mennesker og komme vel ud af det med dem, der har samme Mening som jeg eller en anden end jeg, turde jeg meget vel

være gaaet ind til denne Stilling, og jeg tør rolig anbefale andre Mennesker med samme Opfattelse som jeg at søge den, forsaavidt de maatte være kvalificerede til den. Skulde det virkelig være saaledes, at man ikke kunde udrette noget uden at have begge Fødder staaende fast paa en aldeles bestemt, begrænset Myndighed, hvorved man kunde gøre sig gældende, maatte jeg jo aldrig nogensinde være gaaet ind paa at blive Borgmester. Selvfølgelig gik jeg jo kun ind til en saadan Stilling her, hvor jeg sluttede mig til et Mindretal, ud fra en Overbevisning eller i alt Fald et Haab om, at jeg kunde have Evne til at forhandle mig til Rette med dem, som i et givet Øjeblik kunde stemme mig over; at jeg saa i enkelte Situationer blev overstemt, er ikke det væsentlige for mig. Forøvrigt nærer jeg Tillid til, at jeg, hvis jeg kom med en Sag, vel forberedt og tilrettelagt ud fra en virkelig Indsigt og Erfaring — og naturligvis vil jeg paa Forhaand have taget et passende og rimeligt Hensyn til de Mennesker, for hvem jeg skal forelægge Sagen — ogsaa vil kunne gøre mig gældende i Kraft af den Indsigt og det Arbejde, jeg har nedlagt i vedkommende Sag. Jeg anser det derfor for fuldkomment unyttigt og urimeligt, at man søger at skræmme Folk bort fra at tage den Slags Stillinger, som ikke giver en fuldstændig enevældig Magt.

Skoleinspektør Anders Peter Fossing blev derefter Skoledirektør og forblev i denne Stilling, indtil han trak sig tilbage i 1933. Kaper havde et i enhver Henseende udmærket Samarbejde med Fossing, som han satte højt som Skolemand og som Menneske, og hvis absolutte Loyalitet ydede Garanti for et udmærket Samarbejde.

I 1917 var Kaper flyttet til København men i Kommunens aller nordligste Udkant paa Villavejen „Nordkrog“. Her fortsatte han sit lykkelige og fornøjelige Familieliv med Hustru og Børn og sin trofaste Vennekreds og de gamle Kammerater fra Ordrup Peter Langballe og Overlærer Krarup, der var blevet Rektor paa Øregaards Gymnasium. Men desværre var det kun sjældent, at Tiden tillod ham at være fri for det store Embedes Byrder og det kommunale Livs talrige Anstrengelser med Konferencer og Møder paa alle Døgnet Tider.

Ulykkeligvis ramte den spanske Syge i 1918 Familien haardt; me-



Sammen med Vennen Dr. Henrik Bertelsen.

dens to af Børnene laa syge, blev Fru Erna Kaper selv alvorligt angrebet og døde efter faa Dages Sygdom den 1. November.

Ernst Kaper følte Ulykken og Sorgen, som skulde den fuldkomne slaa ham til Jorden; i sin Fortvivlelse kastede han sig med dobbelt Iver over Embedets Sager og søgte derigennem at holde Sorgen og Savnet i Ave, men Hjertet var som sønderflænget, og han var tillige fuld af Bekymringer over, hvorledes det skulde lykkes ham at faa opdraget de 3 Smaapiger.

I disse Aar modtog han stor Trøst og Støtte gennem Vennerne, navnlig Werners, Dr. Gudm. Schütte, Inspektør Langballe og Undervisningsinspektør Dr. Henrik Bertelsen.

Kaper har flere Aar senere, da vi paa en Tur paa Vestre Kirkegaard stod stille ved Henrik Bertelsens Grav, fortalt mig, hvorledes han især gennem dennes Omhu og Venskab blev holdt paa ret Køl paa et Tidspunkt, da han kun følte Mørke og Sorg i sit Sind. Borgmesterens Moder, den elskelige „Farmor“ samt Børnenes specielle Veninde fra Ordrup Frk. Kirstine Sørensen paatog sig for den første Tid at lede Husførelsen og Børnenes Pasning; dette virksomhedsfulde Udslag af et trofast Vennesind glemte Kaper aldrig.

Familien fik ogsaa her i „Nordkrog“ nye Venner i Naboer og Genboer, bl. a. Overretssagfører H. Repsdorph og Grosserer E. Gjerulff — førstnævntes Søn blev senere gift med Kapers ældste Datter.

Kaper var tilfreds, naar han opfyldt af Arbejdspligten i det smukke Kontor paa Raadhuset i den Grad fordybede sig i Hverdagens brogede Opgaver, at han for en Stund kunde glemme sin Hjertesorg. — Han følte sig som særlig Repræsentant for alle de næringsdrivende Borgere. Ingen Organisation af Handelsfolk eller Haandværkere gik forgæves til ham; han var især glad for Henvendelser fra Haandværksmestre, hvoraf mange bevarede den brave uforfalskede Københavnerjargon, som han aldeles ikke kunde staa for.

Det var et morsomt blandet Selskab, der fyldte Forværelset paa en „Træffedag“, en Række Ansøgere af begge Køn til ledige Stillinger ikke mindst under Skolevæsenet, Legatfolk, der søgte Hjælp, og Personer, der var utilfredse med Behandlingen af Sager om Æresoprejsning eller Statsborgerforhold; Organisationer fra Handel eller Haand-

værk, der bad om et godt Raad — og endelig gamle Venner og Bekendte fra Ordrupperdagene, der ogsaa gerne vilde tale med ham om et eller andet Anliggende, der trængte til Drøftelse med en forstaaende og velvilligt indstillet Mand, der baade havde Kløgt og Erfaring.

Foruden de mange rent saglige Embedsopgaver varetog han ogsaa en lang Række repræsentative Forpligtelser. Det var Kaper en stor Fornøjelse, at ogsaa mange af de fremmede herværende Legationer søgte Forbindelse med ham. Jeg tør maaske her — som en „lille Pud-sighed“ indskyde følgende:

Paa Raadhuset havde Kaper bestemt, at der fra de kommunale Drivhuse skulde sendes Blomster til Udsmykning under de borgerlige Vielser; naar Blomsterne endnu var saa nogenlunde anstændige ved en ny Forsynings Ankomst, tog han de udtjente med hjem, hvor de som Regel kunde holde et Par Dage. Det hændte engang imellem, at han ved Legationsreceptionerne om Eftermiddagen maatte gøre sin Opvartning. En Dag kom han da med de afdankede Blomster paa Hjemvejen fra Raadhuset til et meget fornemt Gesandtskab til The. Tjeneren misforstod de mildest talt beskedne Blomster, der var henlagt i Garderoben, og overbragte dem til den skønne Gesandtfrue fra Borgmesteren, der var ikke saa lidt betuttet over de overvældende Taksigelser, han modtog i den Anledning. En anden Gang gik det dog endnu værre — Borgmesteren var atter paa Hjemvejen med de snart faldefærdige og beskedne Blomster til en anden Legationsmodtagelse; i Betragtning af sit sidste Uheld formanede han indtrængende Tjeneren ved Ankomsten om, at han bestemt ønskede at faa sine medbragte Blomster med sig, naar han gik. Tjeneren gik i den Grad op i at respektere Gæstens Ønske om at faa Blomsterne med hjem, at da Kaper senere pakkede Blomsterne ud, fandt han en pragtfuld Buket af dybrøde og ganske friske Roser.

Borgmesteren blev naturligvis ubehageligt berørt over denne Forveksling, men dog næppe saa benøvet som en eller anden galant Legationssekretær sikkert er blevet, da Gesandtfruen med vore udtjente Bryllupsblomster i Favnen smilende har takket ham for „den bedaaende Opmærksomhed“.

Kaper repræsenterede gerne — og havde ogsaa paa dette Omraade sjældne Evner, Kundskaber, sikker og korrekt Optræden og et venligt og glad Sind. Det tyske Sprog beherskede han til Fuldkommenhed; dette i Forbindelse med hans specielle Viden om tysk Litteratur og Kultur gjorde ganske naturligt, at de forskellige Gesandtskaber indbød ham ved flere Lejligheder. Kaper fortalte mig, at han, naar han blev indbudt, indtil den store Krig i Sept. 1939, betragtede det som en naturlig Pligt at give Møde og tilføjede: „Jeg tror, de sætter Pris paa, at jeg aldrig lægger det fjerneste Skjul paa mine Standpunkter, ogsaa i de nationale Spørgsmaal. Hvor der som her er forskellige Anskuelser og Interesser, skal man vise Fasthed og urokkeligt gøre det gældende, som man selv føler er Ret — saa har vi dog en Mulighed for at blive hørt.“

Han var ligeledes undertiden Gæst i det engelske og det franske Gesandtskab, og her klarede han sig ved Hjælp af det franske Sprog, der ikke voldte ham større Vanskeligheder. Med de engelske Sprogkundskaber var det derimod kun saa som saa. Under en Rejse i England, som han foretog sammen med en Række danske Politikere og Embedsmænd, klarede han sig efter sin egen Beretning dog helt godt.

Kapers glødende Interesse for den nordiske Tanke drog ham hurtigt ind i Foreningen „Norden“s Bestyrelse, og dette havde til Følge, at han var en jævnlig Gæst hos de herværende forskellige nordiske Ministre. Saa ofte Forholdene tillod det, gæstede han de nordiske Hovedstæder; i de nordiske Gesandtskaber traf han iøvrigt efter Fredsslutningen Repræsentanter for Polen og for de baltiske Stater, og dette førte atter til en vis selskabelig Forbindelse med disse. — Alt dette kedede i de yngre Aar ikke Kaper — tværtimod —, selv om han som ovenfor omtalt engang imellem kom galt afsted med sine Pakker i Garderoberne.

Borgmester Kapers Forgænger i Embedet, Th. Dybdal, der siden 1917 havde været Politidirektøren i København, fremsatte i Juni 1919 et meget betydningsfuldt Forslag til Kommunalbestyrelsen, hvorefter man forlod det siden 1863 fulgte Patrouillesystem og gik over til en Ordning, saaledes at Mandskabet dels anvendtes til faste Poster, dels til en uregelmæssig Afpatrouillering af uniformerede eller civile Styr-

ker til Fods eller paa Cykle, og hvorefter samlede større Vagthold holdes klar til Udrykning med Automobil. — Dette krævede i Forbindelse med Gennemførelsen af otte Timers Arbejdsdagen en ikke uvæsentlig Styrkeforøgelse samt Anskaffelse af tekniske Hjælpemidler som Automobiler og et betydeligt Antal Alarmeringsskabe til Opstilling rundt i Byen.

Forslaget, der var nøje gennemarbejdet ogsaa af Magistraten, blev forelagt af Borgmester Kaper, der personligt gik varmt ind for denne Sag. Det nye System var efter hans Opfattelse et Skridt i den rigtige Retning — nemlig „at faa et i alle Maader dygtigt, i saa stort Omfang som Tjenesten tillader det, civilt arbejdende og civilt tænkende Politi, og at stille Politiet saaledes, at man kan være vis paa at faa et godt Mandskab ved Rekruteringen“.

Politidirektøren gjorde personligt i Borgerrepræsentationen meget nøje Rede for Forslagets Enkeltheder. Han fremhævede navnlig Forholdene ved, at Betjentene foruden en Patrouilletjeneste dør, hvor Forholdene stadig krævede det, nu fik bestemte Opgaver tildelt, og at man fik en tiltrængt Forøgelse ogsaa af de overordnede Stillinger. Han anførte, at Politiets Hjelpeevne blev fordoblet mange Gange ved de tekniske Hjælpemidler. Udrykningsholdene var i Øjeblikket ikke tilstrækkelige. Han fremhævede endelig, at man Landet over saa hen til, hvorledes man nu i Hovedstaden greb Sagen an, og at det ogsaa af den Grund var væsentlig, at en god Ordning blev gennemført.

Efter en indgaaende Udvalgsbehandling og mange Drøftelser medlem Politidirektøren og Borgmesteren blev Sagen i September 1919 tiltraadt uden væsentlige Ændringer.



VI

OMKRING PAASKEN 1920 OG GENFORENINGEN

I Begyndelsen af Aaret 1920 var det naturligtvis Sønderjydernes forestaaende Tilbagevenden til Danmark, der var det største Problem for os alle. Men Tiden før og omkring Paasken 1920 var i det hele taget saa politisk set begivenhedsrig, at der fra mange ansete Skribenter allerede foreligger trykte Beretninger; fra disse skal jeg her søge ganske kort at gengive nogle Hovedlinier i de bevægede Dages Hændelser.

Paa Rigsdagen var man belavet paa at gennemføre de paakrævede nye Grundlovsbestemmelser. Ministeriet Zahle ønskede imidlertid, forinden Folketingsvalg blev udskrevet, en ny Valglov gennemført, men det var overordentlig vanskeligt at opnaa den fornødne Enighed om denne og om de øvrige store Problemer, der meldte sig. Meningerne var saare delte, ogsaa indenfor Partierne opstod der Uenighed. Marott og Moesgaard Kjeldsen kunde saaledes ikke længere følge Regeringens Politik i det sønderjydske Spørgsmaal — paa den anden Side blev Regeringen heri støttet af den konservative Professor L. Birck. I Traktaten af 28. Juni 1919 om Afstemningen i Sønderjylland fandtes en Bestemmelse, hvorefter der skulde være Afstemning i Nordslesvig, 1ste Zone, under eet, og i Flensborg og visse mellemslesvigske Distrikter, 2den Zone, kommunevis, derimod skulde ingen Afstemning finde Sted i den saakaldte 3die Zone, hvis Sydgrænse var Dannevirke. — Efter Afstemningen i 2den Zone skulde Grænsen drages saaledes, at den kom til at hvile paa Resultatet af Afstemningen med Hensyntagen til de forskellige Steders geografiske og økonomiske Forhold.

Rigsdagens Konservative erklærede hertil, at de under alle Omstændigheder maatte kræve Rigsdagsvalg inden Afstemningen i 2den Zone. Det saa imidlertid ud, som om Zahle ønskede at forblive siddende til Genforeningen var gennemført, og Regeringspartierne forhastede sig i alt Fald ikke med Valglovsforberedelserne.

Der blev Landet rundt holdt en Masse politiske Møder, hvor Bøl-

gerne gik højt, og mange betydende konservative Folk udtalte sig for, at Flensborg under alle Omstændigheder burde tilbage til Danmark. Den kendte Kirurg Professor Thorkild Roving og andre radikale fremtrædende Personligheder erklærede sig ogsaa offentligt som Modstandere af Regeringen i dens sønderjydske Politik, der forekom dem alt for maadeholden.

Den 10. Februar 1920 gav Afstemningen i 1ste Zone et straalende Bevis paa Nordslesvigernes danske Sindelag.

Desværre blev derimod Resultatet ved Afstemningen den 14. Marts i 2den Zone en alvorlig Skuffelse.

Oppositionen mod Zahles Regering fortsattes herefter voldsomt. Repræsentanter for Sønderjyderne som Peter Grau og Kloppenborg-Skrumsager søgte ivrigt at paavirke de politiske Partiers Førere til endnu ikke at give op; man saa hen til et Rigsdagsvalg og som dettes Resultat en ny Regering, der overfor Omverdenen kunde vise Danmarks faste nationale Vilje, forinden den internationale Kommission skulde afgive sin endelige Indstilling.

Samtidig opstod en Arbejdskonflikt af et Omfang, som det danske Samfund ikke i lange Tider havde været udsat for. Arbejderne havde under Hensyn til Dyrtiden krævet betydelige Lønforhøjelser, som Arbejdsgiverne den 27. Marts havde modsat sig ved at indvarsle Storlock-out. Den samme Dag var der Forhandlinger af stor Betydning blandt Oppositionens Folk, der stadig stærkere og stærkere hævdede, at Regeringen ikke længere besad Flertal i Folket, og at Valg ikke burde opsættes. Rigsdagen var just hjemsendt paa Paaskeferie, uden at der endnu var truffen Aftale om nye Valg.

Den 29. Marts blev Ministeriet, som stadig ikke vilde gaa med til at udskrive Valg, af Kongen opfordret hertil. Da Zahle under Henvisning til de vedvarende Valglovsforhandlinger nægtede dette, meddelte Kongen Statsministeren, at han vilde afskedige ham. Umiddelbart derefter indledte Kongen Forhandlinger med Neergaard som Repræsentant for Venstre, som var det største Oppositionsparti. Da denne Forhandling overraskende for alle gav et negativt Resultat, blev Højesteretsagfører Otto Liebe tilkaldt; han modtog Kongens Opfordring til at søge dannet et nyt Ministerium. Ministerlisten blev

færdig den 30. Marts. — Admiral Konow blev Forsvarsminister og tillige Udenrigsminister, Professor Roving blev Undervisningsminister. Ellers var det kendte Erhvervsfolk og Embedsmænd. Det er næppe for meget at sige, at de tidligere Regeringskredse blev rasende over det skete. Man antydede, at Oppositionen gennem Kongemagten havde snigløbet Regeringen først og fremmest for selv at kunne fejre Genforeningen uden den Regering, der dog havde klaret Skærene gennem Verdenskrigen.

Borgbjerg skrev i en Artikel samme Eftermiddag bl. a.: „Reaktionen skal blive Vidne til en Folkerejsning af uanet Vælde. Den skal faa at se hele den arbejdende Befolkning, alle frisindede hæderlige danske Kvinder og Mænd i Flok og Følge i det danske Folkeværn, som er rede til at slaa Anstifterne af den skete Forbrydelse til Jorden.“

Vel var Harmen stor, men adskillige af Arbejdernes Ledere var dog betænkelige ved at gaa til en alle Fagforeninger omfattende Generalstrejke.

Den 29. sent om Aftenen søgte Stauning Kongen for at meddele, at Arbejderne vilde erklære Generalstrejke, saafremt Zahle ikke inden næste Morgen blev genindsat og Rigsdagen indkaldt. Den 30. var der et stort Arbejdersmøde i Fælledparken, og den 31. vedtog de samvirkende Fagforbund Generalstrejken, saafremt ikke Rigsdagen omgaaende blev indkaldt, Lønkravene opfyldt og Amnesti udstedt.

Overalt vakte denne Beslutning det største Røre. I København samledes store Skarer paa Raadhuspladsen og andre Steder. Borgerne frygtede Gadekampe, og Uroligheder indtraf — man befrygtede den Mulighed, at Byens Forsyninger skulde glippe.

Bønderne havde derimod ikke saa store Betænkeligheder, og Venstres hidtidige Fører I. C. Christensen var rede til fortsat at støtte Liebe. De Konservative var derimod usikre overfor hvilken Stilling, der burde tages, — Rigsdagens Konservative var paa ingen Maade tilbøjelige til at ønske Liebes Tilbagetræden uanset Truslen om Generalstrejke — derimod følte de Konservative indenfor Københavns Kommunalbestyrelse en alvorlig Frygt for Udviklingens Gang.

En lang Række Forhandlinger med Partiførerne førte til, at Kon-

gen, der ogsaa havde haft Samtaler med ledende Personligheder indenfor Erhvervslivet, tidlig Paaskemorgen den 4. April opfordrede Liebe til at demissionere, og derefter bemyndigede Kongen Overformynden Friis til at danne et Forretningsministerium.

Da der samtidig var opnaaet et fagligt Forlig, blev den bebudede Generalstrejke afblæst.

Folketingsvalget blev udskrevet til den 26. April, og den 4. Maj dannede Neergaard sit Venstreministerium. Den endelige Løsning i det sønderjydske Spørgsmaal faldt kort derefter i Fastsættelse af den nye Grænse, bortset fra nogle ubetydelige Ændringer i Overensstemmelse med Magister H. V. Clausens Forslag. Det forblev uden Virkning, at de Konservative og Venstre (med Ministeriet Neergaard) ydede Støtte til de Bestræbelser, der gik ud paa for en Periode at internationalisere 2den Zone.

Under alle disse Begivenheders Udvikling var Borgmester Kaper i Følge Forholdets Natur ingeniunde nogen Forgrundsfigur i dansk Politik; han følte aldeles afgjort selv, at hans Plads var indenfor Hovedstadens Styrelse, og ellers kun saare beskedent i Periferien. Paa den anden Side var han glødende interesseret i den sønderjydske Afstemning, hvor det for ham var det afgørende at bevare Harmonien mellem Følelse og Forstand, saa at den Ordning, der kom, blev saa gunstig for Danskheden som muligt — men samtidigt saaledes, at den kunde holde for bestandig.

Som Borgmester for Erhvervslivet og ikke mindst for Hovedstadens Politi — hvis Styrke og Svaghed han kendte ret nøje, følte han dog samtidig et særligt Ansvar og baade Pligt og Ret til at raade til Besindighed, at ikke de utøjlede Magter blev sluppet løs under en Generalstrejke.

Kaper har i sine efterladte Papirer givet en Skildring af de bevægede Dage og hans personlige Deltagelse i enkelte af Begivenhederne; herfra skal følgende Uddrag gengives, idet bemærkes, at den af Borgmesteren underskrevne Beretning, der er dateret Skærtorsdag $\frac{1}{4}$ 1920, vil blive tilstillet Rigsarkivet:

„Det synes mig rimeligt at skrive noget op om disse Dages Begivenheder, der er saa overordentlig indgribende og hvis — skæbne-



Den urolige Paaske 1920.

svangre — Udfald ingen endnu kan forudsige. Alle ydre Handlinger, et Menneske foretager sig, ogsaa rent saglige, er fremgaaede af et Komplex af Motiver, der bunder i Situationens Facer, i politiske Synspunkter og i personlige Forudsætninger. Tit kan man først senere skille Motiverne ud fra hinanden til en Handling, foretaget ud fra Handlekraft og -lyst, til Tider ser andre dem bedre; det hænder, at de slet ikke klares, ej heller for den handlende selv.

Jeg vil her, saa redeligt som altsaa muligt, søge at klarlægge Motiverne for mit Vedkommende, til Overpræsident Jonquieres, Borgmester Jensens og min Henvendelse til Kongen under Ministerkrisen Tirsdag den 30. Marts 1920 Kl. 1 og dernæst fortælle om dens Forløb og Fortsættelse. Den almindelige politiske Krise maa andre om at skildre. Jeg giver kun mine egne Observationer og Oplevelser.

Jeg maa begynde et godt Stykke tilbage, naar jeg vil fremstille det skete saaledes, egocentrisk, hvad der giver det sandeste Billede, jeg kan give i de korte Øjeblikke, da jeg selv fra Periferien, hvor jeg ellers færdes, var kommet ind i Centrum af Begivenhederne.

Da jeg saa uventet blev Borgmester i København, skete dette, som jeg senere har erfaret, som Følge af et Sammentræf paa Nivaagaard hos Godsejer Johs. Hage med Borgerrepræsentant, Redaktør Asger Karstensen en Søndag, hvor min Opstilling som Folketingskandidat i Fredensborgkredsen skulde drøftes og ogsaa blev vedtaget. Den samme gamle Herre spiller nu paa en anden Maade en Rolle for mig. Efter Borgmestervalget (7. Juni 1917) frasagde jeg mig Folketingskandidaturen. Jeg tog mod dette Borgmestervalg, fordi den højere Skoles Ordning i de tre Hovedstadskommuner stod — brændende i lys Lue — paa Dagsordenen, og hele min første Virketid var helliget denne Sag, som ved Lov af 20. Marts 1918 førtes lykkeligt i Havn. Jeg var gennem Kommissionsarbejdet for den højere Skoles Ordning kommet i god Kontakt med Socialdemokraterne og havde lært at værdsætte Minister Stauning i denne Sag som hurtig opfattende, ordholdende, og uden Fanatisme i en saadan saglig Affære. I endnu højere Grad og i større Omfang fandt jeg Samsundssindet som det bærende hos mine socialdemokratiske Kolleger i Magistraten og hos de bedste af de socialdemokratiske Borgerrepræsentanter, ikke mindst

ved de mangeartede Forholdsregler, der blev truffet i gensidig partimæssig Forstaaelse og Hensyntagen i det saakaldte Velfærdsudvalg. Hvad der allerede havde dæmret for mig i mit kommunalpolitiske Arbejde i Gentofte Kommune og som havde faaet ret fast Form under mine Forhandlinger med Socialdemokraterne i Københavns Amsraad om ret store Sager, saa jeg fast bekræftet i Københavns kommunale Arbejder, at der ved Behændighed og navnlig ved Undladelse af nogensomhelst Overseen og Misvurdering af dens Personer — en Hovedsag ogsaa i al saglig Forhandling — kunde skabes en, maaske noget uligevægtig, men dog relativ bæresikker Basis for Konservatisme i Udviklingen ved et relativt fast Tilhold til Socialdemokraterne. For en forstandig konservativ maa det altid — men da ganske særlig under revolutionært bevægede Tider — gælde om at handle evolutionært.

Saa kom det store Skel i Udviklingen; det tyske Riges Sammenfald i Oktober 1918. Begivenhederne ramte mig — nedsunket i en Tilstand af Bedøvelse paa Grund af min Hustrus pludselige Død af Influenza under Epidemien i Efteraaret 1918. Det slesvigske Spørgsmaal rejste sig for Alvor. Man henvendte sig bl. mange andre til mig om Tilslutning til H. V. Clausen-linien. Jeg skrev med Tak mit Navn under paa den forøvrigt ikke offentliggjorte Adresse. Skønt alt andet paa dette Tidspunkt var mig fjernt, var jeg instinktivt og desuden ud fra mange Erfaringer og en levende Interesse for Slesvig aldeles sikker paa Clausens Forslags Berettigelse.

Det siddende Zahleske Ministerium „klæbede“ øjensynligt til Taburetten. Dertil kom, at H. P. Hanssens store Misgreb i sin Tid at gaa ind som Minister i specielt dette Ministerium i Stedet for at beskikkes til sønderjydsk Minister af alle Partier, gjorde Situationen stadig mere broget og kastede Hadet og Mistanken mod Regeringen over paa hans rene og klare Politik. Jeg holdt min Kurs: som eneste konservativ (dog plus Raadmand Magius) gik jeg med til H. P. Hanssens Modtagelse i Paladstheatrets Restaurant efter Hjemkomsten fra Afstemningen i 1ste Zone, skønt den var arrangeret i sidste Øjeblik for „Politiker“s Kreds, og talte der efter Opfordring for ikke at lade de radikale ene om ham. Fra opstemte Partifæller maatte jeg bøde her-

for. Jeg gik ikke med i Flensborgtoget den 7. Marts, som jeg saa paa oppe fra Raadhuset, mens jeg dog ogsaa afholdt mig fra enhver offentlig Ytring før efter Afstemningen. Afstemningsdagen for 2den Zone den 14. Marts ledede jeg paa Opfordring en Studentersammenkomst af „Studenter paa Selvbestemmelsens Grundlag“, der var i Bekneb for en ældre Mødestyrer, i Langeliniepavillonen, 3—400 Mennesker — og aabnede Mødet med en Udtalelse om, at efter min Overbevisning vilde i Dag trods alle vakte Forhaabninger alle Sogne blive sorte. Min Skuffelse var derfor ikke saa overordentlig som ellers sædvanligt.

Saaledes var min Status i denne ene Side af den foreliggende Situations Dobbeltthed, da en Løbeseddel Mandag den 29. Marts fra „Politiken“ af Raadmand Fr. Andersen bragtes ind i den samlede Magistrats Møde, og straks tog al Interessen. Den meddelte Ministeriet Zahles Afskedigelse.

Den anden Side af Sagen, den sociale, laa for mig specielt som følger: Min sikre Overbevisning om, at der hos Socialdemokraterne kunde skabes konservative Momenter af i den foreliggende bolchevikiske Verdenssituation afgørende Betydning, var efterhaanden — som ovenfor skildret — blevet Udgangspunktet for min Politik. Under de almindelige Lønforhandlinger med de kommunale Arbejdere og Tjenestemænd i Efteraaret 1919 havde man kunnet holde væsentlige Uoverensstemmelser mellem Partierne borte. Første Gang, det kneb, var paa Spørgsmaalet om det Ekstra-Dyrtids-Tillæg paa 20 Øre, der i Vinteren 1920 blev tvunget igennem ved Trusel om Strejke fra Gasværksarbejdernes Side. Da jeg af den borgerlige Gruppe blev valgt til Ordfører for Magistratens borgerlige Mindretal, advarede jeg mod Socialdemokraternes Vigen paa dette Punkt.

Da jeg engang i Vinterens Løb omtrent samtidigt med dette var tilkaldt til visse hemmelige Forhandlinger om Tilrettelæggelsen af et borgerligt Værn mod Lammelse af samfundsmæssigt absolut nødvendige Virksomheder, hævdede jeg, at det skulde være de i Staden (og Staten) paa Valgrettens Grundlag retmæssige siddende ansvarlige Myndigheder, der skulde kræve Hjælp af Borgerskabet mod Bolchevismen. Ellers var det ikke blot umuligt, men positivt skadeligt at

søge sligt Værn iværksat. Jeg holdt mig derfor indtil videre ude af Bevægelsen, og afviste da ogsaa min Medvirken, da Generalstrejken blev proklameret, og man derfor henvendte sig til mig om Underhaandshjælp. Altsaa kort sagt: Situationen skulde efter min Mening drejes saaledes, at Kløften kom til at ligge mellem de urolige Elementer i Arbejdsstanden paa den ene Side og samtlige Samfundspartier incl. Socialdemokratiet paa den anden Side. Flertallet havde alt for længe udsat Valg, og Venstreførerne I. C. Christensens og Neergaards Henvendelse til Kongen, vist om Lørdagen, medførte Katastrofen Mandag den 29. Marts, og det midt i Lock-out-Situationen. 2det Varsel var givet samtlige Fag.

De socialdemokratiske Medlemmer af Magistraten skummede af Forbitrelse, straks Meddelelsen kom. Jeg gjorde dem i de smaa personlige Samtaler, der stadig løb parallel med Mødets Videreførelse, en for en indtrængende opmærksom paa, at de let kunne sætte Ødelæggelsen i Gang, men ikke standse den igen. Det blev næppe dem, der kom til at have den virkelige og endelige Ledelse af dette revolutionære Skridt. De vidste det, men det fik være.

Tirsdag Morgen drev Uroen mig tidligere ind paa Raadhuset end oprindelig bestemt.

Da jeg ved Ankomsten til Raadhuspladsen havde erfaret, at Socialdemokraterne virkelig vilde Generalstrejken, gik jeg ind ad Raadhusporten under Overvejelse af, hvad der skulde foretages af Magistraten, da Generalstrejken først og voldsomst vilde ramme den By, i hvis Styrelse jeg sad.

Efter min Overbevisning var Samfundskonflikten, den maaske uafvendelige, kommet paa den ulyksaligste Vis, ganske mod alt, hvad jeg havde ønsket og stræbt for, rejst saaledes, at Kløften laa imellem Syndikalister, Socialister plus Radikale mod Bønder og Borgere, og saaledes at disses besindige Elementer maatte grue for Fædrelandets Skæbne i et aldeles afgørende Øjeblik.

Efter forgæves at have søgt mit Sekretariats Kontorchef, med hvem jeg har for Vane at drøfte alle Sager, ogsaa af almindelig Art, gik jeg op til Overpræsidenten for at spørge ham, om der ikke fra Magistratens Side kunde og burde handles i dette skæbnesvangre Øjeblik,

skæbnesvangert for Landet, men i allerførste Række, Plan og Øjeblik, rummende de største Vanskeligheder for København.

Efter et Kvarters Samtale med Overpræsidenten blev vi enige om at sende Bud efter Borgmester Jensen som doyen for Magistratens Socialdemokrater. Vi ønskede af ham Vished for Generalstrejkens umiddelbart forestaaende Iværksættelse, og vilde have ham med som den Person blandt alle Socialdemokraterne, der i alle Samfundslag — ogsaa af Kongen — var mest anset. Mens Overpræsidenten helst vilde have os tre som Personer til at handle, ønskede jeg Den samlede Magistrat sammenkaldt for at kunne handle i dens Navn. Vi enedes om, at Henvendelsen helst maatte ske før det nye Ministeriums forestaaende Udnævnelse, og at vi straks vilde sammenkalde Magistratens Medlemmer. Jeg paatog mig, hvad jeg ogsaa udførte, at løbe rundt paa Raadhuset og stævne Magistratens Medlemmer til Kl. 1. Da jeg naaede tilbage til mit Kontor, laa der en Seddel med Anmodning om Opringning til Overpræsidenten. Jeg erfarede fra ham gennem Telefonen, at Kammerherre Krieger, Kongens Kabinetssekretær, med hvem Overpræsidenten havde telefoneret, fra Kongen havde meddelt, at Kongen ønskede Samtale med os Kl. 1, efter sin Frokost, før det nye Ministeriums Udnævnelse. Mødet udsattes da til Kl. 2, efter Forhandlingen. I 2den Magistratsafdelings Borgmesterkontor spiste vi en hastig Frokost, mens vi tilrettelagde vor Henvendelse med Overpræsidenten som født første Ordfører, men med den Forudsætning, at hver af os andre supplerede sit og paa sin Vis. Nøjagtigt dækkede vore Meninger ikke hverandre. Vi vilde fremholde for Kongen Situationens Alvor og Generalstrejkens Art, som næppe andre end Byens Administration kunde gøre helt rede for. Raad tilkom det os ikke at give, uden paa direkte Forespørgsel. For dette Tilfælde havde vi dog naturlig ens Opfattelse. Overpræsidenten og Borgmester Jensen saa først og fremmest Udvejen i Ministeriet Zahles Tilbagevenden, jeg i R i g s d a g e n og V a l g, mens Ministeriets eventuelle Atterkomst skulde og maatte betinges af en fast Overenskomst om Valg, hvorved Kongens Ønske og store Befolkningskredses Trang blev opfyldt samtidig med, at en a a b e n l y s t parlamentarisk Form genoprettedes. I Bil kørte vi til Amalienborg og under en Skærsild

af Fotografer naaede vi ind paa Slottet, som vi stod og gik, jeg i graat Tøj og ikke nybarberet. Efter et Par Replikker med den anspændte Kabinetssekretær i Forværelset kom vi ind i Kongens Arbejdsværelse.

Lige indenfor Døren ragede Kong Christian i Vejret. Overpræsident de Jonquieres, der dog ikke er lille, ligeoverfor ham til højre var helt klejn, jeg ligeoverfor i Midten, lille bitte, Jensen værdig til venstre. Samtalen, der var præget af fuld gensidig Aabenhed, varede en Time. Jeg kan ikke gengive den ordret, men som jeg gengiver den sammentrængt, tror jeg at turde staa helt inde for den.

Overpræsidenten: Det er i en meget alvorlig Stund, vi tillader os at henvende os til Deres Majestæt, alvorlig for Fædrelandet og i første Række for Byen. Vi havde ønsket at samle hele Magistraten, men Begivenhederne udvikler sig med en saadan Hast, at vi ikke har haft Tid dertil. Det er da os tre Personer med vort personlige indgaaende Kendskab til Byens Styre gennem vor Virksomhed, der gerne vil fremstille Situationen for Majestæten. Længe har en stor økonomisk Strid truet Samfundet, den er trukket sammen til dette Øjeblik, da en Stor-Lock-out er umiddelbart forestaaende. Det er af største Fare, at en skarp politisk Krise falder sammen med dette Tidspunkt, og vi henstiller derfor til Deres Majestæt at søge Udveje for at undgaa en Strid, der kan blive skæbnessvanger under de revolutionære Forhold, der hersker i hele Verden udenom os, og ogsaa har angrebet mange Sind herhjemme. Vi har Vished for, at der vil indtræde en almindelig Lammelse af hele Byens Liv, og at dermed Magter vil blive sluppet løs, som man vel formaar at sætte i Bevægelse, men over hvis Handlemaade man sluttelig maaske ikke vil have Herredømmet. Man kan overse Begyndelsen, ikke Forløbet og Afslutningen.“

Kongen, der var bevæget, takkede, men Majestæten Ord skal ikke gengives her.

„Borgmester Jensen skildrede nu for Kongen, hvorledes Arbejderpartiet under Krigens mange store Vanskeligheder overalt havde søgt at holde igen — i Samarbejde med de borgerlige Partier — skønt de havde haft et svært Stade tit overfor deres egne Klassefæller. Da nu Striden i en i Forvejen meget vanskelig økonomisk

Stilling var kommet til at ligge saaledes, maatte Kongen kunne forstaa, at Partiet maatte søge Forbindelsen ud til Klassefællerne og træde helt i Fællesskab med dem, og han maatte raade Kongen til at søge ny Forbindelse med den tidligere Regering.

Jeg bemærkede, at jeg var aldeles klar over, at Kongen bestemt ikke havde begaaet nogetsomhelst, der kunde betegnes som Statskup. Men jeg vilde dog paapege, at det kun nyttede lidt, at Hs. Majestæt selv hævdede det, og at jeg og mange andre rolige Mennesker sagligt kunde hævde og bevise det, naar Sagen laa saaledes, at det var forholdsvist let at faa Masserne, som der nu desværre i en ganske anden Grad end tidligere maatte regnes med, til at tro det. Det ulyksalige var, at Striden kom til at ligge saaledes, at den Del af Statsmagten, som alle maatte ønske hævet over al Kiv, mod sin Vilje blev kastet midt ind i den bitreste, paa een Gang politiske og økonomiske Kamp. Som den, der med mit økonomiske Styre af Politiets Sager, havde med dette at gøre, mente jeg ikke at burde skjule for Kongen, at end ikke denne Institution stod ren overfor Generalstrejken. Jeg personlig havde ingensomhelst Sympati for selve Forbindelsen med det afgaaede Ministerium, jeg saa langt hellere deres Hæl end deres Taa. Jeg kunde ikke tilraade Kongen noget, der kunde føles som en Ydmygelse for Kongen eller Kongemagten, men Hs. Majestæt maatte før eller senere gaa tilbage; for hver Dag, ja for hver Time, det udsattes, vilde det blive sværere og dyrere, og jeg vilde gøre Kongen opmærksom paa, at der blandt os tre var en Mand, som Majestæten ved tidligere Lejligheder overfor os havde ytret sin Tillid til, gennem hvem en Genoptagelse af Forbindelsen med det tidligere Flertal kunde naas. Jeg vilde endelig ikke skjule for Hs. Majestæt, at der mellem de Mænd, der nævntes som Kongens nye Raadgivere, fandtes saadanne, der baade i dette specielle Tilfælde og ved tidligere Begivenheder og Forhold havde vist sig ubesindige.

Jeg har ikke kunnet referere Samtalen, som den var opløst i Tale, Spørgsmaal og Svar. Rækkefølgen var langt mere broget. Vi havde flere Gange lagt for med at ville trække os tilbage, men hver Gang var Kongen blevet staaende og havde efter en Pause genoptaget Samtalen.

Efter et kort Referat til Krieger i Forsalen kørte vi efter en afvist

Spørgsmaalsregn fra Journalister og en Kanonade af Fotografer tilbage til Raadhuset.

Kl. 3 — vist nok — blev Ministeriet Liebe-Rovsing udnævnt — —.

Det havde sparet en Del, om Sagen var drejet allerede da. Den skulde og maatte for Landets og Kongens Skyld drejes. Den blev det — Gudskelov — i sidste Øjeblik.

Vi naaede et Kvarter før sent til Magistratsmødet. Overpræsidenten gav Magistraten Meddelelse om, at Henvendelsen havde fundet Sted for at fremstille de Farer, der truede Landet og specielt Byen, og for at bringe Hs. Majestæt disse i Erindring før sidste Skridt gjordes. Samtalens Enkeltheder maatte betragtes som fortrolige. Raadmand Magius udtalte, at Borgmester Kaper sikkert ikke vilde have faaet nogen Bemyndigelse. Han spurgte om Generalstrejkens Indflydelse paa Kommunen og om dens Begrænsning. Borgmestrene Christensen og Andersen rettede en Tak til os tre. Borgmester Jensen fraraadede paa dette Tidspunkt en Henvendelse til Socialdemokraterne, da den vilde indtræffe paa Generalforsamlingen, hvor der var Hedsporer iblandt. Der var fra Kommunens Side taget visse Reservationer. En Henvendelse kunde bedre rettes til „Aktionsudvalget“. Jeg bemærkede til Magius, at jeg havde handlet bevidst paa egen Haand, under personligt Ansvar, som ogsaa fremhævet for Kongen. Naar jeg nu ikke vilde foreslaa en Henvendelse til den anden Side, skyldtes dette ene Borgmester Jensens Udtalelse.

Der ansattes nyt Møde til om Aftenen (samme Dag), der dog aflystes, da Generalstrejken udsattes. I Stedet derfor indkaldtes til Gruppemøde om Aftenen Kl. 7 i den borgerlige Fællesgruppe. Emnet viste sig naturligvis snart at være mit Forhold. Det saa først lidt truende ud, da baade Fabricius og under den første Del ogsaa Becker var fraværende. Paa Formanden Professor Fischers Ønske gav jeg Forklaring og citerede en Del af mine Udtalelser og tilbød straks

- 1) enten at træde ud af Gruppen*
- 2) at meddele offentligt, at dette Skridt ganske var sket paa mit eget Ansvar*
- 3) at lade Gruppen meddele dette*
- 4) at lade mig kaste ud af Gruppen,*

thi jeg vilde i givet Tilfælde gøre det samme om igen. Mange Medlemmer interpeleerede; de stærkt konservative mest. Paa Spørgsmaal, hvorfra Initiativet var kommet, svarede jeg: herfra, og paa de mange om, hvorvidt det drejede sig om at faa det gamle Ministerium igen, at jeg havde tænkt mig enten den eller en anden Vej tilbage; der maatte handles før det nye Ministeriums Udnævnelse. Jeg skulde mene, at Gruppen maaske i Løbet af nogen Tid kunde faa god Brug for mig. Da Becker, som var kommet til, erklærede, at min Handling ikke kunde siges at stride mod Gruppebestemmelserne saa hurtigt som der havde maattet handles, besluttede man sig for Fremgangsmaade Nr. 3, i mildnet Form. Jeg var da gaaet ud. Da jeg atter kom ind, bemærkede Formanden til mig, at han glædede sig over den urbane Tone, hvori en saa alvorlig Sag var afgjort. 4 Dage senere benyttede Gruppen mig som Sendemand til Forhandlinger med Stau-ning.

Næste Formiddag opsøgte jeg Professor Birck, der ene af de konservative var optraadt bestemt mod Flensborgs Annexion i nogen-somhelst Form og derfor var udtraadt af Partiet og opfordrede ham til at anmelde Gruppe til Valget, hvad han gjorde. Paa Raadhuset ytrede jeg overfor Jensen og Jonquieres, at jeg følte mig noget „skol-det“, da Generalstrejken var udsat, men inderligt glædede mig over den Respit, der derved var ydet til Forhandlinger. Langfredag Mor-gen blev jeg pr. Bil kaldt ind til Becker til Raadslagning i et Forsøg han gjorde paa at faa Liebe til et forstandigt Forlig. Da alt imidler-tid i disse Dilettanters Hænder gik saa skævt som muligt, indkaldtes til nyt Gruppemøde Lørdag Kl. 10. Om Fredagen havde jeg paa Nivaagaard en timelang Konference med gamle Johs. Hage om 2den Zone. Imidlertid var der sammenkaldt til Borgerrepræsentations Møde samme Dag Kl. 4 med Dagsorden, foreslaaet af de radikale og tiltraadt af Socialdemokraterne, om Henvendelse til Kongen for at faa Ministeriet Liebe fjernet. Jeg gik med Vilje først til Gruppe-mødet henad Kl. 11, men blev straks grebet, da jeg kom der ved at erfare Beckers Forslag, der var til Debat. Som dem, der under Kri-gen havde arbejdet i Forstaaelse med Socialdemokraterne, maatte det tilfalde den borgerlige Gruppe at gøre endnu et alvorligt Forsøg paa

at faa Fred i den ellefte Time. Fischer, Becker og Fabricius valgtes, og Becker foreslog, at jeg blev delegeret dem til Forhandlinger med Stauning. „Gaar han end (Kaper) sine egne Veje, mener jeg dog, at vi kan have fuld Tillid til ham.“ Jeg tog med Tak imod dette, dog med den Tilføjelse, at jeg aldrig vilde sanktionere Dilettant-Ministeriet Liebe, hvad Udfaldet end blev. Det rette vilde efter min Mening være at faa et rent Kontorfolks-Forretningsministerium.

Henad Kl. 12 kørte vi fire i Bil til „Socialdemokraten“s Redaktion i „Lyceum“s gamle Bygning i Nr. Farimagsgade. Efterat have hilst paa flere af de bedste af Borgerrepræsentationens Socialdemokrater, I. A. Hansen, Svendsen og Hedebol, førte vi i denne sidstes Værelse i henved en Time Forhandlinger med Stauning. Følgende Forligsforslag blev antaget.

Der skulde vedtages en midlertidig Valglov, nemlig Højres Forslag med Rodes Ændringer, saaledes som Flertallet i Landstinget var enedes. Den skulde gælde dette Finansaar ud, og der skulde nedsættes en Kommission af den nye Rigsdag til Udarbejdelsen af en endelig. Denne Kommission skulde fremsætte Forslag inden Kalenderaarets Udgang; hvis dette ikke førte til Resultat, skulde man ved Finansaarets Udgang vende tilbage til den gamle Valglov. Der skulde dannes et Forretningsministerium med Overformynders Friis som Statsminister og Departementschefer og lign. som Ministre. Stauning ønskede Borgmester Jensen som Medlem, saa kunde man ogsaa godt have en eller flere tilsvarende fra den anden Side, f. Eks. Borgmester Kaper, hvortil jeg svarede, at det fra vor Side i saa Fald burde være Becker, som alle godt kunde lide. Til den tekniske Behandling af Valgloven var Borgbjerg tilkaldt. Tilsidst kom Stauning til at huske paa, at der nødvendigvis skulde udstedes Amnesti for politiske Forseelser, det var nødvendigt overfor Syndikalisterne — og Ordet „Amnesti“ skulde der absolut staa, sagde han med et Smil.

Formuleringen var til Slut gaaet saa hurtigt, at Becker knap kunde følge med paa Papiret. Becker sagde til Slut, at det vel ikke var nødvendigt at tale med de Radikale. „Næ nej,“ sagde Stauning. Men han fastholdt, at Overenskomsten maatte være truffet inden Kl. 4, da han ellers ikke vilde aflyse Mødet i Borgerrepræsentationen. Udsætte det

til om Aftenen vilde han af Hensyn til mulige Uroligheder ikke gøre. „Det var altsaa svært at faa dem med til det,“ sagde Becker, da vi gik ud af Døren. Fischer, Fabricius og Becker kørte til Rigsdagen, mens jeg efter Aftalen, fordi jeg kunde virke som en rød Klud paa Venstre og Højre paa Grund af min Henvendelse til Kongen, gik op paa Raadhuset — for Kl. 3 at komme til Gruppemøde for at erfare Resultatet.

Dette Fredsforslag vilde have været bedre i sig selv og fordelagtigere for Højre som for Venstre end det, der vandt igennem. Dette senere var det samme som vort, blot uden de tilbudte Kauteler. Venstre paa Rigsdagen stillede sig afvisende. Piper og Abrahamsen derfor ligesaa. Fra Amsraadet kender jeg kun altfor godt den i og for sig baade brave og dygtige Pipers Karakteristikum: en Postdag for sent. Hvor langt bedre og langt politisk virkningsfuldere havde det hele ikke ligget, specielt for de konservative, om det var dem — uden Gadens Pres — der havde sluttet Forliget.

Ligesom Borgergruppens Medlemmer var ved at samles, kom der Stævne til Borgmester Møller og mig til et Borgmestermøde i 2den Afdelings Borgmesterkontor med tre Bestyrelsesmedlemmer af Kommunalt Arbejderforbund. Det begyndte med en Drøftelse af Begravelsesvæsenet. Selve Begravelserne skulde kunne udføres, men det andet Arbejde standses og Kirkegaardene holdes lukkede. Foruden Graverkarlene, Kapelbetjentene og Portvagter nægtedes der yderligere Assistance. Jeg forlangte som Minimum 1 Opsynsbetjent paa hver Kirkegaard for at Begravelsernes Deltagere kunde gænnnes ud. „Er Borgmesteren saa tilfreds?“ spurgte Formanden. „Nej, undskyld, svarede jeg, jeg er aldeles ikke tilfreds med, at De standser Virksomheden; her er kun Tale om det absolutte Minimum for at afværge rent øjeblikkelige Katastrofer,“ en Bemærkning, der fik Borgmester Jensen til at tage en viss Reservation i samme Retning. Afbrydelsen af det elektriske Lys, undtagen til Hospitalerne, kom derpaa paa Tale. Raadhuset, Amalienborg, Rigsdagen og Gaderne skulde lægges i Mørke. Der maatte dannes Sikkerhedsvæsen og Befolkningen tvinges ind i Husene ved Mørkets Frembrud.

Jeg gik snarest derfra og op til Gruppemødet, der var blevet gan-

ske forjaget, da de tre Forhandlere først ca. Kl. 3³/₄ var kommet tilbage fra deres — mislykkede — Expedition. Man var nu ved at forme en særlig Resolution, da vore Folk ikke vilde gaa med til ad Gadeoptogets Vej at søge at paavirke Kongen og fremdeles mente, at der forud for et eventuelt Ministerskifte nødvendigvis maatte skabes en livskraftig politisk Overenskomst, uden hvilken Miseren vilde være den samme, nu blot til den anden Side. Jeg blev sat til at gennemlæse og renskrive Resolutionen og uden mindste Forberedelse, ja uden en Bid Mad maatte Becker rykke ind i Borgerrepræsentationssalen for at foreslaa og begrunde den. Forhandlingerne i denne var vel prægede af Stundens Alvor, men lidet betydelige. Borgergruppens Resolutioner, der gik ud paa at nedsætte et Udvalg, der skulde henvende sig til Rigsdagspartierne som en Slags Fredsmægler, blev forkastet, de radikales vedtaget, men Becker havde reserveret os, hvis vort Forslag ikke vedtoges, da uden Ophør og Pres at foretage vor egen Henvendelse til Kongen. Jensen vilde nødig med i Gadeoptoget og foreslog, at ogsaa vi borgerlige Magistratsmedlemmer skulde blive tilbage fra vor Gruppens Henvendelse, men da hans socialdemokratiske Kolleger absolut vilde med, gik han i Spidsen med Stauning. Overpræsidenten og jeg saa fra Raadhusbibliotekets Vindue Toget drage af. Det var ikke særligt imponerende, straks flankeret af Menneskehoben og generet af „Kasketdrengene“ med røde Klude og rødt Flag.

Vi samledes efterhaanden hos Professor Fischer i Bredgade, og mens vi afventede en udbedt Telefonsamtale fra Amalienborg om, at Flertallet nu var til Ende med sit, drøftede vi vor Henvendelse. Til min Glæde var særlig Borgmester H. C. V. Møller ivrig for, at vi skulde give Anvisning paa, at Ministeriet Liebe — efterat der var skabt en ny Basis gennem politiske Forhandlinger — skulde fjernes. Efter Meddelelsen fra Hoffet gik vi ad Amaliegade og gennem Kolonaden. Just som vi kom dertil faldt der et Skud, og Publikum, der nu kun fyldte maaske $\frac{1}{10}$ af Pladsen, nærmest ved Kongens Palæ, kom stormende imod os i vild Flugt. Vi gik, stadig nogle Stykker sammen, henimod Indgangen. Det var kun 20aarige Ynglinge, der fyldte op — de gav saamænd ret skikkelig Plads for os. En Borgerrepræsen-

tant fortalte mig, at en „Gentleman“ havde raabt: „Giv Plads, der kommer det nye Ministerium.“ Da vi gennem Porten, hvor en stor Peloton Gardere stod, var kommet op i Entreen og var ved at hænge vort Tøj, kom Statsminister Liebe ud af Kongens Forværelse med Hovedet ragende forud. Selv vore mest konservative Medlemmer saa noget uforstaaende og slukørede paa denne ejendommelige „Statsminister“.

Overfor Kongen oplæste Professor Fischer Resolutionen og tilføjede vor „Hengivenhed og Underdanighed“, mens Becker — for en Gangs Skyld uklart, hæs som han var — skildrede vore Forsøg paa et Forlig. Kongen var nu kendelig træt.

I Forværelset talte Krieger med Becker. Han vendte sig til mig og spurgte: „Hvad mener De?“ „Jeg mener som Becker, først Partiførerne til Forhandling, og saa væk med det nuværende Ministerium af Dilettanter, det er ikke bedre værd.“ „Naa, det kan man nu mene forskelligt om,“ sagde Becker.

Kl. 9 om Aftenen var Partiførerne hos Kongen. Paaskemorgen faldt Liebe og erstattedes af det nye Forretningsministerium Friis, mest Departementschefer o. l. plus Borgmester Jensen, paa Grundlag af Partitilsagn om Valgforhandlinger og snarligt Valg.

Fabricius bad mig pr. Telefon komme hen til sig Paaskemorgen Kl. 10. Hvor spændte Sindene var, fremgaar deraf, at denne rolige Mand i sin Forstue faldt mig om Halsen.“

Da Genforeningen blev fejret i Juli 1920 var Borgmester Kaper blandt de officielle Gæster. Han nedskrev kort efter en Beretning om den store Oplevelse og udsendte en lille Bog derom „Den største Stund vor Slægt har oplevet“. Ved Uddrag heraf skal jeg gengive Borgmesterens Indtryk af den store Begivenhed:

Det var en broget Skare, der mødtes paa Københavns Hovedbane-gaard om Morgenen Lørdag den 10. Juli for i Ekstratog at køre ned til Sønderborg. De allerfineste, Regeringens og Rigsdagens Medlemmer, var sejlede afsted i deres egne Skibe lige fra København ned til Sønderjylland; men i de lange Gennemgangsvogne samledes Departe-

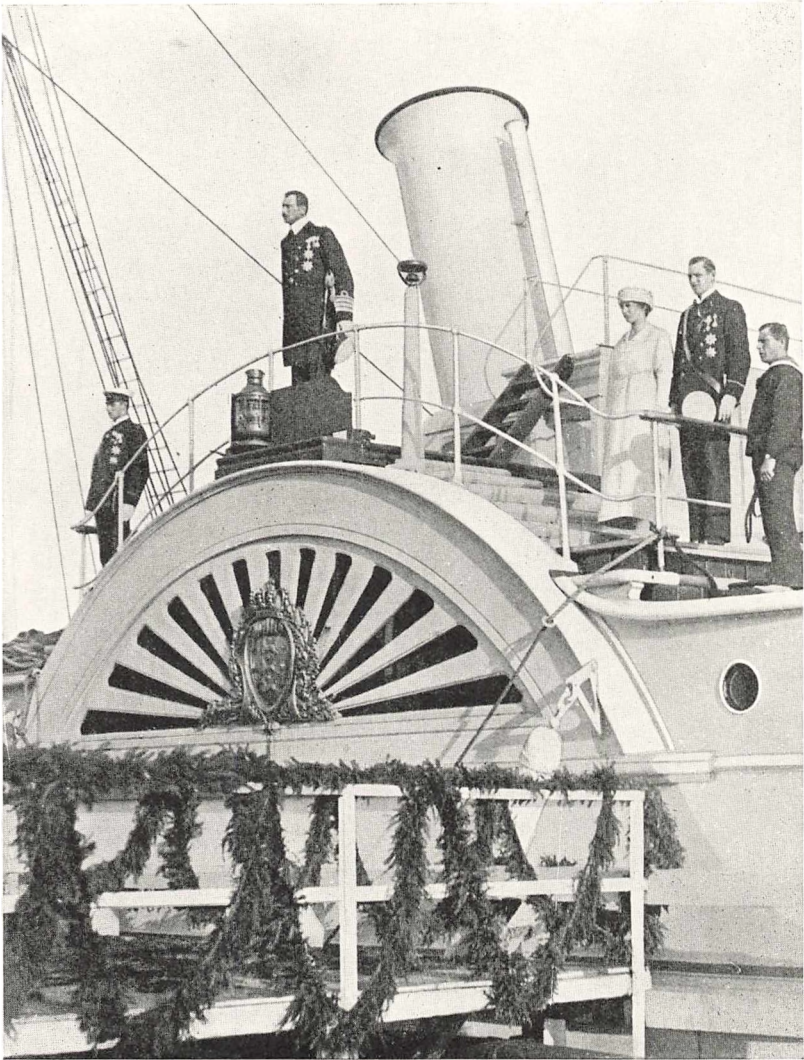
mentschefer og Borgmestre, Generaler og Admiraler, Statsgælddirektøren og Statsbanernes Generaldirektør og Hærens Generalauditor og Generaltolddirektøren og — kort sagt alle de, som H. C. Andersen kalder Gedebukkebensoverogundergeneralkrigskommandersergenter. Hertil kom saa Bestyrelserne dels for det „Sønderjydske Fond“, som det danske Folk havde samlet sammen til i Millionvis for at komme Sønderjyderne til Hjælp saa hurtigt som muligt, fordi der var saa mange af dem, der var haardt medtagne af Mangel paa Mad, Klæder og Penge efter Krigens Tab og Savn, dels for de patriotiske Foreninger, der havde holdt Forbindelsen vedlige med Sønderjyderne, mens de var skilte fra Danmark.

Mens vi uden at standse foer ad den gammelkendte Vej forbi Roskilde, Ringsted, Sorø og Slagelse ad Korsør til, blev vi rystede godt sammen. Vi Danske tager aldrig andres eller hinandens eller vor egen Finhed saa højtidelig, og her var vi tilmed alle samlede i Følelsen af de store Begivenheders Herlighed. Vi fik snart lavet et Sangkor med baade Diskant og Bas til at synge vore Fædrelands- og Folkesange, men vi fik ogsaa drøftet de store og skiftende Følelser, som var gaaet gennem alle danske Sind i den sidste bevægede Tid, og som laa bagved alt det store, vi nu støvnede imod.

Og hvad havde vi i København ikke set og oplevet i de sidste Aar?

Først strømmede Krigsfangernes Ti- ja Hundredtusinder fra Tyskland ind over Danmark. Snart var det smaa Franskmænd med røde Bukser og rød Kasket, som de havde dem i Krigens Begyndelse eller i den senere Krigstids horizontblaa Uniformer; snart smaa sortsmudskede Italienerne, snart lange khakiklædte Englændere og mange, mange flere, lige til Hinduer og Arabere, alle godt og kærligt modtagne af Befolkningen efter Fangenskabets nedbrydende Lidelser, fysiske og sjælelige. Det var ejendommeligt at se disse Skarer vrimle paa vore Gader, lidt sky og usikre endnu i den nye Frihed og i den fremmedsproglige By.

Saa kom de slesvigske Krigsfanger, navnlig fra de Fangelejre i England og Frankrig, som Danmarks Venner havde faaet indrettet specielt for dem. Hvert af Holdene blev sejlet til sin særlige By og blev indkvarteret i Befolkningens Hjem. København modtog de før-



Majestæten ankommer til Sønderborg.

ste, og vi holdt en stor Banket for dem paa Raadhuset. Vi Danske var ikke smaalige i vor Gæstfrihed; jeg har truffet en „saksisk Søn-derjyde“, der havde lært Dansk af Kammerater i russisk Fangenskab i Sibirien og nu var sluppet med. Han var lidt ked af det, sagde han, naar de sang „I alle de Riger og Lande“ og kom til Ordene:

De saa, jeg var Holger Danske,
og ingen formummet Skælm!

Andre fik Lov til at bekende sig til tysk Sindelag uden Skaar i Gæstfriheden, men Grundstammen var vore støtte og faste danske Bondesønner fra Nordslesvig.

Endelig havde vi i København modtaget først de franske og saa de engelske Besættelsestropper, der vendte hjem fra den internationale Kommissions Afstemningsregimente i Slesvig. I fuld Krigsmaling var de marscheret gennem Gaderne: Franskmændene, de smaa Alpejægere med det morsomme Musikkorps, der svingede med Hornene, saa de glimtede i Solen, ombølgede af Jubel, saa Rækkerne løstes; Englænderne, høje og ranke i faste Geledder. Franskmændene var som Gæster i Raadhuset, beskedne og ædruelige, Mandskab og Officerer i eet med hverandre endog i Dansen i Raadhusets overdækkede Gaard; de engelske Gentlemen fejredes for sig i Raadhusets Festsal, mens deres Underofficerer og menige Soldater og Matroser jodlede og jublede paa egen Haand paa Raadhusets Gange og i dets Gaarde.

Det var som Tak for denne københavnske Gæstfrihed, at Københavns Overpræsident og Borgmestre var bedt med af Staten til Genforeningsfesten paa Dybbøl.

Vi var kommet over Storebælt, over Fyn og Lillebælt til Fredericia. Nu steg Spændingen. Vi nærmede os den gamle Grænse.

Det var nu 6 Aar siden, jeg sidst var sydpaa. En Lørdag Aften, paa en Tur til Kolding og Esbjerg, havde jeg gjort en lille Afstikker ned til en Slægtning i Flensborg.

I Sommersted kom der nogle Garderforeningsmedlemmer paa, som havde overværet Kongens Ridt over Grænsen den samme Morgen og nu herfra vilde med til Sønderborg. Vi stimlede sammen om dem for at høre Eventyret: paa sin hvide Hest var Kongen dybt bevæget redet

over Grænsen mellem Kolding og Kristiansfelt, hilst med simple hjertelige Velkomstord af Egnens Talsmand og af Tusinder og atter Tusinder af danske Nordslesvigere. Revet med af Øjeblikkets Stemning havde Kongen i sit hjerterene Instinkt taget en lille Pige, hvis Moder løftede hende op imod ham med nogle Blomster, op foran sig paa Hesten, og med den lille undseligt glade Pige paa Sadelknappen var han redet ad den første Landsbykirke til paa sønderjyds Grund, til Tyrstrup Kirke, for at takke Gud, fordi han fik Lov til at opleve noget saa stort og lykkeligt.

Vi standsede saa i Vojens, hvis fornøjelige Navn paa sit uforfalskede Jydsk betyder det samme som Odense.

I Vojens kom nye Passagerer paa, da Toget fra Haderslev var kommet frem. Det løb med Ængstelse fra Mund til Mund, at Kongen, da han vilde stige til Hest for at ride gennem Byen, han, den øvede Rytter, af sin egen Hest, der var sendt over fra København, var blevet slaaet haardt over Benet. Det var beroligende, at Kongen dog havde kunnet ride ind gennem Byen. Og noget skal der jo til af Uheld ved en rigtig god Fest.

Man kører ad Stambanen ned gennem Slesvig paa den magreste Jord, ned langs Højderyggens flade Hedeland. Langt borte til højre ligger Vestkystens Geest og Marsk, men ikke en Mil til venstre for Banen bugter Landet sig „med Dal og Bakker fagre“, og der ligger de smaa Købstæder ved den indskaarne Kysts Fjorde.

I Tinglev, hvor jeg som Barn havde siddet saa mange triste Timer i den øde Ventosal, naar jeg skulde vesterpaa ad Tønder til, svingede vi denne Gang i sen Eftermiddagssol østpaa, over mod Sundeveds bakkede, smilende og frugtbare Landskab med de slyngede Landeveje mellem levende Hegn.

Et Øjeblik syntes vi at skimte Spir og Skorstene bag en Bakkekant — det var Flensborg; men ellers var vi optaget af alle de smaa Stationer, vi kørte forbi. Alle Steder havde der samlet sig Folk fra Egnen, der stod i Aftenfreden paa Perronerne og viftede til os, tit med smaa Dannebrogslag. Folk havde ikke kunnet blive hjemme paa denne begivenhedsrige Dag og i Forventningen om den næste. Nu mørknede det. Endnu et Syn: ved en Bondegaard lige ved Jern-

banen hejste en ung Kone et stort Flag ned, da vi kom kørende forbi. Hun viftede hen imod os dermed, da en Bil svingede rundt paa Landevejen og dens Blændlys ramte hende og Flaget, saa at det lille Gruppebillede et Øjeblik straaede os i Møde i Glans og Farver. I næste Nu var vi inde i Mørket. Efter en halv Times Kørsel forbi de kamp-berømte Landsbyer Sottrup og Ragebøl naaede vi i Bælgmørke til Sønderborg Station, der ligger paa Fastlandssiden. Vi fik vor Forplejning, denne Aften som den næste Dag, paa „Sønderborghus“, og vi overnattede i Kupeerne, jeg sammen med en Professor og en General.

Den næste Morgen var det Dybbølfestens Dag, Søndag den 11te Juli.

Pontonbroen, der dengang endnu forbandt Fastlandet med Als og Sundeved med Sønderborg, var pyntet med lange Rækker af Dannebrogsguirlander og Gran, og Byens smaa, hyggelige og fornøjelige Huse, som endnu for en Del paa gammelslesvigsk Vis vender Gavlen mod Gaden, blegnede og rødmede under en Styrtesø af Flag, saa mange, som jeg aldrig har set sammen i mit Liv.

Først vrimlede Gader og Bolværk af festklædte Mennesker fra By og fra Land, saa fyldtes Vinduerne, saa Plankeværker og Tagene paa Skure og Lysthuse, og tilsidst hang der tæt med Drengene paa Tagrygningerne. De høje, grønne Skrænter, der baade paa Als- og Sundeved-Siden falder brat ned mod det smalle Sund, fyldtes med store Klynger af Mennesker; tilsidst var de dækkede fra Fod til Isse med Tusinder og atter Tusinder, som til Fods, i Vogn og i Bil var kommet dertil, i Mængdevis uden Husly om Natten. Lystjagt paa Lystjagt laa allerede paa Alssund eller kom strygende ind for fulde Sejl, og Dampskib paa Dampskib, fyldte til Randen med Mennesker og Fædrelandssange, kom glidende ind nordfra og sydfra, fra Haderslev, Aabenraa og Kolding, fra Fyen og fra Flensborg, hilste med Viften og Hurra og Sang fra Bakker, Skrænter og Huse. Rigsdagsmændenes store Damper, der kom lige fra København, gik ind gennem den udsvingede Pontonbro og fik sin Modtagelse med Byraadsmøder og Tale. Nu maa Kongen da snart komme! Det trækker op med Honoratiores i høje Hatte og med Officerer i Galla og Fjerbuske;

Garden med Bjørneskindshuerne, Studenterskytter og Spejderdrengene stiller op til Parade. Nu, nu er han der! Hvor lige Nord for Havnen det smalle Sund — saa dybt, at de største Krigsskibe kan gaa igennem — svinger i en brat Kurve, smutter tre smaa Torpedobaade omkring Pynten, og bag Skrænterne kommer der Master til Syne; Krigsskibene Gejser og Hejmdal fyrer Kongesalutten, og gennem Krudtrøgen styrer Kongeskibet, kridende hvidt i Solen, ind i Sundet, hen til Kajen, med Kongen ragende i Vejret paa Hjulkassen, hilst med jublende Raab og viftende Lommetørklæder fra hver Bakke, hver Skrænt, hvert Hus. Saa Tale og Svar, Honnørmarsch og Parade — Kongen gaar kun med Besvær ned langs Fronten — og endelig Kørsel gennem Byen under Trængsel og Jubel.

Henad Kl. 12 stiller vi op til Procession paa Pladsen bag Slottet. Dér ligger det paa et lille Næs ved Svinget ind fra Flensborg Fjord til Allsund. Ingenlunde stateligt at se paa, med Respekt at melde: en gammel Kasse. Men hvad har det ikke indenfor og udenfor sine svære Mure set af Omskiftelser, siden Valdemar Atterdag dansede Bryllup her med Dronning Helvig. I Danmarkshistorien staar det først og fremmest ridset ind som den ulykkelige Borgerkonge Christian den Andens Fængsel gennem 17 lange Aar. Det runde Fløjtaarn, hvor han sad, og hvorfra Sagnet beretter om Stenbordet med Fugen efter hans Tommelfinger, som han pressede ned i Kanten i sin evige, evige Rundgang under tunge Grublerier, er forlængst brudt ned.

Det danske Folk i Procession, det er i Sandhed en broget Skare. De eneste „stilige“ var den nordslesvigske Vælgerforenings Bestyrelse, der gik i Spidsen, alle, Borgere som Bønder, i lange, sorte Frakker og med høj Hat paa — Silkeklaphatten, der pænt ligger flad i en Æske til Hverdag, for paa Festdagen at slaas op med et Smæld. En Amtmand med Guldstriber og hvid Fjerbusk ved Siden af en Rigsdagsmand i graat Jakkesæt og Straahat, runde Hatte og bløde Hatte, Straahatte og høje Hatte i Flæng — saadan som et moderne demokratisk Folk ser ud, der som det danske baade i sin daglige Tilværelse og ved Fest tager Demokratiet for Alvor. Med lidt Musik hist og her, med en Fædrelandssang nu og da marscherede vi af i broget Skare, Mænd og Kvinder, høje og lave, langs Havnen, over Ponton-



„Dannebrog“ i Sønderborg Havn.

broen, i et Sving forbi de gamle Broskanser, og saa lige frem og jævnt opad en halv Mils Vej mod Bankens Top. Vendte man sig om undervejs, saa saa' man Hoved ved Hoved den store Skare bag sig ned ad Landevejen med de høje Allétræer, med Vandet, Bakkerne og de røde Tage i Baggrunden, og med Skanserester og Krigergrave paa Siderne — da de første var ved Toppen, stod de sidste endnu paa Slotspladsen, alle med alvorligt-glade Ansigter i Forventning om Festen.

En Overraskelse møder os straks paa Festpladsen: Skansevoldenes Inderskrænter er allerede besat af nye Tusinde. Og nu først kommer Processionen.

Vil Vejret holde? Fra Morgenstunden har alt tegnet glimrende, men tunge Skyer trækker op, og der falder enkelte Draaber. Det store Fri-luftsstævne kan ikke taale Regn. Jo, det holder, det bliver endda straalende Skiftevejr, som det danske Sind, der veksler saa tit og saa let mellem Alvor og Skæmt; det knaldende Lys mellem Overskygnin-gerne gyder dobbelt Liv over Farverne i Landskabets pragtfulde Rundskue og i den brogede Menneskeskare. Og højt, højt oppe hænger Lærkerne og synger i Kor.

Hele den mægtige Plads fyldes efterhaanden. Var der tres-, var der hundredtusind? Ingen kunde tælle dem. Der kommer Smil paa alle Ansigter, da en lille Deling Marinesoldater med Løjtnant og Marine-splitflag marscherer ind ad Skansegabets til de gemytlige Toner af „Holmens faste Stok“. Hver og en kender jo Melodi og Ord fra Moders Skød. En aget, sindig og graanet københavnsk Socialistfører, der er født paa Fyen, ler hen til mig: „Der har vi nok Københavnerne.“ Jeg er jo selv en ægte Københavner med K. Saa kommer Studenterskytterne, og sluttelig Garden med en gammel laset Fane til „Den Gang jeg drog af Sted“. Den faar en velvillig, strengt sagkyndig Bedømmelse.

Dør skulde Kongen have redet i Spidsen, dobbelt høj med den mægtige Bjørneskindshue! Men nu kommer han langsomt gaaende i Admiralsuniform — du Danskes Vej til Ros og Magt, sortladne Hav. — Mange strækker Hænderne ud imod ham, alle raaber ham i Møde, som han og hans Følge skrider frem gennem Menneskemængden i

langsom Højtidelighed, Skridt for Skridt, hen til den græsklædte Jordhøj paa Pladsens Midte, op ad de mange Trin til Æressædet højt over hele Menneskehavet.

Vi synger, men saa mange er vi, at Gardens mægtige Musikkorps ikke kan holde Sangen sammen, men Versenes Slutord ruller som et Ekko ud mod Yderkanterne.

Foran Kongesædet er Talerstolen rejst. Sønderjydernes Ordfører træder derop. Det er den unge Grev Schack fra Møgeltønder, Amtmanden over det sydligste danske Amt.

Men han er ikke i Guldstriber og Fjerbusk. Han bærer den samme Festdragt som de andre Bønder og Borgere af Vælgerforeningens Styrelse: den sorte Frakke og Klaphatten. Med blottet Hoved ser han opad mod Kongen. Sollyset falder skarpt ned over det tætte Haar og de stærke lyse Øjenbryn, og en dyb Bevægelse glider hen over hans Ansigt. Fra brydsom Begyndelse hæver han sig gennem sin Tale til høj Pathos:

„Deres Majestæter, Deres kgl. Højheder, højtærede Forsamling!

Paa Dybbøl Banke, det dyrebareste Sted Danmark ejer, hvor Fortid og Nutid fører et Sprog, der stærkere end Mennesketunge formaar det, vidner om, at Herren har gjort store Ting imod os, mødes Danmarks Kongehus, Regering og Rigsdag — mødes Danmark selv i Dag med sønderjydske Landsmænd.

Saa skal da det Velkommen, der bydes af de Tusinder, der fra det genvundne Land er støvnede hid i Dag, lyde saa varmt og hjerteligt, som det alene kan lyde fra Befolkningen sønden Aa til Danmarks Konge og Danmarks Folk.

— — —

Taleren standsede betaget et Øjeblik. Højtidsstilhed som i en Kirke laa over de mange Tusinder. Og hør! Et Brus af jublende Lærkesang tonede og klang over vore Hoveder.

„Og saa dansk er dette Land og Folk hernede, at vi til Trods for det vidunderlige, vi oplever, føler: Vort Møde paa Dybbøl er ligesaa naturligt som den Fugls Kvidren, der for os staur som et Symbol paa det danske Folkesind; skal der fejres en Fest paa dette Sted, da maa



Dannebrog gaar til Tops paa Dybbøl.

det være et Møde som vort i Dag, hvor Dansk møder Dansk for ikke atter at skilles.

— — —

Vi skal være dig gode og trofaste Sønner og Døtre, Danmark, det lover vi dig i Dag — det giver vi dig Haandslag paa, Kong Christian!

Ja, om Kongen samler vi os i denne Stund, den største vor Slægt har oplevet. Naar i svundne Dage Folket havde valgt sin Konge, stævnedede det til Tinge for at hylde ham under aaben Himmel. Den 10de Februar, da vi Sønderjyder stemte os hjem, kaarede vi Kong Christian af Danmark til vor Konge. I Dag løfter vi alle som een vor Konge paa Skjold, som frie Mænd og Kvinder hylder vi Danmarks Konge og Dronning, nu ogsaa vor Konge og Dronning, idet vi samles i et tusindstemmig Hyldestraab:

Kong Christian og Dronning Aleksandrine leve!“

Dæmpet lyder Musikken og Sangen til:

„Slumrer sødt i Slesvigs Jord,
Dyrekøbt den blev ved Eder.
Sommeren sit Blomsterflor
Over Eders Grave breder;
Mindet flyver som en Fugl
Hen til Slesvigs grønne Vange,
Synger der fra Gravens Skjul
Ensomt sine simple Sange.“

mens en gammel Mand, Veteranen Hans Thomsen fra Sundsmark paa Als, menig Soldat i 1864, langsomt, langsomt steg op ad Trinene, fulgt af fire hvidklædte unge Piger, der bar et gammelt Flag udfoldet mellem sig — det sidste danske Flag, der i 1864 var strøget i Sønderborg trofast skjult i Haabet om Genoprejsningen i den danske Familie Reimers Gemme.

Nu, da det igen kan vaje stolt og frit,
Beder vi vor Konge: Tag det, det er dit!

Vi har elsket det, mens vore Hjerter led;
Hjerter brast, men ikke deres Kærlighed.

Den fik vore Børn i Arv, og med vort Sprog
har vi givet dem at elske Dannebrog.

Ved dets Dug svor nye Slægter Faneed —
Tag vort gamle Flag, tag vor Trofasthed.

*Paa disse Vers, som Hans Thomsen fremsagde, svarede Kongen:
„Dybt rørt takker jeg for de gamle Veteraners Flag, som de i saa
mange Aar har gemt til den Dag, vi alle haabede paa“ — og saa løf-
tede han Flagdugen og kyssede den. — „Jeg modtager Eders og vort
Flag, og idet jeg kysser dets gamle Dug, kysser jeg Jeres Trofasthed.
— Det er med bevægede Hjerter, alle vi nordfra staar blandt Eder
Sønderjyder. Vor Herre har lønnet Eders Trofasthed, men en Tak
skal ogsaa rettes til de allierede Magter, som forstod vor fælles
Hjertesag.*

*Den Jord, vi staar paa, er hellig for os alle; thi her gav Fædrene
Livet som Indsats, og det Slægten før os kæmpede for og haabede
paa, sker Fyldest for os i Dag; netop her mindes vi derfor dem, der
med uvisnelig Hæder indskrev deres Navne paa Danmarks Bøvstaven.*

*Vi mindes min Bedstefader, hvis Hjerte hang ved denne Landsdel;
vi mindes min Far, hvis Følelser ikke var mindre, og hvem det ikke
blev forundt at staa her i Dag i mit Sted. Vi mindes alle dem, der
blandt Slægten hernede betegnedes som de ypperste.*

*Sønderjyder, tag ved mig vort Haandslag som Tak for den Tro-
fasthed, hvormed I gennem de mange trange Aar bevarede Kærlig-
heden til Danmark, til vort Sprog og til vore fælles Minder. Indtag
Eders Sæde blandt os, hvor Eders Plads saa længe stod tom, og byg
i Fællesskab med os Danmarks Fremtid. Gud signe Danmark! Gud
velsigne Eder!“*

Kongens mægtige Røst kunde høres over hele Skansen.

*Der blev endnu sagt mange gode Ord. H. P. Hanssen, Slesvigernes
Organisator, der i mange Aar havde været deres Talsmand i den ty-
ske Rigsdag, pegede paa alle de berømte Kampens og Historiens Ste-
der i Landskabet, der laa udbredt som et Tæppe for Bakkens Fod,*

og vi hørte smukke og alvorsfulde Ord fra Peter Grau og Statsministeren Neergaard.

Da Kongen brød op, strømmede Veteranerne, der sad paa Hæderspladserne, sammen om ham, og han trykkede Hænder til alle Sider. Det sidste, jeg saa til ham, var oppe fra Skansevolden. Han var ved at stige op i sin Bil udenfor paa Marken og rystede paa Hovedet; han kunde ikke mere. Men da han kørte, løb mange en Genvej tværs over Markerne for at faa endnu et Glimt at se af Kongen — deres Konge.

Der var Dagen igennem Fest overalt. Gik man gennem Gaderne i den lune Aften, hørte man Hus for Hus de gammelkendte Sange ud fra de aabne Vinduer. Krigsskibene laa illuminerede ude paa Sundet og afbrændte et stort Fyrværkeri. For Kongen sluttede Dagen med et Fakkeltog ned til Skibet. Efter at Salmen: *Altid frejdig, naar Du gaar, Veje, Gud tør kende*“ var sunget af Folkemængden, opløste den sig ganske stille.

Med to af mine Kolleger var jeg paa Vejen hjemad til Sovekupeerne, da vi paa en Terrasse nede ved Fjorden traf paa et Selskab af Studenter, der havde ligget i Sommerlejr ved Vemmingbund under Professor Vilhelm Andersens Ledelse, og vi tog mod venlig Indbydelse. Da Professoren med et Glas Rhinskvind i Haanden holdt Tale for dette ejendommelige Genforeningsselskab af „Administrations Spidser og den studerende Ungdom“, hørtes der en kraftig Røst: „Og saa mig fra Torpedobaaden,“ det var en Matros, der vilde med, og som kom med, en Folkets Røst, hvis Krav ikke kunde overhøres paa en saadan Dag. Endnu en kort Spadseretur i den lyse Nat langs med Allsund — og saa var for mig Dybbølsdagen til Ende.“

VII

ENDNU 20 AAR I BORGMESTERSTOLEN

Ernst Kaper mødte nu atter lykkelige Tider i sit private Liv, da han indgik Ægteskab med Elisabeth (Lise) Brock, Datter af Kreds-læge H. H. Brock fra Rudkøbing. Fru Kaper var i alle Henseender en storartet Hustru, og hun paatog sig samvittighedsfuldt og kærligt den foreliggende Opgave som Moder for Kapers tre Smaapiger.

Kaper fik i sin smukke og statelige Hustru en solid Støtte, ikke blot under Udøvelsen af de mange repræsentative Forpligtelser, men ogsaa under Udarbejdelsen af de mange trykte Skrifter om Dagens brændende Emner. Mange Gange, naar han kom med et Koncept til en Tale eller Artikel, bemærkede han til mig: „Jeg vil bare sige Dig, at Lise mener nu o. s. v.“ Og han lagde altid Vægt paa Fru Kapers klare Omdømme — „et Par friske Øjne paa Papiret, det forfejler aldrig sin Virkning,“ sagde han. Kom der Graavejr og Skuffelser, kunde hun med sit straalende Smil faa Skyerne til at spredes, og hvad der var det afgørende, der var atter ægteskabelig Lykke i det Kaperske Hjem. Overfor Familiens Venner og Gæster havde Lise Kaper en fuldendt Værtindes charmerende Egenskaber. — Men det alvorlige Arbejde gik frem for noget andet — Selskabeligheden indskrænkede sig som oftest til smaa hyggelige Middage med efterfølgende Bridge.

Kaper var altid fin og sirlig i sin Paaklædning, men ogsaa her gjorde hans økonomiske Sans sig gældende. Det var almindeligt, at han havde 3 Par Benklæder til hver Jakke, og med sit vanlige Humør betegnede han dem efter deres Kvalitet for „lille — mellemste og store Bukke-Bruse“. —

Borgmester Kaper havde lige fra sin Tiltræden haft et fortrinligt Samarbejde med Afdelingens socialdemokratiske Raadmand, Overretssagfører L. Jessen. Raadmand Jessen nærede ingen Ønsker om at præge Afdelingens Arbejde, men kunde ved sine saglige Indlæg under Sagernes Forberedelse gøre sin Indflydelse gældende, og paa en heldig Maade supplerede han med sin juridiske Viden Borgmesteren under Debatten i den samlede Magistrat og i Borgerrepræsentationen.

Kaper værdsatte dette højt og stod ogsaa personligt paa en yderst venskabelig Fod med sin elskværdige Raadmand.

I Sommeren 1922 gjorde Raadmanden et betydeligt Arbejde under Gennemførelsen af den nye Ordning af Statistisk Kontor, hvorefter København fra Februar 1923 at regne paa Grundlag af Loven om Mandtalsregistre af 15. April 1921 fik sit Folkeregister. Først ved Loven af 14. Marts 1924 naaede Rigsdagen at give de endelige Regler om Folkeregistre, der nu danner Grundlaget for denne store Virksomhed; der var da gaaet 5 Aar, efter at de samvirkende Sogneraadsforeninger først havde rejst Spørgsmaalet overfor Indenrigsministeriet.

I København havde der gentagne Gange været spurgt til Sagen, som blev forelagt Borgerrepræsentationen i September 1922, særlig havde senere Højesteretsdommer Jesper Simonsen vist stor Interesse for Registret. Han mente imidlertid, at det burde have været gennemført som et virkeligt Civilstandsregister — som Sagen nu laa, var den ham en Skuffelse, saaledes at han ikke kunde stemme for. —

Kaper fremdrog under Forhandlingerne alle et Folkeregisters Fordele for Administrationen. Saavel Skattevæsenet, Forsørgelsesvæsenet, Politiet som ogsaa Skolevæsenet og Valglistearbejdet vilde opnaa et virkeligt Udbytte af et gennemført Kartotek over Byens Borgere og deres Bopæle, hvilende paa en pligtmæssig Anmeldelse.

Raadmand Jessen, der sammen med daværende Fuldmægtig paa Statistisk Kontor Bertel Dahlgaard (den senere Indenrigsminister) havde studeret Forholdene i Norge, hvor tilsvarende Ordning allerede var gennemført, gav Forsamlingen indgaaende Forklaringer, om i hvilke Tilfælde private Personer burde have Adgang til at faa Oplysninger fra Registret. Han mente, at det vilde være at tilføje baade Københavns Kommune og Samfundet iøvrigt en betydelig Skade, hvis man skulde blive ved med at drøfte Civilstandsregistrets Fordele og saa vente med Folkeregistret, og Sagen blev derefter gennemført i Overensstemmelse med Magistratens Forslag.

Den offentlige Arbejdsanvisning laa i mange Aar under Borgmester Kapers Afdeling. Her udførte han — saaledes som han formaaede det — med stor personlig Kraft en alvorlig Indsats for at faa Institutionen

sat i en god Gænge. Meget maatte først ryddes op for at opnaa den ellers indenfor hans Omraader sædvanlige Energiudfoldelse. Dette lykkedes imidlertid fuldkomment under Kontorchef K. Vedel Petersens Ledelse af Virksomhedens daglige Drift.

— Den 1. Juli 1924 aabnedes — først under Arbejdsanvisningen senere som selvstændig Institution — Kommunens psykotekniske Institut med særlige Prøver for Lærlinge, der ved Aflæggelse af personlige Beviser for en Række Færdigheder kunde faa Attest for deres Egnethed for det ene eller det andet Fag. — Prøvernes Værdi ligger vel navnlig i, at der herigennem kan udskydes en Del unge Mennesker, der maa skønnes uegnede til et bestemt Fag, som de stod i Begreb med at binde sig til for en Aarrække. Det offentlige anerkender disse Prøver i stadig stigende Omfang, saaledes ved Antagelsen af Kontorfolk, Politi- og Brandfolk, Chauffører og lign.. Kaper fulgte med levende Interesse Forstander Poul Bahnsens Arbejde for at dokumentere Værdien af disse Prøver, som stadig vinder større Tillid indenfor vort Erhvervsliv. Ovre i Vartov indrettedes allerede under Krigen Lokaler for den omfattende Virksomhed som Boliglovgivningen medførte, og Huslejenævnenes Administration var stadig henført til Magistratens 1ste Afdeling, hvis Borgmester lige til Nævnenes Ophør i 1926 var stærkt optaget ogsaa af disse Anliggender.

Ved Forhandlinger om det offentlige Droskevæsen, hvis Takster skal fastsættes af Kommunalbestyrelsen, gik det ofte særdeles livligt til. — Direktør Paulsen fra „Taxa“ oplyste for os det nærmere Grundlag for Droskeejernes Ønsker altid paa fortrinlig Basis, men naturligvis dog navnlig belyst ud fra de næringsdrivende Vognmænds Tarv. Københavns Politis Repræsentant var gennem de senere Aar altid Færdselschef Bach, hvis stoute og støtte Personlighed ogsaa her vandt alles Tillid, naar han søgte at sætte alt paa den rette Plads. Som Regel mødte foruden Droskeselskaberne ogsaa Repræsentanter for Droskechaufførerne og Lillebilernes Sammenslutninger ved gode og taleglade Forhandlere; saa der var i Sandhed god Brug for Bachs skolede Færdselsreguleren, naar der blev presset paa fra alle Sider for hver især at komme først til Maalet.

Da vi i København paa dette Omraade har en Overenskomst med Gentofte og Frederiksberg om fælles Takster, var det iøvrigt en stor

Forsamling, der deltog i en saadan Sags Ordning — der var Repræsentanter for Amtet og de to Nabokommuners Politimyndigheder samt de tre Kommunalbestyrelses staaende Droskeudvalg. Det var derfor med god Grund, at Borgmester Kaper døbte denne Forsamling „Droskerigsdagen“. Den nuværende Formand for Borgerrepræsentationen, Direktør Fløtkjær, viste allerede mange Aar, inden han blev Formand, personlig stor Iver og Interesse for disse Anliggender, og Kaper satte stor Pris herpaa; han opnaaede hurtigt det bedste Samarbejde med Droskeudvalget gennem denne energiske og handlekraftige Repræsentant, og det skal siges, at Problemerne blev løst trods den megen Snak.

Det var imidlertid ikke blot Takstspørgsmaal, som Droskefolket forelagde for Borgmesteren. Nej, alle større Vanskeligheder forelagdes for Kaper, og man bad ham om at optræde som en Slags „Forligsmand“ ved alle indtrædende Lejligheder. Han gjorde det gerne og gik aldrig af Vejen for at gøre en Indsats til Fordel for vort anerkendte Droskevæsen, som fuldtud taaler Sammenligning med alle Verdens Storstæders Droskeordninger. Da Kaper engang kom til Oslo og kørte i Motordroske til sit Hotel, sagde Chaufføren: „Jeg ved godt, hvem jeg har kørt for i Dag. Borgmester Kaper fra København — alle Droskechaufførers Ven.“ —

Kaper følte sig forpligtet til at ofre megen Tid paa alt, hvad han ansaa for nyttigt for Næringslivet, og lod sig derfor indvælge i Bestyrelsen for en Række „halv officielle“ Institutioner, som Det tekniske Selskabs Skoler, Teknologisk Institut, Maskinistskolen m. v., og var en selvskreven Gæst og Taler ved alle større Festligheder indenfor Byens Erhvervsliv. — Hvad han sagde ved disse Lejligheder, lyttede man gerne til, da han ejede en sjælden Evne til altid at finde et aktuelt Point, der fængslede og var helt fri for det banale. Helst talte han til de unge, de havde hans fulde Hjærte; det var Danmarks Fremtid, og han mødte altid Ungdommen med Tillid og Forstaaelse. Han var overbevist om, at mange af de saakaldte „Moralister“, der i Tide og Utide søger at paatvinge navnlig yngre Mennesker en bestemt Opfattelse af, hvorledes de har at forholde sig til en Række aktuelle Emner, og som foreholder Ungdommen dens Mangler paa Respekt

for de ældres Syn paa, hvad der er god Tone og Takt, alt for ofte skyder langt over Maalet og opnaar det modsatte af det tilsigtede. Den bedste Form for de unges Paavirkning var efter hans Mening det, der kunde gives dem gennem Eksemplet. — Iøvrigt fandt han, at et lyst Livssyn og et godt Humør var det, vort Samfund var bedst tjent med at sætte i Højsædet.

I Sæsonen 1926—27 var han ledende Senior i Studenterforeningen. Her fik han et Virkefelt, der gav ham rig Anledning til Samvær med de unge og til at arbejde for nordisk Samarbejde blandt de unge Akademikere. Med Iver og Humør tog han Del i Fester, Møder og Diskussioner. Blandt de yngre Seniores sluttede han sig særligt til daværende cand. polyt. Sv. Aage Lund, den senere Chefredaktør for Berlingske Tidende. Det blev et varmt Venskab, der for Kaper fik en ganske særlig Værdi — ogsaa derigennem, at Lund blev gift med Henrik Bertelsens Datter, Dotty, som Kaper omfattede med stor Hengivenhed, og han kom til at regne dem begge blandt sine bedste Venner. — Paa Vælgermødet, der gik forud for Valget i Studenterforeningen, holdt den senere Folketingsmand Carsten Raft en svulmende Hyldesttale til Kaper, som han betegnede som „Tidens nationale Høvding“, og han forsikrede Medlemmerne om, at den kommende ledende Senior var yngre end mange af Medlemmerne „thi hans Evne til at være ung med de unge er uforlignelig“. Kapers første Handling som ledende Senior var betegnende nok for hans Sindelag at arrangere og deltage i en fælles Tur for Studenter fra København og Lund til Helsingør.

Da Sæsonen var forbi, vilde han dog ikke mere, men trak sig tilbage til Raadhuset; af Studenterne blev han hyldet og takket; man fremhævede, at den afsluttende Sæson havde været saa glimrende, at den i Foreningens Historie burde betegnes med 3 Stjerner. Ugebladet „Studium“ skrev, at han havde været en Formand, der sprudlede af Liv, vittigt og slagfærdigt havde han varetaget Studenternes Tarv med Interesse og Forstaaelse.

Ved en anden Lejlighed i akademiske Kredse har jeg hørt fremhæve Kapers store Færdighed som Taler ved en Jubilæumsfest paa Krohns Skole. Borgmesteren talte til Børnene og formaede det af-

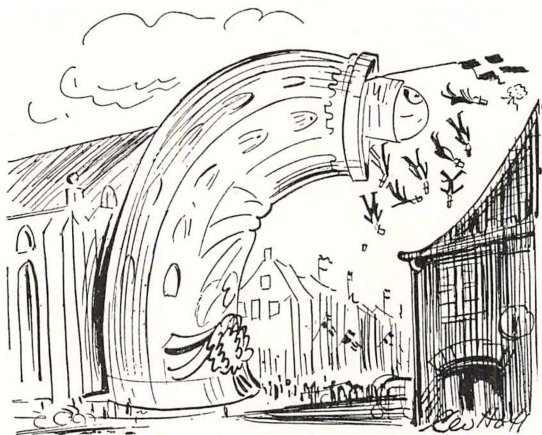
gørende for den virkelige Taler straks at kunne gribe Tilhørerne og ramme deres Tankegang og Sind. Han begyndte nemlig med at sige til Børnene: „Ser I, nu staar I her som Elever i den samme Gaard, hvor vi gamle færdedes for mange Aar siden. Se paa ham, den lange tynde fine Herre paa første Række (her nikkede han hjerteligt til Højesteretsdommer Topsøe Jensen), han og jeg var rigtige Skolekamerater dengang, og man kaldte os to for „Storken og Frøen“, nu kan I jo prøve paa at gætte, hvem der var hvem.“ Børnene jublede, og Tonen var anslaaet.

Da Kaper forlod Ordrup Gymnasium, holdt han ogsaa helt op med at undervise, men han savnede i Virkeligheden sin Skolegerning. Til det sidste bevarede han sammen med Vennen Undervisningsinspektør Højberg Christensen Følingen med sit Fakultet paa Universitetet, hvor han var Censor ved Eksamenerne i det tyske Sprog, ligesom han med stor Interesse stadig arbejdede med nye Udgaver af de tyske Lærebøger og Leksika, som han og Faderen havde udgivet.

Kaper talte og skrev ogsaa af Hjertets Lyst om de nordiske Forhold, som han betragtede som det afgørende for Danmarks Fremtid. Som Formand for Foreningen Nordens Afdeling i København havde han et fortrinligt Samarbejde med Foreningens Sekretær Oberstløjtnant Helge Bruhn. Kaper følte sig hurtigt knyttet til Bruhn og dennes svenskfødte Hustru i et oprigtigt Venskab.

Hans Hjerte for Børn og for dansk Skolegerning fornægtede sig aldrig. Han besøgte altid gerne Kommuneskolerne og helst de yngste Klasser, hvor han holdt af at sætte sig ved et af de første Skoleborde, hvorfra han interesseret fulgte Undervisningen og markerede ved at række Fingeren i Vejret ganske som de smaa. En Dag, da Kaper havde været paafaldende ivrig til at markere, hændte det da ogsaa, at en lille gennemtrængende Stemme paa bageste Række raabte op: „Frøken, Frøken, jeg tror, at den lille tykke Mand paa første Række skal i Gaarden.“

Arbejdet paa Raadhuset krævede efterhaanden alle Kapers Kræfter; for dog at kunne naa at spadsere til og fra Kontoret flyttede Borgmesteren til Kristianiagade 2. Kaper fik her et smukt Hjem, der dannede Rammen om et lykkeligt Familieliv. Det var Kaper en stor



Hvis Rundetaarn havde bukket igen.

Glæde her at samle gamle trofaste Venner sammen med nye personlige Forbindelser fra hans nye Virke. Han og Fru Lise var straalende glade Værtsfolk og vidste ikke alt det gode, de vilde gøre for Gæsterne, der befandt sig saa godt, at det ofte blev ud paa de smaa Timer, før Familien kom til Ro.

Den ældste Datter Ellen var nu gift med Landsretssagfører Henning Repsdorff, som Kaper var svært gode Venner med, og gennem dette Ægteskab blev Kaper Bedstefader til en yndig lille Datterdatter Marianne og en frimodig og slagfærdig Dattersøn Lars. Da Lars første Gang besøgte Bedstefaderen paa Raadhuset, blev han højlig imponeret over de storslaaede Omgivelser. Raadhustjeneren Dalshøj med de blanke Knapper tog Drengen ved Haanden og viste ham baade det blanke Politiskilt og Politistaven og mange andre Herligheder. Da Kaper, efter at Lars havde faaet baade Chokolade og Kager, maatte afslutte Idyllen, fordi der kom andre fremmede, blev Lars vred og gjorde Bedstefaderen opmærksom paa, at det ikke passede ham at gaa nu. „Her er du vel ikke Bestemmemanden,“ udbrød Lars. Men saa kan det nok være, at Besøget fik en brat Afslutning, „jo her — om noget Sted, min lille Ven,“ sagde Kaper, og Lars kom ud i en Fart under megen Munterhed. Min egen Dreng Søren havde paa samme Maade, da han var ca. 5 Aar gammel, svært ved at klare disse Begreber. Kaper, der kom meget hjemme hos os, havde ganske naturligt paa sin Vis betaget Drengen, men en Dag, da han sad paa Gulvet og byggede med Klodser og blev spurgt om, hvad det nu var, han byggede, svarede Søren alligevel: „Det er Raadhuset, og der sidder Kaper og skriver paa Fars Kontor.“ Kaper frydede sig over Historien og lod Drengen endnu en Tid svæve i sin Vildfarelse.

Det var en af Kapers største Glæder at tale til de unge Elever paa Teknisk Skole eller Maskinistiskolen; i det hele taget følte han — som den fødte Skolemand han var — at det var blandt de unge, at Samfundets alvorligste Arbejde burde gøres. For det unge Danmark kunde der ikke gøres nok. Under Kaper fik den aarlige Haandværkerfest paa Raadhuset — bl. a. ved et snævert Samarbejde mellem Teknisk Skole og de Massmannske Søndagsskoler — sin rette festlige Form. Borgmesteren var lykkelig over at have bevæget Kronprinsen og senere Kronprinsesse Ingrid til at overvære den aarlige Immatrikulation af de Haandværkssvende, der har aflagt Prøver og opnaaet særlig Paaskønnelse. Hele denne Festlighed var derved løftet op i en Plan, som Haandværksfagene stærkt paaskønnede, og Begivenheden, saaledes som den iøvrigt former sig med Taler, Sang og Musik og hele Hallen fuld af haabe-fuld Ungdom, ser man hvert Aar hen til med Glæde. Borgmesterens Arbejde indenfor Det tekniske Selskabs Skolers Bestyrelse er med Rette blevet stærkt paaskønnet, og han blev paa en aldeles fremragende Maade assisteret her af den energiske Direktør Barner Rasmussen.

Ogsaa udenfor Raadhuset deltog Kaper aarligt i en større Festlighed, nemlig Midsommerfesten Sct. Hansaften for Byens Grundlægger Biskop Absalon, hvor Skolebørnene deltager med Sang sammen med en Række Sang-



Borgmesteren bukker for Rundetaarn.

foreninger, Solister og et større Orkester, medens de røde Dampe fra Raadhusets Tagryg stiger op imod de lyse Nætters klare Aftenhimmel. Kaper elskede at skabe Fest.

Paa Raadhuset oplevede Kaper fortsat en Række lykkelige Arbejdsaar med mange Opgaver og gode Resultater. Han fik Politigaardens Opførelse afsluttet i 1924 — og var glad over, at Arkitekt Aage Rafn, der var blevet Professor Kampmanns Medarbejder, efter Professorens Død fra 1920 sammen med Arkitekt H. J. Kampmann i særlig Grad kom til at præge dette store Bygningsværks kunstneriske Fuldførelse.

I November 1927 afsluttede Kaper med Justitsministeriet en stor Sag, der efter en lang Række forudgaaende Forhandlinger førte til Overenskomst om, at Arresthuset paa Nytorv overdroges til Staten, hvortil ogsaa udlejedes en Del af Vestre Fængsel, medens Københavns Kommune erhvervede den tidligere Straffeanstalt paa Christianshavn, og samtidig indtil videre lejede Lokaler i Nytorvs Arresthus.

Efter mange Drøftelser med Trinitatis Kirkes Bestyrelse opnaaede Magistratens 1. Afdeling ved Kirkeministeriets Skrivelse af 3. Januar 1928 en Ordning, hvorefter Rundetaarns Administration for 30 Aar blev henlagt under Magistraten, saaledes at der blev nedsat en særlig Bestyrelse, hvori ogsaa Kirken er repræsenteret. Der blev atter indrettet et tidssvarende folkeligt Observatorium og en historisk-astronomisk Samling, og en af selve Ole Rømer i sin Tid konstrueret „Planetmaskine“, der viser Planeternes Løb omkring Solen efter det kopernikanske System, blev istandsat og anbragt øverst i Sneglegangen. Kaper morede sig meget over følgende lille Hændelse. En Mand, der var kendt blandt Gadehandlerne, og som en Dag meget kraftigt overfor Borgmesteren paa Raadhuset havde fremhævet sine revolutionære Sympathier, meldte sig nu som Ansøger til en „Stadeplads“ paa Toppen af Rundetaarn. Paa Kapers Bemærkning om, at det dog næppe gik an at stationere en saa urolig Mand paa et saa højtstaaende Stade i vor By, svarede han, at efter han nu var blevet selvstændig Erhvervsdrivende, var han da selvfølgelig aldeles ikke længere revolutionært indstillet. Borgmesteren lo hjerteligt over Mandens aabne Udtalelse og hjalp ham hurtigt til et andet Stade — men med Benene

paa Jorden, hvilket Kaper fandt absolut passende, saaledes at Mandens Teori og Praksis fremtidig kunde forenes.

En anden Dag modtog Kaper en Ansøger til en ledig Stilling som Skolebetjent; da Kaper vilde nøjes med at henvise ham til Skoledirektøren, blev Ansøgeren meget misfornøjet og sagde: „Nej, nej, Borgmesteren kender mig da nok, det var mig, der forleden Dag viste Dem ud af Botanisk Have, da De bar en Buket Blomster, hvad man jo ikke maa.“ Han mente afgjort at have vist sin Tjenesteiver, og at dette nu burde belønnes. Kaper lod det i alt Fald ikke komme ham til Skade.

Indenfor Skolevæsenet blev mange Forbedringer gennemført, og da Forholdene medførte, at Kommunebibliotheket i Nicolai Kirke maatte give Plads til forskellige Kriseforanstillinger, sørgede Kaper for, at der tillige blev indrettet smukke Bibliothekslokaler i det gamle Helligaandshus. Mange andre kommunale Administrations Anliggender lagde i disse Aar bestandig Beslag paa Kapers Arbejdskraft og nød godt af hans rige Initiativ.

Arbejdet var en sand Fryd for Kaper, og han befandt sig derfor udmærket paa Raadhuset og følte sig tiltalt af langt de fleste af Stadens politiske Førere — baade indenfor og udenfor hans egen Gruppe. De afdøde Raadmænd Postmester Magius og Oldermænd Silius Johansen blev hans gode Venner. Magius' knirkende tørre Lune og fine politiske Sans og Silius Johansens frodige Haandværkerhumør og solide Indsigt særligt indenfor alle Ejendomsforhold var Værdier, som Kaper satte overordentlig højt, og han følte sig personligt knyttet til disse to Partifæller under de utallige Forhandlinger i den samlede Magistrat, hvor de gennem mange Aar stod sammen overfor det socialdemokratiske Flertal, naar de politiske Linier skilte. Indenfor de konservative Borgerrepræsentanter fandt Kaper i disse Aar kun gode Kammerater i Arbejdet for Stadens Ve og Vel; skulde man fremhæve nogle af Gruppefællerne, som ogsaa gennem personlige Følelser kom til at staa Kaper nær, maatte det vel være Overretssagfører Vibe Hustrup og Kapers prædestinerede Efterfølger daværende Folketingsmand Alfred Bindselev, med hvilke han havde et fortrinligt og fornøjeligt Samarbejde — dette var ogsaa Tilfældet med de to Damer

Gerda Mundt og Hedevig Matthiesen. Han havde dyb Respekt for Frøken Mundts religiøse og sociale Interesser og for Fru Matthiesens Energi og Handlekraft og beundrede hendes straalende Humør.

Kaper fulgte det gode Princip aldrig at spørge til Raads uden den bestemte Hensigt at følge de Raad, han fik. I flere alvorlige Stunder, hvor han trængte til at raadføre sig indenfor den samlede Magistrat blandt dem, han ansaa for mere kyndige og erfarne, søgte han navnlig til Overpræsidenterne de Jonquieres og Bülow, og han følte sig nær knyttet til dem begge. Blandt de socialdemokratiske Borgmestre havde han en ganske særlig Tillid til den senere Overpræsident Jensen og til Viggo Christensen, den senere Overborgmester. Borgmester Kaper nærede Respekt og Beundring for Borgmester Jensens faste Haand om Finanserne og for den myndige Maade, hvorpaa han gennemførte, hvad han ansaa for rigtigt. Paa samme Maade var hans Følelser overfor Viggo Christensen fra første Færd, dikteret af den største Anerkendelse af dennes imponerende Indsats i Byens Forvaltning som Borgmester for Forsørgelsesvæsenet, ikke mindst i de Tider, da Socialreformen blev ført ud i Livet. Kaper lagde aldrig Skjul paa, i hvor høj Grad han saa op til Viggo Christensen, som ogsaa var hans personlige Ven. Kaper var selv baade lykkelig og stolt over sin akademiske Doktorgrad, men var klog nok til aldrig at blive hovmodig af den Grund, og mange Gange har jeg hørt ham fremhæve netop de forannævnte to Socialdemokrater, der var uden nogen akademisk Uddannelse, som Personligheder i Ordets bedste Forstand, hvis Gerning havde Krav paa alles Højagtelse.

Man maa ikke af de her og andre Steder i min Fremstilling særlig omtalte Personligheder drage den Slutning, at Kaper ikke stod paa en god Fod med de Personer, der ikke er nævnt. Tvært imod — han var venligt indstillet overfor enhver, han mødte, der selv var optaget af at gøre et alvorligt Arbejde for de offentlige Anliggender — og han var lykkelig over, at man i saa mange forskellige Kredse ogsaa mødte ham med Forstaaelse og personlig Venlighed. — Men en Mand med hans utrættelige Iver for at føre det igennem, som han mente var Ret — og med en vital Kamplyst og et glødende Temperament, naar han fandt Sagen god — maatte nødvendigvis ogsaa faa en anseelig Række

Modstandere i Folk, der vurderede Værdierne anderledes. Eftergivende var hans Natur ingenlunde, og kastede man ham en Handske, lod han ikke Striden ligge, men gik paa med Næb og Klør og med en til Tider blændende Veltalenhed. Heraf følger, at det var uundgaaeligt, at han ogsaa fik visse vedholdende Modstandere indenfor Kommunalbestyrelsens Kreds — baade i Magistraten og i Borgerrepræsentationen. De uvenlige Forhold, som en og anden Gang opstod heraf, var imidlertid ikke af en saadan Karakter, at de — selvom Uoverensstemmelserne kunde være alvorlige og personlige nok — gik over til en fjendtlig Indstilling, der kunde holde ud over Livets Grænser, og jeg gaar derfor nu efter Kapers Død med Forsæt udenom disse ømtaalelige Emner.

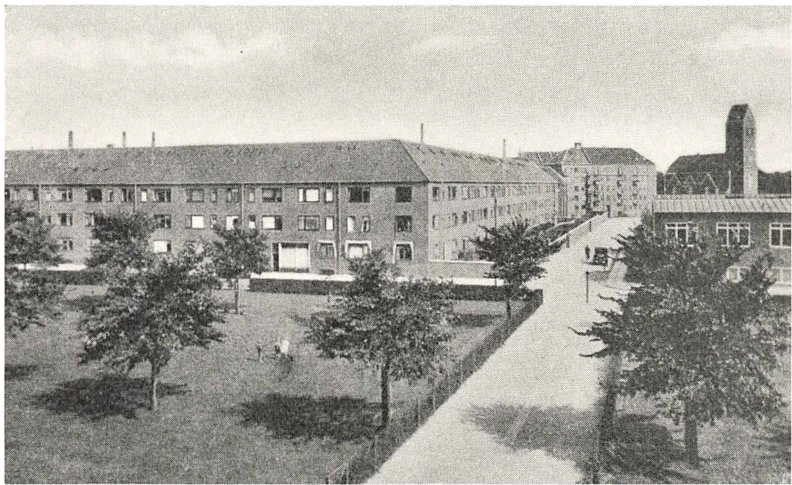
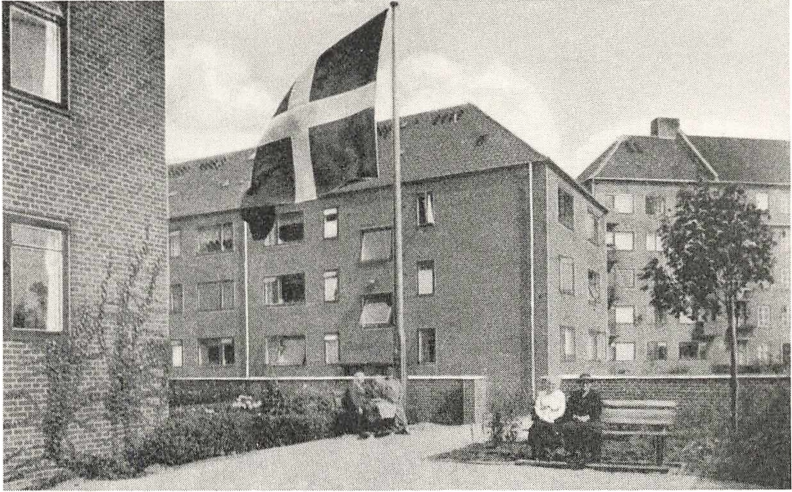
Den gartnerisk uddannede Direktør i Begravelsesvæsenet trak sig i 1930 tilbage. Kaper var paa dette Tidspunkt stærkt interesseret i at faa denne Stilling besat med en administrativt uddannet Direktør. 1ste Afdelings Sekretariats Chef August Nielsen tilbød at overtage den ledige Direktørstilling, hvilket Kaper straks accepterede, og foruden de gartnerisk uddannede Inspektører paa Kirkegaardene indførte man samtidig en Ordning, hvorved Stadsgartneren nu ogsaa fik en konsultativ Virksomhed overfor Begravelsesvæsenet, navnlig i Tilfælde af større Nyanlæg. I 1ste Afdelings Sekretariat efterfulgte jeg August Nielsen i Chefstillingen (fra 1920 havde jeg haft Ansættelse i Magistratens 1ste Afdeling, siden 1926 som Sekretariatets Souschef). Harry Colberg blev samtidig som Ekspeditionssekretær og senere Kontorchef Sekretariatets Souschef, og deltog som saadan i alle faste Referater. Kaper kom snart til at lære ham at kende som en hurtig og klar juridisk trænet Hjerne og som en Mand, paa hvis absolutte Loyalitet overfor alle og alt Afdelingen vedrørende, man til enhver Tid fuldtud kunde stole. De Dage, hvor Kaper spiste Frokost paa Kontoret, spiste baade Colberg og jeg gerne med ham — og det var aldeles ikke kedeligt — tvært imod.

Efter at man i nogen Tid bl. a. gennem en Arkitektkonkurrence havde forberedt Opførelsen af en ny og tidssvarende Stiftelsesbygning i Stedet for det stærkt forældede Vartov Hospital, besluttede Kommunalbestyrelsen i April 1930 at erhverve Vartov for Ejendomsskylden

1.700.000 Kr. Gennem mange og til Tider yderst vanskelige Under-søgelser og Forhandlinger med Repræsentanter for de Slægter, der havde Belæggelsesretten til Senge i Vartovs store Fællesstuer, var det allerede lykkedes August Nielsen at opnaa Tilslutning til en Konvertering af Retten til Senge i Vartov med Retten til at belægge smaa fuldtud tidssvarende Lejligheder i en ny Bygning, saaledes at 4 Senge i Vartov svarede til en Et-Værelseslejlighed. For Kaper var det meget magtpaaliggende at gennemføre denne Opgave — han havde Hjerte ikke blot for Børnene og Ungdommen men ogsaa for de gamle og udslidte Mennesker, og han kendte til Bunds de ret sølle Forhold, hvorunder Beboerne i Vartov nu henlevede deres Alderdom — og dette maatte ændres. Vi fik opstillet Beregninger, hvorefter vi turde gaa i Gang med den nye Stiftelsesbygning. Kaper fik nedsat et Byggeudvalg med tre saa fremragende sagkyndige Medlemmer som Direktør Knud Bjerregaard, Stadsarkitekt Holsøe og Socialdirektør N. P. Nielsen, og Stiftelsens Projektering blev overdraget Arkitekt Aage Rafn. Da en passende Grund ved Klædebo Park Allé var erhvervet gennem Forhandlinger med Ejendomsdirektoratet, blev Grundstenen nedlagt den 23. Maj 1933. I Overensstemmelse med denne gamle Institutions Tradition bevægede Kaper Hendes Majestæt Dronningen til at nedlægge Grundstenen.

Højtideligheden forløb efter et smukt Program med Taler, Sang og Musik. Borgmesteren holdt en lang Tale med en historisk Redegørelse for Stiftelsens Oprindelse og Trivsel gennem de mange Aar lige fra dens første Spire som Helligaandshus omkring Aar 1200. Han omtalte herunder de gamle Dage, da Beboerne var paa fuld Kost og f, Eks. Mortensaften hver fik $\frac{1}{4}$ Gaas med Æbler og Svedsker, Hvidkaal, Kødpløse, 3 Hvedebrød og $1\frac{1}{2}$ Pot Øl. Ligeledes fortalte Kaper om de daværende Fællesstuer med indtil 100 Senge i to Højder som moderne Køjesenge, der i begge Etager var aabne ud imod Kirken, for den Gang havde vi jo ikke Radioen at byde paa.

Vor fortrinlige Raadhustjener, Kapers trofaste Vogter gennem de mange Aar paa Raadhuset, Peter Dalshøj, holdt en mægtig spraglet Parasol over Borgmesterens skaldede Isse. Det saa pompøst ud og gav Anledning til megen Munterhed.



„Gammel Kloster“.



Ved Gammel Klosters Indvielse.

Den 12. Juni 1934 blev „Gammel Kloster“ indviet. Dronning Alexandrine var ogsaa ved denne Lejlighed til Stede og kastede Glans og Glæde over Dagen.

Daværende Socialminister Steincke var sammen med en Række andre Standspersoner blandt Gæsterne, og alle de gamle fra Vartov var selvfølgelig ogsaa indbudte. Paa Byggegrunden var rejst et mægtigt Telt, og Forfriskningerne blev serveret af 1ste Afdelings Damer i Nationaldragter. Kaper selv straaledede om Kap med Solen; nu var vi kommet saa vidt, og der var Grund til at feste. Den nyopførte Ejendom, der fik Navnet „Gammel Kloster“, kom til at bestaa af 5 Fløje, hvoraf den ene med en bred Midterkorridor er indrettet som Plejeafdeling med Køkken og Vaskeri; i denne Afdeling kan alle Beboerne faa fuld Forplejning; i de øvrige Fløje er der smaa selvstændige Lejligheder, fuldtud moderne indrettede med eget Køkken, Entre og W. C. Af Hensyn til Stiftelsens Økonomi har man maattet udleje en Del af disse — men til en meget lav Leje —. Beboerne nyder ogsaa store Fordele gennem deres Adgang til at købe god og billig Mad fra Plejeafdelingens Fælleskøkken. Ved en Rundgang med Dronningen i Plejeafdelingen paa dennes Sygestuer fik Kaper at vide, at en elskelig gammel svagelig Kvinde, der imidlertid ikke henlaa paa Sygestue, var saa svært medtaget, at hun til sin store Sorg ikke havde Kræfter nok til at deltage i Festen sammen med de øvrige gamle, der ellers var forsamlede i de brede Korridorer; det var hende for svært. Borgmesteren misforstod Meddelelsen, der var diskret tilhvisket ham af den altid omsorgsfulde Forstander Abrahamsen, og han fortalte derfor Dronningen, at en af de gamle og mest elskelige Damer var saa svær, at hun desværre ikke kunde feste med de andre. Majestæten svarede straks, at hun saa vilde aflægge den „svære“ Dame et Besøg paa Værelset. Stor var Munterheden hos alle, da Misforstaaelsen blev opklaret, og den gamle Dame var en sød men ganske overordentlig fin og spinkel lille Person.

Faa Aar efter lykkedes det Magistraten at tilvejebringe en Ordning, hvorefter „Gammel Kloster“ allerede kunde udvides meget betydeligt — og dog er der til Stadighed et rent ud forfærdende stort Antal Ansøgere, der forgæves maa vente i Aarevis paa at komme i Betragtning

ved de relativt faa ledige Boligers Bortgivelse. Efter at Kommunen begyndte selv at opføre Aldersrenteboliger, søger Magistratens 1ste Afdeling i „Gammel Kloster“ at skaffe Boliger for de mange, hvis økonomiske Forhold er ringe, selv om de har lidt for meget til at opnaa Aldersrente. Kaper var meget interesseret i, at man her kunde hjælpe en Klasse af Befolkningen, der havde lagt noget til Side til de gamle Dage, og som dog ikke kunde klare sig — allermindst under en Krigs- og Krisetid.

Som Borgmester for Næringsvæsenet var Kaper i disse Aar optaget af den nye Næringslov af 28. April 1931, der traadte i Kraft den 1. April 1932. Lovens Bestemmelser, der bar Præg af et Kompromis mellem de forskellige Opfattelser, der havde gjort sig gældende indenfor de politiske Partier og indenfor Erhvervslivet, medførte iøvrigt nærmest kun Ændringer i Magistratens Ekspeditioner af juridisk Art, og skal derfor ikke nærmere omtales her.

Gennem Fonden til kunstneriske Formaals Fremme, der bestyres af et Fællesudvalg med Borgmesteren for 1ste Afdeling som Formand, ydes der hvert Aar et ret betydeligt Tilskud til Indkøb af Kunstværker. Det interesserede Kaper stærkt, at man her søgte dels at erhverve den rette Kunst, dels samtidig at yde Støtte til Kunstnere, der trængte dertil; det var ikke altid lige let at faa disse Hensyn til at harmonere. Igennem Aarene er dog ad denne Vej anskaffet mange værdifulde Kunstværker til Pryd for vor By. I Kapers Tid har vi saaledes erhvervet Kunstværker af Kaj Nielsen, Ejner Nielsen, Bonnesen, Bundgaard, Skovgaard, Utzon Frank, Johannes Bjerg, Rathsack, Søndergaard og mange andre.

Kunstfondens Bestyrelse har desuden den Opgave sammen med Stadsarkitekten og Repræsentanter for Arkitektforeningerne at foretage en Præmiering af smukke og gode Bygninger. Det var et fornøjeligt Arbejde, der levende interesserede alle Deltagerne og som Regel afsluttedes ved en beskeden men munter Middag. I Kunstfondens Bestyrelse havde Kaper et fortrinligt og fornøjeligt Samarbejde, han holdt svært meget af de Personer, han her traf sammen med, — der førtes i Sandhed en fri Forhandling, og han søgte Tilslutning fra alle Sider for at opnaa de skønneste Resultater, og Kunsten for-

maaede at bygge Bro over alle politiske Uoverensstemmelser. Mange livlige Diskussioner førtes her mellem 1ste Afdelings Borgmester og Raadmand og f. Eks. daværende Redaktør H. P. Sørensen, Malermester Th. Petersen, Dr. Wanscher og ikke mindst den levende, kunstinteresserede Skoleinspektør Fru Margrethe Petersen, hvis gløddende Begejstring for alt kunstnerisk Liv virkede inciterende. Kaper var undertiden i principielle Skolesager af en anden Opfattelse end Margrethe Petersen, men han lagde aldrig Skjul paa, at han var en varm Beundrer af hendes fremragende pædagogiske og personlige Egenskaber. —

En af de største Opgaver Kaper fik løst ved Kunstfondens Hjælp var Professor Skovgaards Udsmykning af Raadhusets Bryllupssal; det tog adskillige Aar at faa det store Kunstværk fuldendt, og Professorens oplevelde desværre ikke at se det helt færdigt. Under Arbejdets Gang var jeg ofte sammen med Kaper ovre i Bryllupssalen for at forhandle med Skovgaard, der gerne blev staaende oppe paa Stigen iført sin islandske Trøje og maledede løs. Han mindede mig om en lidt forpjusket Rovfugl med sin markante Profil, sit opstrøgede Haar og Fuldskæg. — Undertiden var det Kontrakten og Pengene, der skulde forhandles om, saa kom Skovgaard gerne over til Kaper, der sandelig ikke altid var nem i de Dele. Han sagde engang til mig i Alvor: „I Pengesager er jeg i Virkeligheden paaholdende lige til Gerrighed, naar det drejer sig om smaa fjollede unødvendige Udgifter.“ Det skal siges, at var Kaper nøjeregnende i sine egne Sager, saa var han det sandelig ogsaa, hvor det gjaldt Kommunens Midler. Hvor det derimod drejede sig om store fornuftige, fornøjelige eller smukke virkelige Goder var han aldrig paaholdende, hverken overfor andre eller sig selv. Borgmesteren ønskede, at de borgerlige Vielser skulde indgaa under smukke og højtidelige Former. Nu blev Bryllupssalen en Skønhed af stor Virkning. Talen til Brudeparret blev indbunden i en pragtfuld Lædermappe, og Giftefogeden fik en alvorsfuld sort Kappe med en Bræmme i Haabets grønne Farve.

Under sit Arbejde med Tilrettelæggelsen af en ny Læseplan for Københavns Folkeskole var Borgmester Kaper i disse Aar i ganske særlig Grad blevet opfyldt af Ønsker om at gøre noget virkeligt for

at støtte Børnenes Undervisning i Religion. Her anvendte man endnu Luthers lille Katekismus i Balslevs og enkelte andre Forfatteres dogmatiske Udlægninger. Det var nu Kapers store Haab, at det skulde lykkes for ham at styrke de halvvoxne Børns og unge Menneskers Interesse for Stoffet ved at anvende de Erfaringer, som er indvundne i den øvrige Undervisning. Han fandt det saaledes forældet, at man i Skolerne hidtil i stor Udstrækning havde ladet Eleverne lære „Forklaringerne“ udenad. Dette burde efter hans Opfattelse forbeholdes selve „Loven og Læren“. Kaper sprang lige ud i Opgaven og anvendte gennem lange Perioder al sin Fritid paa at udarbejde en „Ny kort Lærebog“, en udogmatisk, enfoldig Fremstilling af den kristne Børnelærdom ud fra Evangelierne og med Luthers lille Katekismus som Udgangspunkt. Han forsøgte heri i overvejende Grad at eksemplificere Læren ud fra Jesu eget Liv med Lignelserne og først og sidst ved Jesu egne Ord frem for andres. Den moralske Lære søgte han at samle om Jesu Udlægning af „Mosebudene“ og omkring „Fadervor“. Han vilde forsøge at trænge umiddelbart gennem Evangeliet indtil Jesu altoverskyggende Personlighed. Kaper studerede de hellige Skrifter og mange andre Kilder — ældre og nyere danske og fremmede — han levede i dette Arbejde med hele sin Personligheds Styrke. Her hjemme ved jeg, at han i særlig Grad lyttede til kgl. Konfessionarius Dr. theol. Michael Neiiendam. Det var en af Kapers største Glæder, naar Neiiendam og hans indtagende Hustru kom paa Besøg enten i Kristianiagade eller i Sommerhuset i Tibirkebakker. Der blev først diskuteret og samtalen om disse alvorfulde Emner med baade Aand og Kraft — og bagefter nød man et hyggeligt Samvær eller gik Tur i de lyngklædte Bakker. Det blev til et sandt Ven-skab mellem de to Familier. — Kaper følte, at det var et Vovestykke, han som Lægmand indlod sig paa at skrive Katekismus, men det var afgørende for ham, at der laa en Opgave, som ingen tog op, og hvis Løsning han mente var af vital Betydning for vor Ungdom. I Februar 1931 blev den lille Bog af Kirkeministeriet autoriseret til Skolebrug, og Kaper var lettet. Vejen var fri — han havde bidraget sit til at bevare den samlede Undervisning i Kristendom ved at forny dens Form. I et Forord citerer Kaper bl. a. Biskop V. Ammundsens Ud-

talelse, „at man ikke kan tvinge Folk til at tro, men man bør drive dem til at gøre sig bekendt med, hvad det drejer sig om“. —

— — —

Da Sterling faldt voldsomt den 20. September 1931, og England — vor Storkunde — gik fra Guldet, vakte dette selvfølgelig det største Røre over vort ganske Land. Ogsaa for Hovedstadens finansielle Forhold medførte det de alvorligste Følger. Kaper var stærkt rystet ved Tankerne om de Konsekvenser, som heraf maatte forventes. Fra hans egen Haand foreligger et Par Artikler i „Berlingske Tidende“ i Marts 1932, hvori han nærmere gør Rede for de Følger, som denne Begivenhed medførte for Hovedstadens Styre. Disse Artikler lød, noget forkortet, men i Sammenhæng, saaledes:

„Inden at Ordningen af Statens Stilling til Overvindelsen af vort Samfunds ekstraordinære Vanskeligheder tager hele Interessen, vil det være nyttigt at se i Sammenhæng tilbage paa Hovedstadens nu, i saa stort Omfang som muligt, tilrettelagte Planer for det kommende Finansaar. Vi vil her i Byen i den nærmeste Fremtid have god Brug for indsigtsfulde og besindige Borgere.

— — —

Statens Vanskeligheder er i det store og hele af samme Art som Byens, og Staten maa i det større gribe til de samme Midler, som Byen allerede har maattet anvende i det mindre. Byens Skib var først ved at støde mod Bunden af Pengekassen. Derfor maatte vi først til at rokke os løs. Maatte det lykkes for Staten som for os i den første Omgang at komme fri uden for store Dukkerter for Samfund og Borgere ned i Fattigdom.

Det vil være den store Prøve paa det parlamentariske Styres Muligheder, om det kan komme igennem disse Tidens Vanskeligheder.

Hvor er det, trods alle Stridigheder og Fejltrin, dog egentlig gaaet strygende fremad for Demokratiet siden Parlamentarismens Sejr i 1901! Baade i Bøndernes og nu i Arbejdernes Tid. Der er for mig, skønt konservativ, ingen Tvivl om, at Folkestyret har udløst hidtil bundne Kræfter, men vil de nu vise sig stærke og kloge nok, hvor Vinden efter den strygende Medbør er bleven haardt kontrær? Fremgangen har beruset mange, baade aandeligt, saa at de troede at selve

denne Fremgang var Livets Princip, der endog kunde bære ogsaa den enkeltes personlige Liv, og materielt, saa at de troede, at Velværet kunde øges ubegrænset. Frigørelsen fra allehaande gamle Forestillinger, som var de lutter Fordomme, har ført til den mægtige Overfyldning paa Arbejdsmarkedet til Hjemmets og Hjemlivets Tilbagegang og til den rapide Tilbagegang i Fødslerne. Hvor mange har til Bunds forstaaet, hvilken Barriere dette vilde vise sig at være for Fremtidens demokratiske Blomstring? Dette Fænomen vil blive truende tilbage, selv om vi i Fællig faar klaret Resten. — — — Vi er ført ind i et forceret Tempo, der er stimuleret ved Millionlaan, direkte og indirekte optaget hos Fremmede. Fra dette Forhold stammer Øjeblikkets Vanskeligheder. *Hinc illae lacrymae*, som man saa herlig kortfattet sagde paa Latin: Herfra stammer Ulykken.

Ligesom man i Landbruget udnyttede den lette Adgang til Laanemidler til gennem en udmærket Organisation af Arbejdet at skrue Produktionen op til det fantastiske for til Slut at naa til at overvælde Markederne og i indbyrdes Konkurrence at falde over hverandres egne Ben, saaledes skulde nu ogsaa Byen moderniseres i største Fart for at kunne berede Stenbroen til Jordbund for den moderneste Produktion. De gamle Kvarterers snævre Gader skulde sprænges og omskabes til Baner for den moderne Biltrafik, de gamle Boliger skulde erstattes af nye gode Forstadskvarterer, nye Veje, nye Kloaker, nye Skoler, nye Hospitaler, nye Gasværker, Elektricitetsværker, Vandværker, nyt Grøntorv, nyt Kødtorv — hvem maa ikke finde alt dette smukt og godt og nyttigt? Naar jeg fra dengang, jeg som ung var Medlem af Københavns Amsraad, mindes Resterne af det gamle Styre, der end ikke vilde sætte Tæring efter Næring, men med ængstelig Forsigtighed holdt den offentlige Tæring under den private Næring, har ogsaa jeg en levende Fornemmelse af Glansen, der ligger over Nutidsstyrets Vovemod og Fremgang. Men —: Der maa laanes mange, deriblandt mange fremmede Penge, som skal forrentes, afdrages og tilbagebetales ved stedse ny og øget Fortjeneste.

Da det begyndte at knage i vort glimrende Landbrugsmaskineri, kunde man forstaa, at blev dette ved, maatte Verdenskrisen ogsaa naa ind over vort saa længe fredhellige Land. Ærlig talt troede jeg, at det vilde ske som Følge af et stort Brag i Tyskland, og saa kom

det den 20. September 1931 ved, at den engelske Sterling gik fra Guldet. Kronen fulgte. Med eet stod ogsaa vor Stat og vor By midt i en Gældskrise. Paa Grund af de særlige Forhold ved dette Kronefald mærkedes Krisen ikke af den enkelte Borger ved Prisstigning af hans Indkøb, men den var der straks, først evident for Byens Kasse, der ud fra særlige Forhold kun rummede faa Kontanter, og nu ogsaa for Statens.

I Københavns Kommune havde man nu i Efteraaret 1931 kun faa kontante Penge i Kassen, skønt man havde fastlagt et Program for Nyanlæg til over 125 Millioner Kroner, hvoraf meget var i fuldt Sving og andet skulde overføres til det næste Finansaar. Det finansielle Styre havde nemlig, bl. a. for at kunne afvente blidere Kaar paa Laanemarkedet, besluttet at forsøge med en ny Type for Kommunelaan: Et nyt Laan af 1931 (paa 30 Millioner Kroner) skulde efter Kreditforeningernes Forbillede sælges paa Børsen i mindre Portioner, efterhaanden som man fik Brug for Pengene. Kort Tid efter Sterlings Fald den 20. September var ogsaa Kronen røget ned; dermed steg vor Gæld; danske Obligationer sank og kunde kun sælges med stort Tab; det udenlandske Laanemarked var lukket.

Københavns Magistrat tog ekstraordinære Forholdsregler op til Drøftelse allerede først i Oktober. Mange af de sædvanlige Udveje forsøgte mere eller mindre forgæves. Det nye Budget for det næste Finansaar forelaa udarbejdet; men ved dets Fremsendelse til offentlig Drøftelse i Slutningen af November viste det sig, at for Styret afgørende Kredse endnu tænkte sig Vanskelighederne som en kortere Overgangstid. Den ene faste Haand, som Socialdemokratiets tidligere Finansborgmester, Jensen, havde ført Roret med under Krigen, savnedes. Vi Konservative kunde vel henvise til, at Efterkrigsaaarenes store offentlige Tilskud til Boligbyggeriet ikke havde haft vor Billigelse, men derfor laa disse mange Millioner jo ikke i Kassen. Vor, nødvendigvis forsigtige, Eftervisning af Vanskelighederne og af Midler til deres Imødegaaelse tilbagevistes under Debatten af Flertallet med Kølighed, af det andet Mindretal med Forbitrelse.

Først over Nytaar — efter at Skuden havde været ved at „tage Grunden“ i December og kun havde klaret denne ved et Laan paa een Maanedes Frist — ændredes Billedet: Da var Tiden „modnet“ —

for at bruge vor nuværende Finansborgmesters (Hedebøl) Udtryk; man saa nu med fastere Øjne fra en gylden Fortid ind i en vanskelig Fremtid.

Fra de Statsmyndigheders Side, hvis Hjælp var fornøden, stilledes der Betingelser: Nedskæring af Anlægsprogrammet, en fast Finansplan for det kommende Aar og — Enighed om alt dette i Kommunalbestyrelsen.

Var Oktober, November og December forløbet og forspildt, satte det økonomiske Arbejde og de politiske Forhandlinger nu ind med Voldsomhed, baade ved Dag og Nat, saa at en økonomisk Nedskæringsplan, hvorved Anlæggene reduceredes til ca. 55 Millioner, kunde skitseres fra Magistratens Side, og et Fællesudvalg af Magistrat og Borgerrepræsentation kunde naa til den forlangte Enighed, der siden blev bekræftet eenstemmigt af den samlede Kommunalbestyrelse.

Til Grund for Bevaringen af visse af de allerede bevilgede Anlæg og for Bortskæringen af andre, maatte det Synspunkt anlægges: Hvad man ved allerede udført Arbejde, ved Bestillinger og Licitationer var bundet til helt eller delvis og hvad ikke. Derfor er Programmet blevet noget ujævnt.

Før jeg berører de mellem Partierne aftalte Punkter, disses Nødvendighed og Værdi, skal jeg kort følge Begivenhedernes Gang fremad.

Med den nedskaarne Anlægsplan med den sparsommelige Finansplan og med den samlede Kommunalbestyrelses eenstemmige Tilslutning som Udgangspunkt lykkedes det Københavns Kommune ved Regeringens Støtte, ved Valutakommissærens velvillige Assistance og med Nationalbankens Tilladelse og paa Vilkaar, foreskrevne af denne, at kunne udbyde et „Borgerlaan“ paa 30 Millioner Kroner, der sammen med de ved Takstforhøjelser og ved Skattens fulde Udskrivning og endelig ved yderligere Salg af det tilbageholdte Laan af 1931 indkommende Millioner skulde kunne dække Drift og Anlæg til Udgangen af Finansaaret April 1932—April 1933. Hvis de 30 Millioner ikke blev naaet, vilde Nationalbanken paa visse yderligere Betingelser forstrække os med Resten for de to Aar, til hvilke Laanets Løbetid var fastsat.

Der tegnedes over 52 Millioner. Men — Regering og Nationalbank

fastlagde Restriktioner overfor vor Optagelse af den saaledes udvidede Sum. Foruden de allerede forud fastlagde to Bestemmelser: at Anlægsprogrammet ikke maatte udvides, men helst yderligere reduceres, og at 10 plus 3 Millioner, der forud var laant Kommunen paa kort Frist af to Pengeinstitutter, skulde tilbagebetales — skulde Summen begrænses til 50 Millioner (netto ca. 48) og endelig skulde de resterende Obligationer af det ofte omtalte Laan af 1931 ikke blot forblive liggende usolgte i det tilstundende Finansaar, men ej heller i det følgende Finansaar (33—34) maatte de udbydes til Salg uden Indenrigsministerens særlige Sanktion. Vi er derved bundne ikke blot for eet, men for to Finansaar frem i Tiden.

Vi blev saaledes ikke bedre stillede ved Opnaaelsen af det store Laan, end om vi kun havde opnaaet det mindre, det til det absolut fornødne begrænsede Laan, hvad altsaa Mængden af Penge angaar; men vi har dem nu, mens det ved det mindre Laan for en stor Brøks Vedkommende maatte forudsættes, at vi — ad anden Vej — vilde kunne faa dem. Den mest knebne Sparsommelighed vil fremdeles være suprema lex (den højeste Lov).

Magistraten sørgede selv for, at de Pengeinstitutter, der ønskede Lempelser med Indbetalingen af de betydelige Summer, ogsaa opnaaede disse.

De indkomne Penge, som kun for en lille Brøkdels Vedkommende vil være at udbetale til udenlandsk Industri, vil — med en Sikkerhedsmargin, som vi har ønsket holdt større end Flertallet og særligere end dette har ønsket taget paa „Kødtorvet“ — blive anvendt til dansk Arbejde og Erhverv, og de vil derfor, efter de Love Pengeomløbet følger, i Løbet af kortere Tid næsten fuldt ud vende tilbage til vor normale Pengeomsætning.

Overenskomsten af 14. Januar 1932 mellem de tre kommunalpolitiske Partier, der — som skildret — opnaaedes, fordi Enighed fra Statsmyndighedernes Side var opstillet som Betingelse for disses uundværlige Hjælp til at optage Laan, ligger nu fast som en Art midlertidig kommunal Grundlov for eet Finansaar fremad; i Virkeligheden dog sikkert for to saadanne efter de Restriktioner, Indenrigsminister Dahlgaard har paalagt Københavns Kommune ogsaa for det

følgende Finansaar; og det skønt dette først begynder at løbe, efter at der er afholdt nyt Valg til Borgerrepræsentationen (og dermed til Magistraten). Besynderlige ekstraordinære Valgforhold ved Kommunevalget næste Foraar!

Saa kort som det er mig muligt skal jeg søge at vurdere denne Overenskomsts forskellige Punkter:

Af Borgerne maa der kræves et dobbelt Offer: dels maa Taksterne for Gas, Elektricitet og Sporvognskørsel forhøjes (som allerede sket eller ved at ske), dels maa den direkte Indkomstskat til Kommunen udskrives med Grundbeløbet, mens den de foregaaende Aar var lempet med 10 pCt.

Det er vor Mening, at det til enhver Tid og under ethvert Styre vil være uforsvarligt at lade Kommunens Økonomi hænge ene i Skatterne. Under den Tid, jeg har deltaget i Kommunestyret, er der eet Aar (1923—24) sket, at Indkomstskatten svigtede med over 14 Millioner! Vi har derfor støttet Flertallet i dets Henlæggelsespolitik og ser med relativ Tilfredshed paa, at naar nu Verdenskrisen nødvendiggør nye Byrder paa Befolkningen, dette da sker ved Takstforhøjelser (ca. 9 Millioner i indirekte Afgifter) dels ved Skatteforhøjelser (ca. 5 Millioner i direkte Afgifter), saa meget mere som direkte Pengeafgifter falder særlig haardt paa Borgerne, naar mange af disse — ligesom Kommune og Stat — selv er ude for Vanskeligheder med at have de fornødne kontante Midler til Disposition for deres Forretninger.

Men de Konservative opnaaede yderligere, at det for det tilstundende Finansaar fastsattes, at hvis der i dette vilde kunne fremsættes Forslag om Nedsættelse af Betalingen for Gas, Elektricitet og Sporvejskørsel, da vil der ogsaa være at fremsætte Forslag om Nedsættelse af Indkomstskatten i Forbindelse dermed, og endelig, at Penge midler, erhvervede ved et ekstraordinært Salg af kommunale Beboelsesejendomme (hvorom senere), hvis de fremkommer i tilstrækkeligt Omfang, skal bruges til at nedsætte Indkomstskatten med en Skatterate (10 pCt.) eller dog en Del deraf.

Det kunde jo ske, at det økonomiske Verdensbillede — paa en hidtil uanet Maade — uventet skiftede Karakter.

Bestemmelsen er heller ikke uden Værdi for senere Tider.

Saaledes som det kortelig ovenfor er berørt, bestemmer Overenskomsten af 14. Januar, at Kommunen „som et Led i Bestræbelserne for at fremskaffe Kapital“ skal være rede til at afhænde Beboelsesejendomme.

Københavns Kommune besidder dels som overtagne dels som af den selv opførte saa mange Ejendomme som en hel mellemstor dansk Provinsby. 5. November 1931 havde Kommunen ca. 11.700 Lejere i sine Lejligheder. Personantallet i disse beløb sig til ca. 46.450.

Saa længe der var Bolignød, var Byens Assistance overfor Boligforsyningen rimelig. Men vi Konservative stiller os principielt imod, at det skulde være en kommunal Opgave varigt at bygge og besidde Boligejendomme. For det første, fordi dette risikable Forhold rækker ind i Spekulationen. Den spekulationsuwillige Borger trækkes som Parthaver i sin Bys Forhold derved ind i Faren ved de periodisk indtrædende Byggekriser, og det har han Ret til at kræve sig fritaget for. Den offentlige Administration med store Kontorer og hele Kolonner af Inspektører etc. føles med Rette som urimelig og tyngende. Privilegiet ved at bo i en af Kommunen styret Ejendom kan ogsaa føre ind paa politisk gensidig Afhængighed mellem Kommunen og dens Lejere. Valgopraab, stiledede specielt til disse Lejere, har tilstrækkelig bevist denne Mulighed. Endelig er den faste Beskæftigelse af kommunale Haandværksfolk i de kommunale Bolighuse Baggrunden for disses urimelige Konkurrence med Byens frie erhvervsdrivende paa disse Omraader.

Og nu: Mens de store Boligkomplekser i Kommunens Haand i normale Tider frembyder alle disse Skavanker, viser de sig pludselig under usikre Pengeforhold, med en Krone, løsrevet fra Guldet, forbigaaende at være Salgsobjekter af første Rang. Vi har aldeles ikke tænkt os et Paniksalg til Slumpepris, men en Realisation til saadanne Købere, som gerne vil give den rimelige Pris for at faa flyttet deres Pengeværdier over i faste Værdier. Indtil videre betyder Aftalen om Salg af de kommunale Boligejendomme ogsaa en yderligere Sikkerhedsmargin for vor kommunale Økonomi i de nærmeste Tider. Og saa Tanken herom har været medbestemmende for os, da vi rejste og gennemførte vort Krav paa dette Punkt.

Arbejdsløshedsunderstøttelsen er vel nok et af de Punkter indenfor det offentlige Liv, som sætter Sindene mest i Bevægelse. Dette Spørgsmaals Behandling er imidlertid en Statssag og ligger i alt væsentligt uden for kommunal Afgørelse. Det, der efter min Mening er saa harmeligt ved denne Understøttelsesform, er, at Arbejdsløshedstallene, som de udgaar fra Arbejdsanvisningscentralen, og som de serveres raat af Pressen i alle dens Afskygninger, er et Sammensurium af en hel Række Faktorer, som sammenlagt ikke giver noget som helst klart Billede af den virkelige Nød. Her kun dette: Hvorfor samles dog de ogsaa i gode Tider helt eller næsten permanent Arbejdsløse, de, der ved det voldsomme Tempo, hvortil Arbejdet for de ved dette Tempo opnaaede høje Lønningers Skyld efterhaanden er skruet op, er slaaet ud af Førsterangsarbejdernes Række, ikke som en Kategori for sig, og hvorfor skal Befolkningen skræmmes op ved de Uge for Uge stigende Arbejdsløshedstal i den mørke Vintertid? Det kunde da virkelig kræves, at Sæsonarbejderen for hvem et Vinterhi er en Selvfølgelighed, holdtes ude fra Opsummeringen. Rent forkert blev Billedet i Fjor, da man i uovervejet derfor falsk Sentimentalitet kørte Arbejdsløsheds- og Hjemløsespørgsmaalene sammen. Af en Post paa over 3500 Personer (3533), der meldte sig som „Hjemløse“, viste det sig ved sagkyndig Gennemgang, at knap 200 — to Hundrede — (196) var uden Bopæl. I Aar slap vi da ogsaa for det Teater.

Tilbage for vore Forhandlinger stod da den særlige Hjælpekasse. Inden for den saa kraftigt omdebatterede „Understøttelsespolitik“ tør man nok sige, at „Hjælpekassen“ med Rette er Hovedstykket. Da Venstre i sin Tid skabte den, fik den af dette Landmandsparti en Konstruktion, som ganske dækkes af Salmens kendte Ord „ej til Hovedstæder støbtes du“, hvorved det endda er usagt, om Fortsættelsen: „men til den lille By“ skulde være berettiget. En saadan Institution, lagt i Hænderne paa en særlig for denne direkte folkevalgt Styrelse, hvis Medlemmer ikke uden videre har noget Ansvar at bære for Indtægt og Udgift paa det Kommuneregnskab, der skal bære Institutionens Omkostninger, føres let ud i alt for vidtgaende Skøn, fordi det er saa usigeligt meget lettere at sige ja end nej. Da det ved Overenskomsten er opnaaet, at der sættes en Spuns i Hullet, saa at

Kommunalbestyrelsen faar et vist Indseende med Forbruget, og da Borgmesteren for Magistratens tredie Afdeling med alsidig Tilslutning allerede fra det løbende Fjerdingaar har reduceret Bevillingen til Hjælpekassen fra 3 ned til 2 Millioner, faar dette være nok om denne Sag i dette Øjeblik. Man kan næsten blive Tilhænger af „Socialreformen“, bare for at slippe af med denne Kasses daarlige Form for Hjælp. Men selv om Socialreformen ikke gennemføres, er der ved dette Punkt i Overenskomsten forhaabentlig skabt et varigt Grundlag for en kendelig Bedring.

Varig Forbedring af den kommunale Administration skønnes ogsaa opnaaet ved nogle tekniske Ændringer, hvorom der blev truffet Aftale. Under den pludseligt indtrufne Forandring af Kommunens økonomiske Forhold viste det sig at være vanskeligt for Finansstyrelsen hurtigt og sikkert at tilvejebringe den fornødne Oversigt over de økonomiske Forpligtelser, der var løbende over for Kommunen. Praksis var simpelt hen denne, at hver enkelt af Magistratens fem Afdelinger (og under denne igen i noget Omfang det enkelte Direktorat) inden for den af Kommunalbestyrelsen givne Bevilling raadede frit over Tidspunkterne for Arbejdets Iværksættelse og over Terminerne for disses Betaling, uden at Tilsynet dermed var koncentreret om den fælles Kasse, der forfatningsmæssigt er een og den samme for alle Afdelinger og det baade for Driften og for Nyanlæggene. Paa dette Punkt har Staten allerede for Aar tilbage bragt den fornødne Orden i sine Sager. Efter dennes Forbillede er der nu truffet betydningsfulde Ændringer i Kommunens økonomiske Forretningsførelse.

Det er af mange Grunde vel ikke ønskeligt, at Finansborgmesteren faar nogen Stilling som Overborgmester og derved bliver bestemmende, eventuelt hemmende for sine Kollegers Administration og Initiativ, men det maa kræves, at selve Arbejdsformen medfører, at eet Steds er Overblikket over Kommunens Økonomi dog altid at finde. Derfor skal i Fremtiden Borgmesteren for 2. Afdeling lade Stadens Hovedbogholderi indsamle Oversigter for hver Maaned over Summen af de Beløb, der kan forventes anvist til Indtægt og Udgift ved Stadens Hovedkasse. For de kommende smalle Aar vil en Udjævningsplan for Indtægter og Udgifter over de forskellige Maaneder

og Terminer være fornøden for at undgaa temporære Stød mod Kassesens Bund. For Eftertiden vil der opnaas en vis Forudseenhed overfor Fremtiden og Tryghed i Øjeblikket ved denne Forholdsregel, saa meget mere som det yderligere blev aftalt, at i Fremtiden baade Driftsbudgettet og Kapitalbevillingerne ved deres Forelæggelse skal være ledsaget af Forslag til Dækning af de med Bevillingerne forbundne Udgifter. Vi har villet naa den størst mulige Tryghed under Devisen: aldrig mere!

Københavns Kommune gaar ind i alt andet end lystelige Tider; med en til Halvdelen nedskaaren Anlægsplan, med et Driftsbudget, der er begrænset saa stærkt, at Sammenligningen med tidligere Tidens Vaner vil lade enhver Medarbejder under Kommunen føle Begrænsningerne som kendelige Ulemper, ikke mindst hvor en kulturel Udgift ud fra Tidens større Sympati for „de produktive Udgifter“ har maattet vige for disse. Men nu kan det gaa, og nu skal det gaa! Og i rette Tid skal ogsaa Tilbagebetalingen af de paa den korte Frist af to Aar af Borgerne laante Midler ordnes i det Omfang, i hvilket de ikke kan ombyttes med Penge for altid eller dog laant paa længere Sigt.

Det er nødvendigt, at Byens Borgere forstaar Byens Vilkaar, og at Landets Indbyggere i størst muligt Omfang ikke i deres egne Vanskeligheder lader sig forblinde over for Byens vel anderledes artede, men dog i saa meget overensstemmende Vilkaar. Derfor har jeg ment det rigtigt, efter Evne sine ira et studio (lidenskabsløst), men naturligvis ud fra mit eget politiske Syn at skildre Oprindelsen til en ganske særegen Periode indenfor Københavns Historie, i hvilken Nødvendigheden tvang Byens stridende Kræfter til for en Stund i første Linie at lade sig beherske af den rigtige Følelse, at vi alle til syvende og sidst er i een og samme Baad.“

I disse Aar var Kaper i den Grad opfyldt af de Opgaver, der laa for — baade Hovedstadens vanskelige Forvaltning og Forskningen indenfor Religionsundervisningen, at det kneb stærkt med at faa Tiden til at slaa til. Aften- og Nattetimer maatte tages med — og Søndagene var kun sjældent uden Pligter. Men Tempo og Humør, det

fulgtes ad. Efter Magistratsmøderne kaldte han som Regel paa mig og repeterede, hvorledes Begivenhederne havde udviklet sig. Han lagde tit Jakken, og i Sofaen trak han Benene op under sig, og saa gik Samtalen ofte i Timevis om de Emner, der brændte paa. — Det var for mig en stor Berigelse, og maaske har jeg visse Anlæg som „god Lytter“, i alt Fald denne Form for vort Samvær — som havde udviklet sig gradvis — holdt sig nu lige til det sidste. Ofte maatte jeg spørge Kaper om mangt og meget for at kunne følge med i hans Fremstillinger, men han tabte aldrig Taalmodigheden. Han forlangte derimod, at man sagde sin oprigtige Mening om Sagerne og Problemerne. Naar man — som jeg — mildest talt savnede visse Forudsætninger indenfor Religionsforskningen og Filologien, var det vel ganske naturligt, at jeg havde nok at gøre med at holde Ørene stive — og ofte foretrak Rollen som den tavse Tilhører. Men Kaper havde jo fremragende Evner som Pædagog, og det hjalp efterhaanden. „Du har en talende Mimik,“ udbød han engang, og tilføjede „jeg tror egentlig aldrig, jeg har truffet nogen, der i den Grad uden Ord kan faa Luft for sine Følelser og Anskuelser.“ En Aften sagde han: „Det er jo i Virkeligheden fjollet, at Du ikke siger Du til mig, men ærlig talt, vilde det nu nok lyde underligt under vore Forhandlinger paa Raadhuset, naar vildt fremmede Mennesker er til Stede, men i det Øjeblik, jeg gaar af som Borgmester, saa er det da en given Sag, at vi er rigtig Dus. Er Du ikke enig heri?“ „Jo, fuldtud,“ svarede jeg, „og indtil da siger jeg fremdeles „Borgmester“ og „Hr. Borgmesteren“ og mener altid „Du“ og „Gamle Ven“.“ Han trykkede min Haand — og saa fortsatte vi Diskussionen.

Adskillige Gange om Ugen havde vi flere Timers Samtale — mest naturligvis om Kommunens Forhold, men meget hyppigt ogsaa om hans litterære Virksomhed og om Dagens brændende Spørgsmaal. Jeg vil, saa længe jeg lever, med Taknemmelighed mindes de lærerige Aar, hvor min kære Chef og patriarkalske Ven viste mig saa megen Tillid og hjertelig Hengivenhed. Vi kom efterhaanden saa meget sammen i vore Hjem, at jeg kan sige, at vi fik en Række fælles gode Venner. Og Interesserne bandt! Arbejde — Aand — og Humør — stod paa Dagsordenen, og saa snart Forholdene tillod det tillige lidt ekstra god

Forplejning og Tobak — megen Tobak — og saa Arbejde igen, — og ofte til Slut til langt ud paa Aftenen en fornøjelig „Sludrebridge“, hvorunder vi sammen med vore søde Koner, der var bleven Veninder, for en Stund glemte alle Livets Genvordigheder.

I Foraaret 1933 var Kaper noget medtaget af Træthed og følte sig overarbejdet og i nogen Grad generet af Sukkersygen, der allerede en Aarrække havde krævet særligt Hensyn. Vi blev enige om at holde tidlig Sommerferie — og at tilbringe en Tid sammen med vore Koner i det skønne Italien.

I Interlaken ved de dybe Søer — Thun og Brienz — i Schweiz's pragtfulde Alper mødtes vi i en af de første Dage i April 1933. — Ernst og Lise Kaper kom fra Basel, hvor Borgmesteren havde haft en fornøjelig Sammenkomst med sin Ven fra Studiedagene i Heidelberg, Landrath Freiherr von Rotberg i Säckingen. Min Kone, Grethe, og jeg kom fra Luzern, hvor vi havde genopfrisket Minder fra vor Bryllupsrejse. Gensynet i disse Ferieomgivelser var straalende — vi stirrede op mod den utilnærmelige Bjergtop — den stadig isomlagte „Jomfru“ — og saa, hvor skønt det hele Landskab med alle de pragtfulde Farver spejlede sig i de krystalklare Søer, — drak i store Pokaler paa en god Ferie uden for megen Snak om Dagliglivets Problemer — og dampede næste Dag sammen Syd paa gennem Simplon Passet til Genua. Her var Natten igennem en frygtelig Larm paa Gaderne af Søfolk af alle Kulører, der hujende i store Flokke nød den sidste Fyraften, forinden Orientdamperens Afgang næste Morgen. Heldigvis havde vi nydt saa rigeligt af den dejlige røde Chiantivin, at vi trods al Larmen var næsten udsovede, da vi mødtes om Morgen for at vandre paa Verdens utvivlsomt skønnest beliggende Kirkegaard — camposanto. Solen straaledede, det liguriske Hav laa blaanende for vore Fødder. Da vi havde forladt de dødes skønne Hvilested, blev vi overstadige, slog os paa Tegnebøgerne med de mange Liresedler og hyrede en Auto. Vi kørte langs den skønne italienske Riviera til St. Margherita. Her havde vi bestilt Værelser for et Par Ugers Tid paa et fortrinligt første Klasses Familiehôtel, hvor vi havde det i alle Henseender pragtfuldt. Skulde man give en virkelig malende Beskrivelse af vore Omgivelser, blev den vel nok noget for romantisk og

kom til at lyde omtrent saaledes: Haven bugnede af Blomster i alle Farver, dybt røde Roser, hvide Lillier, Blaaregn, et Væld af solgyldne Mimoser, lyserøde Kamelier og hjemlige Guldregn, Syrener og Nelliker, lige fra de kulsorte til de snehvide. Overalt vimsede der grønne og bronzerede Firben paa Havens Gange, og Fontænerne plaskede svalende mellem Aakandebladene. Udsigten ud over det blaa Hav med de røde Sejl laa for os, og de søgrønne italienske Alpers eventyrskønne Kløfter bag os. Det var vel nok vidunderligt — overalt en Duft af Blomstestøv — og solhed Muld! Vi kørte med smaa festligt pyntede Vogne op i Oliven-Dalene — sejlede langs Kysten til Nabo-stæderne Rapallo, Portofino, S. Fruttuoso o. s. v. Vi købte fine Knip-linger af skønne brunøjede og sortlokkede Kvinder i spragledede Nationaldragter, — gik Motionsture — stadig syngende af fuld Hals af Hjemlandets yndigste Melodier. Det var slet ikke vanskeligt her at glemme Bryderierne paa Københavns Raadhus. Det hele forekom os saa guddommeligt skønt. Vinen perlede mange Gange i Dagens Løb i vore Glas — Maden var velsmagende — mellem Maaltiderne nød vi herlige Frugter, og Vermuth og Strega, og alt hvad der svaler en sommervarm Dag. Og saa sov vi flere Gange til Middag — Kræfterne vendte tilbage. Hver Aften spillede vi Bridge og styrkede os hertil især ved en „Chianti di Brollio“. Kaper lærte en lang italiensk Læge-anbefaling udenad, den fulgte med hver Flaske og var paa flere trykte Sider og priste denne Vins særlig fortrinlige Virkninger paa alle Lege-mets ædle Organer.

Paa en lille Udflugt paa omtrent en Mils Vej op i Oliven- og Vin-markerne var vi en Dag paa Hjemvejen ved at blive lidt vel udmattede; vi var til Fods. Heldigvis kom der en Rutebil, vi aandede lettet op, men desværre var den overfyldt og holdt ikke ved Stoppestedet, hvor vi havde lejret os. Da vi efter en 20 Minutters Hviletid skulde til at vandre videre, kom der nede fra Byen susende en flot Auto-droske. Ud steg en stilfuld Herre, der med mange Buk paa Engelsk tilbød os Vognen, da han havde bemærket vor Skuffelse over, at Rutebilen var optaget. Selv vilde han gaa tilbage. Det forekom os dog for høfligt, og vi halvt om halvt tvang den galante Herre til at køre med os tilbage. Vi tog vort „Engelske“ frem og begyndte at prise

hans ædle Handling; det lod imidlertid ogsaa til, at han havde Sprogsvanskeligheder, Kaper foreslog derfor at tale Tysk, hvortil jeg paa Dansk bemærkede noget om, at det jo sikkert vilde lyde bedre end Borgmesterens engelske Udtale, der var noget særegen. Det var for meget for den høflige Herre. „Nej då, får jeg prata Svenska,“ udbrød han, „och jag ber at få forestilla mig — mit Namn er Carlsson, från Göteborg.“ Carlsson fra Göteborg var Licentiat og saa høflig og „stilig“, at der ingen Ende var paa det. Han mærkede snart vort sande Brodersind og vilde gerne slutte sig nærmere til os. Vi indbød ham til Lunch og gæstede ham til The i den engelske Sportsklub. Desværre tror jeg nok, vi kom til at lave lidt i Retning af Skandale ved at give vor Livsglæde frit Løb, med stigende Latter og vore sædvanlige Slagsange suppleret med et passende Udvalg „Bellman“, som Kaper førte an.

En Dag steg en virkelig engelsk Matros i Land ved vort Hotel og medbragte en fornem Invitation til The hos en Admiral paa et mægtigt Slagskib, der laa et Stykke ude i Bugten. Indbydelsen lød paa Borgmester Kaper af København med Familie, og da min Kone og jeg i Almindelighed blev antaget for hans Datter og Svigersøn, glædede vi os alle fire til denne Oplevelse. — I nogle Dage havde Kystvejen baaret Præg af de engelske Mariner, der blev sendt i Land for at dyrke Boldspil og anden Idræt. Vi havde allerede faaet flere Venner iblandt dem, naar vi paa „vore Promenader“, som Carlsson udtrykte sig, overværede deres Sportsopvisninger og gav dem en af vore vanlige Opsange, naar det kneb — især ved Tovtrækningen. Om Aftenen laa det mægtige Slagskib festligt illumineret. Vi var nok klare over, at der kom mange Gæster fra de store Hoteller til Admiraltheen, men vi havde nu et levende Haab om, at vi til alle de andre Gøder i vor Luksustilværelse kunde føje lidt extra engelsk Whisky. En lille hurtiggaaende Motorbaad førte os til Admiralskibet, hvor allerhøjest Samme bød os velkommen. Der var vel c. 200 Gæster, Admiralen trykkede os i Haanden, men ellers var han sandelig ikke synderlig indladende, men overlod Gæsterne til ved Hjælp af forskellige Officerer at nyde Tilværelsen, Dansen og de fremstillede Isdrinks. Da vi havde set det mægtige Skib og dets frygtelige Armering, saa var der

jo egentlig kun den ønskede Whisky tilbage. Vi nærmede os andagtsfuldt Admiralens Privatkahyt — der maatte vel komme en passende Anledning — men den udeblev. Det varede ikke længe, før vi tog fra Borde — og ærlig talt var vi lidt slukørede. Paa en af vore smaa Stamknejper, hvor vi traf vore Venner blandt Hyrekuskene og andre Godtfolk, der forstaar sig paa virkelig god Vin, søgte vi Trøst og Opmuntring. Jeg bemærkede tør: „Jeg ved ikke, hvoraf det kommer, men jeg mindes pludselig en af Fritz Jürgensens Tegninger. Husker Borgmesteren ikke den: „Du Kresjan — jeg har talt med Generalen.“ — „Guj, hvad sa' han?“ — „Skrup a Dreng.“ Kaper var atter i Humør, og han gav en extra Flaske i Anledning af min gode Hukommelse.

Men Dagene gik, og vi maatte forlade den skønne italienske Riviera. Det havde været en straalende Oplevelse fra først og til sidst, og de Minutter, hvor Kaper og jeg havde talt om de kommunale Forhold i København, var hurtigt talte.

Nu gik Rejsen tilbage over Verona til Merano. Gennem min Kone var jeg nogle Aar tilbage bleven gode Venner med en italiensk Kaptajn, der er gift med en af Grethes Veninder. Han var nu stationeret i Verona og boede paa et hyggeligt lille Officershotel, — fyldt fra nederst til øverst af unge Officerer, der gennemgik videre Uddannelse paa Verona-Militæracademia. Vennens Navn er Salvatore Ciccarella, gift med Bodil, født Børge Janssen.

Paa Perronen tør jeg sige, at vi blev standsmæssigt modtaget. Salvatore stod i sin smukke Uniform — med den meget høje Kasket og den lyseblaa Slæng-Kappe, der næsten helt skjulte de straalende lange Lakstøvler — og bag ham holdt i grønt og med Hanefjer i Hatten hans flotte Oppasser med to pragtfulde kæmpestore Buketter i de danske Farver til Damerne. Der blev omfavnet og kysset paa sydlandsk Vis — og forestillet og præsenteret efter alle Kunstens Regler, hvorefter vi straks blev kørt til Salvatores Hotel og indkvarteret der mellem hans særlig gode Kammerater. Det var ialt en 4—5 yngre Officerer, der i de Par Dage, vi var i Verona, tilbragte al deres Fritid sammen med os og indtog deres Maaltider som vore Gæster. Hotelværten var en herlig Mand, som glædede sig over de muntre „Danese“, og

Omkostningerne var til at overse. Vi festede og sang — og Sprog-vanskelighederne sprang vi over. Byens Seværdigheder — og dem er der nok af — som selv meget moderne Arkitekter gerne valfarter til, gik ogsaa efterhaanden op for Salvatore og hans Venner.

Ved Afskedslunchen deklamerede Kaper under endeløs Jubel paa flydende Italiensk sin pompøse udenad lærte Reklame om „Chianti de Brollio“s Fortræffeligheder. Jeg talte kort for Hotelværtten, der i Dagens Anledning trakterede med den herligste Asti Spumanti. Vore fem Officerskammerater fulgte os med et tilsvarende Antal Oppassere og Blomsterbuketter til Toget — hvor der blev almindelig sydlandsk Afkysning over hele Linien. —

I Merano hvilede vi atter ud — hørte herlig Musik — og efter en Uges Rekreation i Tyrols skønne Omgivelser var Ferien slut, og vi rejste hjem for med fornyede Kræfter at tage fat paa Arbejdet og Dagliglivet paa Raadhuset.

Indenfor Skolevæsenet havde Skoledirektør Fossing anmeldt sin forestaaende Afgang, og efter at Vicedirektør Arild Sørensen paa Grund af Alder havde trukket sig tilbage, var Thorkild Jensen i 1932 blevet konstitueret som Vicedirektør. Han havde i Perioden 1922—29 været Formand for Københavns Kommunelærerforening og siden været Medlem af Borgerrepræsentationen som tilhørende den socialdemokratiske Gruppe. I alle disse Aar havde der været rig Anledning for Kaper til at lære Thorkild Jensen at kende gennem utallige Forhandlinger, og han saa med den største Tillid hen til ham som den kommende Mand indenfor Skolevæsenets øverste Ledelse — og værdsatte hans initiativrige og stærke Personlighed.

Noget af det første Kaper efter Hjemkomsten maatte foretage, da han straks paany kastede sig ud i Arbejdet paa Raadhuset med friske Kræfter, var at tage en hjertelig og varm Afsked med Skoledirektør Fossing, der siden 1919 havde været den ansvarlige Leder af vor Hovedstads Skolevæsen. Kaper havde bestandig i Fossings Tid følt sig fuldkommen tryk vedrørende den store Institutions daglige Drift, og han var af Hjertet dybt taknemmelig for det udmærkede Samarbejde,

der bestandig havde raadet mellem Direktør og Skoleborgmester; — efterhaanden som Aarene randt, blev der ogsaa spunden flere og flere personlige Traade mellem disse to fremragende Pædagoger — der gensidigt i fuldt Omfang respekterede hinanden.

Det var paa dette Tidspunkt en given Sag, at Thorkild Jensen blev Efterfølgeren. Kaper glædede sig oprigtigt til, at det gode Samarbejde kunde fortsættes. Den nye Skoledirektør havde dertil en ganske særlig Slagkraft, som Kaper slet ikke kunde staa for; han kendte Problemerne i Tiden til Bunds og var selv fint skolet i det politiske Liv og velbevandret i Organisationernes brogede Verden, og endelig var han, hvad der forekom Borgmesteren mest afgørende, en personlig vindende Mand med en kold Hjerne og et varmt bankende Hjerte for Børn og Ungdom.

Derimod var Kaper ikke alt for begejstret ved Tanken om den forestaaende nye Skoledirektion, der efter Loven af 20. Maj 1933 kom til at bestaa af Borgmesteren (Formand) og Raadmanden for Magistratens 1ste Afdeling, 4 Medlemmer valgt af Borgerrepræsentationen og 3 valgte af og blandt Medlemmerne af samtlige Forældreraad ved Kommunens Skoler og endelig — bortset fra de personelle Sager — en Repræsentant valgt af Fælleslærerraadet.

Den gamle Ordning, hvorefter Overpræsidenten var Formand, og Direktionen iøvrigt kun bestod af Borgmesteren for Magistratens 1ste Afdeling og en af Stadens Præster, forekom Kaper langt bedre. Han var nu bange for, at Ansvar et vilde forflygtiges, og at der — hvad der var det værste, der kunde ske — skulde komme politiske Stridigheder til Orde indenfor Skolevæsenets øverste Ledelse. Det kan vist ikke være nogen Hemmelighed, at Borgmester Kaper, efterhaanden som den nye Direktion kom ud i Livet, i Virkeligheden blev glad overrasket over, at det ikke medførte mærkbare Ændringer fra den hidtil fulgte Fremgangsmaade.

Det af Borgerrepræsentationen nedsatte Skoleudvalg havde iøvrigt stedse haft en betydelig Indflydelse paa de store Skolespørgsmaal. Herigennem behandledes Bevillingssagerne, og Nøglen til Pengekasen har jo alle Dage givet baade Magt og Indflydelse. Det var for Kaper en stor Tilfredsstillelse, at han Aarene igennem havde fundet

Forstaaelse og Tillid hos de skiftende Formænd for Udvalget; dette gjorde sig i særlig Grad gældende, da den senere Socialminister Ludvig Christensen besad Formandspladsen; der blev i de Aar givet mange gensidige Raad og Anvisninger paa, hvorledes Vanskelighederne kunde overvindes, og Forhandlingerne var ofte meget indgaaende, men forløb altid saaledes, at man uanset de forskellige Opfattelser saa hen til det fælles i Formaalet; der blev herigennem bygget Bro over det, der adskilte, og vort Skolevæsen høstede afgjort mange Fordele af disse Bestræbelser. Ludvig Christensen og Kapers Samarbejde var saa grundfæstet, at det lykkeligvis kom til at skabe Tradition ogsaa for de følgende Formænd for Udvalget, Maskinmester Fr. Vedsø og Forretningsfører Josef Andersson, hvis interesserede Arbejde for Sagernes rette Løsning, Kaper altid regnede for en værdifuld Støtte for det københavnske Skolevæsen. I disse Aar stillede Kaper i Borgerrepræsentationen Forslag om adskillige nye Skoler i Byens Udkanter, hvortil Udflytning fra Centrum i stadig stigende Grad skete. Det var ikke altid lige let. Byens Kapital var der stærkt Bud efter til Løsning af mange og ikke mindst de tekniske Opgaver, og Sparebestræbelserne, som Kaper havde stærk Sympati for, var paakrævede. — Men alligevel — Skoler var selvsagt nødvendige i de nye Kvarterer, og vor Hovedstad holdt sin hævdvundne smukke Standard ogsaa paa dette kulturelle Omraade. Trods Pengeknaphed fik vi en Række smukke og gode Skoler med Aulaer, herlige Sportspladser, Skolehaver og alt hvad dertil hører, men ingen unødige Skolepaladser.

Efter den nye Lov om Folkeskolens Styrelse af 20. Maj 1933 skal Kommunens Skoleplan, til hvilken Forslag udarbejdes af Skoledirektionen, forelægges Kommunalbestyrelsen til Stadfæstelse. Hidtil havde der ikke foreligget nogen samlet Skoleplan, man havde klaret sig med en Række forskellige Vedtagelser, og ligeledes udkræves nu Kommunalbestyrelsens Stadfæstelse paa Undervisningsplanen. —

Forslagene indeholdt intet væsentligt nyt, men gav dog Anledning til en længere Debat i Borgerrepræsentationen.

Det tør siges, at den almindelige stramme økonomiske Stilling ogsaa gav sig kendelige Udslag i Københavns Kommunalpolitik i denne

Periode. Her bekræftedes det gamle Ord: „Naar Krybben er tom, bides Hestene“. Meningsudvekslinger i lukkede Møder og offentlige Debatter var saa stærke og hyppige som ingensinde. — Kaper tog for sin Part Del baade i det ene og det andet voldsomme Ordskifte — men han saa dog helst, at Stridighederne ikke blev uendelige, og pintes ofte over Værdier, der blev slaaet i Stykker ved andres alt for vedvarende og alt for hæftige indbyrdes Skænderier, ja der var faktisk Perioder, hvor han ligefrem harmedes ved Tanken om endeløse Diskussioner, der i Virkeligheden gik ud over de Anliggender, som det var hans og Kollegernes Pligt først og fremmest at varetage.

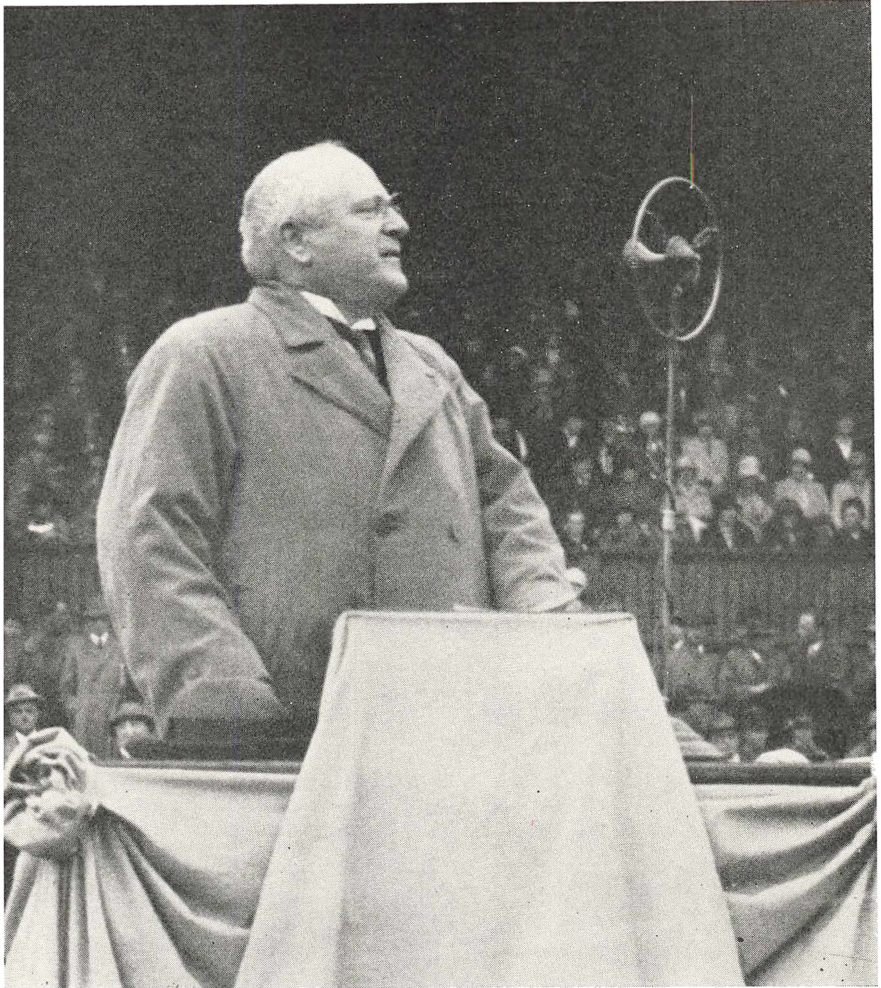
I Tilslutning til denne Periode forsøgte et Par af de mest aggressive indenfor Flertalsgruppen at fratage Kaper den afgørende Indflydelse indenfor Bibliotheksvæsenet ved at forberede et Forslag til Kommunalbestyrelsen om at udvide Kommunebibliothekernes Bestyrelses Rettigheder paa Borgmesterens Bekostning, saaledes at navnlig Besættelsen af alle overordnede Stillinger fremtidig skulde tilkomme Bestyrelsen alene.

Kaper blev vred — alvorlig vred — og ønskede ikke at finde sig i, at Flertallet ved et saadant Forslags Vedtagelse skulde berøve Mindretallets Repræsentant indenfor Kommunens Administration Rettigheder, der ifølge Forfatningen tilkom ham. Der blev sat haardt imod haardt, og større og mere besindige Flertalsfolk maatte til, forinden der blev etableret et Kompromis, hvis væsentligste Indhold blev, at Bestyrelsen maatte nøjes med en vis Indstillingsret ved Stillingernes Besættelse. — Dette havde Kaper ingen Betænkeligheder ved, for de øverste Stillingers Vedkommende var det ganske vist den samlede Magistrat, der formelt var den afgørende Myndighed, men dette var jo ikke noget nyt, og Kaper kendte her den faste og eneste naturlige Praksis, hvorefter dette Kollegium af folkevalgte Administratorer, hver især saa en afgørende Interesse i, at man, naar Debatten om Besættelsen var afsluttet, som en fuldkommen Selvfølge altid ved Afgørelsen fulgte den Borgmester, hvis Tjenestemand det drejede sig om at ansætte, og som skulde samarbejde med den paagældende og tage det parlamentariske Ansvar for hans Handlinger. Kaper betragtede den formelle Afgørelses Henlæggelse til den samlede Magistrat som en Formalitet.

Det hele endte derfor uden større Gnidninger, og Kaper følte sig atter tryk i sin Borgmesterstol. —

Kapers Arbejdslyst og Energi var stadig overvældende, foruden en levende Trang til at tage Del i den offentlige Drøftelse i Dagblade og i Møder, hvorunder han i Skrift og Tale tog de aktuelle Problemer under haandfast Behandling, var der i disse Aar en Mængde sagligt Stof for Borgmesteren i Magistratens 1ste Afdeling. — Blandt de kulturelle Opgaver var ogsaa Stadens offentlige Musik, herunder de store Folkekoncerter i Fælledparken. Paa dette Omraade støttede Kaper sig navnlig til gode Raad fra Kammersanger Emil Holm, der tidligere havde lagt stor Interesse i Bestræbelserne for at faa stiftet et fast dansk Symfoniorkester, som desværre ikke dengang lod sig gennemføre. — Derimod fik Solistkoncerterne i Odd-Fellow-Palæets store Sal gennem en Aarrække et udmærket Forløb, ikke mindst takket være Kammersangeren. Faa Aar efter at Holm havde overtaget Ledelsen af Statsradiofonien, fik Magistraten en Ordning, hvorefter Kommunen fra en nyopført Tribune i Fælledparken lod afholde store folkelige Concerter af et Orkester paa ca. 75 Mand — hvis lødige Program rundkastedes af Statsradiofonien til stor Glæde for Landets Lyttere, og Kommunen fik herigennem en stor økonomisk Støtte, uden hvilken Sagen ikke var bleven løst.

I Sommeren 1933 nedsatte Undervisningsministeriet en stor Kommission under Departementschef Graaes Forsæde til Drøftelse af Det kgl. Teaters Forhold. Københavns Kommune blev repræsenteret af Finansborgmester Hedebol og af Borgmesteren for den kulturelle Afdeling Kaper, der blev Formand for et Underudvalg angaaende Teatrets Forhold til Provinsen og til Skolescenen, og Medlem af det Udvalg, der særligt skulde behandle Spørgsmaalet om en økonomisk Støtte fra Hovedstadskommunerne. Kaper var uhyre optaget af denne Sag, han nærede den største Kærlighed til det gamle hæderværdige Kunsttempel paa Kongens Nytorv; men han følte sig dog ikke sikker overfor Mulighederne af at gennemføre et kommunalt Tilskud, hvis Rimelighed han ingenlunde fandt indlysende. Han samarbejdede godt med sin Kollega Hedebol ogsaa i denne Sag, da der først kom Gang i Forhandlingerne. Paa Kapers Beretninger herom forstod jeg, at det



først var Betæneligheder og Bekymringer, der prægede Drøftelserne. Det var vistnok Skolescenens dygtige og hittepaasomme Direktør Thomas P. Hejle, der klarede Skærene, og først fik de forsigtige Borgmestre i Tale ved den glimrende Idé, at man burde afkøbe Teatret et betydeligt Antal Billetter til Fordel for de unge, der paa forskellig Maade søger videre Uddannelse paa Fagskoler, Fortsættelsesskoler og Aftenskoler, idet man herigennem kunde skaffe Ungdommen Adgang til den bedste dramatiske Kunst i Landet, samtidig med at man støttede Teatret ved at købe Billetter paa Aftener, hvor der ikke var udsolgt. Der blev gjort et Overslag, hvorefter man regnede med at faa stillet 50.000 Billetter til Raadighed pr. Sæson, som Hovedstadskommunerne købte for 2 Kr. pr. Stk., altsaa ialt 100.000 Kr., hvortil kom en Afgift fra hver Køber paa 50 Øre pr. Billet, saaledes at Teatret fik 125.000 Kr. sikret i sin Kasse paa denne Konto. Og man fandt det fra alle Sider rimeligt, at det blev Skolescenen, der kom til at træffe de nødvendige Foranstaltninger og Aftaler til en saadan Sags Gennemførelse paa mest praktisk Maade. — Begge de københavnske Borgmestre sluttede sig hertil, og det morede Kaper meget efter dette at kalde Hejle for en ægte diplomatisk Uldjyde. Oprindelig var det Undervisningsinspektør Henrik Berthelsen, der havde henledt Kapers Opmærksomhed paa den begavede unge Skolemand, i hvis Tornyster der utvivlsomt laa en Marskalstav, der kunde komme mange til Gode, om han fandt sit rette Omraade.

Da Teaterkommissionen i 1934 sluttede sit Arbejde, var Kaper taknemmelig over, at han som den ene af Hovedstadens Repræsentanter havde været med til at opnaa det positive Resultat i Kulturens Tjeneste paa et Omraade, der laa udenfor hans almindelige Arbejdsfelt. —

Foruden at styre den tidligere omtalte kommunale Kunstfond, sad Kaper i Bestyrelsen for Ny Carlsberg Glyptothek og havde ogsaa her et godt Samarbejde med Departementschef Graae.

Gennem Administrationen af de forskellige større Legater til Løsning af specielle Opgaver fik han ogsaa rig Anledning til at støtte kulturelle Anliggender. Det kan eksempelvis nævnes, at han i sin Periode fik gennemført Tilskud af Brocks Legat til et Klokkespil i

Vor Frelzers Kirke, en Ordning af Pladsen ved Trinitatis Kirke og Istandsættelse af det gamle Planetarium i Rundetaarn. Det var Begravelsesdirektoratet, der ved denne Lejlighed havde udarbejdet den Plan, der blev fulgt ved Ordningen af Gravene udenfor Trinitatis Kirke omkring Koret. — Redaktør Anker Kirkebye har rigtig paavist, at der desværre her blev begaaet den Fejl, at Stenen over Ewalds Grav blev drejet paa tværs af Kisten — for at Indskriften bedre kunde læses — et Forhold, der ikke er uden Betydning, da Oehlen-schlæger i sit smukke Mindedigt har fæstet sig ved Gravens Beliggenhed i Forhold til Verdenshjørnerne. Jeg har Grund til at tro, at Magistraten ved første givne Anledning vil gøre Fejlen god igen.

Fra Brocks Legat blev der ligeledes ydet et betydeligt Beløb til Opførelsen af Grundtvigskirken, hvis energiske Kasserer Landsrets-sagfører Mogens Müllertz fik Kaper gjort særlig interesseret i denne Opgaves Løsning. Müllertz var i sin Tid Fuldmægtig hos min afdøde Fader. Vi var gentagne Gange sammen med Müllertz ude paa den store Kirkes Byggeplads paa Bispebjerg, hvor Kaper glædede sig over at se Jensen Klints Størværk rejse sig monumentalt som Byens skønne Vartegn — og Landets værdige Mindesmærke for vor store nationale Skjald. Det var mig personlig under disse Besøg og ved andre Lejligheder en stor Glæde at høre Kaper og Müllertz — som jeg begge regnede blandt mine bedste Venner — tage sig en ordentlig Diskussion om baade Grundtvig og Søren Kierkegaards Livsan-skuelser — og vi glemte ofte herunder baade Tid og Sted i vor Iver. Det skete forresten ikke saa sjældent ogsaa ved Bridgebordet; naar vi spillede, kunde vor Ven Svend Methling i saadanne Situationer — naar de „lærde“ fordybede sig alt for indgaaende i Religionsfilosofien — spontant med sin klangfulde Røst kalde os tilbage til Kortene med en manende Replik som denne: „De lærer *aldrig* det Spil — mine Herrer.“

Det faldt i min lykkelige Lod flere Gange at ledsage Borgmesteren paa Tjenesterejser. Kort efter at Thorkild Jensen var tiltraadt som Skoledirektør, var vi alle 3 saaledes i Stockholm; Vicedirektør Svane og Forstander Abrahamsen fra „Gammel Kloster“ kom ogsaa med. Vi besøgte en lang Række af de store lige opførte Skoler, fik mange

Forklaringer af vore elskelige svenske Værtsfolk; fra Stadshuset mødte alle Borgarråderne med den herlige Oscar Larsson i Spidsen — han var efter Embedsfordelingen Kapers egentlige Kollega, og hans Venlighed og Iver for at gøre det godt for os kendte ingen Grænser. Oscar Larssons Jætteskikkelse ved Siden af vor lille runde Borgmester var i sig selv et fornøjeligt Syn, — og begge søgte i straalende Vid og Aandfuldhed at overgaa hinanden til Glæde for os alle. I Sandhed to sjældent sympatiske og fornøjelige Skolefolk. Stadsfullmäktigenes Præsidium tog Del i vort Samvær, og ligeledes naturligvis en talrig Skare af den stockholmske Skoles Førstekræfter.

Ved en Festbanket for de danske Gæster paa Grand Hotel var der over et halvthundrede Gæster. Der herskede en enestaaende fornøjelig Stemning, og Kaper var lykkelig over paa denne Maade at introducere den nye Skoledirektør i disse Kredse. Kaper holdt ved denne Lejlighed en fremragende Tale, hvori han fik sagt Sverige Tak for alt, hvad dette herlige Land havde betydet for den danske Skole og ogsaa for ham personlig. Taler fulgte efter Taler — det hele formede sig som en skøn Hymne til det nordiske Samhold. Det blev sent før vi kom til Ro; de stilige Svenskere troede selvfølgelig, at vi boede paa Grand og vidste ikke, at vi havde valgt et langt mere beskedent Domicil. Efterhaanden trak de sig derfor tilbage, da vi var ud paa de smaa Timer. De sidste, der gik, var Gæsterne — og den uforlignelige Oscar Larsson — vi gik syngende Arm i Arm langs Mälaren, i hvis Strøm de blege Stjerner spejlede sig. De næste Dage var Borgarrådet Viktor Karlsson den omsorgsfulde og muntre Vært for os under en Gennemgang af en lang Række humane og sociale Institutioner, herunder fik vi ogsaa aflagt et indgaaende Besøg paa „Danviken“, der efter sin Oprindelse er en Søsterstiftelse til „Gammel Kloster“ — selv oprindelig et Helligaandshus fra ca. Aar 1200.

I 1933 udgav Kaper under Titlen „Bibelkritik og Religion“ et kraftigt „Indlæg“ i Debatten om Religionsundervisningens Omlægning; han talte heri kraftigt imod at „regulere“ Stoffet for Skoleundervisningen og manede til at staa fast om den danske Skoles hævdvundne Frihed paa dette Omraade. En af Undervisningsministeriet nedsat Kommission til Undersøgelse af de i de forskellige Skoleformer an-

vendte Skolebøger, der i Fremtiden „skal tilfredsstille rent fagligt og være præget af videnskabelig kulturhistorisk og fredsvenlig Aand“ — stod i Begreb med at afgive sin Betænkning. I sin Pjece rettede Kaper nu en stærk Kritik navnlig imod et af Kommissionsmedlemmerne Professor Bentzen, der efter Borgmesterens Opfattelse gentagne Gange med Iver havde paastaet, at Moses i vor Religionsundervisning helt igennem skulde være fejltagtigt placeret og fremstillet. Det vilde føre for vidt her at komme dybt ind paa dette Emne. Men for dog at give et Indtryk af, hvad det var, der bevægede Kaper til at kæmpe for Moses, skal jeg anføre nogle faa Sider af Bogen, hvori han skriver saaledes:

„Professoren siger: „Der er intet Ord, der med historisk Sikkerhed kan føres tilbage til Moses, ej heller de 10 Bud. Hele Biblens Skildring af den mosaiske Tid maa principielt regnes til Sagnstoffet. Mosebøgerne er blevet til gennem en lang Proces gennem flere Aarhundreder, et meget forskelligartet Materiale, for en Del stammende fra den fælles orientalske Civilisation.“ Men der staar ogsaa hos Professoren om nogle Lovkomplekser i Mosebøgerne, at der i disse er optaget ældre, ja ældgammelt Stof.

Vel, jeg spørger da, om man overfor „princielt Sagnstof“ uden videre giver op i den bibelkritiske Videnskab.

I den mig bekendte tilsvarende Videnskab overfor oldgræsk og goto-germansk „princielt Sagnstof“ har man saa sandelig ikke givet op. Man har endog lange Tider igennem, efter at man f. Eks. i Græsk indtil Schliemanns Udgravninger i Troja og andre Steder væsentlig havde betragtet Homer som lutter Digt, behandlet det saa haandfast, at det blev en hel Gru — altsaa til den modsatte Side af den, Professoren har valgt. Jeg tror, man efterhaanden er naaet til et naturligt Balancepunkt. Det var maaske værd ogsaa at søge dette overfor det jødiske „Sagnstof“.

Selv om jeg langt fra kan billige den haandfaste Maade, hvorpaa Filologien og Litteraturhistorien tumler med Begreberne „Laan fra“ eller „optaget fra“, kunde man, saaledes som Stoffet foreligger her, godt tillade sig helt at udskille det fælles orientalske Stof for at finde det særligt jødiske frem, og naar man ved, at Sagnstof baade i den

græske og den goto-germanske Oldtid og Middelalder gennem mange Aarhundreder i mundtlig Tradition har kunnet bevare virkelige Begebenheder og deres poetiske Genklang omend med Forskydninger og Tilføjelser, og ligeledes sproglige Udtryk af svunden Art, særlig i faste Formler, hvad saa, om man forsøgte sig frem ad samme Veje overfor Mosebøgerne?

Det vil jeg for Korthedens Skyld gøre i eet eneste Spring:

Professoren har uden at kunne skelne mellem væsentligt og relativt uvæsentligt begaaet en forbløffende Fejl ved at holde de 5 Mosebøger sammen som eet samlet Hele, der skulde tilhøre den Tid, da den endelige Redaktion af disse blev foretaget, i Stedet for at udfælde den jødiske religiøst-samfundsmæssige Grundlov: de ti Bud, som et Levn af „ældre, ja ældgammelt Stof“.

Ved disse er Jødedommen grundlagt saa genialt, originalt og særpræget indenfor, eller rettere saa vidt forskelligt fra hele den øvrige orientalske Civilisation, — ingen Hammurabi her! med samt hans Love om Jordlodder og Slaver og Dyr — i saa sluttet og samlet et Aandsværk, at det genspejler een mægtig Personlighed, saa overvældende, at det, og ene det, har baaret de jødiske Stammer frem til at blive et Folk, at det ene har holdt dette Folk sammen under de mest fortvivlede nationale Kaar, og — endnu efter tre Tusinde Aars Forløb — holder de over hele Verden splittede Jøder sammen. Folkets Gudsforhold har givet dem den usvigelige Tro paa at være Jahves udvalgte Folk; udfra Troen paa at være Guds udvalgte Folk er Tanken om „Messias“ udsprunget — og skønt for os opfyldt med Jesus — bevaret blandt dem til den Dag i Dag.

Skulde denne Lov hos det mest bogstav- og ordtro Folk, som endnu den Dag i Dag kysser Toraen i Synagogen, brugt af Præster og af Dommere, ikke — med faa og uvæsentlige Variationer maaske, i sin enestaende Knapthed og dog helt udtømmende for Religion og Samfundsliv — have eksisteret i Traditionen i Aarhundreder før Nedskriften af den endelige eksilske eller eftereksilske Redaktion af alle Moselovene, der jo indeholder en Række andre religiøse og borgerlige Love?

Det faar ingen mig til at mene.

Ved Jøde-Grundloven gjorde Menneskeheden, ad een af Aandsudviklingens naturlige Baner, gennem en stor Genius et mægtigt Skridt fremad.

Thi Jahve blev ikke blot ved Moses dette — i godt som i daarligt rigtudyrede og højtbegavede — Folks særlige Gud, men han er een Gud, han er paa een Gang Naturens Skaber, Opholder og Styrrer og Moralens (Retfærdighedens) Gud, han er den usynlige Gud uden Billede, kun med Arken som støttende Symbol; og om end Jahve er Israels Gud, ligger der straks i hans Dyrkelse Spiren til de senere Profeters Forkyndelse af een Gud for alle Mennesker.

Jeg ser, at Professoren andetsteds i sin Fremstilling fører Bevis for Jesu „virkelige“ Eksistens. Saa meget des bedre naturligvis. For mig har Jean Jacques Rousseaus „Bevis“ altid været nok: „Det er saa umuligt at eftergøre Evangeliets Karaktertræk, at den Mand, der skulde have opfundet dem, maatte have været større end selve Helten deri.“ Dette gælder mutatis mutandis, ogsaa den mægtige Profet Moses og de ti Bud. Om han saa har heddet Moses eller noget andet, har levet nogle Hundrede Aar før eller senere og arbejdet under de eller de Vilkaar, er relativt underordnet. „Det principielle Sagnstof“ er forbi Ansigt til Ansigt med ham og hans ti Bud.“

For mig var der ingen Tvivl om, at Kapers Motiv til at inklade sig paa denne Diskussion med en anerkendt theologisk Professor var Frygten for, at man skulde rokke ved noget, der for ham var fundamentalt i vor kristne Tro. Her var det Dødsens Alvor, og han var ikke den, der svigtede — han kæmpede redeligt og bravt for det, han ansaa for Ret. Han fulgte Parolen: „hvad Du gør, gør fuldt og helt og ikke stykkevis og delt“. I de følgende Aar fremkom fra hans Haand en Række Hæfter: „Læs igen i Det gamle Testamente“.

I sin Indledning skriver han bl. a.:

„For Jøderne er Det Gamle Testamente deres hellige og ufejlbare Skrift, mens Det Nye Testamente for dem ikke kommer i Betragtning. De Kristne bygger paa Det Nye Testamente som deres Tros og Livsførelses Grundvold; thi for dem er Jesus et og alt.

Men for de Kristne er ogsaa Det Gamle Testamente et helligt Skrift,

dog paa anden Maade end for Jøderne. Mens det nemlig for Jøderne er den afsluttede himmelske Visdom, er det for de Kristne Forberedelsen til Jesus, der paa een Gang er „Menneskesønnen“ og „Guds Søn“. Den, der med nøje Omhu og Eftertanke læser Evangelierne om ham, vil selv tydeligt se og mærke, at han, som selv har udtalt, at han ikke er kommet for at afskaffe „Loven“ men for at fuldkomme den, i Jødedommen har sine menneskelige Forudsætninger for sin egen guddommelige Gerning. Han „fuldkommer“ Jødedommen ved at tage af den, ved at sætte dens for ham hellige Tanker sammen paa en ny Maade og løfte dem op til en anden og større, absolut, evig og guddommelig Sandhed baade i Indhold og Form, mens han — oftest ganske stille og lempeligt — lader andet ligge.

Vi Kristne har da Ret og Pligt til at følge Jesu Forbillede i vor Læsning af Det Gamle Testamente, som et ligesom for ham ogsaa for os helligt Skrift. Ogsaa vi vil læse det i den Skikkelse, i hvilken han lærte det at kende, og ligesom han for at søge at tilegne os dets store religiøse Værdier, dem, som er ført videre i Kristendommen.“

Heraf fremgaar med al Tydelighed, hvor alvorligt det var for ham at faa sagt det, han havde paa Hjerte i denne Sag.

Man kan undre sig over, at hans Kræfter slog til, for det var jo saaledes, at hver Gang han kastede sig ud i en ny Opgave eller tog fat paa nye aandelige Interesser, kom der straks andre til. Han var umaadelig flittig, naar han var grebet af Iver for at gennemføre et eller andet — intet kunde holde ham tilbage. Paa Natbordet laa en Marmorplade, og paa den nedskrev han ofte i vaagne Nattetimer de Tanker, der Dagen efter skulde nedfælde sig i Arbejdet.

Som en realpolitisk indstillet Mand i vore Dage maa være det, var Kaper fuldt ud klar over Pressens store Betydning, og han var selv en meget hyppig Gæst saavel i „Nationaltidende“ som i begge „Berlingske Tidende“s Udgaver. Fandtes der i den øvrige Presse Artikler paa hans Omraade, som han mente burde berigtiges, fik han hverken Rist eller Ro, før det var sket. Hans store Styrke laa arbejdsomæssig i en udpræget Evne til at koncentrere sig om Stoffet; han havde gennem de mange Aars Beskæftigelse med litterære Opgaver opøvet en egen Stil, og stor Nøjagtighed og Livlighed prægede hans skriftlige Ud-

arbejdselser — alt var mærket af hans redelige Bestræbelser for at give det bedste, han formaaede.

Medens Arbejdet stod paa, havde han et sjældent Tag paa at sætte andre igang med hurtigt at skaffe de fornødne Oplysninger. — Dagen forud for en af de store Budgettaler i Borgerrepræsentationen stod alt som paa gloende Pæle i hans smukke store Kontor paa Raadhuset. Gennem Sekretariatet blev der tilvejebragt oplysende Tal og Redegørelser. Kaper holdt meget af at give sine Taler en historisk „Baggrund“, og som øverste Chef for Stadsarkivet var det nærliggende, at han søgte sine Oplysninger hos Stadsarkivaren. Gennem Tiderne har da ogsaa Dr. Villads Christensen, den senere Rigsarkivar Axel Linvald og Flemming Dahl i denne Henseende med største Elskværdighed stillet sig til Raadighed. Institutionscheferne kom og gik — undertiden mødte foruden Institutionscheferne ogsaa Souscheferne. Kaper saa saaledes meget gerne, at Kontorchef Valdemar Olsen, der var hans trofaste Kampfælle fra De Forenede Skolers Tid, nu og da fulgte Skoledirektøren, og ligeledes var han glad, naar Kontorchef Th. Rasmussen, en af de bedst kendte Kræfter indenfor K. F. U. M.s Hovedbestyrelse, fulgte med Begravelsesdirektøren; naar der engang imellem var Tid dertil, fik de to sig en hyggelig Passiar om fælles Interesser.

Raadhustjenerne, især den betroede Dalshøj, havde i de Dage, da Budgetforhandlingerne i Borgerrepræsentationen forberedtes og ingen Afbrydelser kunde taales, til Tider yderst svært ved at holde uvedkommende telefoniske og personlige Henvendelser paa Afstand. Lige indtil Mødet begyndte, indkom Beretninger om det ene og det andet, og alt det der kunde bruges, skulde Kaper selv gennemarbejde og prøve, inden det til Slut blev indpasset i Talen. Denne blev endelig sprogligt bearbejdet saaledes, at den just fik den Form, som han fandt bedst egnede sig til Formaalet. Han var lykkelig, naar alt klappe, og han fik fanget Tilhørernes Interesse helt og mærkede, at han holdt dem i Aande paa alle Talens væsentligste Punkter. Derimod ærgrede det ham frygteligt, naar Byens andre vise Fædre undertiden i Stedet for at lytte til de velovervejede Bemærkninger fra Borgmesteren for første Afdeling foretrak at fortælle hinanden mun-

tre Historier eller at styrke sig i „Snapstinget“; smaa Iagttagelser, som sikkert nu og da har ærgret samtlige Talere under disse langvarige og anstrengende Budgetforhandlinger, hvor der tales om alt mellem Himmel og Jord — og ikke kun om det forelagte Budget — ganske som under Finansdebatterne paa Rigsdagen.

Den sidste store Politibevilling som Københavns Kommune vedtog, forinden Statspolitiet blev gennemført, var forberedt gennem et Kommissions- og Udvalgsarbejde, der stod paa en Aarrække, og som udkrævede et meget indgaaende Arbejde ogsaa af Magistratens 1ste Afdeling. — Politiets Personaleforhold og dets hele Organisation og tekniske Materiale var omhyggeligt blevet behandlet af det af Justitsministeriet i samme Anledning nedsatte Udvalg. Da Betænkningen blev afgivet var Rigsadvokat Goll Formand for Udvalget, hvori ogsaa Borgmester Kaper og 1ste Afdelings Sekretariatschef havde haft Sæde lige fra Begyndelsen for særligt at varetage Kommunens Interesser, medens Politidirektøren og de øverste Politiofficerer var Etatens Repræsentanter. Resultatet var en betydelig Styrkeudvidelse, saaledes at den ialt kom op paa ca. 1250 Mand incl. de Overordnede, og der kom en fast Ordning, saaledes at de fornødne Midler stadig var til Raadighed for et tilstrækkeligt og tidssvarende teknisk Materiale. Under Forhandlingerne i Borgerrepræsentationen den 14. December 1933 efter Sagens Behandling i et af Kommunalbestyrelsen nedsat Fællesudvalg udtalte Kaper bl. a. følgende, hvoraf man paa saa klar en Maade ser hans akademiske Form og hans historiske Metode.

„Jeg skal have den Ære at forelægge en Betænkning, som har kunnet samle Medlemmerne fra de forskellige Grupper i Fællesudvalget, dog saaledes at der paa et enkelt Punkt er en Divergens. Dette enkelte lille Punkt, som naturligvis saaledes kræver sin Plads under Forhandlingerne, eventuelt ogsaa under Afstemningen, er imidlertid en underordnet Detail i Sammenligning med den Enstemmighed, der er opnaaet om Hovedsagen.

Det er en betydelig Udvidelse af Københavns Politi, der her er Tale om. Ordet „Politi“ er et Ord, som vi allesammen kender saa vel, at

det staar for os som et ganske almindeligt dagligdags Ord i vort Sprog. Men det er nu ikke des mindre et fremmed Ord; dets Oprindelse er, ligesom Tilfældet er med saa meget af det, vi har af Kulturinstitutioner eller Kulturformer i vore Dage, græsk, og det er meget morsomt, at der ligger en lille Pointe i det. Det stammer fra Ordet polis, som man i Almindelighed oversætter ved By, men der var den Ejendommelighed ved det græske Samfund paa det Tidspunkt, da det skabte de Rigdomme af Kultur, som vi endnu for en stor Part lever paa i vore Dage, at By og Stat var identiske. Saaledes ligger der i og for sig ikke noget i Ordet om, hvorvidt et Politi er tænkt statsligt eller kommunalt organiseret.

Politiet er jo Samfundets organiserede Tilsyn med de gældende Loves Overholdelse. Af den Opgave, som Politiet har, følger jo, at det har en stor Kontrolmyndighed, at det maa have en vis Magt, og at det skal kunne gennemføre en Straf for at faa Samfundets Love respekteret. Og endelig ligger der i Politiets Opgave dette, at det er, hvad man med et latinsk Ord kalder ultima ratio, den sidste Fornuftgrund til Samfundets Sikring, hvis der skulde være Elementer indenfor Samfundet, som ikke kan overbevises ved de almindelige Fornuftgrunde.

Her i København var det oprindelig saaledes, at Byen fik sin Vagt-tjeneste besørget af Borgerne selv paa Omgang. Men i 1567 antog Københavns Magistrat 100 „duelige Karle“, der stedse skulde være til Raadighed for at besørge Politiets Opgave. I 1627 blev der af „Stadens Tjenere og Bysvende“ oprettet et fast Politikorps, som skulde holde Orden i Staden, gøre Tjeneste for Borgmesteren, udgaa med Stævninger, tage Vare under Gudstjenesterne, føre Folk i Retten og medvirke ved Slukning af Ildebrande. 1682 faar København sin første og vel ogsaa sidste verdensberømte Politimester Ole Rømer, der jo foruden sin Fortjeneste af en dygtig Ledelse af Københavns Politi og en Udvidelse f. Eks. af Belysningen i København først og fremmest har sit mægtige internationale Navn ved at være den, som fandt — man siger i Almindelighed Lysets Hastighed, i Virkeligheden var det noget endnu mere storslaet, han ved sine videnskabelige Arbej-

der udfandt, nemlig at Lyset tøvede, at der medgik Tid til, at Lyset kom fra et Sted til et andet. Vi har jo hædret denne vor første og verdensberømte Politimester ved et Minde paa Københavns nye Politigaard. 1814 blev Politimesteren i København benævnt med den Benaevnelse, som vi ved dette Forslag ønsker fortsat, nemlig Politidirektør. Han havde tillige en dømmende Myndighed. Men i 1845 gik denne over til den ny oprettede Kriminal- og Politiret.

I det for København store Aar 1857, hvor Byens Forfatning blev udstedt, og hvor vi ogsaa fik den nu afløste Næringslov, blev der nedsat en Kommission, hvori ogsaa Kommunalbestyrelsen var repræsenteret, for at omorganisere og modernisere Politiet. Følgen deraf var, at vi 1863 fik Loven om Omordning af Københavns Politi, derefter et Regulativ og endelig en Instruks for det udøvende Politi — alle af 1863. Baade Regulativet og Instruksen er gældende endnu.

— — —

Det er en given Sag, at det er nødvendigt, at de største Poster indenfor Politiet — Posten som Politidirektør og som Politichef — maa beklædes af juridisk uddannede Personer, som normalt har gennemgaaet en Politiuddannelse. De har et selvstændigt juridisk Ansvar for en hel Række af juridiske Afgørelser, og denne Uddannelse er ganske nødvendig for dem. Allerede mellem Politiinspektørerne har vi — og det kunde maaske ogsaa tænkes at ville gælde for den nye Færdselschefs Vedkommende — saadanne særlig fremragende Medlemmer af Politiet, som uden en særlig Uddannelse har arbejdet sig op igennem Politiets Grader og Arbejde.

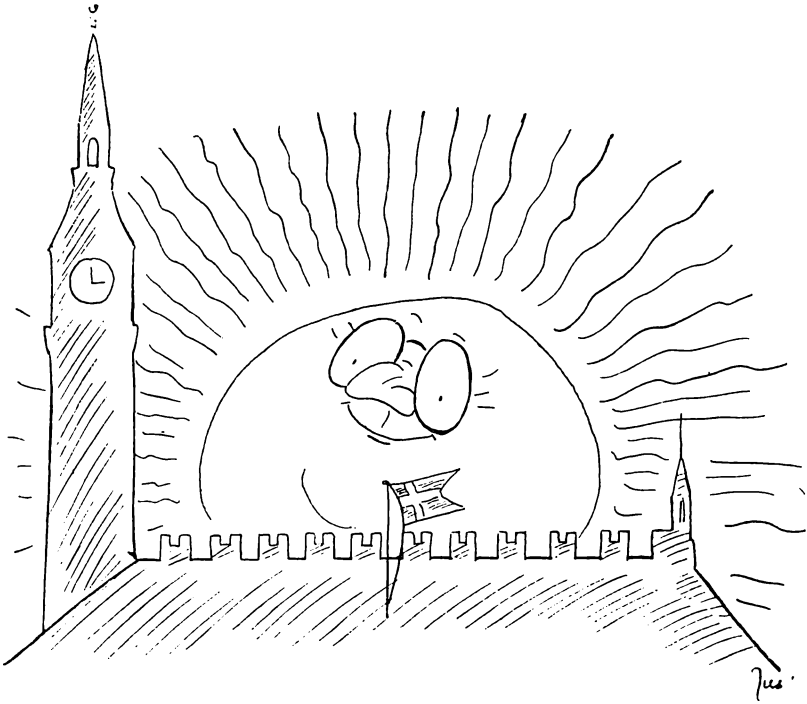
Man har fra Fællesudvalgets Side udtalt Ønsket om, at man stadig holder Kontrol med, at den Bevægelse fortsættes og udvides, som allerede er foregaaet inden for Politiet i de senere Aar, og som faar et godt Skub fremad ved dette Forslag, nemlig at man ikke benytter politiuddannet og politilønnet Mandskab paa rene Kontoristpladser. Dette er henstillet til Politidirektøren og naturligvis ogsaa dermed til Magistraten.

Der er en særlig Begrundelse for, at man har foreslaaet at give

Inspektionsbetjentene et Tillæg paa 200 Kr. Det er en ren Anomali, der rettes ved dette Forslag. Inspektionsbetjentenes Stilling er efterhaanden blevet en Magtbeføjelse af en meget betydelig Værdi og derfor ogsaa af et betydeligt Ansvar.

Endelig har man taget Stilling til det svære Spørgsmaal om kvindeligt Politi. Det, der gør det saa vanskeligt at finde sine Ben, hvor Ønsket om Anvendelse af kvindeligt Politi kommer frem, er dette, at man fra alle Sider inden for Politiets Praksis maa hævde, at dets Opgaver i Henseende til Kontrol, til Anvendelse af Magt, til Tilførelse til Straf i langt de fleste Tilfælde rent fysisk ikke kan bestrides af en Kvinde. At det ikke lader sig gøre her til Lands, i hvert Fald hvor det drejer sig om Uroligheder, er jo en given Sag, men ej heller lader det sig gøre ellers. Der vil saa være en Række af Opgaver, som enten maa udføres af en kvindelig Betjent under Ledsagelse af en Mand, eller ogsaa Opgaver, som ligger udenfor, altsaa er nye i Forhold til det, vi hidtil har haft af Opgaver for Politiet.

Et Spørgsmaal, som tit og mange Gange har været fremme, er saaledes det Spørgsmaal, om man ikke ved fremmede Krigsskibes Besøg her i København, naar de lægger til ved Langelinie, kan beskytte den kvindelige Ungdom, Piger i en meget ung Alder, mod at blive et Offer for disse mange brogede Mandfolkeskarer, som styrter i Land, og for deres egne fantastiske Forestillinger om disse Krigeres Romantik. Dette er noget, vi ikke hidtil har kunnet gøre, men det vilde ikke være godt, hvis vedkommende kvindelige Politibetjent ikke overfor denne meget brogede Skare havde Rekurs til en bestemt mandlig Post, som i givet Ojeblik kunde lægge sin fysiske Kraft ind. Derfor er man her ikke gaaet videre, end man er gaaet, og har ikke ment, at man kunde gaa videre. Jeg gør dog opmærksom paa, at man her i Forslaget har gjort Indstilling om Normering af en kvindelig Overbetjent.



KAPERS DAG

1874 – 14. Juni – 1934

Mel. fra „Spurv i Tranedans“.

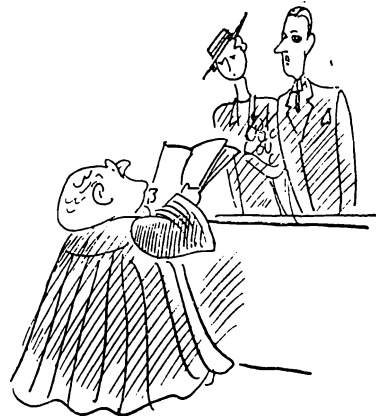
Hver Morgen rejser han sin Krop
et Stykke op ad Dagen.
Tro ikke, han staar tidligt op.
Nej, det er netop Sagen,
at Morgenstund har Guld i Mund,
og Morgensøvn er særlig sund.
De Folk, der altid op skal staa
før Fanden selv faar Bukser paa,
om Aft'nen Gejsten taber.
Men ikke saa med Kaper.



Saa gaar han glad fra Østerbro,
af Energi han strutter.
I Dagens Løb han ikke Ro
kan ha' i ti Minutter.
Sin Stol han ej kan drive i,
nej, han har nok at rive i.
Beständig oplagt, varm og hed.
Omtrent den samme Fyrighed
som i en fin Araber
der nemlig er i Kaper.

For han har allertravlest dog
af alle fem Borgmestre.
Fra vi til Verden kommer, og
til vi skal ud paa Vestre
med os han Haand i Hanke har
med Skole og med Danse-Bar,
med Biograf, med Beverding
og navnlig med en vigtig Ting:
Der stiftes Ægteskaber
i Himlen, samt hos Kaper.

Han Venner har i Hobetal.
Endog en gammel Moster,
som væk fra Vartov flyttes skal
og ud til Gammel Kloster,
med Vemod, men med Ærlighed
erklærer ham sin Kærlighed.
Om Bomholdt ogsaa er hans Ven,
jeg foreløbig la'r staa hen.
I al Fald ingen gaber
af Kedsomhed hos Kaper.



For der er Krudt i hans Person,
 som Dynamit han virker.
 Saa man forstaar nok, at Patron
 han er for otte Kirker.
 Hvis blot en Time fri han har,
 han Moses varmt i Forsvar ta'r.
 Thi Professorer gerne vil
 ha' Lov at sværte Moses til.
 Men Moses med en Svaber
 bli'r vasket ren af Kaper.



Dog glæder han sig nu og da
 til det mod Som'ren lakker,
 naar fredeligt han kan det ta'
 i de berømte Bakker.
 For der kan rundt i shorts han gaa
 med Verdens største Straahat paa,
 hvor ingen kan genere ham
 og ingen karikere ham.
 For det er jo et aber
 ved det at hedde Kaper.

Man af og til har set en stiv
 Borgmester her i Staden.
 Hvor Kaper er, der er der Liv
 og Fest og Brand i Gaden.
 Vi alle være kan tilfreds,
 det ikke er halvfjerds, men tres,
 og at han ikke færdig er.
 For Magistraten værdig er,
 men naar den Kaper taber,
 saa bli'r den først makaber.



Ærbødigst.

Den 14. Juni 1934 fyldte Kaper 60 Aar, og Dagen blev fejret paa straalende Vis. Faa Dage forud havde Borgmesteren af Hans Majestet Kongen modtaget Kommandørkorset af 1. Grad; Kaper var meget lykkelig over denne smukke Paaskønnelse, og han var i det fineste Humør paa selve Fødselsdagen. Han havde indbudt sin Familie og alle de gode Venner, som han stadig omfattede med trofast Hengivenhed, til en festlig og fornøjelig Middag paa Den kgl. Skydebane. Vi fik herlig Mad og Vin, og Kaper og Fru Lise nød rigtigt at være storstiledede Værtsfolk for deres nærmeste. Blandt Gæsterne var foruden Familiens ældre og yngre Medlemmer blandt mange andre Kammerherre C. P. M. Hansen, Kapers trofaste Ven fra de glade Studenterdage; Oberstløjtnant Helge Bruhn; Provst Neiiendam; Overretssagfører Repsdorph; Grosserer Gjerull; Lektor Peter Langballe; Grosserer Werner; Veksellerer Aage von Benzon; Redaktør Sv. Aage Lund; Overlæge Wanscher; daværende Undervisningsinspektør Højberg Christensen; Overretssagfører Becker; Raadmand Magius; Sporvejsdirektør Juel-Hansen og Kontorchef Kaj Henriksen; de fleste af Herterne havde deres Damer med, som i smukke og festlige Kjoler dannede en skøn Ramme om Fødselsdagsbarnet.

Kaper havde ordnet det fint med 3 anmeldte Talere: Svogeren Rigsadvokat Goll talte først fra Familien, og dernæst talte jeg paa Vennernes Vegne. Kaper takkede derefter os alle meget bevæget — men morsomt og aandfuldt som altid, naar han lod sit Vid spille og aabnede for sin Hjertevarme overfor dem, der stod ham nær. Han blev ogsaa hyldet af „Erbødigt“ i muntre Vers, der var ledsaget af „Jensenius“s rammende Tegninger, som vist paa Side 213—16.

Aftenen sluttede med en gemytlig Svingom, og Fødselsdagsbarnet svang Damerne saa let paa Taa. Den smukke og harmoniske Fest varede ved til Solopgang. —

Allerede i Juli Maaned samme Aar fejrede Familien en anden lykkelig Begivenhed — nemlig Datteren Mischas Bryllup med Adjunkt Willy Buch fra Haderslev.

Brylluppet stod i den ærværdige og smukke Landsbykirke i Tibirke Bakker, der laa smykket af den danske Midsommers skønneste Blomsterflor. Foruden Familien var kun de allernærmeste Venner til Stede.

I Kapers lille hyggelige straatækte Hus indtog man Bryllupsmiddagen, og derefter lejrede vi os udenfor og nød Kaffen i det fredfyldte Landskab, hvor Sommeraftenens fine Taageslør snart efter indfangede os alle i en poetisk og skøn Stemning. Da Bilen kørte afsted med det unge lykkelige Par, gav vi dem naturligvis en Række rungende Hurraraab. Dette var for meget for en stor og værdig Storkefar; han havde spankuleret rundt i Bakkerne og hævdede sig nu med et Par kraftige Vingeslag, øjensynligt opfyldt af Øjeblikkets særlige Betydning — gled majestætisk ned mod Brudevognen — og fløj ganske lavt og langsomt med sit stille Vingesus efter Vognen. — Det saa festligt ud — og Kaper og Goll faldt jublende i hinandens Arme; det maatte da være et lyst og lykkeligt Varsel for de unge — vi drak mange gode Glas paa Slægtens Fremtid. Og nu 10 Aar efter har de

da ogsaa et smukt Familieliv med tre herlige Smaapoder — 2 Dreng og 1 Pige.

Som Formand for Københavns Bevilningsnævn udrettede Kaper et for Stadens Næringsliv betydeligt Arbejde ved Behandlingen af de mange Ansøgninger om Beværterbevillinger og om saadanne Næringsadkomsters Fornyelse.



Da Kronen fulgte Sterling.

til med hvilken gennemført elskværdig Streg, man altid behandlede ham. Heri var Kaper ganske enig, og han morede sig altid kun hjerteligt over disse gode Kunstneres mange Paafund. —



Skoleborgmesterens Danseundervisning.

Den fortsatte Udbygning af Hovedstadens Yderkvarterer medførte et stedse stigende Behov for nye Skoler. Af økonomiske Grunde var Bevillingsmyndighederne indstillet paa at holde igen saa længe som muligt, men heller ikke længere. Kommunalbestyrelsen fandt, at de Skoler, der skulde opføres, burde være et fuldgyldigt Udtryk for det bedste, vor Tid kunde yde paa dette Omraade. Det var dog vor Ungdom og Københavns Fremtid, det gjaldt; her var ingen Plads for karrig Tilbageholdenhed overfor

de nødvendige Udgifter. Det var blevet oplyst af Stadsarkitekt Holsøe, at Paris var førende med Hensyn til Tidens Skolebyggeri, og fornøden Bemyndigelse blev derefter indhentet fra Magistratens 1ste Afdeling til at foranstalte en Studierejse hertil for Medlemmer af Skoledirektionen og det af Borgerrepræsentationen nedsatte Skoleudvalg. Vi fik ordentlig travlt med at tilrettelægge og forberede denne Rejse, der fandt Sted i Slutningen af September 1936. Forud for Rejsen, hvori ogsaa daværende Formand for Borgerrepræsentationen Direktør Em. Svendsen deltog, blev der vekslet en Række Breve med

Udenrigsministeriet og med vort Gesandtskab i Paris. Lige fra Tankens Udkastelse, og til vi var vel hjemme igen, mødte Magistraten en enestaaende hjertelig og tjenstvillig Assistance, navnlig af afdøde Minister Oldenburg og Legationsraad Tage Bull og den daværende Presseattaché Helge Wamberg. Der blev lagt et Program, der var overvejet i de mindste Detailler med det Formaal at give Deltagerne et saa grundigt og omfattende Kendskab som muligt til de forskellige Skoletyper — som var opførte i de senere Aar — men her udover var der omhyggeligt draget Omsorg for, at vi fik et i alle Henseender kulturelt og fornøjeligt Udbytte af Rejsen.



Nøglen til Rundetaarn overrækkes.

Borgmester Kaper var paa Rejsen ledsaget af Fru Kaper, og da man samtidig vilde benytte Lejligheden til at se en Del større franske milde Stiftelser — med Henblik paa den forestaaende Udvidelse af „Gammel Kloster“ — var saavel Legatkontorets Chef Kontorchef Kaj Henriksen som Forstander O. K. Abrahamson med paa denne Rejse. — Kaper rejste i Forvejen for personligt at træffe de fornødne Foranstaltninger for det store Selskab, der skulde komme faa Dage efter. Skolebesøgene var aldeles fortræffelig tilrettelagte af Stadsarkitekt Holsøe ved den nuværende Stadsarkitekt F. C. Lund, der paa den fornøjeligste Maade viste os de forskellige Skolers særlige tekniske Ejendommeligheder og iøvrigt som sted-

kendt Mand aabnede vore Øjne for mange af Paris' mest straalende Seværdigheder.

Straks den første Aften, da vor lille Fortrop naaede Paris efter at have gjort Rejsen i eet Træk, var Kaper ikke mere medtaget, end at han og Fruen indbød mig, der ikke tidligere havde været i Paris, paa en Aftenvandring ad Rue de Rivoli til Notre Dame. — Det var en betagende Oplevelse — vi havde Maaneskin, og det var eventyrligt alt sammen. Den store Kirkes skønne Indre med de mægtige Søjler og med Maanelyset skinnende gennem de mange farverige Glasmalerier gjorde et stærkt Indtryk paa mig, og udenfor kastede den pompøse gotiske Bygning med sine mange Portaler, Gavle og Arkitraver de ejendommeligste Skygger i den lyse Sommernat. Vi fandt en hyggelig Fortovsrestaurant og gav os god Tid til at nyde Udsigten over Seine til Hotel de Ville, og Borgmesteren trakteredede med en herlig Flaske Vin. Da vi gik til vort Hotel St. James & d'Albany, mødte vi de første Landmandsvogne paa Vej til Les Halles.

Den Uges Tid, vi var i Paris, blev en straalende Oplevelse for alle Deltagerne. Det maa siges, at — alle som en — var yderst flittige i den Tid, vi havde til vor Raadighed, der blev sandelig ikke sovet mange Timer i de Døgn.

Stadsarkitekten havde utvivlsomt Ret i, at Paris var førende paa Skolebyggeriets Omraade, og det havde sikkert sin Forklaring deri, at der i Forstæderne — og det var jo der, det foregik ligesom hos os — herskede stor Konkurrence mellem Kommuniste og Højrefolkene om, hvem der kunde opføre de fineste og bedste Skoler. I Paris har hvert større Bydistrikt sit eget Styre, og disse samles alle under et Conseil generale de la Seine for de fælles Anliggender. Det ene Distrikt ønskede naturligvis ikke paa dette populære Omraade at staa tilbage for det andet. Det var smukke og fuldt ud tidssvarende Skoler, vi besøgte i Maison Alfort, Albertville, Villejuif, Suresnes o. s. v. Og det tør sikkert siges, at de bedste af vore nye Skoler her hjemme nu er præget af Resultater fra denne Rejse, ikke mindst den store Svagbørnsskole i Suresnes gjorde et stærkt Indtryk paa vore kommunale Skoleautoriteter.

Disse Skoler havde kostet umaadelige Summer pr. Klasseværelse —

her var Tale om Omkostninger, der laa mangedobbelt det, vi plejede at regne med, selv naar vi følte, at vi var lidt ekstraflotte.

Da vi i vor Kommune bestandig maa tænke paa den økonomiske Side af Sagen, var det forsaavidt begrænset, hvad vi kunde lære der; det var Hensigten, at det københavnske Skolevæsen ogsaa i Fremtiden skulde bevare i alt Fald det ene Ben paa Jorden.

Forklaringen paa disse kostbare franske Skoler laa sikkert i væsentlig Grad deri, at Staten betalte Opførelsessummerne, og de enkelte kommunale Omraader kun Driften og Vedligeholdelsen. —

Der var dog i disse Skoletyper udvist en saadan Idé- og Fantasierigdom, at det uvilkaarligt satte vore Tanker i nye Svingninger, og vore Arkitekter fandt her en Række gode Impulser, der omregnet efter dansk Maalestok og udarbejdet under passende Hensyntagen til vore københavnske Skatteborgere nok vil vise sig i vort fremtidige Skolebyggeri.

Foruden talrige Skoler og offentlige Børnehaver naaede vi ogsaa at aflægge Besøg paa Louvre, Versailles, Fontainebleau og alle Verdensbyens øvrige kendte Seværdigheder.

Kaper var en uovertræffelig Rejsefører; han var stadig i Spidsen, og han sørgede for, at vi fik set alt lige fra Napoleons røde Porfyr-sarkofag i Invalidedømen og La Sainte Chapelle til Montmartres Place du Tertre og Luxus-Restauranten Prunier. Vi brugte os godt paa denne Tur, der helt igennem bar Præg af Deltagernes kammeratlige og fornøjelige Omgangstone, deres straalende Humør og Lyst til at lære ikke blot, hvad der var Brug for i Øjeblikket, men tillige alt det, der i Almindelighed udvider Horisonten og giver kulturel Ballast.

Paris' Bystyre havde udvist stor Interesse for Besøget, og paa Raadhuset blev vi alle modtaget med den største Honnør og Hjertelighed. Den danske Minister Oldenburg, Legationsraad Tage Bull og Presseattaché Helge Wamberg deltog i Receptionen, der formede sig særdeles pompøst.

I Hotel de Villes' pragtfulde Receptionssal foregik den højtidelige Modtagelse under Udfoldelse af et stort Ceremoniel. Vi kom ind i den kæmpemæssige Sal, der er prydet med pragtfulde farverige Malerier fra Revolutionen, hvor man bl. a. ser de skarlagensrøde Bødler i

Funktion. Paris' Bystyre med Président du Conseil Municipal M. Raymond-Laurent i Spidsen nærmede sig langsomt fra den modsatte Ende af Salen. Medens begge Grupper endnu er et godt Stykke fra hinanden gøres der Holdt, og nu træder Raymond-Laurent solo nogle faa Dansetrin frem og holder efter flere dybe Complimenter med megen Elegance følgende Velkomsttale:

„Monsieur le Ministre!

Med Deres sædvanlige store Velvilje har De været saa elskværdig at efterkomme vor Indbydelse og sluttet Dem til Borgerrepræsentationen for Paris, der i dette Raadhus fester for Deres ærede Landsmænd. De giver os saaledes endnu en Gang et Vidnesbyrd om den Sympati, hvorover vi er dybt rørt. Vi takker Dem af ganske Hjerte.

Monsieur le Bourgmestre,

Monsieur le Président,

Mesdames,

Messieurs!

Det er for mig et Privilegium, hvis fulde Værd jeg føler at byde en Delegation, der i saa høj Grad repræsenterer den danske Magistrat, velkommen.

Den Lejlighed, som Deres Besøg giver os, er for gunstig — og jeg maa tilføje desværre for sjælden — til at vi vilde lade den gaa forbi uden officielt at tilkendegive vor Sympati for Deres kære Land og Deres straalende Hovedstad.

Derfor haaber jeg inderligt, at De, idet De forstaar vore Bevæggrunde, vil undskylde, at vi ved at modtage Dem paa vort Raadhus i nogen Grad har set bort fra Deres Beskedenhed, Deres Tilbageholdenhed og Deres Ønske om at være inkognito.

Med den praktiske og realistiske Indstilling, som er karakteristisk for Deres Folk, har De først og fremmest ønsket at hellige Dem den Opgave, der er blevet Dem overdraget. Vi har respekteret Deres Ønske. Desuden kender vi altfor godt Deres faglige Dygtighed til ikke med Iver at ville stille os til Disposition for et Samarbejde, der allerede i lang Tid har været nyttigt udviklet paa det administrative Omraade gennem Udveksling af Synspunkter og vore respektive Erfaringer.“

Allerede paa dette Tidspunkt var vi tilstedeværende Københavnerne ved at gaa bagover af Stolthed, og Taleren fortsatte:

„Og nu efter at have vist Dem, hvad vi har udført og navnlig vore kommunale Skoler, er vi lykkelige over at have nogle Øjeblikke tilovers til Venskabets Glæder.

Vi ved med hvilken Forekommenhed, De til Stadighed omgiver vore Kolleger — og De har endog gjort det for nylig — naar de kommer til Dem for at bringe Dem Paris' Hyldest eller for at undersøge de Eksempler og de Forbilleder, som De med stor Elskværdighed stiller til Disposition for Verden.

De har fortalt os om Deres sociale Indstilling, Deres Kærlighed for et virkningsfuldt og ædelmodigt Demokrati og om de Resultater, som De har opnaaet i Deres Bestræbelser for at gøre Byen mere behagelig at bebo, mere venlig og tiltalende for alle dens Børn. De har beskrevet København, der stadig udvider sig mere og mere uden nogen sinde at gøre Vold mod Naturen, hverken paa Skoven eller paa Kysterne. De har beskrevet den omgivet af Grønsvær, badet i Kildevand og Lys, idet den saaledes bevarer sine aarhundredaarige Skatte i Rammen af sin vidunderlige Omegn.

Det er os en Glæde at lykønske Dem med det bemærkelsesværdige Held, som De har haft med Deres fredelige Bestræbelser.

Det glæder os ikke mindre at bistaa Dem med Morgendagens Op-gave og hjælpe Dem til med større Sikkerhed at berige Deres Erfaring for Fremskridt paa det videnskabelige og tekniske administrative Omraade.

Det traditionelle fransk-danske Venskab kan kun gaa styrket ud af dette Samarbejde, bestaaende saavel i Medgang som i Modgang.

Det er kun faa Dage siden, at det endnu en Gang bekræftedes under rørende Omstændigheder. Den Gang Deres ypperlige Autoriteter forberedte Festen for „Pourquoi Pas“, der kort efter ventedes til Deres Havn, men som ved Skibets Forlis ved Islands Kyster bragte vore videnskabelige og maritime Kredse i Sorg. Den Sympati, som Deres Landsmænd viste os under disse Omstændigheder, viste med Tydelighed Dybden af vor gensidige Agtelse.

Vi takker Dem derfor som et Bevis paa uforglemmeligt Broderskab og Sammenhold.

I lige Grad tilsluttet Freden og dens frugtbringende Arbejder forbliver vi Frankrig og Danmark tro med vort fælles Ideal om regelmæssig Fremgang og Orden.

I Paris' Navn udtrykker jeg overfor Dem mine Kollegers og mine Medborgeres eenstemmige tillidsfulde Agtelse — jeg bringer København en hjertelig Hyldest fra vor Hovedstad.“

Præsidenten træder atter bukkende tilbage, hvorefter Borgmester Kaper med sine allersirligste Trin træder nogle faa Skridt frem foran vor Gruppe — bukker chevaleresk gentagne Gange og holder ligeledes paa elegant Fransk følgende Tale:

*„Monsieur le Président du Conseil Municipal de Paris,
Monsieur le Préfet de la Seine,
Monsieur le Président du Conseil général de la Seine,
Messieurs les Conseillers Municipaux,
Mesdames,
Messieurs.*

Jeg vil gerne takke Dem af hele mit Hjerte for den varme Modtagelse, som De har beredt os i Deres smukke Hovedstad.

I vor fjerne By har vi hørt Tale om de Fremskridt, der er gjort i Frankrig paa de moderne Skolers Omraade, og naar vi har skullet løse Skoleproblemerne, har vi ikke tøvet med at tage til Paris for at se paa hvilken ypperlig Maade de samme Problemer er blevet løst af Franskmændene.

Ved at vælge Paris som Maalet for vor Rejse har vi ikke gjort andet end at følge en Vej, som er blevet afsat af de to store Skikkelser, som har præget Københavns kulturelle Liv. Ved Begyndelsen af vor kulturelle Liv studerede Ærkebiskop Absalon, Grundlæggeren af København (d. v. s. „Købmandshavn“), i det 12. Aarhundrede ved Sorbonne, og dette har haft dyb Indflydelse paa hele Københavns Liv i Middelalderen. Ved Begyndelsen af vort moderne kulturelle Liv i det 18. Aarhundrede grundlagde vor store Skribent Holberg, som

Monsieur le Préfet de la Seine har omtalt det, det danske Teater efter Molières Forbillede, hvis Elev han var, og hvis attiske Salt og djærve Aand endnu mærkes i vor Tidsalder.

Københavns Indbyggere kommer i Dag for at lade sig inspirere af Franskmandens straalende Civilisation og studere et Spørgsmaal, som opluger dem: Skoleorganisationen.

Vi er i Virkeligheden to forskellige Delegationer, først og fremmest Københavns kommunale Raad, som vedtager de nødvendige Grundlag for Skoleadministrationen, og for det andet den tekniske Ledelse for de kommunale Underskoler og højere Skoler, valgt af Københavns Indbyggere for at samarbejde med Skoledirektøren og Københavns Borgmester for offentlig Undervisning, en Stilling, som jeg har haft Æren af at indtage i snart 20 Aar.

Under vort Ophold i Paris har vi — under fremragende Føreres elskværdige Ledelse — besøgt de nye Skoler, og jeg maa sige, at Resultatet af vort Besøg i høj Grad har oversteget vore Forventninger.

Vi er hverken saa rige eller saa fattige som den franske Befolkning, men vi maa ogsaa for vort Vedkommende forsøge at opføre smukke Skoler, idet vi bygger dem paa en Maade, der er mere økonomisk og — i Betragtning af vort nordiske Klima — mere solid.

Thi Frankrig forbliver altid de nye Ideers Land, Drivkraften som opildner hele Verden med sine rige Impulser, og i dette Øjeblik, hvor den franske Udvikling følges med saa stor Interesse, særlig fra de smaa Landes Side, ønsker vi, at Fremskridtet i Frankrig maa fortsætte inden for Rammerne af de glørværdige Traditioner, som har været og som vil vedblive at være Menneskehedens Ideal.

Jeg udtrykker altsaa min dybe Taknemmelighed over Deres saa hjertelige Gæstfrihed under vort Ophold, og jeg vil ikke undlade at understrege, at vi var lykkelige i Fjor i København at modtage Kommissionen for Undervisning af de skønne Kunster i Paris, og at hver Gang en Studiekommission fra Paris vil komme til København, vil den være velkommen til at se, hvorledes de franske Ideer er blevet tilpasset de danske.

Vi medbringer fra Paris et uforglemmeligt Minde, som vi vil lade den næste Generation nyde godt af til Beskyttelse af det frugtbrin-

gende Samarbejde mellem vore Lande, som allerede har skabt saa mange kulturelle Værdier.

Jeg beder om at maatte give Udtryk for vor umaadelige Taknemmelighed overfor Byen Paris, som har gjort det muligt for os at bevare et straalende Indtryk af det blide og skønne Frankrig.“

Derefter forenedes begge Parter i en anden Sal om en pragtfuld Opdækning af Champagne og smaa lækre Anretninger.

Ved en anden Lejlighed var Paris' Bystyre Værter for os ved en pragtfuld Lunch paa en mægtig Restaurant paa Champ-Elysées, ligesom vi blev indbudt til en herlig Aften i Operaen. Vort danske Gesandtskab viste os ogsaa den fine Opmærksomhed at indbyde os til en meget stilfuld og fornøjelig Reception. Paris' Bymuseum, Carnavalet, vakte berettiget Opmærksomhed, — vi blev stærkt betaget over denne mærkelige og højst interessante Samling, indrettet i en gammel historisk Bygning. Det gav os meget at tænke paa ved Sammenligningen med vort Bymuseums rige Skatte, der trods Magister Chr. Axel Jensens fremragende Dygtighed kun har opnaaet et lidet flatterende Domicil i Raadhusets Loftsetage.

Da den store Delegation var rejst tilbage til de hjemlige Strande, blev vi andre en Dag længere for at studere en Række milde Stiftelser. „Gammel Kloster“s Arkitekt Aage Rafn sluttede sig paa denne Del af Rejsen til os. Først saa vi det mægtige Hospice de Bicetre, der har Plads til 4.000 Patienter, hvoraf de fleste er ældre svagelige Mennesker. Der var her mange interessante Enkeltheder i Inventar og i Administration. Vi smagte paa Kosten, der øjensynligt bekom de gamle Mennesker udmærket — men unægtelig forekom os noget vel fremmedartet. „Onde“ Tunger fortalte os, at det var blandt denne Institutions Patienter, at Guillotinen i sin Tid var blevet prøvet.

Ude paa Landet laa Maison de Retraite de Veneuil-Saint-Firmin i skønne Omgivelser. Her havde 150 ældre franske Kvinder, der var hjemmehørende i Seine Departementet, faaet et udmærket Opholdssted i en gammel Bygning, der heller ikke var alt for moderne indrettet — nærmest i Klosterstil. Foruden en Række Enkeltværelser var der et Par store Fællesstuer, der atter ved spanske Vægge var

opdelt i smaa Celler, hvor hver enkelt Dame havde indrettet sig med sit beskedne men ofte smukke Indbo. De gamle Damer havde aabenbart ikke mange Adspredelser; vi forstod, at de med virkelig Glæde havde set hen til vort Besøg. De sad paa Række udenfor Cellerne pyntede og nettede med Anvendelse af al den franske Kvindes yndede Kosmetik. Borgmester Kaper udviste al sin Charme og med gallisk Ridderlighed hilste og complimenterede han hver enkelt af de gamle Damer, der ikke lagde Skjul paa deres Henrykkelse over de galante Nordboere. Det var i Sandhed en Revue!

I Rue Saint-Honoré lige overfor Indgangen til vort Hotel laa en ganske lille Beværtning med det poetiske Navn „L'hirondelle“. Om Dagen var den Grønt- og Frugtbutik, om Natten serveredes Østers og Postejer med Absinth, Vin og Øl. — En Morgenstund sad jeg her og morede mig ved at se Hotellets mange Gæster vende hjem — og nød iøvrigt den egne Stemning, der hviler over Verdensbyen lige før Daggy. Tankerne gik uvilkaarligt fra Gæsterne til Omgivelserne i den historiske Gade, hvor de stakkels Ofre for Revolutionen i Morgentimerne blev transporterede paa aabne Kærrer til Guillotins bloddryppende Gru. Netop faa Ejendomme fra, hvor jeg sad, gik det ogsaa særlig haardt til den 5. Oktober 1795 under selve den unge Napoleon Bonaparte. — Saa, lige som der var ved at falde Ro over Gadelivet — lød pludselig stadig nærmere og nærmere en høj Mandfolkediskants fortvivlede Raab „demain la Mort“ i en uendelig monoton Gentagelse. Jeg følte mig en ganske lille Smule bleg, indtil det underlige Raab med dets uhyggelige Varsel om Morgendagens Død kom ganske nær og viste sig at hidrøre fra en knokkelmager Neger, der for i Stormløb gennem Gaden i sit frygtelige Mareridt.

Paris var vidunderlig ved Dag og Nat — med glødende Vin — og Paprika!

Paa Hjemrejsen til Danmark aflagde vi først Besøg i en Række af de store tyske Byer, hvor vi med Udbytte saa flere fuldt ud moderne Alderdomshjem. I Cassel forekom det os dog, at en Arkitekt var gaaet noget for vidt i Anvendelsen af Cement og Glas. Inspektøren betroede os da ogsaa, at man i Byen plejede at benævne denne Institution for „Tantenakvarium“.

Vi kom ogsaa til Prag, hvor vi gæstede det helt moderne Masaryk-Hjem, der havde Plads til over 4.000 Patienter, hvoraf kun Halvparten var ældre Mennesker, medens der iøvrigt var fuldt af smaa Børn, hvoraf de fleste var Sindslidende. Det forekom os en noget uhyggelig Sammenblanding, men selve Behandlingen var utvivlsomt baade human og tidssvarende med Brug af alle de bedste Lægemedler. Vi fik Lejlighed til at bese en Række andre sociale Institutioner og nød megen Gæstfrihed hos den danske Chargé d'affaires Eigil Leth og hans elskværdige Frue. Paa en Udflugt til Byens Seværdigheder var vort lille Selskab en kort Tid blevet splittet. Tilfældigt saa jeg ind i en Port, hvor jeg hørte muntre Gademusikanter — der var Liv og glade Dage — alle Kvarterets Børn og unge Mennesker svang sig til Musikkens Valsetoner — og stor var min Overraskelse, da jeg mellem de dansende fik Øje paa Ernst og Lise Kaper, der lykkeligt blandede sig mellem de andre livsglade Mennesker.

Allerede i Aaret 1935 modtog Borgmester Kaper en Henvendelse fra Organist Julius Foss, der berettede, at Dr. phil. Torben Krogh i Det kgl. Bibliotek havde fremdraget et Værk „Lampades“ skrevet paa Latin i Flensborg 1571 af Præsten Bernt Meier. Det var en dramatisk Gengivelse af Lignelsen om de 5 kloge og de 5 daarlige Jomfruer fra Sct. Matthæus Evangeliet. Værket kulminerer i nogle afsluttende Korsange med en original Musik, der er typisk for hele denne Tidsperiode. Det var nu Organist Foss' Tanke, om ikke Kaper kunde være behjælpelig med at tilrettelægge en eller anden Form for denne „Moralitets“ Genopførelse. Borgmesteren fandt den fremsatte Idé god, og han fandt hurtigt ud af, at der her var et Grundlag for at udbygge et festligt Program til Højtideligholdelse af 400-Aars Jubilæet for vor Reformation i Efteraaret 1936. Som Patron for 8 af Hovedstadens store Kirker mente han, at det var naturligt, at han indvilligede i at overtage det videre Initiativ i denne Sag, og gjorde det med sin sædvanlige blændende Energi.

Efterhaanden som dette Arbejde skred frem, kom nye Ideer og Tanker til, og snart forelaa der et virkeligt Grundlag for videre Forhandling. Hertil indkaldte Kaper nu en repræsentativ Kreds af interesserede Personer med den nuværende Kirkeminister, daværende De-

partementschef Holbøll og Biskop Dr. Fuglsang Damgaard i Spidsen, nemlig:

Professor Dr. Oscar Andersen, Borgmesteren i Helsingborg I. F. Båth, den svenske Legationspræst A. Boman, Stiftsprovst Dr. Brodersen, Oberstløjtnant Helge Bruhn, Landstingsmand, Borgmester Peder Christensen, Organist Jul. Foss, Direktør Thomas P. Hejle, Organist Dr. Knud Jeppesen, Dr. Torben Krogh, Kontraktspost Lysander, Malmø, kgl. Konfessionarius Dr. Michael Neiiendam, Sognepræst Sven Nielsen, Professor Dr. Norvin, Provst K. Ottosen, Overbibliotekar Dr. Carl S. Petersen, Domorganist N. O. Raasted, Biskop Rosendal, Provst Schultz-Lorentzen, Stiftsprovst Dr. Ussing, Kyrkoherde Sigurd Westmann, Helsingborg, Sognepræst Vilstrup, Sanginspektør mag. art. Mogens Wöldike.

Forsamlingen, der viste stor Interesse for den foreliggende Opgave, konstituerede sig som Komité med Borgmesteren som Formand, medens jeg overtog Ledelsen af Sekretariatsforretningerne med Sekretær i Kirkeministeriet Gunnar Krog som min fortrinlige Medhjælper. Der blev nedsat et Kontroludvalg bestaaende af:

Biskop Fuglsang Damgaard, Departementschef Holbøll, Provst Michael Neiiendam, Biskop Rosendal.

Endvidere følgende Arbejdsudvalg:

Organist Jul. Foss, Direktør Hejle, Dr. Torben Krogh, Professor Norvin, Provst Schultz-Lorentzen og Sanginspektør M. Wöldike.

Der blev af alle de interesserede Kræfter gjort et ganske overordentlig stort og grundigt Arbejde, inden vi naaede frem til Festlighederne. — Teksterne blev oversat og udarbejdet af Professor Norvin og Pastor Vilstrup, der formede vægtige og skønne Vers, og Dr. Knud Jeppesen komponerede en fin Musik, der bidrog meget til den kunstneriske Helhed, som det lykkedes at gennemføre.

De gejstlige sagkyndige tilrettelagde efter mange Overvejelser selve Messen i alle Enkeltheder, bistaet af Dr. Krogh. Wöldike og hans fortrinlige Medhjælper, mag. art. Fru Helga Christensen, lige myndig, blid og kvindelig, og Sangeren Aksel Schiøtz fik Drengenes Stemmer til at klinge saa fint og klokkerent, at det lød som Toner fra en højere Verden. Organist Finn Viderø, Solisterne Volmer Holbøll,

Schiøtz og Henry Skjær og Det unge Tonekunstnerselskabs Orkester dannede en vidunderlig musikalsk Ramme om Højtiden. Pastor Sven Nielsen var iført et pompøst middelalderligt Præsteskrud — og med sin prægtige malmfulde Stemme og en gennemført majestætisk Recitation bidrog han virkningsfuldt til at understrege den gamle Moralitets evige Lov.

Af det Offentlige blev der stillet Midler til Raadighed for Festlighederne, der efter Programmet kom til at forme sig saaledes:

Onsdag den 28. Oktober havde Komiteen stillet sig til Raadighed med Hensyn til Arrangementet af en Reformationsfest, som den danske Rigsdags Præcidium lod afholde i Sct. Nicolai Kirkebygning. Den svenske Gesandt, vor Regering og Københavns Kommunalbestyrelse var blandt Gæsterne. Provst Neiiendam holdt ved denne Lejlighed et fremragende Foredrag om Reformationens sociale Betydning, og der fremførtes gammel Kirkemusik under Ledelse af Magister Wöldike.

Paa selve Reformationsdagen den 30. Oktober 1936, hvor den danske Kirkereformationsfest i Domkirken beslaglagde Formiddagen, blev der om Aftenen i Slotskirken afholdt en historisk præget Kirkefest med Kantate, hvortil Autoriteterne med Regering og Rigsdag i Spidsen blev indbudt sammen med de fremmede Kirkers Repræsentanter, der indfandt sig under Reformationsjubilæet.

Kirkefesten i Slotskirken, som blev overværet af Kronprins Frederik, formede sig i det store og hele som en Messe fra Reformations-tiden med et Oratorium, udført af det københavnske Drengekor under Ledelse af Wöldike samt et Mandskor og et større Orkester. Oratoriet, det tidligere omtalte „Lampades“ omhandler som nævnt Lignelsen om „De kloge og daarlige Jomfruer“.

I de følgende Uger blev Kirkefesten gentaget i Københavns Domkirke, Vor Frelasers Kirke i København, Lunds Domkirke, Sct. Petri Kirke i Malmø, Maria Kirken i Helsingborg, Kristkirken i Tønder, Haderslev Domkirke, Ribe Domkirke og Viborg Domkirke. De københavnske Hovedkirker, som havde Forbindelse med denne Del af Jubilæumsfesten, blev festbelyst eller illuminerede paa Festaftenerne.

Det var Borgmester Kaper meget magtpaaliggende ved denne Lejlighed at komme i Forbindelse med vore svenske Frænder, og fra

svensk Side blev man mødt med stor Forstaaelse og Tilslutning. Kaper, der ved Tilrettelæggelsen og Ledelsen af disse Jubilæumsfester i høj Grad fik Lejlighed til at udfolde alle sine ypperste Egenskaber, tillagde et saadant Fællesskab om en historisk Begivenhed „tværs over senere dragne Grænser en uvurderlig Betydning ved at understrege det fredelige Fællesskab i Norden“.

I Programmet skrev Kaper følgende:

„Et Menneske er kun sig selv, noget for sig selv, en Ener, fordi hans Nutid baade beror paa hans Fortid og samtidig lægger Grunden til hans Fremtid.

Det samme gælder for et Folk.

Reformationen var, hvor langt den end ligger tilbage i Tiden, saa stor en Begivenhed i den danske Nations Udvikling, at den altid bør staa klart for vor Bevidsthed.

Vi lever nu atter i en Tid, der bringer store Ændringer i Tankegang og Livsførelse. Ikke mindst de, der tror, at kun lidt beror paa Fortiden og det meste paa Fremtiden, bør mindes Reformationstiden og af den lære, at et stort Skifte er berettiget og lykkebringende, naar misforstaaet, udartet og udlevet Tradition skæres bort, mens Værdiernes Kerne bevares og med rensset og frigjort Kraft skaber Grundlaget for ny Vækst.

Til Fremme for den Retfærdighed overfor Fortiden, som historisk Forstaaelse betyder, og til Styrkelse for et tillidsfuldt Arbejde for vort Folks Fremtid i de nuværende og forestaaende vanskelige Overgangstider er Ønsket spiret frem om ved vor Fest for Reformationen at give denne historisk Belysning.“

Den svenske Minister Friherre v. Hamilton var Komiteen i høj Grad behjælpelig med at træffe de fornødne Aftaler med de kirkelige Myndigheder i de Byer, vi besøgte i Broderlandet. Ministeren bidrog ved sin Nærværelse stærkt til at løfte vor Festlighed op i det rette Plan, men understregede ogsaa, at det var paa den kungl. svenske Majestæts Vegne han gav Møde.

Her i Byen var der i Befolkningen en saa stor Interesse for disse Kirkefester, at vi hver Gang havde stuvende fuldt Hus, og lykkelig var Kaper. Kantatens Slutningsvers blev sunget af hele Forsamlin-

gen, og han var Forsanger — rejste sig straks op og istemte med en bevæget Kraft af sit fulde Hjerte de manende Versestrofer i sidste Vers af Luthers gamle men evig unge Hymne til vor kristne Tro „Vor Gud han er saa fast en Borg“:

Det Ord de vel skal lade staa,
 og dertil Utak have,
 thi Herren selv vil med os gaa
 alt med sin Aand og Gave;
 og tage de vort Liv,
 Gods, Ære, Barn og Viv,
 lad fare i Guds Navn,
 dem bringer det ej Gavn,
 Guds Rige vi beholde.

Efter den første Fest i Sct. Nicolai Kirke holdt Rigsdagen en fin og fornøjelig Souper. Det var ved denne Lejlighed første Gang, at Hovedstadens samlede Kommunalbestyrelse var Gæster hos Danmarks Rigsdag. Vi spiste i to Sale, i den ene præsiderede og talte Folketingets Formand Hans Rasmussen, i den anden Landstingets Formand Zahle — paa Gæsternes Vegne talte Kaper og Holbøll. Gardens Orkester spillede, og der blev danset i Vandrehallen og de store Gange til langt ud paa Natten.

Skolescenens udmærkede Skuespillere med Kaj Holm som Leder fremførte paa selve Reformationsdagen foran det gamle Raad- og Domhus vor Reformationsperiodes berømteste Skolekomedie „Karrig Nidding“, skrevet af Provst Jeronimus Justesen Ranch, der var Rektor ved Viborg lærde Skole. — Først kom et Optog af syngende Peblinge fra Vor Frues Skole — Metropolitanskolen — og saa gik Spillet løs under stor Tilstrømning af Byens Borgere. — Senere lod Hejle denne Forestilling gentage paa „Det nye Teater“ for Skolescenens Medlemmer.

I Tilslutning til Reformationsfestlighederne holdt Kaper fra Prædikestolen i Vor Frelsers Kirke følgende Tale til de københavnske Skolebørn — af ham selv noget omarbejdet for voksne.

„Mit Kald er at være Lærer, ikke Præst, og dog staar jeg i Dag paa en Prædikestol. Denne Dobbeltthed bestemmer, hvad jeg vil sige. Jeg

vil slet ikke forsøge at fortælle Reformationshistorie, men til nogle Hovedpunkter knytte, hvad der rent menneskeligt ligger mig paa Sinde.

Den største Skatkiste for Menneskekundskab og for ældgammel Visdom er Det gamle Testamente. Tænk blot paa Skabelseshistorien, hvor vi hører om, hvordan Jøderne brød med Østerlands Tilbedelse af Kloderne som Guder og førte Menneskene frem til at tro paa een skabende, opholdende og styrende Gud, ene for Mennesket den førende Gud, om det da vil høre paa ham og paa sit eget gode Hjerte.

Fra det gamle Testamente vil jeg tage det symbolske Billede, jeg har Brug for i Dag. I kender alle fra 1ste Mosebog Fortællingen om „Babelstaarnet“. Det har virkelig fra ældgammel Tid staaet i Babylon og var enormt stort, et Forsøg paa at symbolisere „Verdensherredømmet“ i Babylon; denne By var Verdenshandlens Centrum, hvor alle Folkeslag strømmede sammen, ikke mindst Jøder, der altid er, hvor der købslaas. Alle Sprog taltes, men Babylonisk var Verdenssproget (som senere Latin og Fransk til Dels endnu). Men Babelstaarnet var indvendig opført af ubrændte Sten, saa at i Regntiden Fugten fik det til at bulne ud og Leret til Gengæld under Heden smuldrede. Derfor laa det næsten altid halvt i Ruiner, og den vise Jøde saa i denne Ruin Beviset paa, at Gud havde sat en uoverskridelig Grænse for Menneskene!

Et andet Verdensherredømme var Romerriget, saaledes som det fæstnedes under Kejser Augustus i Rom. Ogsaa det smuldrede efter nogle Hundredaars Forløb, ethvert menneskeligt Verdensherredømmes Skæbne. — Hvem skulde have tænkt sig, at den fattige Jøde, der paa Augusti Tid gik omkring og talte til Folk i det fjerne mishandlede Jødeland og tilsidst forsmædeligt blev korsfæstet, skabte et Verdensherredømme af Guds Kraft, som aldrig vil forgaa, hvor haardt det end trænges.

Romerkirken blev Romerrigets Arving. Vi kalder den ogsaa den katholske Kirke. Den vilde lægge hele den aandelige Magt i sin Paves Haand. Den vilde herske over Sjælene baade her og hisset. Men hvad skylder ikke Civilisationen Moderkirken for dens Mission blandt Hedningene. Tænk blot paa Ansgar staaende overfor Vikingerne i Nor-

den, og paa Opblomstringen hos os af al anden fredelig Syssel ved tyske, irske og angelsaksiske Munke. Vi staar for altid i Gæld — og mindes den i Tider som disse, hvor Katholicismen er haardt trængt mange Steder. Men Paven vilde endda ogsaa tilegne sig hele den verdslige Overmagt, og kom derved ind i det menneskelige Kiv. De verdslige Herrer, som Paverne ogsaa var blevet til, levede efterhaanden i Glans, Pragt og Herlighed i Rom, og det koster Penge, Penge og atter Penge. Mange Penge fører tit til Misbrug — maaske en lille, omend maaske mangelfuld Trøst for dem, der ikke har mange af dem.

Vi tager først Danmark som Eksempel paa, hvor galt det stod til Verden over lige forud for Reformationen: Her ejede Romerkirken ca. $\frac{1}{3}$ af alt Jordegods, og Jordegods var den Gang, da der almindeligvis ikke fandtes Banker, det vi nu kalder Kapital. Kirken var dertil skattefri og havde tilmed mange andre Indtægter som Tiende, og Messer (efter Tarif: lange Messer, forgyldte Messer, læste Messer, sungne Messer, Messer for Pestilens, for god Lykke og Rigdom, Messer for Hovedpine, Tandværk, Rygværk og mod Tyveri etc., som det hedder i Peder Laurensens „Malmøbog“.) Dertil var Landet fuldt af Tiggermunke. Og det stod daarligt til med de gejstlige Embeder; i „Stadfæstelsespenge“ maatte den Adelsmand, der blev Lunde-bisp i Chr. den II.s Tid betale 13.000 Gylden til Paven.

Disse den Gang mange Penge gik ud af Landet, af det fattige Land. Andre Embeder blev besat direkte med „Curtisaner“-pavelige Hofmænd — f. Eks. havde en Kardinal Markus af Palestrina ved Pavehoffet paa een Gang Kannikeembederne i Ribe, Viborg og Aarhus og var Provst i Ribe, i Hanherrederne og paa Mors.

Alle disse Penge gik til verdslig Glans og Herlighed — fin Kunst og fine Bygninger og litterære Studier imellem, men ellers ogsaa til Fester og Udsvævelser. Det er den Tid, man kalder Renaissance. Om tre Paver i Træk fra denne Tid har man sagt: Fordum havde Venus sit Rige, saa fulgte Mars og nu bestiger Pallas Athene sin Trone.

Alt dette oprørte Konge, Adel, Borger og Bonde her som overalt. De lærde Folk, som fornyede Studiet af Latin, Græsk og Hebraisk,

og som man kalder „Humanisterne“ med den vidtberømte Erasmus af Rotterdam i Spidsen, protesterede mod Kirkens Fordærvelse, men „de standsede ved den katholske Kirkes Tærskel“. En af dem havde vi herhjemme i Poul Helgesen, der siden fik Utak, skønt han var en klog og god — i Tidens Stil ganske vist ogsaa grovmundet Mand.

Dertil kom saa endnu et stort Misbrug: Afladshandelen, organiseret med største Reklame.

Det var dette, der satte den dybt religiøse tyske Mand, Morten Luther i Gang. Med hans Opslag paa Kirkedøren i Wittenberg (1517), hvor han var theologisk Professor, gik det løs, skønt det var paa Latin, altsaa for lærde Folk; men oversat paa Tysk røg det ved Bogtrykkerkunstens Hjælp ud over hele Tyskland og mere til.

Jeg skal ikke følge Luthers Liv og Levned her; af Bondeæt, Søn af strenge Bjergværksarbejderfolk, glimrende Latinskolebarn og „Humanist“; i Sjæleangst gav han Klosterløfte og gik ogsaa i Kloster, blev sendt til Rom i Munkeordenens Ærinde, og blev derefter Professor i Wittenberg. Det var der han, Aandens Mand, tændte Gnisten, der fjængede i Krudttønden.

Han blev sat i Band og brændte Bandbullen (1520).

Men hans Livs Højdepunkt var hans Mod og Klarhed paa Rigsdagen i Worms, hvor han med Livsfare nægtede at tilbagekalde (1521). Blandt de høje Prælater og fyrstelige Herrer sad den Dag Hertug Christian, den senere Chr. III, den danske Konge, vi fejrer i disse Dage. Han blev af Hjertet Lutheraner, mens hans Fætter Chr. II og hans Fader Fr. I begge, hvor forskellige de end var i Karakter og Adfærd, først og fremmest var Politikere, der regnede med Religion i det store Spil om Danmarks Rige.

Vi vil dog endnu følge Martin Luther til Wartburg, hvor han skrev sin Bibeloversættelse som — atter ved Bogtrykkerkunstens Hjælp — skabte det moderne tyske Skrift- og Fællessprog, formet som det er med største Begavelse, Flid og Udholdenhed.

Da „Sværmerne“ begik Voldsomheder og andre Overgreb (Billedstorm) i stor Stil, vendte han fra Wartburg tilbage til Wittenberg 1522 og tog atter Reformationsværket i sin faste Haand. Som Organisator virkede Melanchton, den stille Lærde, der var grebet af Luthers

mægtige Personlighed og bl. a. ogsaa organiserede Skolen, den lille som den høje Skole, for Luther, der var en stor Børneven.

Fra Luthers Wittenberg sprang Kirkefrigørelsen over Husum og Haderslev til Malmø, den Gang Landets næststørste By (med 5000 Indb.), til Viborg og København. Fra Byerne sprang den ud paa Landet omkring dem.

Men den nye Trosform kom ind i det store Spil mellem de tre allerede nævnte danske Konger, mellem Adel og Gejstlighed, Borger og Bonde. Det endte med Grevens Fejde, Belejringen af København.

Der vilde ved dette være mangt og meget og mange at fortælle om. Jeg vælger med en maaske let forstaaelig Forkærlighed Borgerne, og specielt mine datidige Kolleger: Borgmestrene. Lad os begynde med den nærmeste: Borgmesteren i København, Ambrosius Bogbinder, Chr. d. II.s svorne Ven. Han hørte til „Sværmerne“. Den 2. Nov. 1530 skrev den velvise Magistrat til Kongen og krævede Afskaffelse af Messens Hykleri. 3die Juledag brød Borgerne ind i Frue Kirke under selve Borgmesterens Anførsel til Billedstorm. Byfogden reddede Højaltet, og Hans Tawsen fik Stormen stillet. Siden hen var det Ambrosius Bogbinder, der kaldte Borgmesteren i Lybæk, Jürgen Wullenwewer, (der ved at love Købmænd og Haandværkere Guld og grønne Skove og at rejse Hansaens Vælde igen havde styrtet denne Hansestads gamle Patricierstyre) til København, hvilken Stad sammen med den lutherske og Chr. II.sindede Borgmester Jørgen Koks By, Malmø, skulde optages i Hansaen. Under Belejringens Pest og Hungersnød lod Ambrosius 150 misfornøjede Borgere nedhugge af sine Landsknægte, og trods Amnesti fra Chr. III efter Københavns Erobring døde han, formentlig for egen Haand, kort efter. Nu har jeg fortalt om tre Borgmestre. Om Borgmester Hans Mikkelsen i Malmø, Chr. II.s trofaste Ven, der siden fulgte denne i Landflygtighed, er det berømt meligt at sige, at han som den første tog fat paa at oversætte Biblen paa Dansk.

Den 28. Juli 1536 maatte Magistraten aflevere Københavns Nøgler til Kong Chr. III langt udenfor Hovedstaden — ude i Serridslev By (nu Fælledparken). Vil I stille Jer Københavns Magistrat for Øje, som den var stedt den Gang, saa gaa hen og se paa „Borgerne fra Calais“, den franske Billedgruppe, der staar ved Glyptotheket.

Dermed sluttede Danmarks sidste Borgerkrig. Gud give for altid den sidste! Og hermed Religionsstriden, der var bragt til Ende paa ca. 10 Aar. Den 30. Okt. 1536 holdt Kongen „Bursprog“ paa Gammeltorv, tog den danske Kirkes Styrelse i sin Haand, og fik Stændernes Tilslutning.

Hvad naaedes religiøst og samfundsmæssigt derved? I Korthed sagt: en evangelisk Kirke, en dansknational Kirke, Penge til Statens Behov og ny Oplysning. Endelig betød den den lundensiske Kannik Christiern Pedersens Bibeloversættelse, kaldt Chr. III.s Bibel, en Samling om det sjællandske Maal som Danmarks Skriftsprog. Kirkegodset inddroges. Nye evangeliske Bisper blev indsat, næsten lutter Smaafolks Børn. Kongen beholdt Hans Tausen, den store Præker fra Nikolaj Kirke, her i Byen for siden at gøre ham til Bisp i Ribe. Betydningsfuldest af de nye Bisper blev Peter Plade (Palladius), Sjællands Biskop, af hvis herlige Visitatsbog vi lærer hans store Arbejde for Oplysning at kende. Hør blot om Degnen: „Naar det om Søndagen har ringet første Gang, da skal Degnen klemte 15 eller 16 Klemte, og da skulle de vide, at det klemter til Børnelærdom. Ungdommen skal da komme til Kirke og sætte sig i de øverste Stole, og Degnen skal staa imellem dem og lære dem Børnelærdom med Lyst og Lempe“. Imens skær Klokkeren „Huskekage“ (fingertykke Skiver Honningkage) ud til Børnene. (Ordet har jo siden faaet en anden Duft). De maatte lære alt udenad, for læse kunde de ikke. Men hvilken Hukommelse dengang! — De lærte let og lykkeligt De ti Bud, der kort og klart og praktisk lærer en Gudsfrøgt, Næstegodhed og Samfundssind. Troen og Jesu egen Bøn Fadervor, i Stedet for som før at rasle tomme latinske Paternostre af efter en Rosenkrans. Efterhaanden voksede efter Luthers Forbillede danske Salmer op til en Salmeskat saa stor og skøn som paa intet andet Sprog. Selvom Oprettelsen af Folkeskolen først fulgte efter langt senere, blev der af Palladius lagt en første Grundsten. Han manede ogsaa Bønder og Borgere til at sende deres Børn til nærmeste Købstad, hvor der overalt oprettedes højere Skoler, „hvis da Lærdommen — saadan siger han — løber i Børnene som smeltet Smør: vore Dages Mellemskolebørn og Gymnasiaster. Peter Palladius blev ogsaa Professor for de vordende Præster ved Københavns helt fornyede Universitet.

Det er rigtigt her i Kirken ganske kort at eftervise den religiøse Fornyelse, Reformationen skænkede os. Den rev ikke ned, uden at give godt nyt.

Selve den hellige Skrift blev Lov og Regel i Stedet for Traditionens Menneskeværk.

I Stedet for ydre „gode Gerninger“ blev Maalet: ved kristelig Tro et godt Sind.

Der blev Adgang til begge Sakramenter i Nadveren, mens det ene før forbeholdtes Gejstligheden.

Ved Afskaffelse af Munkeløftet fremmedes det gode Hjem. (Tænk ogsaa paa, hvad den danske Præstegaard har betydet for vor danske Kultur).

I Stedet for Messer, Røgelse og lign. fik vi dansk Præken og dansk Salmesang.

Kirken rensedes for „Aflad“ og for Forestillingen om Skærsilden, og i Stedet for Kirkens „verdslige Handel og Hovmod“ fik vi Skole, Universitet og socialt Arbejde for Fattigfolk.

Jeg har her kun talt historisk og uden nogensomhelst Brod mod den nuværende katholske Kirke, som har sin Nød at kæmpe med. Det er dog saaledes, at „den aabne Bibel“ er et rigtigt Udtryk for den nye Kirkeform. Dermed følger det enkelte Menneskes personlige Ansvar overfor Gud uden Mellemmand. Vor Kirke kaldes den evangeliske, fordi vi i Evangelierne i Jesu Menneskeliv, til den sandeste og ringeste Menneskedød, i den lettest forstaaelige Form finder Guds eget Sind klarlagt for vore Øjne, skønt det taler til os fra en højere Verden end vor, og derfor ikke kan være ganske uden Del i den Mystik, som den gamle Kirkeform dyrkede i de gotiske Domkirkers Mørke, kun svagt oplyste gennem brogede Ruder og de utallige Vokskjerter.

Se selv her, hvorledes Vor Frelzers Kirke er gennemstraalet af „Evangelii klare Lys“.

Den er et Værk af den Reformation, vi i Dag fejrer sammen.“

Vore Gentagelser af Kirkefesten i Haderslev, Tønder, Ribe og Viborg blev en storslaaet Oplevelse — ikke mindst for Wöldikes Dreng; men vi andre var ogsaa henrykte over at mærke den store Interesse,

som vi alle Steder mødte for vort Forehavende, — og der blev vist os en virkelig storslaaet Gæstfrihed overalt, hvor vi kom hen. — Lokale Komiteer havde klaret Indkvarteringen. Jeg husker en lille Hændelse fra en af disse Byer, hvor den paagældende Amtmand havde et Par Drengene boende. Drengene var som altid søde og artige men meget frimodige. Her var de to Knægte nu blevet virkelig imponerede over de store Forhold i Amtsgaarden, hvorfor den ene straks ved Middagsbordet udbryder: „Sig mig engang, Hr. H., hvor meget giver De egentlig i Husleje her?“ Amtmanden nøjedes med at antyde noget om Tjenestebolig. Den anden Dreng vilde nu have fastslaaet, at ogsaa de paa sin Vis var af Godtfolk, han fortsatte derfor: „Maa jeg spørge, Hr. H., er De Ridder af Dannebrog — for det er vores Hr. Wöldike nemlig —.“

Da vi var i Tønder, tog vi en Heldagsudflugt derfra til Flensborg. Kaper nød rigtigt engang endnu at være Leder af en virkelig „Skoleudflugt“; ærlig talt havde han svært ved at huske, at vi ikke alle var hans Skoleelever, men hvad gjorde det. Der var straalende godt Humør over hele Linien, og jeg gad vide, om der er nogen bedre Følelse for Mandfolk i Flok end at være som Drengene — og det faldt os altsaa ikke svært i dette Tilfælde. Paa Vejen besøgte vi naturligvis Møgeltønder og lærte derefter et godt Stykke af Marsken at kende. I Flensborg sang Wöldikes Drengene en Række stemningsfulde Sange. —

Det vi saa hen til med største Glæde var dog alligevel Koncerterne i Sverige. — Det var egentlig ganske anstrengende, for de tre Besøg i Skaane blev klaret saaledes, at vi efter hver Koncert rejste samme Dag tilbage til København. Men ingen tænkte herover, Drengene og deres Ledere var alle kun optaget af det ene at yde det bedst mulige, — og det hele klappede fint. Paa den anden Side af Sundet fik vi talrige Beviser paa Taknemmelighed over Besøget, og vi blev modtaget med en ægte storstilet svensk Gæstfrihed. Departementschef Holbøll og Borgmesteren rejste begge med os, og der blev talt mange smukke og kloge Ord ved de Festligheder, der fra svensk Side var arrangeret for de danske Reformationssangere. Alle Deltagerne mærkede, at de hver og en var blevet smaa Led i den Kæde, der knyttedes mellem

Broderfolkene — og de smaa Mandfolk i Matrosbluserne rankede Ryggen og sang, saa Svenskerne blev „aldeles förtjusat“.

Reformationsfestlighedernes Klimaks — for at blive i Musiksproget — blev dog Den danske historisk musikalske Kirkefest i Stockholm i Storkyrkan — under Protektion af Deres kgl. Højheder Kronprinsesse Ingrid af Danmark og Prinsesse Ingeborg af Sverige.

Under Ledelse af Kaper rejste vi til selve Sveriges Hovedstad. Det kan nok være, at Drengene gjorde store Øjne over alt det skønne, de fik at se i Mälärstaden. Mange smaa Venskaber blev knyttet mellem svensk og dansk Ungdom — og Kaper gav dem frieste Tøjler, — og ingen af Drengene misbrugte Friheden. Koncerten blev mødt med levende Interesse fra den stockholmske Musikverden, og for Wöldike blev det en storartet og velfortjent Succes. Musikledsagelsen har aldrig været skønnere, og Stockholmerne var virkelig imponerede over saa smukt det danske Sprog kunde lyde i Sven Nielsens gribende Recitativ.

Den stockholmske Hofprædikant Pastor primarius Widner og Foreningen Norden repræsenterede vore Værtsfolk, og Besøget strakte sig over nogle Dage, hvorunder Børnene fik rig Anledning til at lære baade Gammelstaden og det nye Stockholm — med Skyskrabere og de mægtige Broer — at kende. Kaper havde faaet den gode Idé, at lade sin betroede og statelige Raadhustjener Dalshøj rejse med som Forvalter for alle Musikinstrumenterne og Noderne — ogsaa han med de mange blanke Raadhusknapper og den værdige Optræden medvirkede til, at vi paa denne Rejse optraadte med megen Anstand — og efter danske Forhold udpræget Maner.

Vor aldrig svigtende Ven paa Stockholms Stadshus Borgarråd Oscar Larsson var en elskelig Vært for os alle ved en fin Eftermiddagschokolade, hvori de smaa stockholmske Værtsfolk deltog sammen med deres syngende Kammerater. Og Foreningen Norden indbød til en fornem Aftenfest, og det danske Gesandtskab til en smuk Lunch for alle de svenske og danske Ledere. At alt gik saa smukt og stilfuldt under disse Reformationsfester, hvorved nye Broer blev bygget mellem Brøderfolkene, skyldtes i højeste Grad Borgmester Kaper, og den svenske Stat viste da ogsaa sin Paaskønnelse ved en

fin kongelig Naadesbevisning, idet Kaper blev 1ste Grads Kommandør af Den svenske Nordstjerneorden.

Der blev maaske nok nu og da smilet og spøgt over Kapers mange Ordensdekorationer, og han havde efterhaanden en smuk Samling, der stadig voksede ikke mindst paa Grund af hans ihærdige Bestræbelser for over alt, hvor han kunde det i Udlandet — paa de mange og gentagne Rejser til nær sagt hvert eneste Land i Europa — at medvirke til at gøre København, Danmark og alt, hvad der er dansk, kendt paa bedste Maade; han vilde gerne lade Magistratens 1ste Afdeling tjene som et rejsende Gesandtskab for vor Hovedstad. Sandheden om hans Kærlighed til disse Dekorationer var dog, at han næppe var mere forfængelig end de fleste andre Mennesker, men han var en ærlig Sjæl, der ikke lagde Skjul paa sin Glæde over at modtage en offentlig Paaskønnelse. Mange andre søger lidet ærligt at lade ganske uinteresseret i Ordner samtidig med, at de selv, naar ingen ser det, gør alt, hvad der staar i deres Magt og mere til for at opnaa dem.



I disse Aar var man i Magistratens 1ste Afdeling kommen i Strid med Dansk Ligbrændingsforening. Allerede længe før Kaper blev Borgmester — nemlig i 1913 — havde Magistraten med Ligbrændingsforeningen sluttet en Overenskomst, hvorved Kommunen overtog Bispebjerg Krematorium og samtidig paatog sig en Række Forpligtelser overfor Foreningens Medlemmer. Saaledes som Forholdene havde udviklet sig med den stadig voksende Tilgang i Ligbrændingsbevægelsen, voldte visse Enkeltheder i denne Overenskomst Vanskeligheder for Magistraten i dens Bestræbelser for ogsaa at tage rimeligt Hensyn til den historiske Udvikling indenfor Begravelsesvæsenet, der stadig maa kæmpe med overordentlig store Udgifter til Pasning af de store Kirkegaarde med deres økonomiske Forpligtelser, der

rækker langt tilbage i Tiden forud for den ny Ligbrændingsbevægelses (i og for sig udmærkede) Gennembrud. Kaper var af den Opfattelse, at den nævnte Overenskomst, da man næppe vilde anerkende Evighedskontrakter, maatte kunne opsiges, — og det gjorde Magistraten. Imidlertid blev Opsigelsen underkendt baade ved Landsretten og Højesteret, og Magistraten hentede her et Nederlag. Efter Højesteretsdommen i 1939 gik alle Magistratens Bestræbelser ud paa at faa genoprettet et godt Forhold til Ligbrændingsforeningen, og Kaper oplevede da ogsaa, at man ved gensidig Forstaaelse fik genoprettet et sundt og godt Samarbejde paa dette ingenlunde uvæsentlige Omraade. De stigende Takster for Begravelserne blev Anledning til, at Borgerrepræsentationen nedsatte en Kommission til nærmere Overvejelser af denne Institutions Forhold. I denne Kommission, hvis Flertal bestod af Medlemmer af Kommunalbestyrelsen, var desuden Ligbrændingsforeningen repræsenteret ved sin Formand Professor Knud Secher, ligesom Provst Neiiendam og Professor A. Pedersen fra Landbohøjskolen havde Sæde i Kommissionen. Den store Vanskelighed var en Bestemmelse, hvorefter Begravelsesvæsenet økonomisk skulde hvile i sig selv; dette maatte nødvendigvis føre til Takstforhøjelser, efterhaanden som Institutionens Udgifter til Lønninger steg. Arbejdslønningerne var ifølge Forholdets Natur den afgørende Udgiftspost paa Begravelsesvæsenets Regnskab. Kaper, der var Formand, var overordentlig interesseret i denne Kommissions Bestræbelser for at finde Udvej og havde et ypperligt Samarbejde ogsaa med Flertalsgruppens Ordfører, daværende Redaktør H. P. Sørensen, til hvis gode Indsigt og absolute Loyalitet Kaper efter de mange Aars indgaaende Kendskab nærrede en ubetinget Tillid.

Resultatet af Kommissionens Arbejde kom Kaper desværre ikke til at opleve —, men man kom bort fra den nævnte Klausul, om at Begravelsesvæsenet økonomisk skulde hvile i sig selv, og traf iøvrigt en Række udmærkede Foranstaltninger af praktisk og regnskabsmæssig Karakter.

Under Overvejelserne og ved Tilrettelægningen af Kommissionens Arbejde støttede Kaper sig i stor Udstrækning til Beregninger af statistisk Art, udarbejdet af Kontorchef Kjeld Johansen. Det var i det

hele taget ofte Tilfældet, at Kaper benyttede sig af talmæssige Opstillinger foretaget af Chefen for det statistiske Kontor, som han personligt satte uhyre stor Pris paa, selv om han hyppigt paa spøgende Maade gav Udtryk for sin Forundring over alt det, som de udmærkede statistiske Videnskabsmænd mente at kunne slutte af deres uendelige Talrækker.

I December 1937 besluttede Kommunalbestyrelsen at afholde en Arkitekt-Konkurrence til Opførelse af et nyt Hovedbibliothek. I Bedømmelseskomiteen sad foruden Kommuncbibliothekernes Bestyrelse Stadsarkitekt Holsøe, Professorerne Edv. Thomsen og Gottlob samt Arkitekt Th. Dreyer. Man havde indbudt ialt 6 kendte Arkitekter til at deltage i Konkurrencen, og i December 1938 forelaa Resultatet i en Indstilling om at udpege et af Arkitekt Frits Schlegel udarbejdet Projekt som det bedst egnede.

Stadsbibliothekar Aarsbo havde allerede i lange Tider set hen til det store Øjeblik, da det skulde lykkes at opnaa værdige og tidssvarende Forhold for vort store kommunale Bibliotheksvæsen i Lighed med de moderne Hovedbibliotheker i de øvrige nordiske Hovedstæder og i vore største Købstæder. Han og Kaper var i denne Sag — som i saa mange andre — enige i, at nu skulde alle gode Kræfter sættes ind for at løse den paatrængende nødvendige Opgave. Det blev baade for Kaper og Aarsbo en Hjærtesorg, at Sagen maatte vente, og det var Kaper aldeles ufatteligt, at Kommunens øverste Finansstyrelse ikke lod denne Sag nyde Fremme — ganske uanset de økonomiske Vanskeligheder. Det gjaldt dog her om navnlig at skaffe Hovedstadens Ungdom bedst mulige Vilkaar for at tilegne sig Kendskab til vort danske Sprogs litterære Værdier. Det maatte da være indlysende, at vort Bibliotheksvæsen ikke mindst i vore Dage i en vis Forstand var et Velfærdsanliggende — lige saa vel som saa mange andre Opgaver, man ikke turde lade ligge.

I Marts 1938 foregik der Nyvalg til Magistraten, og Kaper maatte tage Afsked med Raadmand Jessen, der nu trak sig tilbage. Han samlede alle Afdelingens Institutionschefer og takkede inderligt og hjerteligt Raadmanden, der til alle Tider og i alle Situationer havde bi-staaet Borgmesteren paa bedste Maade. Samtidig bød Kaper den ny-

valgte Raadmand Forretningsfører Ib Kolbjørn et hjerteligt Velkommen. Borgmesteren var paa Forhaand imponeret over Kolbjørns Kendskab til Stadens Forhold, og det varede ikke længe, før der blev etableret et udmærket Samarbejde med den nye Raadmand. Kaper følte sig personligt tiltalt af Kolbjørns utrættelige Iver for at tilegne sig det nye Arbejdsomraade, og ved de ugentlige Referater kom der snart en fornøjelig og udbytterig Diskussion i Gang om vore brogede Emner. Enhver Form for Videbegærlighed havde altid paa Forhaand Kapers Sympathi.

Fra April 1938 blev Torvevæsenet henført under Magistratens 1ste Afdeling, og Kaper fik her et stort nyt Omraade til Erstatning for Politiets Økonomi, der nu var et Statsanliggende. Torvedirektør Klug Andersen havde selv kun en kortere Aarrække været knyttet til denne Institution, men Kaper udfoldede sin vanlige Energi og sit kendte Arbejdstempo og kom ogsaa hurtigt ind i disse brogede Forhold, — baade Kødby og Grønttorv blev nye Arbejdsfelter.

Han var dog stærkt interesseret i til enhver Tid at fastslaa, at han intet som helst Ansvar havde for Torvevæsenets Administration forud for 1. April 1938.

Paa Grønttorvet meldte der sig Vanskeligheder derved, at Stadeljerne allerede en Aarrække havde ført Forhandlinger om at flytte til et nyt Torv ved Lundtoftegade.

Man mente at kunne henholde sig til den tidligere Ledelses Løfte om Mulighederne for Planernes Realisation, og nu maatte Kaper meddele, at der ikke var Mulighed for — som de økonomiske Forhold laa — at skaffe den fornødne Kapitalbevilling. Han følte sig iøvrigt heller ikke personlig overbevist om, at det var hensigtsmæssigt at indrette en stor Hal til Salg fra Vogne holdende under Tag; han fandt, at det var at foretrække at lade Varerne aflæsse og sælge fra Stadelpladser i Hallen, medens Vognen parkerede andetsteds, man kunde saa om ønsket havde Til- og Frakørsel udenfor Torvetiden. Paa denne Maade havde man ordnet sig i den store „Clarahal“ i Stockholm, der havde staaet sin Prøve og nu stod for en betydelig Udvidelse efter det hidtil fulgte Princip. Herom vidste Kaper særdeles god Besked fra Studier i Stockholm, hvor vi under fortrinlig



En god Historie.

Ledelse af den stedlige Direktør for Torvevæsenet, den senere Borgarråd H. Göransson, ogsaa besaa de store Slagterier og Kødhaller i Enskede. Borgarrådens Indsigt i alt vedrørende det store Embeds-omraade var straalende, og hans Sympathi for det nordiske Samvirke gav sig den Gang — og hver Gang, vi senere mødtes — de smukkeste Udslag i en varm og ægte Interesse ogsaa for vore hjemlige Forhold.

Efter mange og bevægede Forhandlinger endte Sagen om Grøntorvet med et Kompromis, saaledes at der ved Torvet forsøgsvis blev opført en lukket Hal for Salg af aflæssede Varer. Det er ingen Hemmelighed, at Gartnerne ikke har vist synderlig Glæde over denne Salgshal.

Kaper følte stor Interesse ogsaa for Fisketorvet, men afventede her, at Forholdene skulde afklares, inden Magistraten tog fat paa større Reforme.

Han fandt, at Salgskonerne paa Højbroplads og Skovshovedkonerne var et saare dekorativt Led i Gadebilledet — og selv om deres Virksomhed ikke er af større Betydning for Byens Forsyninger, vilde han af Hensyn hertil — og af historiske Grunde — ikke medvirke til en Nedlæggelse af disse Stadepladser.

Da Firmaet Holbechs Manufakturhandels Indehaver Grosserer Gjerulff engang indbød alle de rare Koneer til en Aftenfest med Dans, var Kaper som Næringslivets Borgmester ogsaa blandt de indbudte. Han havde det hyggeligt og svang Damerne — der var som altid, hvor han kom til at præge Samværet, en udmærket og tvangfri Stemning. Hans gode Hjertelag og sunde Fornuft gjorde, at han havde let ved at faa Smaafolk i Tale; det var velgørende at konstatere dette baade indenfor og udenfor Raadhuset.

Kapers store Interesse for Sønderjylland svigtede ham aldrig, — bestandig var hans Tanker paa Fart til vort Grænsfolk. I Sønderjydsk Skoleforenings Bestyrelse, hvor han var Formand for den københavnske Afdeling, gjorde han et meget betydeligt Arbejde bistaaet af sin gode Ven Rektor Christian Nielsen fra Efterslægtsselskabets Gymnasium. Med glødende Iver talte han de unges Sag indenfor denne betydningsfulde Foreningsverden, hvis Opgaver særlig er at

varetage vore nationale Interesser ved Nordens sydlige Grænse. Han talte varmt og med et godt Resultat for et Arbejdssupplement af moderne Art med effektivt statsligt Tilskud til Støtte for Oprettelsen af nye Sports- og Idrætspladser — og i det hele for bedre Rammer for Arbejdets Trivsel — uden karrigt Hensyn til Omkostningerne. Ligeledes støttede han, hvor han kunde, Folketingsmand I. P. Nielsens store Arbejde, og han fulgte med Beundring det sociale Arbejde, der blev udrettet, ikke mindst under selve vor Kronprinsesses Protektion og personlige Ledelse. Borgmester Kaper lagde iøvrigt aldrig Skjul paa sin oprigtige varme Sympathi for vort Kongehus — det var Følelser, der ikke blot skyldtes en naturlig varm Hengivenhed for vort Lands Dynasti, men en virkelig Beundring over den store Dygtighed, hvormed den kongelige Familie havde tilegnet sig det særlige „Fag“, der hører til deres høje Kalds Udøvelse. Ved de før omtalte store aarlige Haandværkerfester paa Raadhuset, hvor de flinkeste af de unge Svende møder op for at udmærkes og hyldes af Laugesen Ældste, var Kaper meget taknemmelig over, at baade Kronprinsen og Kronprinsessen trofast gav Møde. Ved disse og andre Sammenkomster gennem de mange Aar følte Kaper sig nært knyttet til vort Kronprinspar.

I Sommeren 1938 var Kaper og jeg sammen i Sønderborg, hvor vi bl. a. besøgte de nye imponerende Idrætsanlæg; vi traf her daværende Indenrigsminister Dahlggaard. Kaper nærrede — ganske uanset de politiske Uoverensstemmelser — stor personlig Sympathi for Dahlggaard, der i svundne Tider var Chef for Statistisk Kontor, og som saadan hørte til Afdelingens Stab af Institutionschefer.

Kaper og jeg tilbragte en meget smuk Sommeraften sammen i Sønderborgs Omegn, og han betroede mig, i hvor høj Grad han var taknemmelig overfor den Skæbne, der havde forundt ham at tage personlig Del i Arbejdet hernede i Sønderjylland, som han fra Barnsben havde følt sig særlig knyttet til. Under en lang og for mig uforglemmelig Samtale i Dybbøls Skanser gav han sine Tanker frit Løb og udviklede hele sit nationale Sindelag og dets Baggrund i en dyb Kærlighed til vort danske Folk og dets Historie. Uden Sentimentalitet viste han mig logisk og klart, hvorledes det efter hans Formening

fulgte af Historiens jernhaarde Lov, at et Folk, der ikke — saa godt det formaar det — vil værne sit Lands Grænser, ikke i det lange Løb vil kunne bevare Friheden og Raadigheden over sit Territorium. Det var hans inderlige Haab, at det maatte gaa op for det danske Folk, inden det var for sent, at Forsvarssagen burde være højt hævet over Partikævlet.

Kaper, der selv i Tiden fra 1918 til 1922 havde været Formand for det herværende pædagogiske Selskab, holdt i de senere Aar baade her i Landet og i Sverige og Norge, i hvis pædagogiske Kredse han havde et stort Navn, en Række Foredrag om Skoleforhold og om vor Tids Moral. Blandt Skolefolk talte han i den seneste Tid navnlig om følgende Emner:

Enhedsskolen, der muliggør, at Børn fra alle Samfundsklasser med Evner derfor stiger op gennem alle Skolens Trin, er en umistelig Bestanddel af den nordisk nationale Skole; Valget mellem Udskillelse af de til boglig Uddannelse velskikkede Elever, som den er bevaret hertilands ved 11—12 Aars Alderen; en samlet Folkeskole (med eller uden Tillæg) indtil Skolepligtens Udløb er en Underafdeling af dette Emne.

Forstaaelse og Samarbejde mellem de to Læreruddannelsers Repræsentanter, den seminaristiske og den akademiske, bør tilsigtes ved naturlige Rammer og gensidig Vekselvirkning. (København benytter ikke beskednere uddannede Smaabørnslærerinder).

Forældrekredsenes og Lærerstandens Indflydelse paa den enkelte Skoles, henholdsvis det enkelte Skolevæsens Ledelse, bør organiseres i faste rimelige og praktiske Former.

Ved ny Skolelovgivning bør det tilstræbes at samle saa mange Partier som muligt, fordi den offentlige Skole (selv i Danmark) de facto er den store fælles Lærestalt for Ungdommen; og hvor den almindelige Tilslutning ikke opnaas, bør Gennemførelsen af Reformen ikke tvinges frem med haard Haand dels for ikke at krænke afvigende Synsmaader, dels for at Samfundet kan byde størst mulig Sikkerhed for et rimeligt Udbytte. Omvendt bør den offentlige Skole altid søge at finde Former for rimelig begrundede og rimeligt begrænsede Forsøg paa en Videreudvikling eller Ændring.

Af Kapers Foredrag „Moralske Brydninger i Nutiden“ skal jeg give følgende korte Uddrag:

„For at samle Betragtningerne saa kort som muligt, tror jeg at turde sige, at de moralske Brydninger i Nutiden har deres Centralpunkt i Kampen for og imod Hjemmet.

Hjemmet var fordem naturligt en fælles Arbejdscentral. Skønt ikke tres Aar gammel husker jeg selv tydeligt min landlige Bedstefaders Bedrift. Som Skolelærer i Slesvig havde han selv baade Køer, Faar og Gæs. Hele Familien maatte muge og malke, kærne og oste, brygge og bage, karte og spinde. Det hele var eet stort Fællesskab under Bedstefaders faste Styre. Han øste selv op eller skar for og delte ud ved Bordet, men ingen vovede at sætte Skeen i Suppen eller Gaflen i Kødet, før han gjorde det. Ved deres Deltagelse i Arbejdet var Børnene noget af en Rigdom, og der var Kvindesyssel nok, ogsaa for de ugifte Slægtninge af Kvindekøn eller for dem, der vendte hjem som Enker.

Ældre Tidens Samfund, lige fra Mose Løvs Tider indtil for to Generationer tilbage, var bygget op af en saadan Mængde af Celler, af virksomme Hjem. Hvad dette betød socialt, vil jeg hellere end fra Jødedommen eksemplificere fra en oldgræsk Lovbestemmelse: Børn var forpligtede til at yde deres gamle Forældre den nødvendige Aldersstøtte, medmindre de kunde eftervise, at Forældrene i sin Tid havde forsømt deres Opdragelse.

Nu er det hele ved de sidste Tidens Mekanisering af alt Arbejde ved at gaa i Hundene. Kvindearbejdet især udføres paa Fabrikkerne, og om Menneskene ikke selv vil det anderledes i rette Tid, raseres Hjemmet; men derved hentæres for den enkelte som for Samfundet, for Manden, som især for Kvinden, Livskraften og Livslykken lige ind til Hjerterødderne.

Kvinden er blevet vist ud paa Arbejdsmarkedet. Det betyder virkelig i visse Maader en Frigørelse. Ingen vil kunne misunde Fortidens „gamle Tanter“ et Liv, som det, de da var henvist til, hvis man tænkte sig dem hensat til vore Tider. Uddannelse til og Deltagelse i Erhverv er nutildags en Nødvendighed for unge Kvinder, Skade, at det hidtil ikke er gaaet dem synderlig vel. Kvindebevægelsens He-

roiner har presset paa, saa at de vel selv har naaet Ligeberettigelse, men de har slaaet Døren i Laas bag sig for Næsen af det næste Hold ved generelt at stille Krav, som det praktiske Liv i Længden ikke kan opfylde. Jeg skal ikke her gaa ind paa de naturlige Hæmninger for Kvinden i Konkurrencen: Den nødvendigvis store Frafaldsprocent, den periodiske Nedsættelse af Arbejdskraft og -sikkerhed og de tit aarelange Vanskeligheder i Klimakteriet, men kun beklage, at vi (faa), der for Kvindekønnets Skyld og i dets bedstforstaaede Interesse advarede, usminket er blevet fremstillede som dets Fjender.

Udmarschen paa Arbejdsmarkedet er blevet fulgt af en stadig stærkere Frigørelse paa hele det seksuelle Omraade. Lad os begynde med det stærkt stigende Antal af Skilsmisser. Jeg sidder til daglig tæt ved Stedet, om end Københavns Overpræsident sidder endnu nærmere. Men tit er Dramaet begyndt hos mig paa første Sal paa Raadhuset, for snart efter at fortsættes paa anden Sal i Overpræsidiets, for saa tit — i en ny Blanding — at begynde forfra hos Borgmesteren. Det har været tilfredsstillende at se den gamle Kategori af „uægte“ Børn skrumpe ind. Er man klar over, at der skabes en Aar for Aar større Kategori af „skilte“ Børn, hvis Forhold er endnu ringere? Ved man, at der nyt tilkommer over 2000 (to Tusinde) Børn aarlig til disse slette Vilkaar her i Landet! De „moderne“ Ægteskabslove har fremmet denne Velsignelse for den opvoksende Efterslægt, skabte og gennemførte som de er i Kvindernes Navn og til Kvindens Gavn! Helt galt er det blevet for disse arme Børn, efter at den sidste Lov, ud fra vore Dages vage og ugennemtænkte Humanitetsprincipper har givet begge de skilte Parter Ret til Samkvem med Børnene. Skal Boet gøres op, saa lad det dog ske fuldt og helt og mandigt een Gang for alle i Stedet for at føre de dog forraadte Børn ind i en konstant Dobbeltild, der slider dem op i Tvivl og Tvist gennem hele deres Opvækst.

Hvordan kan dog Livet forme sig for en Kvinde, som for Eros' eller Libido's Skyld har ladet sine smaa Børn i Stikken? Alle, som har Erfaring med Børn, ved, at det er Menneskenaturens dybeste og rigeste Instinkt, der binder Moder og Barn sammen. Ved al Fattigomsorg holdes de sammen selv ned i de allervanskeligste Kaar. — Et lille

fornøjeligt Eksempel paa denne Naturens Røst tør jeg vel tillade mig midt i Alvoren: Min yngste Datter spurgte som lille Pige sin Moder: Sig mig Mor, naar har vi to egentlig lært Far at kende? — Det Barn, som forlades af sin Moder, griber uvilkaarligt efter hende ud i den tomme Luft. En saadan Dreng oplevede, at Faderen vilde gifte sig igen med en ung Pige, som straks var sød og kærlig mod Drengen. Han forlangte ikke blot at være med ved Brylluppet, men han vilde ikke nøjes med at sidde som en almindelig Dreng nede i Kirken: Han vilde staa mellem Faderen og den nye Moder oppe for Altret.

Min Opfattelse kan jeg kun udtrykke kategorisk, og uden at udtale mig om de enkelte komplicerede Tilfælde. Jeg vil paa samme Maade nu, efter at have talt om Kvinderne, vende mig til Mandkønnets almindeligste Forhold paa dette Omraade: Det er en Mand, der efter at Hustruen legemligt er medtaget ved at føde hans Børn og er bundet og optaget af sit Hjem, ønsker at starte paa ny, for at nyde en anden, frisk og ubunden Charme. Derved græder al Moral.

Det betænkeligste Sex-Fænomen er dog Børnebegrænsningen. Der kan være Tilfælde — men saadan begynder altid sligt. Vor Tid er underligt sløvet; brede Lag af Befolkningen er ude af Stand til at rejse sig i Indignation. Hvordan ellers forklare, at Dødens Apostle frit har faaet Lov til endog i nogle af vore Hovedblade at præke ikke blot Børnebegrænsning, tit med interesseret industriel Virksomhed i Hælene, men endog Udslukkelse af nyt Liv. Ogsaa der er der Tilfælde af Retmæssighed, hvor ellers Moderens Liv maatte ofres, men medens Alderdommen er drevet op til ukendt Varighed og ingen, selv overfor store Lidelser, vover at forlade Livet som Naturens egen Grænse, saa ser man roligt paa, at Livets Begyndelse ikke længere er sakrosankt. Nævningedomme paa dette Omraade viser tydeligt den vage og svage ansvarsskyende og kortsynede Humanitet, der besjæler vide Kredse. Og straks, naar den faste Grænse er opgivet, strømmer alle de Mennesker ind ad det gennemhullede Dige, der søger Nydelse uden Ydelsens Risiko. Og spørg saa den erfarne Læge. Han kender den sidste Akt af Tragedien, der tit følger paa: Kvinden, hvis dybeste Instinkt dog sluttelig slaar igennem og nu med Jammer erfarer, at

den for en Tid erhvervede Frihed har paaført hende Goldhed: Hun kan ikke længer føde.

Man begyndte saa lempelig med Sagen, da jeg var ung i Tjenesten som Lærer; det vilde være rigtigt i Skolen at belære Børnene om Forplantningen: Støvbærere og Griffel, Blomst og Frugt. Ak, hvilken Undseelse at mindes nu, hvor man raaber med Sex som med Rejer paa Gaden.

Den store Interesse, der knytter sig til Sex i disse Tider, bragte jeg særlig i Erfaring, da jeg havde skrevet min Katekisme. Den Ed-der og Forgift, der blev udspøjet over mit syndige Hoved, gjaldt for langt Størstedelens Vedkommende det sjette Bud. At vove at ville lære Børnene i Skolen, hvad den store Mester, der paa dette som paa alle Omraader har stillet den faste og urokkelige, ideale og absolutte, evige og guddommelige Moral frem for Menneskene, har sagt om Ægteskabets Uopløselighed, naar det maatte risikeres, at der var „fraskilte“ Børn imellem! Ved et af de andre Bud, det syvende, har jeg ogsaa maattet høre, at en Lærer ikke maa lære fra sig, at Mennesker ikke maa stjæle, for ikke at saare noget Barn, hvis Forældre maaske var straffet for Tyveri. — Ellers har det særlig været 9de og 10de Bud, der har været paa Tapetet fra den Side, fordi de forbyder Misundelse, og den sande Politik ikke skal kunne trives uden at udsaa Had og Misundelse! For mig maa man gerne kalde alle disse Indvendinger for „moderne“, men ikke for moderne Moral. For med Moral har de intet at skaffe, aldrig før, ikke nu, aldrig siden.

— — —

Mens Generation paa Generation har søgt at skabe gode Vilkaar for Landet og baaret Angst og Besvær for vor Nations Eksistens og Fremgang, trues vi nu indefra, saa vi mindes en af vore Guldalderdigtere, der skrev: Fri os for Udslættelsens Dom!

— — —

Det gælder om i denne i betydeligt Omfang nødvendigvis kollektivistiske Tid

at bevare et Selv, et Jeg — med eget Ansvar, ikke blot udadtil, men ogsaa overfor sit eget Indre;

at bevare et Hjem, som et trygt Lykkested for Mand og Kvinde og et Værn for Børns Fødsel, Opvækst og Opdragelse;

at bevare vor Nation — som en naturlig og overskuelig Enhed til Indsættelse af de specielle og de fælles Kræfter, til Bekæmpelse af den fælles Nød og til Erhvervelse og Befæstelse af fælles Goder.

Jeg tror ikke paa den flydende og flygtige Moral, om den saa er nok saa moderne, men paa, at en fast Moral giver Kraft og Styrke og fremmer Livet, fremmer Lykken, fremmer Glæden. Det kan ske ret hurtigt, at Mennesker, Slægter, Nationer ved overdøvende Propaganda eller endog Terror berøves de moralske Holdepunkter. Derfor maa jeg anse det for lidet velbetænkt, om man vil søge at løse og-saa Moralen fra Guldets.

Dette Foredrag holdt Kaper flere Steder, ogsaa i Sverige og Norge, der Gang paa Gang opfordrede ham til at komme med sine kultur-spredende Betragtninger som et praktisk Led i det nordiske Samarbejde. Han kom gerne — jeg mindes med Glæde et Foredrag, jeg kom til at overvære i Jönköping. Det var en tidlig Foraarsdag; min Kone og jeg besluttede os til at følge Kaper og Frue over Sundet til Malmø, — men det ene Ord tog det andet, vi havde det pragfuldt, og besluttede os til at tage med dem helt til Jönköping. Jeg vekslede en Hundredekroneseddel — ak det var dengang — i Banken og løste to dobbelte Billetter 2. Kl. til Tændstikkernes By. Det gav mig uægtelig et betydelig Chok, da jeg erfarede, at Prisen var ca. 75 Kr.; 10 % heraf havde jeg efter mine geografiske Beregninger fundet passende, men de var altsaa ikke til at stole paa. Noget nedtrykt herover kom jeg op i Kupeen, hvor Kaper, der levende forstod mine Følelser, udspurgte mig om, hvorledes jeg havde reageret overfor Billetsælgeren. Jeg fortalte, hvad sandt er, at jeg i saadanne Situationer — omtrent som en vis Herman von Bremen — stille tæller til 3 og samtidig tager nogle dybe Indaandinger for ikke at tabe Fatningen. „Det skal jeg huske,“ sagde Kaper, og saa dampede vi afsted, spillede Bridge og spiste „Filbunka“, til vi naaede Jönköping. Det blev en herlig Oplevelse; den store Sal i Stadshotellet var fyldt af et ud-søgt og interesseret Publikum, der gav levende Udtryk for deres Glæde over Foredraget, som helt igennem bar Præg af Kapers fine



Borgmesteren og Forf. paa Rejse.

Kultur, djærve Humør og iltre Temperament. Oppe paa Værelset var det ikke nær saa stiligt som i Salonen, vi savnede nemlig vort Nat-tøj. Næste Morgen gjorde vi Indkøb, og Kaper var flot og venlig; vi gik sammen ind i en stor Cigarforretning, hvor han bl. a. købte 3 Æsker af de allerstørste Tændstikker, der f. Eks. kan bruges til Juletræet. Prisen var ialt ca. 25 svenske Kr., og nu var det Kapers Tur til at blive chokeret, ganske stille mindede jeg ham om at tælle til 3 og tage dybe Indaandinger, og saa gik vi muntert videre i Dagsordenen.

Under det sidste Besøg, vi aflagde sammen i Stockholm, var den daværende danske Gesandt Grev Reventlow saa elskværdig at indbyde Kaper til Middag sammen med selve Kong Gustav. Majestæten var meget elskværdig, og Borgmesteren var lykkelig over at faa Anledning til personlig at forebringe sin Tak for den høje svenske Udmærkelse, han nylig havde modtaget. —

En af mine Venner i Stockholm har iøvrigt fortalt mig, at Kaper ved en anden festlig Lejlighed, der foregik under et af de store nordiske Stævner paa Stadshuset, havde vakt nogen Opmærksomhed ved følgende Hændelse:

I Forbindelse med den højtidelige Reception, som overværedes af den kongelige Familie, var der en fornem staaende Theanretning. Herunder kom en smuk og indtagende ung Dame glad hen til Borgmesteren og udbrød paa fejlfrit Dansk mildt bebrejdende: „Men Borgmester Kaper — mig vil De slet ikke kende i Dag.“ — Kaper mente, at hun var udgaaet fra Ordrup Gymnasium, hvis Elever han satte en Ære i at huske ved Navn. — Glad og straalende, som han var, gik han straks i Gang med at ransage Hukommelsen. Han greb den unge Dame i begge Armene og vandrede op og ned ad Gulvet med hende, idet han højt og tydeligt gentog: „Ja, vent Du nu lidt min Ven — vent lidt — jeg skal nok komme paa, hvem Du er, bare et Øjeblik til, saa har jeg det.“ — Men han blev afbrudt af en af sine nærmeste, der forfærdet gjorde Borgmesteren opmærksom paa, at den unge Dame var en af de dansk-svenske Prinsesser. Borgmesteren blev lidt betuttet, men Prinsessens kongelige Forstaaelse og Elsk-

værdighed og Kapers eget friske Humør hjalp ham hurtigt over Fejltagelsen, som dog ikke var gaaet helt ubemærket hen. —

Kaper var stærkt interesseret i økonomisk at sanere de smaa Stiftelser og flyttede herunder en Del af dem til „Gammel Kloster“, hvor de blev „indlagt“ som selvstændige Afdelinger, der nød godt af Centralisationen, der bød paa saa store Værdier som Fælleskøkken og Plejeafdeling.

Det Kgl. Opfostringshus, hvis Økonomi altid har været særlig anstrengt, fik en Ordning med vedvarende Støtte fra det store Thorupske Legat, som derefter blev optaget i Skolens Navn.

Brdr. Soldenfeldts Stiftelser fik en gennemgribende Istandsættelse og nyt Centralvarmeanlæg med Fjernopvarmning.

Kaper var meget ivrig for at gennemføre en Ombytning af nogle Kunstværker, der førte til, at Københavns Kommune skænkede Rom Thorvaldsens Jason med det gyldne Skind, medens vi til Gengæld fik Dante-Søjlen, der er opstillet foran Glyptotheket paa den nuværende Dantes Plads. I Nærheden af denne Søjle fik Kaper som Medlem af en større Komité af Filologer faa Aar efter opstillet et længe savnet Monument for vore berømteste Sprogforskere.

I den samlede Magistrat akkviescerede Kaper de sidste Aar ved den nye Forfatning med Overborgmesteren som Formand med visse Særrettigheder paa det økonomiske Omraade. Han hyggede sig indenfor den lille Gruppe sammen med de to konservative Raadmænd Bindslev og Magius og fæstede sin Lid til den stadig gældende Bestemmelse, at hver Borgmester selvstændigt og paa eget Ansvar bestyrer alle til den enkelte Afdeling henlagte Sager.

I Borgerrepræsentationen talte Kaper sidste Gang den 20. Juni 1940, hvor han fremsatte et Forslag til nye Bestemmelser for Torveordenen paa Københavns Grønttorv. En Sag, der gav Anledning til en længere Debat, hvorunder det blev nævnt, at Kapers Taler altid var spændende, idet de indeholdt en Mangfoldighed af andre Ting end det Emne, hvorom det drejede sig. Herpaa svarede han, at det glædede ham, at han virkelig gennem 23 Aar havde bevaret Evnen til at overraske Forsamlingen. Det gav ham nyt Livsmod til ogsaa at søge at overraske Folk paa anden Maade, naar han nu forlod For-

samlingen. Det var ikke hans Hensigt at „holde Mund“ totalt for Fremtiden. Kapers sidste Forslag var en Forhøjelse af Tilskuddet til Studentersamfundets Retshjælp for Ubemidlede; han fremhævede stærkt, at Retshjælpen havde Krav paa Sympathi og Støtte, og at det var hans Opfattelse, at Foreningen styrede de betroede Midler paa en økonomisk Maade og hjalp en Mængde fattige Mennesker enten til deres Ret eller i hvert Fald til at prøve deres Ret eller til at faa en Forklaring, naar de var kommen paa gale Veje.

Sidste Gang, Borgmester Kaper talte for en offentlig Forsamling, var vistnok en Gang i Slutningen af Juni, da han i Brønshøj Park afslørede den for Kunstfondens Midler erhvervede af Billedhugger Sven Lindhardt udførte Gruppe „Moder med Børn“. — Borgmester Kapers sidste offentlige Tale blev saaledes en varm Hyldest til den danske Moder.

VIII

SLUTNING

Krigens Udbrud i September 1939 ramte os alle som et Tordenbrag, der gennemrystede os, saa vi følte Jorden under vore Fødder skride bort. Uventet kom det ikke, men til det sidste havde vi haabet, at Skyerne vilde spredes. Nu havde vi atter faaet Vished for, hvor lidt Tillid, der kan næres til selv de største Statsmænds Forhandlingskunst, naar først en eller anden af de mægtige allerede lægger Haanden paa Sværdets Skæfte.

Landets Besættelse af de tyske Stridskræfter den 9. April 1940 lammede os fuldkommen. Det var, som Lynet i et Nu fængede i vort danske Hjem og truede med at lægge alt det øde, vi havde lært at elske, fra vi var ganske smaa. — Vi mærkede for Alvor Frygten for at miste vort Lands Selvstændighed, en stadig stigende Uro og Smerte.

Kaper udsendte i Efteraaret 1939 og omkring Maj 1940, et Par Smaabøger, som han kaldte henholdsvis „Betragtninger“ og „De Fremmede i Landet“. Heri har han ud fra sit rige religiøse og natio-

nale Sindelag givet Udtryk for, hvad han tænkte og følte i de tunge Tider. —

Jeg skal, da Begivenhederne siden da har udviklet sig med saa stor Hastighed, indskrænke mig til at gengive følgende ganske kortfattede Uddrag af „Betragtningerne“, som Læseren altsaa maa erindre er skrevet i 1939:

„Vi oplever Begivenheder af en saa overvældende Betydning, at Situationen direkte appellerer til hver enkelt personlige Ansvarsfølelse, som den bør findes hos ethvert selvstændigt Medlem af det danske Samfund. Den kræver først og fremmest, at hver enkelt for Alvor og til Bunds selv søger at trænge ind i Situationens Krav til os alle og dermed til ham selv, og at han virkelig vil efterkomme dem.

— — —

Lad os se, hvad vort Flag, Symbolet paa vor 1000aarige Selvstændighed i aandelig og statslig Udvikling, dækker over paa dette saa alvorsfulde Tidspunkt.

Dannebrog dækker for os over:

vort eget nordiske Land, en Nationalstat, saa ren for Fremmedelementer som knap nogen anden,

vort eget nordiske Sprog, grundfæstet i Danmark ved de berømmelige jordsfundne Guldhorn, hvis Indskrift er paa „dansk Tunge“, midt i Slesvig, tre til fire Hundrede Aar forud for Vikingetidens Begyndelse,

vor ældgamle danske Kongemagt, hvis Udøver vi alle stuar samlede om, fordi vi ved, hvor godt han har haandhævet den, ogsaa i strenge Tider før denne,

over vor frie Religion og samtidig

vore frie Studier,

over vort frie Ord og

vor Grundlovs Garanti for den personlige Sikkerhed indenfor Lov og Dom,

altsammen omfattet med den nordiske Stammes 1000aarige Tradition for ildfuld Kærlighed til Selvstændighed og til Uafhængighed indenfor et samfundsmæssig Fællesskabs nødvendige Rammer. — I

farlige Stunder kræver dog Friheden i særlig Grad Selvtugt og Selvkontrol.

— — —

Vor Salmebogs Nr. 602 har en af Danmarks største Mænd, Grundtvig, digtet. Knap nogen anden har været saa særegen dansk og saa bestemmende for vor Nations Tænkemaade og Virke i hele den nyeste Tid endog for hans Modstandere. Digtet er levende aktuelt. Slaa det selv efter og læs! Det handler om det enkelte Menneskes aandelige Stilling, „naar Alverden kaster Lod om Ære, Liv og Gods“, og det begynder saaledes:

„Est Du modfalden, kære Ven?“

— — —

Vi, der er over de 50, har maattet se alle vore Idealer for Menneskehedens hurtige Evolution og det almene Velfærds Fremskridt synke i Grus, og selv i bedste Fald oplever vi ikke at se nogen ny Fugl Fønix stige op af Flammerne. Vore Børn vil, endnu i lange Tider efter Krigen, gennemleve en vanskelig Periode af Uorden og Uro, før Verden falder i Lave. Gid de maa naa frem til en dybere Indsigt i og Ærbødighed for Livets inderste Værdier end vi, som saa det baade trekantet og firkantet, baade geometrisk og arithmetisk, fysisk, fysiologisk og teknisk, men ofte med en altfor ringe Psykologi. Da vil vore Børnebørn med Ungdommens ukuelige Mod fryde sig ved en straalende Genrejsning. Liv og Lykke for vor Efterslægt i Danmark!“

Af „De Fremmede i Landet“, skrevet i Forsommeren 1940, skal gengives følgende:

„Da vi her i Danmarks Hovedstad i den tidligste Morgenstund Tirsdag den 9. April vækkedes ved en øredøvende Motorlarm tæt over Husenes Tage, og ud ad Vinduerne saa Eskadriller af store Flyvere over os, virkede det straks paa os som noget for utroligt til at være sandt. Men som hele grønne Skyer saa vi straks efter Tusinder af Proklamationer dale ned over Byen. Ved første Indblik maatte vi sande det som en Virkelighed, at vort Land var blevet besat af en

mægtig motoriseret tysk Overmagt, givetvis med en Systematik, der var langt større end Svenskerne i Krigen 1659, hvor dog „Kong Frederiks Rede“ forblev i Behold, eller endog ved Kristoffer den Andens Død, langt tidligere (1332), da det vel var Fremmede, men dog indbyrdes uenige tyske Stormænd, der efterhaanden havde taget hele Riget i Pant eller til arveligt Len.

Vor Generation skulde saaledes for sine Øjne se det størst mulige Bevis for vort Lands farefulde Beliggenhed, men ogsaa stilles over for den størst mulige Opgave, Landets Genrejsning. For 3. Gang i Landets Historie, igen med 300 Aars Mellemrum, skal der efter mørk Nat atter skabes lys Dag i Danmark.

— — —

Vort mere end tusindaarige Statssamfund har, med ganske enkelte og kortvarige — og da ulykkelige — Afbrydelser været samlet om en Konge: som allerede Benævnelsen siger det, om en Mand af Hovdinge-Æt, udvalgt eller født til at udøve Magten, holde Folket sammen og lede det. Aldrig — end ikke i saa stærkt samfundsteoretiserende Tidsrum som de sidst svundne Generationers — har vort Folks instinktive og umiddelbare Følelse forladt det Grundlag, som vort Fædrelands selvstændige Historie fra først af har lagt.

Alles Tanker har da ganske naturligt i disse Dage vendt sig mod vor Konge som Symbolet for Folket. Vi har derfor ogsaa følt det som den rette Udløsning, at den Mand, som rammes dybest, efter at han som Udøver af vor moderne Forfatnings begrænsede Herskermagt med Statsministerens Kontrasignering havde kundgjort Regeringens Standpunkt, selv personligt ud fra sit Hjertes Trang har talt til os i en egen Proklamation.

Gg da just denne Konge! Med hvilken Inderlighed og Kraft har han ikke baaret sit Ansvars Tynge for os i en saa broget og farlig Regeringstid, som de sidste 28 Aars Begivenheder har formet den. Ved sin danske, jævne og djærve Tale, ved sit Sinds ganske ligefremme Forstaaelse af de Smaa baade af Stand og Alder og ved sin vidtskuende Indsats, saasom i 1914 ved det første kritiske Valg blandt vort Lands Muligheder, eller i 1920, da han ved sit Ord til de tysk-

sindede Sønderjyder om dansk Varsomhed og kulturel Frihed ligesom gav vort Folk Løsenet for hele den følgende Lovgivning. Intet Under, at alle Danske af hvilken som helst af alle det danske Sinds Afskygninger for 3 Aar siden ved Regeringsjubilæet samledes til Hyldest om Kongen, og at vi alle for ham af Hjertet har ønsket en lykkelig og harmonisk Festens Dag, naar hans Alders Højde rundes til 70 Aar.

Da vore Haandværkere, vel den Stand som mindst er løbet vild i Udviklingens Krinkelgange og derfor bedst har bevaret den gamle danske Tankegangs Ligeløb, samledes den 10. April lige efter den tunge Tilskikkelse, indledte deres Talsmand Mødet med disse enkle Ord: Vi kan ikke aabne vor Sammenkomst bedre end ved at gentage Ordene fra Kongens Proklamation i Gaar: Gud bevare Danmark.

Lige saa enkelt besvarer hele det danske Folk Kongens Bøn for vort Fædreland ved i tusindstemmigt Kor at udbryde:

Gud bevare Kongen.

— — —

Det kan sikkert allerede nu fastslaaes, at en særegen Periode i den ved Naturforhold begrundede og derved uudryddelige Samfølelse mellem de nordiske Folk er ved at afsluttes som Følge af Indgreb udefra, fra de omliggende Stormagters Side.

Lad os da for Fremtidens Skyld først i Korthed gentage for os selv Samfølelsens Grundlag og Forløb op til vore Dage.

Dybest ligger en stor fælles forhistorisk Kulturudvikling over et nordisk Omraade, som dog er noget flosset i Omridset i Forhold til det nuværende. Den gaar langt tilbage i Hedenold og naar Aarhundreder fremad efter Chr. Fødsel. Dens Udforskning har været en fælles Æresopgave for nordisk Arkæologi.

Allerede i Løbet af denne Periode havde de nordiske Sprog, hvis ældste Betegnelse var dansk tunga, udskilt sig fra de tysk-engelske og gotiske Sprog. Vel har nordiske Stammer som Kimbrer og Tevtoner (fra Jylland) endda tidligt deltaget i de store Folkeforskydninger, men den store nordiske Ekspansionsperiode med Vikingefærd mod Vest og Øst ligger i Begyndelsen af den historiske Periode for

Norden, da de enkelte Folk, Nationer og Stater udformedes og afgrænsedes som ved de Danskes Værn Danevirke mod Vender og Sakser. Denne anden Periode, som efter Danelagen i England ogsaa for nogen Tid førte til et Danevælde Syd for Østersøen, afsluttedes med Valdemar Sejrs Skæbne.

Den tredie Periode aabnedes med Valdemar Atterdags Genrejsning af Danmark, der begyndte Sct. Hansdag i Aar for 600 Aar siden, da han kaaredes til Danmarks Konge paa Viborg Ting. Samlingsbestræbelserne førtes videre af hans Datter Dronning Margrethe for hele Norden (Kalmarunionen 1397), men endte med en skarp national Modsætning mellem Dansk og Svensk, der fortsattes til Danmarks Skade indtil Verdensfredsslutningen i 1815 efter Napoleonskrigene.

Men fra Tiden derefter sætter den moderne Samlingsbevægelse i Norden ind. Da Svenskerne for den danske Bevidsthed var afløst af Englænderne som „Arvefjende“ i Mindet om Københavns Bombardement i 1807 og Kaperkrigen derefter, indleddedes „Skandinavismen“ ved Svenskeren Tegnér's Digterkroning af vor Oehlenschläger i den fællesnordiske Domkirke i Lund 1829 og fortsattes ved en Række akademiske Fællesmøder som en Studenterbevægelse i Romantikens og Efterromantikens Aand for til sidst at dø Straadøden i 1864, da Drømmene brast. Danmark lodes da ene i Kampen for sin og Nordens Sydgrænse efter den Modsætning mellem Tysk og Dansk, som den ulyksalige Friser Uwe Jens Lornsen havde vakt til Storm i 1830. Det danske Forsvar for Dybbøl mod den store tysk-østrigske Overmagt blev Mindesmærket for det lille Folks historiske Indsats til Lands mod Syd, ligesom Slaget paa Rheden og Københavns Bombardement var blevet det til Søs.

Eftervirkningerne af den æstetisk-romantiske Skandinavisme var dog saa stærke, at de i Pagt med den demokratiske Tidsaand i de nordiske Lande kunde bære ud over indbyrdes Konflikter. Derved grundlagdes de nordiske Folks gensidige Tryghed mod Magtafgørelser dem imellem, ja, fæstnedes Tanken om Muligheden for en tilsvarende Idés Sejr ud over Europa. Da Verdenskrigen udslykkede dette Haab, samledes paa den svenske Konges Initiativ de nordiske Konger i December 1914 ved Trekongermødet i Malmø til fælles Neutralitets-

erklæring og til gensidig Støtte i de vanskelige økonomiske Forhold. Da denne fælles Stilling kunde fastholdes under Krigen, stiftedes til Fortsættelse af den samme Udvikling efter Fredsslutningen Foreningerne „Norden“ rundt om i hver enkelt af de frie nordiske Stater, med et baade ideelt Kultur- og et praktisk Økonomiprogram. Ud fra dette lykkedes det efterhaanden i største Omfang at udvide Bestræbelserne til en almen nordisk Folkebevægelse, til hvilken senere Finland som frit Land sluttede sig, med sit Korsbanner føjet til de fire forud; dog fastholdt dette Land under sin Opløbsstring et meget stærkt Værn, mens i faldende Rækkefølge Island, Danmark, Norge og Sverige mere eller mindre holdt fast ved Fredstanken i Tilknøytning til deres Tro paa den absolute Neutralitet. Endnu efter den nye Storkrigs Begyndelse i September 1939 samledes Nordens fire Stats-overhoveder i Neutralitetens Tegn i Stockholm.

Da Finlands Forsvar mod Rusland sattes ind, kulminerede denne Perodes Indsats i de nordiske Ideers Tjeneste ved en storstilet Hjælp til Finlands fra Hjemmene evakuerede Befolkning. Her i Danmark samledes alle Befolkningslag om „Finlandshjælpen“, og denne blev fortsat efter den finske Fredsslutning, indtil de nye Begivenheder indtraf paa nordisk Grund, som en Hjælp til Genopbygningen, der af dette Land er planlagt efter nye, dybt indgribende Retningslinier.

— — —

Ogsaa de senere strenge Begivenheder vil bevirke, at der er Saar at hele og Skaar at sanke inden for Nordens Folk, hvert for sig, og indbyrdes. Men eet er givet: Det naturbestemte Grundlag, den indbyrdes Sprogforstaaelse, og den historiske tusindaarige Sammenhæng i Begivenhederne paa ondt og godt vil altid, hvordan end Fremtiden tegner sig, ikke blot være en Hjertets Drøm, men selve Hjerteslaget og Hjertelaget. Lad være, at det fra det aabenlyse kan stile mod det dulgte, men det vil atter ytre sig i ny Form efter Tidernes Krav, og et Tidsrums mulige Disharmonier vil til rette Tid atter løfte sig til Harmoni. Af den gamle fællesnordiske Sangskat kan vi derfor, med Taalmodighedens Tillid, som Motto tage Verslinierne fra Dagvisen:

Men altid det dages dog paany,
hvor Hjerterne Morgen vente!

Kalder vi „Skandinavismen“ for denne Samforstaaelses romantisk-æstetiske Barndom og derpaa den „nordiske“ Bevægelse med sin kulturelt-økonomiske Farve for dens Ungdom, saa vil det vel kunne forme sig for denne naturbundne Stræben paa samme Maade som for et Menneske: Naar han i sin naturlige Vækst naar frem dertil, kan ofte hans Manddom bedst modnes gennem Lidelse, saa at han først derved vinder sin rette Form for Livet.

— — —

Nødvendigheden for os vil da fremdeles være, at vi over for den nuværende Tilstands Vanskeligheder viser moden Overvejelse og be-sindig Dygtighed i vor personlige og nationale Selvhævdelse — uden hvilken vi ikke vilde være Nordboer — for siden at kunne hævde vort Lands Frihed, Integritet og Selvstændighed. Vi forventer, at der gensidig gives samme Margin for Uvæsentligheder og Uforskyldt.

Men alt dette vil, foruden at være et Krav til os, vise sig ogsaa at være et Sammenholdets Baand og en Kraftudfoldelsens Støtte for os midt i vor Sorg og vore Vanskeligheder. Det vigtigste af alt vil herved dog være, at hver enkelt af os stadig i sit eget Bryst giver Rum for en urokkelig Følelse for sit Fædreland. Vi har jo nu alle til Bunds erfaret, at Nationen for os er den nødvendige Ramme for en menne-skeværdig Tilværelse. Lad mig da slutte med at give Udtryk for denne det danske Sinds dybeste Indstilling til Landets Fremtid ved med lidt Variation at fremdrage et gammelkendt nationalt Udsagn: Jeg er Dansk og vil vedblive at være Dansk.“

Borgmester Kaper havde omkring Aarsskiftet 1940 allerede i nogen Tid følt, at Kræfterne ikke var de samme som tidligere. Forholdene ude i Verden og Uroen for, hvad der vilde indtræffe her i Landet, hvor i Virkeligheden vort Værn gennem mange Aar mildest talt var utilstrækkeligt, gik de fleste tænkende Mennesker paa Nerverne. Hans Helbred var ikke længere stærkt, til Sukkersygen kom en Hjertesyg-dom. Paa Raadhuset var Opgaverne undertiden baade oprivende og nervepirrende. Gennem en længere Periode havde han hertil allerede med stor personlig Iver arbejdet for Finlandsindsamlingen og navnlig selv taget Del i Organisationen af de finske Børns Indkvartering og Ophold.



En af de sidste Arbejdsdage.

Ernst og Lise Kaper fejrede dog Julen 1939 som en god og lykkelig Familiefest sammen med Børn, Svigerbørn og Børnebørn i Hjemmet i Kristianiagade. De unge fra Haderslev var paa Julebesøg, og Borgmesteren og den lille Dattersøn var sammen ude i Byen for at gøre Indkøb. De bragte personligt Juletræet hjem — den lille betagede og lykkelige Knægt gik først og holdt i Toppen, medens den værdige og stolte Morfader fulgte efter med Træets tungere Ende. — Der raadede en harmonisk og smuk Stemning indenfor Familiekredsen, og baade store og smaa fik endnu et kært Minde fra det gode Hjem, som ingen tænkte paa saa kort Tid efter skulde rammes af Sorg og Savn.

Hans Tilbagetræden som Borgmester var forberedt, og efter han havde meddelt Gruppen i Borgerrepræsentationen sin Beslutning herom, var hans Efterfølger Folketingsmand, Raadmand Alfred Bindslev udpeget. Om Bindslev sagde Kaper til mig: „Ja, Du har vel nok ment, at jeg har haft en hurtig Opfattelse af Problemerne her i Afdelingen, selv naar disse ligger ganske uden for mit Fag, men ser Du, Du vil snart komme til at erfare, hvor klart Bindslev ser paa Sagerne, og at hans Tempo i enhver Henseende langt overstiger mit; I vil faa det herligt sammen, naar nu den gamle Herre trækker sig tilbage.“

Den 20. Juni tilskrev han Borgerrepræsentationen saaledes:

„Undertegnede Borgmester for Magistratens 1ste Afdeling anmoder herved om Tilladelse til at fratræde mit Embede med den mig tilkommende Pension fra 15. August d. A. at regne.

Allerede i Begyndelsen af indeværende Aar har jeg meddelt min Gruppe indenfor Borgerrepræsentationen, at jeg, der paa dette Tidspunkt følte mig fuldt optaget af foruden min sædvanlige Gerning at arbejde for den paatrængende dobbelte Opgave at organisere og for en væsentlig Dels Vedkommende at gennemføre Finlandsindsamlingen, maatte ønske til Sommer efter 23 Aars Tjeneste i mit Embede at trække mig tilbage som Borgmester for Magistratens 1ste Afdeling.

Uanset de efter 9. April d. A. paa alle Omraader ændrede Forhold har jeg, der nu er fyldt 66 Aar, fastholdt mit Ønske om Tilbagetræ-

den, hvorved man da ogsaa undgaar at ændre den Beslutning, som min Gruppe paa min Foranledning allerede har truffet med Hensyn til min Efterfølger i Embedet, og hvorved jeg i større Omfang end hidtil dog vil kunne anvende mine Kræfter paa Løsning af mere almene samfundsmæssige Opgaver, der maatte melde sig under den forhaandenværende Situation.“

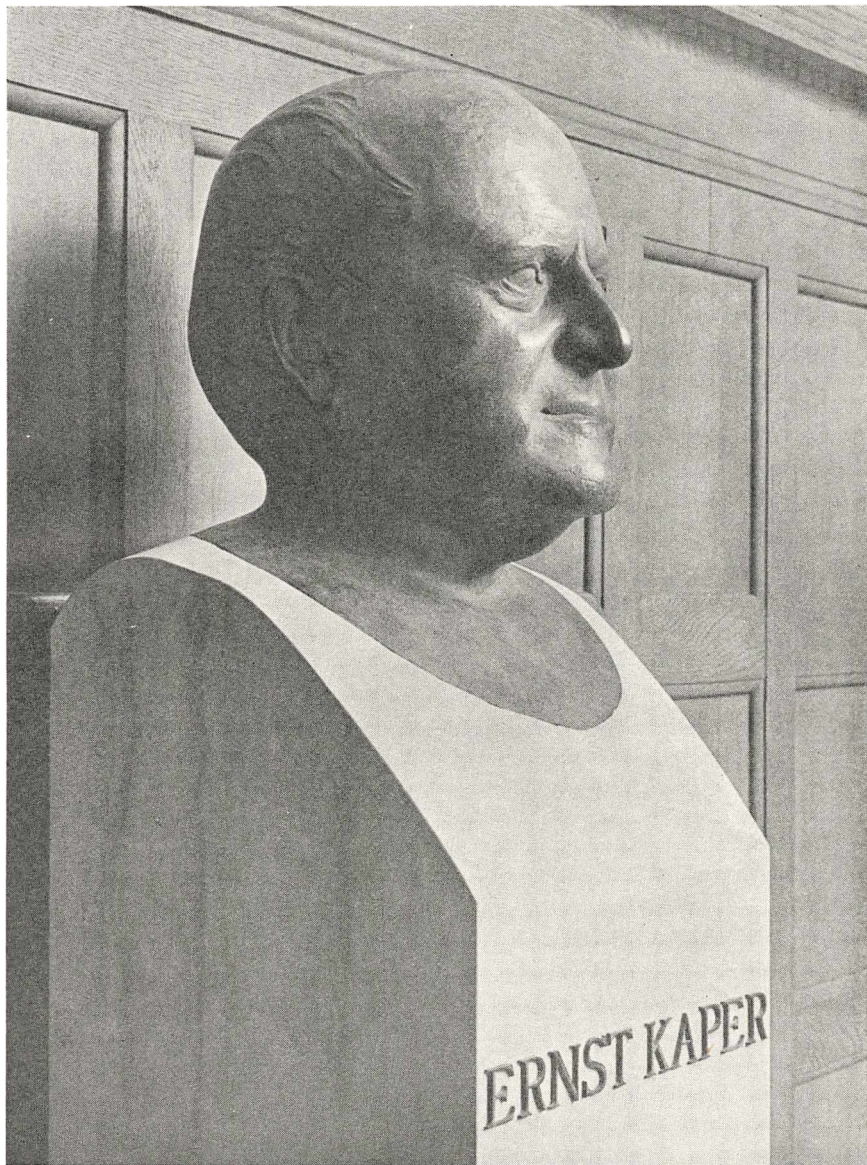
Borgerrepræsentationens Formand, Landsretssagfører Karmark Rønsted holdt i Forsamlingens Møde den 27. Juni følgende Afskedstale til den paa dette Tidspunkt sygemeldte Borgmester:

„Jeg beklager meget, at Borgmester Kapers Sygdom forhindrer ham i at være til Stede i Aften, men da det er det sidste offentlige Møde før Borgmesterens Fratræden, ønsker jeg gerne at udtale nogle Afskedsord fra denne Forsamling, og — tror jeg, jeg kan sige — fra vor By.

Borgmester Kaper har i 23 Aar beklædt sit Embede som Borgmester for Magistratens 1ste Afdeling. Det er et omfattende Embedsomraade, der har været Borgmester Kaper betroet, og et Omraade, der bringer megen Berøring med Befolkningen, fra Fødslen til Graven. Under 1ste Afdeling hører jo Byens Skoler og Biblioteksvæsenet, og indtil for et Par Aar siden var Politiet et vigtigt Omraade. Herhen hører ogsaa Folkeregistret, Begravelsesvæsenet og hele det vidt for-grenede Næringsvæsen — mest kendt er maaske den Del af det frie Næringsliv, der administreres af Bryllupskontoret. I det hele taget omfatter Afdelingen alle kulturelle Forvaltningsanliggender, ogsaa kunstneriske Formaals Fremme.

Næsten intet menneskeligt er denne Afdeling fremmed, og Borgmester Kapers Aand var just saa levende og omfattende som hans Embedes Omraade. Han var i mange Henseender Magistratens Ansigt udadtil, og var det paa udmærket Maade. Han øvede en aandelig Indsats i en Tid, der var mere materiel, end godt var. Borgmester Kapers levende Kærlighed til vor By og dens Trivsel var umiskendelig og var befrugtende for os. Vor By har al Grund til at sige Borgmesteren Tak for hans lange og gode Virke.

Maa jeg hertil føje, at Borgmester Kaper altid var loyal og redelig i sit Samarbejde med denne Forsamling. Vi bevarer ogsaa mange



Billedhugger Sv. Jespersens Buste, opstillet i Raadhusets Søjlegang.

Erindringer om de friske Pust, som hans livgivende Aand gav over vore Forhandlinger, baade her i Salen og i Udvalgene.

Jeg takker endnu særlig Borgmester Kaper som den gode danske Mand, der vilde arbejde for og samarbejde med Norden og med fremmede, naar disse vilde respektere dansk Egenart. Byens Vel og Landets Velfærd laa ham lige varmt paa Sinde. Vi bevarer mange Vidnesbyrd herom lige indtil de sidste Dage.

Jeg hilser da paa Forsamlingens Vegne Borgmester Kaper med Tak og med Hyldest for hans Virke og med Ønsket om et lykkeligt Otium for Borgmesteren trods Tidens mørke Skygger.“

Kaper brugte sin Ret til at gaa fra Raadhusets Opgaver med Tanker om et fortsat samfundsmæssigt Arbejde. Jeg ved, at han ogsaa havde glædet sig til at anvende Tid paa at give en samlet Fremstilling af sine Erindringer, og beklager dybt, at han ikke naaede dette. Kaper følte sig kort Tid efter, at den fornævnte Skrivelse var tilstillet Borgerrepræsentationen, syg og lod sig indlægge paa Kommunehospitalet hos Professor Bing.

Her besøgte jeg Borgmesteren nogle Gange, senest — medens ogsaa Fru Kaper var i Sygeværrelset — om Aftenen før han døde den 10. Juli 1940. Under vor sidste Samtale kom Kaper ind paa ganske enkelte kommunale Spørgsmaal. Han var noget hektisk, og da vi havde sagt Farvel, greb han mig atter i Haanden og sagde inderligt: „Har mon alle her i Landet nu fuldt ud forstaaet, at det gælder om at staa sammen og om at værne vor Konges Person, — han er den, til hvem vi alle maa sætte vor Lid, om lyse Tider skal komme igen, Gud give, at han stedse maa være omgivet af gode og stærke danske Mænd.“ — —

Provst Neiiendam holdt en smuk og værdig Mindetale i Gentofte Kirke over sin afdøde Ven — Danmarks gode Søn —, og Wöldikes Drengkors klokkerene Stemmer lød gribende skønt under den gamle Landsby Kirkes Hvælvinger: „Vor Gud han er saa fast en Borg“. —

Undervisningsminister Dr. Højberg Christensen, der selv i Tiden 1921—27 var Rektor ved Ordrup Gymnasium, og som i en Aarrække har været Censor ved Universitetets Skoleembedseksamen i Tysk sammen med Dr. Kaper og sammen med ham i mange Aar har eksamineret ved Faglærerindeeksamen, har efter min Anmodning

under en Samtale fremhævet følgende Betragtninger til Belysning af Kaper som praktisk Skolemand:

Blandt Kapers Elever har der — saa vidt vides — kun hersket een Opfattelse, nemlig en varm Taknemmelighed over at have mødt en saa fremragende Lærer, der i den Grad var indlevet i de Omraader, hvori han underviste, at det uvilkaarligt hos Eleverne skabte en naturlig Interesse og Glæde over de Kundskaber, han bragte dem. Men Kaper var mere end en elsket Lærer og Skoleleder, han var en Kunstner indenfor Skolen — besjælet af den rette Personlighed, som danner Forudsætningen for at kunne virke som Vejleder for Ungdommen. Han var i Besiddelse af en udpræget Meddelelsestrang og elskede at staa overfor et Auditorium, helst et stort („De store Klasser er Undervisningskunstens Paradis“), og han følte en sand Lykke over at kunne bringe sit Publikum Værdier for Livet. Han spredte dertil Glæde, hvor han kom, allerede i Kraft af sit sunde Humør og varme Temperament.

Barnet med dets mange Muligheder for Fremtiden — ejede hans fulde Kærlighed. Som Skoleleder havde han den uvurderlige Styrke, der ligger i Evnen til at skabe Respekt omkring sin Person; der var ingen, der bevidst turde gøre ham imod. Kaper vandt ubetinget Tillid ikke blot hos sine personlige Elever, men ogsaa hos sine voksne Medarbejdere. Samværet med ham følte som en virkelig Oplevelse, som man glædede sig til.

Paa min Forespørgsel om, hvorledes Kaper var som Eksaminator ved Eksamenerne, hvor han stod overfor andres Elever, siger Ministeren, at Arbejdet ogsaa ved det „grønne Bord“ var præget af hans helstøbte Personlighed —, og ikke sjælden gik Naturen imod Principperne, saa at han hengav sig til at undervise i Stedet for at overhøre Eksaminanden.

Højberg Christensen nævner den Betydning, som Kapers Bog „Den daglige Undervisningsform“ har haft for hele Læreruddannelsen, og da i særlig Grad for den nye Undervisningsteknik, der gennemførtes ved „Klasseundervisningen“, og tilføjede:

Kaper forstod at forene de konservative Synspunkter, der satte Disciplin og Lydighed i Højsædet, med de moderne Tidens Krav om

et friere Forhold til Børnene og Hensynet til de smaas personlige Tarv. — Han advarede ofte mod ensidige Teorier, og under en Diskussion om disse Emner anvendte han med Virkning det talende Billede, at det efter hans Opfattelse kunde være klogt at linde lidt paa Laaget, naar det koger for voldsomt i „den pædagogiske Gryde“.

Ministeren sammenfattede sit Indtryk af Kapers blivende Betydning som praktisk Skolemand saaledes: Han opnaaede gennem sit personlige Arbejde for Sagen at redde den private Skole over i det offentlige Havn med gode Vilkaar for den danske Skole og dens Lærere. — Ved sit Ansigt som en af Offentligheden anerkendt og anset Personlighed formaaede han overfor det store Publikum at give hele Lærerstanden en bedre Position i den danske Befolknings Omdømme.

Højberg Christensen, der ikke har lagt Skjul paa, i hvor høj Grad han har følt Savnet af Borgmester Kaper ikke mindst i de sidste vanskelige Aar, sluttede vemodigt smilende Samtalen om vor fælles afdøde Ven med at mindes Sandheden i Goethes Ord (Faust I. Del i Wagner-Scenen) om Overtalelseskunsten, der intet formaar i Opdragelsens Tjeneste, naar Personligheden savnes.

Skoledirektør Thorkild Jensen, som gennem mange Aar var Kapers nærmeste Medarbejder i Skolesager, har efter min Anmodning afgivet en Udtalelse særlig med Hensyn til Borgmester Kaper og den københavnske Skole.

Thorkild Jensen udtaler saaledes:

„Man spekulerer jo ofte paa, hvorfor en bestemt Mand faar en bestemt Stilling. Hvorfor blev Rektor, Dr. phil. Kaper Borgmester i København? Han havde jo aldrig været fremtrædende i Politik; nok havde han givet sig en Del af med Kommunalpolitik, men i Gentofte, uden Forbindelse med København. En af Grundene var sikkert Ønsket om at faa en Mand, der fra en betydende Stilling kunde gribe afgørende ind i det store Skolespørgsmaal, som dengang laa for: den private Skoles Overtagelse af det offentlige og Ordningen af Stor-Københavns højere Skolevæsen. Til dette Arbejde gik Borgmester Kaper ind med alle sine rige Forudsætninger: sit Kendskab til den private Skole og dens dengang elendige økonomiske Forhold, sit Kendskab til den højere Skole i Almindelighed og sidst — men ikke

mindst — sin Evne til at omgaas Mennesker, at charmere dem og betage dem, at faa dem omvendt til hans Synspunkter. Ikke mindst gennem et lydefrit Samarbejde med Stauning blev Sagen ført i Havn med et Resultat, som den private Skole burde rejse ham et Æresminde for, men tillige paa en for Stor-København overordentlig fordelagtig Maade.

Som Borgmester for Magistratens 1ste Afdeling havde Kaper mange Institutioner under sig. Var det mærkeligt, at Skolevæsenet var hans Hjertebarn, gammel Skolemand som han var? Der var ikke det Skolespørgsmaal, som ikke havde hans levende og udelte Interesse. Naturligvis kunde det ikke undgaas, at den højere Skoles Synspunkter engang imellem kunde gøre sig lidt stærkt gældende paa den almindelige Folkeskoles Bekostning. Men er det underligt? Er vi ikke alle bundne af vore Forudsætninger? Snarest maa man beundre Kaper for, at han i saa høj Grad, som Tilfældet var, kunde omstille sig. Hans Interesse for og Kærlighed til Folkeskolen i København var ægte og stor. Den mærkedes i alle Sager, der var til Behandling; den mærkedes ikke mindst, naar han ved store, festlige Lejligheder kom ud paa Skolerne. Han kom, saa og vandt! Hans uimodstaaelige Vel-talenhed, hans Charme og Liv erobrede alle, store som smaa. Børnene jublede, naar han havde talt; de voksne flokkedes om ham. Paa samme Maade virkede han i det daglige Liv paa sine Medarbejdere, inspirerende og inciterende; hvad gjorde det saa, om Virkningen engang imellem kunde være lidt irriterende. Man ydede uvilkaarligt sit højeste og bedste under hans Paavirkning.

De, der har haft den Lykke at kende Borgmester Kaper og at arbejde sammen med ham eller under ham, vil ikke være i Stand til at glemme ham. Meget har han ydet paa vidt forskellige Omraader; den københavnske Skole vil altid mindes sin af Vitalitet, Velbegavelse og Humør sprudlende øverste Chef, Skolemanden, Borgmester, Dr. phil. Ernst Kaper.“

Ved en Afsløring af en Mindemedaillon for Borgmester Kaper paa Gl. Kloster i Anledning af, at der var forløbet 10 Aar siden Indflyt-



Borgmester Bindslev taler ved Afsløringen af Mindetavlen paa Gl. Kloster.

ningen i den nye Stiftelsesbygning, holdt *Borgmester Bindslev* en Tale, hvori han bl. a. udtalte følgende:

„Alle de mange Dannebrogsgl. lyser i Dag rundt omkring fra de smaa Lejligheder i Gl. Kloster, et Vidnesbyrd om, at den Institution, som her er skabt, er glad ved sin egen Eksistens, at de Mennesker, som bor her, er lykkelige.

Men naar Flagene i Dag straalere ud fra Vinduerne, saa skyldes det en dobbelt Anledning.

Det er netop i disse Dage, nærmere bestemt i Forgaars, 10 Aar siden, at Gl. Kloster blev oprettet. Naar man tænker paa, at Vartov blev stiftet i det Herrens Aar 1296 og altsaa om 2 Aar vil have 650 Aar paa Bagen, saa er 10 Aar jo ikke noget særligt stort Tidsrum. Men Indvielsen af Gl. Kloster er en saa mærkbar Begivenhed i Vartov Stiftelses Historie, at vi har fundet det rimeligt at højtidelig holde 10 Aars Dagen for dens Indvielse.

Naar vi har valgt netop Dagen i Dag, har det imidlertid den Grund, at Skaberen af Gl. Kloster, Borgmester Kaper, i Dag, om han havde levet, vilde være fyldt 70 Aar. Vi har gerne villet hædre Borgmester Kapers Minde og har gjort det paa forskellige Maader. Den Buste, der staar af ham i Raadhusets Søjlegang, er smykket med Blomster, og Skoledirektionen har sendt Krans til hans Grav paa Kirkegaarden. Om Kaper i Dag havde levet, vilde han have været ombrust af Hyldest, ikke alene fra København, men fra det ganske Land. Han staar som en af sin Tids markante og betydelige Personligheder. Som Skolemand af stor og sjælden Anseelse. Som Borgmester netop i Besiddelse af de særprægede Lederevner, der giver sig Udtryk i selvstændig Handlekraft og Evne til Valg af de rette Medarbejdere. Men ved Siden af dette stod han i Danmark som en Kulturpersonlighed i Ordets videste Betydning. Han var en sjældent aandrig og aandfuld Mand, der spændte over saa at sige alle Felter af dansk Kulturliv. Man kunde sige om ham, at han var en Stridens Mand, og man vilde have Ret. Han var en Mand af Meninger og med polemisk Evne og Vilje til at bryde en Lanse for dem. Det var i Tidens Løb mange Tanker og Ideer, Dr. Kaper gik i Ilden for, og mange Problemer, hvis Løsning han satte sit Præg paa.

Men man kunde lige saa godt sige om ham, at han var en Fredens Mand. Han var i sine Opfattelser plantet i Midten, en Modstander af alle yderligtgaaende Standpunkter. Han ønskede at virke formidlende, hvor stærke Modsætninger brødes. Saaledes var han altsaa paa een Gang en Stridens og en Fredens Mand.

Først og sidst var han en levende, nationalt bevæget dansk Mand, hvem Fædrelandets Nød blev en tung og knugende Byrde.

Vi vil mindes ham i Dag med Ære for hans hele Livsgering, men paa dette Sted ikke mindst for det Monument, han har sat sig selv ved Skabelsen af Gl. Kloster. Denne Stiftelse, som har saa mange Aarhundreder bag sig, har naturligvis til skiftende Tider haft forskelligt Udseende, men paa det Tidspunkt, da Kaper greb ind, maatte den siges at have tjent sin Tid ud paa det gamle Sted.

Bygningen Vartov staar endnu tilbage, og det vilde være i Borgmester Kapers Aand, om vi kunde have Lykke til at redde dette smukke, i sin Art enestaaende Stykke Bygningsværk fra det ældre København fra Undergang.

Der er smukt her i disse Grønnegaarde, og der er smukt rundt om i de smaa Hjem. Der vil ogsaa fremtidig fra Ledelsens Side blive gjort alt, hvad gøres kan, for at de Mennesker, som skal have deres sidste Opholdssted her, kan have det saa smukt og godt som muligt, alt i Borgmester Kapers Aand.

Med disse Ord skal jeg da afsløre dette Mindesmærke, der er rejst til Erindring om og til Hæder for

Dr. Ernst Kaper,
Borgmester i København,
Gammel Klosters Skaber,
sin Bys fremragende Borger,
Danmarks gode Søn.

Ære være hans Minde.“

I mange gamle Øjne perlede en Taare ved Tanken om den afdøde Ven og Beskytter.

Jeg forstod dem til fulde, ogsaa jeg føler stadig Savnet af min faderlige Ven.

I de sidste Aar har jeg utallige Gange maattet bekræfte eller afkræfte Beretninger eller Skrøner om Kaper. Dette skal jeg lade ligge, det beviser, hvor stærkt Hovedstadens Befolkning interesserede sig for hans Person. —

Kun skal jeg til allersidst bekræfte, at Ernst Kaper — lige efter at Landet var bleven besat — ved en tjenstlig Forhandling paa Raadhuset kort og korrekt svarede en højtstaaende fremmed Officer, der udtalte sin Paaskønnelse over Befolkningens gode Disciplin, saaledes: „Nej, Hr. Major — det er ikke Disciplin, men Kultur.“

NAVNEREGISTER

- Aarsbo, Jens 245
 Abrahamsen, Albert 139
 Abrahamsen, O. K. 175, 202, 221
 Dronning Aleksandrine 155, 170, 175
 Almquist, Sigfrid 67, 68
 Amundsen, V. 178
 Andersen, Anton
 — Frederik 131, 136
 — Klug 246
 — Oscar 231
 — Vilhelm 44, 72, 157
 Andersson, Josef 196, 214
- B**áth, I. F. 231
 Bach, N. C. 160
 Bahnsen, Poul 160
 Bang, Niels 110
 Becker, Carl 109, 136, 137, 138, 139,
 140, 141, 213
 Bentzen, A. 204
 Benzon, Aage von 213
 Bertelsen, Henrik 56, 69, 89, 115, 117,
 201
 Bindslev, Alfred 167, 260, 271, 279, 281
 Bing, Otto 55
 Bing, Professor 275
 Birck, Lauritz 123, 137
 Bjerg, Johannes 176
 Bjerregaard, K. 170
 Bloch, Rektor 55, 56
 Bomann, Arvid 231
 Bonnesen 176
 Børghjerg, Frederik 125, 138
 Brandes, Georg 49
 Branner, Carl 23, 33
 — Christian 69, 93
 — Georg Christian 13, 32
 — Jacob 32
 Brems, Andreas 77
- Brock, H. H. 158
 Brodersen 231
 Bruhn, Helge 163, 213, 231
 Buch, Marianne 69, 89, 214
 — Willy 69, 89, 214
 Buffleb, Ingeborg 35
 Buhl, Tage 221, 223
 Bundgaard 176
 Bülow, Johan 168
- Caroline Amalie, Enkedronning 46
 Carlssen, Licentiat 192
 Christensen, Helga 231
 — Højberg 163, 213, 275
 — I. C. 15, 125, 132
 — Ludvig 196
 — Peder 231
 — Viggo 136, 168
 — Villads 208
 Kong Christian X 124, 125, 126, 132,
 133, 134, 145—57, 213
 Ciccarella, S. 193
 Clausen, H. V. 126, 130
 Colberg, Harry 169
- D**ahl, Flemming 208
 Dahlgaard, Bertel 159, 183, 250
 Dalshøj, Peder 164, 170, 208, 242
 Didrichsen, Johan 94, 95
 Dreyer, Th. 245
 Dybdahl, Th. 96, 119
 Dyggve, Einar 69, 89
- Fabricius 136, 138, 139, 141
 Feilberg, Gustav 23, 33, 49
 — Ludvig 33
 — Petra 23, 33
 — Vendela 23, 25
 Fenger, H. M. 37

- Fischer, Professor 136, 138, 139, 140, 141
 Fløtkjær, A. 161
 Foss, Julius 230, 231
 Fossing, A. P. 114, 194
 Kronprins Frederik 165, 232, 250
 Frederiksen, H. C. 63, 69, 70, 93
 — Holger 70
 — Poul 70
 Friis, Overformynder 126, 138, 141
 Fuglsang-Damgaard, H. 231
 Fussing, Th. 55
- Geltzer, Madam 17, 18**
 Gjerulf, E. 117, 213, 249
 Goll, August 12, 56, 209, 213, 214
 — Petra, f. Kaper 12
 Gottlob, Professor 245
 Graae, Fr. 198, 201
 Grau, Peter 124, 157
 Grønæk, Kirstine, f. Sørensen 70, 89,
 93, 117
 Kong Gustav af Sverige 259
 Göransson, H. 249
- Hage, Johs. 129, 137**
 Hamilton, V. 233
 Hansen, C. P. M. 213
 — I. A. 138
 — Joh. 91
 — Julie 51
 — Malling 49
 — Octavius 51
 Hanssen, H. P. 130, 156
 Hastrup, Vibe 167
 Hedebøl, Peder 138, 182, 198
 Hejle, Thomas 201, 231, 234
 Henriksen, Kaj 213, 221
 Hindsberg, Dora 76
 Hiort, Niels 63, 64, 69
 Holbøll, V. 231, 234, 241
 — Volmer 231
 Holm, Emil 198
 — Kaj 234
 Holsøe, P. 170, 220, 221, 245
- Prinsesse Ingeborg 242**
 Kronprinsesse Ingrid 165, 242, 250
- Jensen, Chr. Axel 228**
 — Jens 129, 133, 134, 136, 137,
 138, 139, 140, 141, 168, 181
- Jensen, N. P. 86
 — Thorkild 194, 195, 202, 277
 — Vilhelm Topsøe 163
 Jeppesen, Knud 231
 Jespersen, Otto 86
 Jessen, Laurids 158, 159, 245
 Johansen, Kjeld 244
 — Silius 167
 de Jonquieres, Frederik 129, 134, 137,
 168
 Juul-Hansen 213
- Kampmann, Hack 109, 166**
 — H. J. 166
 Kaper, Albertine, f. Wenzien 37
 — Anna Elisabeth, f. Buffleb 34
 — Anna kld. Panne 69, 89
 — Elisabeth, f. Brock 158, 190, 213,
 221, 230, 271, 275
 — Erna, f. Petersen 64, 89, 95, 117
 — Ernst Lebrecht 12, 13, 34, 40
 — Fritz 35
 — Gustav 35
 — Johannes 11, 19, 23, 35, 65
 — Kathrine 35
 — Marianne, f. Branner 11, 19, 23,
 38, 65
- Karlsson, Viktor 203
 Karstensen, Asger 129
 Kirkeby, Anker 202
 Kjeldsen, Moesgaard 123
 Kloppenborg Skrumsager 124
 Kolbjørn, Ib 214, 246
 Konow, Admiral 125
 Krarup, Jens 114
 Krebs 26, 27
 Krieger, Kammerherre 133, 135, 141
 Krog, Gunnar 231
 Krogh, Torben 230, 231
 Krohn, Johan 27, 32
 Krøyer, P. S. 49
- Langballe, Peter 59, 70, 77, 89, 144,
 167, 213**
 Larsen, Schepelern 21
 Larsson, Oscar 203, 242
 Leth, Eigil 230
 Liebe 124, 125, 136, 137, 140, 141
 Lillie, Rich. 214
 Lindhardt, Sven 261

- Linvald, Axel 208
 Lund, Doddy, f. Bertelsen 162
 — F. C. 221
 — Svend Aage 162, 213
 Lysander 231
- Magius, Raadmand 130, 136, 167, 213,
 260
 Madsen, Otto 93
 Marott 123
 Matthiesen, Hedevig 168
 Møllerup, Einer 214
 Methling, Sv. 202
 Mundt, Gerda 168
 Müllertz, Mogens 202
 Møller, H. C. V. 139, 140
 Møller, Generallæge 48
- Neergaard, Niels 124, 126, 132, 157
 Neeindam, Michael 178, 213, 231, 232,
 244, 275
 Nielsen, August 95, 96, 169, 170
 — Christian 249
 — Einer 176
 — Holger 76
 — I. P. 250
 — Kaj 176
 — N. P. 170
 — Sven 231, 232, 242
 Norvin 231
- Oldenburg, Andreas 221, 223
 Olsen, Valdemar 208
 Ottosen, K. 231
 Oxholm 45
- Paulsen, Direktør 160
 Paulsen, Lærer 35, 39
 Pedersen, A. 244
 Petersen, Carl S. 231
 — K. Vedel 160
 — Margrethe 177
 — Th. 177, 214
 Piper 139
- Raasted, N. O. 231
 Rafn, Rektor 11, 69
 — Aage 166, 170, 228
 — Anna, f. Kaper 11
- Raft, Carsten 162
 Rasmussen, Barner 165
 — Hans 234
 — Th. 208
 Rathsack 176
 Raymond-Laurent 224
 Repsdorph, Ellen f. Kaper 89, 164
 — H. 117, 213
 — Henning 89, 164,
 — Lars 164
 — Marianne 164
 Reventlow, Grev 259
 Ritzau 49
 Rode 138
 Rosendahl, Biskop 231
 Rothberg 190
 Rovsing Th. 124, 125, 136
 Rønsted, Karmark 214, 272
- Schandorph, Sofus 23, 33, 49, 57
 — Ida, f. Branner 23, 33, 49
 Schack, Grev 152
 Schiøtz, Axel 231, 232
 Schlegel, Frits 245
 Schlichtkrull 55
 Schultz-Lorentsen 231
 Schütte, Gudmund 59, 117
 Secher, Knud 244
 Siesbye, Dr. 59
 Simonsen 47
 — Jesper 159
 Skjær, Henry 232
 Skovgaard, Joach. 176, 177
 Sloman 67.
 Stauning, Th. 100, 101, 125, 129, 137,
 138, 140, 278
 Steincke, K. K. 175
 Svane, H. A. 202
 Svendsen, Emanuel 138, 220
 Søndergaard 176
 Sørensen, Arild 194
 — H. P. 177, 244
- Thomsen, Edvard 245
 — Hans 155, 156
 Thorsen, Anne Grethe 190
 — S. M. 89
 — Søren 164
 Tuxen, Dr. 67, 69

Ussing, Henry 231
Utzon-Frank 176

Wamberg, Helge 221, 223
Wanschler, Emil 55, 177, 213
Warming, Professor 50
— Jens 50
Vedsø, Fr. 196
Werner, Aage 50, 59, 89, 117
— Sigvart 50, 59, 89, 117
— T. M. 50

Werner, Viggo 50, 59, 89, 117
Westmann, Sigurd 231
Viderø, Finn 231
Widner 242
Vilstrup, H. 231
Wärn, Rektor 68
Wøldike, Mogens 231, 232, 240, 241,
242, 275
Zahle, Nathalia 52
— Otto 55
— Th. 123, 124, 234

K I L D E R

Dr. Kapers efterladte trykte og utrykte Skrifter og Udkast til Foredrag og Taler, Ordrup Gymnasiums Aarskrift 1908—17, Særnummer af 7. November 1941 af „Kommunaltidende“ i Anledning af Ordrup Kommunal- og Grundejerforenings 50-Aarsdag, Valdemar Olsen: Københavns Skølevæsen, H. P. Sørensen: F. J. Borghjerg, Alfred Bindslev: Konservatismens Historie i Danmark, Emil Holm: Erindringer og Tidsbilleder, Københavns Borgerrepræsentations trykte Forhandlinger 1917—40 og Det akademiske Ugeblad „Studium“ 1926—27 m. v.

Fotografier og Tegninger hidrører bortset fra Familiebladet i alt væsentligt fra Hovedstadspressens Tegnere og Fotografer. Billederne fra Gammel Kloster og Raadhusets Søjlegang er optaget af Kunstforlaget Rudolf Olsen og Fotograf Mathias, de seneste Fotografier af Albert Schou jun.

INDHOLD

Forord	9
I. Indledning	11
II. Barndomshjem og Skoletid	17
III. Ung Filolog og Agitator	56
IV. I Ordrup	70
V. Borgmester i København	95
VI. Omkring Paasken 1920 og Genforeningen	123
VII. Endnu 20 Aar i Borgmesterstolen	158
VIII. Slutning	261
Register	284

